91717

ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО в Україні

Судова практика

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ

Видавничий дім Юре

СУДОВА ПРАКТИКА

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ

ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО в Україні

Судова практика

Видавничий дім Юре

Верховний Суд України

ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО в Україні

Судова практика

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ

Відповідальний редактор
Голова Судової палати у господарських справах
Верховного Суду України
І. Б. Шицький

Видавничий дім Юрінком Інтер

Київ 2005

ББК 67.9(4УКР)310
Г 72

Відповідальний редактор

І. Б. Шицький, Голова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

Упорядники

В. П. Барбара, заступник Голови Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

В. В. Сердюк, начальник управління забезпечення діяльності Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

В. Г. Суховий, суддя господарського суду Київської області

О. Д. Святоцький, науковий редактор

Т. Г. Захарченко, адвокат, директор адвокатської компанії «Кайрос»

Г 72 **Господарське** судочинство в Україні: Судова практика. Застосування процесуальних норм / Відп. ред. І. Б. Шицький. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 472 с.

ISBN 966-313-237-X

Збірник містить матеріали судової практики застосування Верховним Судом України та Вищим господарським судом України норм Господарського процесуального кодексу України у розгляді справ за результатами їх перегляду в порядку касації Судовою палатою у господарських справах Верховного Суду України у 2002–2004 рр.

Це тематичне видання розраховано на суддів, адвокатів, юрисконсультів, працівників органів державної влади, науковців, студентів та широкий загал.

ББК 67.9(4УКР)310+67.310

ISBN 966-313-237-X

Зміст

Передмова 13

Судові рішення, пов'язані із застосуванням процесуальних норм 15

1. Підвідомчість справ господарським судам 16

1.1. Господарським судам підвідомчі справи про визнання недійсними чинних як нормативних, так і ненормативних актів, незалежно від дати їх прийняття 16

1.2. Справа про визнання недійсним акта державного чи іншого органу підвідомча господарському суду в тому разі, коли суб'єктний склад учасників відповідає ст. 1 ГПК, а правовідносини, щодо яких постановлено оспорюваний акт, мають господарський характер 21

1.3. Спір про визнання недійсними установчих документів закритого акціонерного товариства, засновниками якого є юридичні та фізичні особи, господарському суду непідвідомчий 30

1.4. Спір про визнання недійсним свідоцтва про право власності, нотаріального напису та акта державного виконавця не підлягає вирішенню в господарських судах України, оскільки є предметом розгляду місцевих районних судів (глава 39 ЦПК) 38

1.5. Спір, пов'язаний із вчиненням нотаріальної дії або відмовою у вчиненні нотаріальної дії, не підлягає вирішенню в господарських судах України 50

1.6. Справа за позовом про визнання недійсним висновку експерта непідвідомча господарським судам України 54

1.7. Скарги на відмову державних виконавців у відкритті виконавчого провадження за визнаною претензією не підлягають розгляду в господарських судах України 60

2. Учасники судового процесу 65

2.1. Якщо законом не визначено коло осіб, які можуть бути позивачами у справах, пов'язаних із визнанням угод недійсними, слід виходити із правил ст. 2 ГПК щодо права будь-якого підприємства звернутися

до господарського суду з позовом за захистом своїх прав та охоронюваних законом інтересів 65

2.2. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку має право звертатися до суду не тільки у зв'язку з порушенням законодавства про цінні папери, а й в інших випадках за захистом своїх прав, що виникають з укладених нею цивільно-правових договорів 76

2.3. Представник юридичної особи, що діє на підставі довіреності, якою йому надано право представляти інтереси підприємства у судах з усіма правами, наданими чинним законодавством представнику сторони в судовому процесі, має право підписувати апеляційну скаргу на рішення суду, оскільки до процесуальних прав сторони законом віднесено право оскаржувати судові рішення в порядку, установленому ГПК 82

2.4. У вирішенні питання процесуального правонаступництва суд повинен встановити спосіб припинення діяльності підприємства, оскільки від цього залежить наявність і обсяг прав та обов'язків правонаступника 87

2.5. Прокурор мав право ініціювати процедуру перевірки законності та обґрунтованості судового рішення лише у справі, у якій він звертався з позовом в інтересах держави або був учасником розгляду 92

3. Докази 101

3.1. Встановлення вироком суду в кримінальній справі, який набрав чинності, факту, що вчинені працівником юридичної особи дії не призвели до заподіяння шкоди, виключає притягнення на цій підставі зазначеної юридичної особи до цивільно-правової відповідальності, оскільки ч. 3 ст. 35 ГПК встановлено обов'язковість такого вироку для господарського суду при вирішенні спору з питань, чи мали місце певні дії та ким вони вчинені 101

3.2. Особа набуває права та несе обов'язки експерта після оголошення (вручення) їй судом ухвали про призначення експертизи та попередження про відповідальність. Лише за цих умов висновок експерта набуває доказової сили. Невиконання цих вимог робить неможливим використання висновку експерта як доказу у справі . . . 107

4. Судові витрати 114

4.1. Судові витрати за участь адвоката у розгляді справи підлягають сплаті лише в тому разі, якщо вони сплачені адвокату стороною, котрій такі послуги надавались, та їх сплата підтверджується відповідними фінансовими документами. Статтею 44 ГПК передбачено відшкодування зазначених витрат лише за послуги адвоката 114

4.2. Чинним законодавством не передбачено сплату державного мита та витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу зі скарг на дії чи бездіяльність ДВС щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів, що подаються на підставі ст. 121^2 ГПК 120

4.3. Державне мито з позовних заяв до господарського суду сплачується до державного бюджету України незалежно від місцезнаходження господарського суду та платника 125

4.4. Сплата позивачем державного мита до державного бюджету України на інші рахунки, а не на визначені у листі Державного казначейства України, не може бути підставою для повернення відповідного позову без розгляду на підставі п. 4 ч. 1 ст. 63 ГПК за умови дотримання вимог Інструкції про порядок обчислення та справляння державного мита 131

4.5. Зарахування державного мита в дохід бюджету за платіжними реквізитами, які були надалі змінені Державним казначейством України, не може бути підставою повернення касаційної скарги 137

5. Подання позову, порушення провадження у справі 141

5.1. Суд першої інстанції не мав підстав застосовувати ч. 1 ст. 54 АПК на момент розгляду справи, оскільки відповідно до п. 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України» від 21 червня 2001 р. № 2539-III справи, віднесені до підсудності місцевих господарських судів, провадження у яких порушено до набрання чинності цим Законом, розглядаються місцевими господарськими судами у першій інстанції відповідно до положень ГПК 141

5.2. Оскільки у провадженні суду вже знаходилася справа, у якій беруть участь ті самі сторони, з позовними вимогами, зв'язаними тією ж підставою виникнення, що й вимоги у цій справі, суд відповідно до ч. 2 ст. 58 ГПК повинен був вирішити питання про об'єднання відповідних справ у одне провадження 146

5.3. Порушення справи про банкрутство не є підставою для відмови у прийнятті позовної заяви. Така відмова порушує конституційне право особи на судовий захист, а також норми процесуального права 152

5.4. Господарський суд правомірно повернув без розгляду позовну заяву (п. 1 ст. 63 ГПК), оскільки з доданої до неї довіреності не вбачається надання особі, яка підписала позовну заяву, права підписувати її від імені позивача 157

5.5. На стадії порушення провадження у справі та підготовки матеріалів до розгляду в першій інстанції суд не вправі з'ясовувати, чи насправді порушено права та охоронювані законом інтереси позивача зі спору про визнання угоди недійсною, оскільки це можливо зробити лише з дотриманням основних засад судочинства (ст. 129 Конституції України) у судовому процесі за результатами розгляду порушеної справи 161

6. Забезпечення позову 168

Згідно з приписами ст. 67 ГПК арешт може накладатися на майно або грошові суми, що належать тільки відповідачеві, а заборона на вчинення дій може стосуватися лише предмета спору 168

7. Вирішення господарських спорів у першій інстанції 175

7.1. Надсилання господарським судом запиту чи витребування документів і матеріалів, необхідних для вирішення спору, не може бути підставою зупинення провадження у справі згідно зі ст. 79 ГПК 175

7.2. Господарські суди зобов'язані були зупинити провадження у справі, безпосередньо пов'язаній з іншою справою, що перебувала на апеляційному перегляді, який не було завершено на дату прийняття рішення у цій справі 181

7.3. Факт визнання боржником претензії не може бути підставою для припинення провадження у справі про стягнення з цього боржника відповідної заборгованості 188

7.4. У вирішенні спору з питань, які є предметом укладеної між сторонами спору арбітражної угоди (застереження), господарський суд повинен припинити провадження у справі, якщо є заперечення однієї зі сторін щодо вирішення спору в господарському суді 193

7.5. Визнання боржником претензії не є способом припинення зобов'язання і не свідчить про відсутність спору. Особа, претензія якої була визнана боржником, має право звернутися з позовом до суду про стягнення визнаної суми коштів 199

7.6. Згідно з вимогами п. 1 ст. 83 ГПК, якщо у вирішенні спору буде встановлено, що зміст договору суперечить чинному законодавству, то господарський суд повинен з власної ініціативи визнати цей договір недійсним повністю або у певній частині 205

7.7. Вихід арбітражного суду за межі позовних вимог без обґрунтування такої дії необхідністю захисту прав і законних інтересів сторін (ст. 83 АПК) порушує визначений ст. 129 Конституції України принцип диспозитивності, а тому є підставою для скасування відповідного судового рішення 219

7.8. Право арбітражного суду зменшувати у виняткових випадках розмір неустойки (штрафу, пені) на підставі п. 3 ст. 83 АПК не поширюється на штрафи, встановлені Законом України «Про банки і банківську діяльність», оскільки зазначене право арбітражного суду стосується лише зобов'язань, що виникають із цивільних правовідносин 227

7.9. У разі об'єднання в одному провадженні кількох вимог у резолютивній частині судового рішення має бути сформульовано, що саме постановив суд за кожною позовною вимогою 233

7.10. Зазначивши в резолютивній частині рішення про звернення в дохід держави вартості пакета акцій, суд першої інстанції не зазначив особи, з якої стягнуто грошову суму, чим порушив вимоги ст. 84 ГПК 241

8. Перегляд судових рішень в апеляційному порядку 252

8.1. Положення ГПК не містять прямої вказівки щодо необхідності надіслання копії апеляційної скарги третій особі, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору 252

8.2. Апеляційну скаргу на рішення суду правомірно залишено без розгляду на підставі п. 5 ст. 81 ГПК, оскільки скаржник не виконав вимог ухвали апеляційної інстанції подати в судове засідання докази сплати державного мита та оригінали поштових квитанцій про надіслання копій скарги іншим сторонам у справі 257

9. Перегляд судових рішень у касаційному порядку 262

9.1. Здійснення перегляду судових рішень у касаційному порядку врегульовано розділом XII[1] ГПК, яким не передбачено можливості припинення касаційного провадження 262

9.2. У разі сумніву щодо наявності у посадової особи, яка підписала касаційну скаргу, відповідних повноважень, суд мав право і повинен був витребувати додаткові докази, але він не мав законних підстав для повернення скарги 269

9.3. Наказ про покладення на відповідну особу виконання обов'язків начальника органу ДПС є належним доказом повноважень цієї особи як виконуючого обов'язки керівника зазначеного органу та підтверджує її право підписувати скарги на рішення суду 272

9.4. Не засвідчена належним чином копія довіреності, якою особу уповноважено подавати касаційні скарги, є підставою для повернення скарги, підписаної такою особою (п. 1 ч. 1 ст. 111[3] ГПК) 276

9.5. Подання касаційної скарги на постанову апеляційної інстанції через місцевий, а не апеляційний господарський суд, за умови її надходження до суду касаційної інстанції разом зі справою, відповідає вимогам закону 279

9.6. Суд касаційної інстанції безпідставно відмовив у відновленні строку на подання касаційної скарги, оскільки перше та друге повернення скарги здійснені ним з порушенням пунктів 2, 3, 6 ст. 111[3] ГПК, тобто пропуск строку стався не з вини скаржника, а внаслідок

неправомірного попереднього повернення судом касаційної скарги . . . 284

9.7. Видана відділенням поштового зв'язку квитанція, з якої вбачається факт відправлення стороні у справі рекомендованого листа, згідно зі ст. 32 ГПК є доказом. У разі сумніву щодо її вірогідності чи дійшовши висновку про недостатність такого доказу, суд має право витребувати додаткові докази. Повернення касаційної скарги у такому разі не відповідає вимогам закону . . . 290

9.8. Незазначення в описі вкладення поштового відправлення, який надано скаржником як доказ надіслання копії касаційної скарги іншій стороні, посади працівника об'єкта поштового зв'язку не позбавляє опис вкладення доказової сили . . . 294

9.9. Список внутрішніх реєстрованих поштових відправлень (реєстр), на якому працівником об'єкта поштового зв'язку проставлено відтиск календарного штемпеля, є доказом надіслання копії касаційної скарги іншій стороні . . . 298

9.10. Чинним законодавством не передбачено сплату державного мита з апеляційних і касаційних скарг на ухвали господарських судів . . . 301

9.11. Застосовуючи ст. 53 ГПК щодо відновлення та продовження процесуальних строків, до поважних причин слід відносити, зокрема, отримання заявником судового рішення після закінчення процесуального строку на його оскарження . . . 304

9.12. Пропуск строку на оскарження судового рішення внаслідок усунення стороною недоліків при поданні касаційної скарги, обумовлених неоднозначністю викладених у процесуальній нормі вимог, не може розглядатися як такий, що вчинений без поважних причин . . . 310

9.13. Суд касаційної інстанції правомірно відмовив у відновленні пропущеного строку для подання касаційної скарги на постанову суду апеляційної інстанції . . . 315

9.14. Повернення касаційної скарги на рішення місцевого господарського суду з посиланням на те, що таке рішення може бути оскаржено до суду касаційної інстанції лише

після його перегляду в апеляційному порядку, суперечить положенням ГПК 319

9.15. До суду касаційної інстанції можуть оскаржуватися як рішення суду першої інстанції, що набрали чинності, так і постанови апеляційної інстанції 322

9.16. Порушуючи вимоги ст. 111⁷ ГПК, касаційна інстанція вдалася до встановлення фактів укладення та змісту договорів оренди майна та нежилого приміщення і обґрунтувала їх доказами, не дослідженими господарським судом 325

9.17. Висновок про неповажність причин пропуску строку пред'явлення наказу до виконання, якого дійшов суд касаційної інстанції, є помилковим, оскільки зроблений на підставі іншої оцінки фактичних обставин усупереч визначеним законом повноваженням касаційної інстанції 332

9.18. Скасовуючи судові рішення та залишаючи позов без розгляду з тих підстав, що позовну заяву підписано неуповноваженою особою, суд касаційної інстанції усупереч закону вийшов за межі своїх повноважень . . . 339

9.19. Відповідно до ч. 2 ст. 111⁷ ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені в судових рішеннях першої та апеляційної інстанцій 345

9.20. Відповідно до вимог ч. 2 ст. 111¹⁰ ГПК безумовною підставою для скасування судом касаційної інстанції рішення місцевого або постанови апеляційного господарських судів є, зокрема, розгляд справи судом за відсутності будь-якої зі сторін, не повідомленої належним чином про час і місце засідання суду 354

9.21. Порушення норм процесуального права є в будь-якому разі підставою для скасування рішення місцевого або постанови апеляційного господарських судів, якщо рішення постановлено господарським судом із порушенням правил предметної або територіальної підсудності, крім випадків, передбачених ч. 4 ст. 17 ГПК 363

9.22. У разі скасування або зміни рішення, постанови в постанові касаційної інстанції мають бути зазначені підстави, за якими касаційна інстанція не погодилася

з висновками суду першої або апеляційної інстанцій (п. 8 ч. 2 ст. 111[11] ГПК) 369

9.23. Оскарження до суду касаційної інстанції ухвали апеляційного господарського суду про прийняття апеляційної скарги до провадження є неправомірним, оскільки суперечить процесуальному закону 377

9.24. У разі скасування касаційною інстанцією ухвали про припинення провадження у справі справа передається на розгляд до суду першої інстанції (ч. 4 ст. 111[13] ГПК). Прийняття касаційною інстанцією у такому разі рішення по суті позовних вимог суперечить вимогам закону 384

10. Перегляд рішень, ухвал, постанов господарського суду за нововиявленими обставинами 390

10.1. Скасовуючи рішення господарського суду, яким було переглянуто постановлене ним судове рішення, що набрало чинності, за нововиявленими обставинами, суд касаційної інстанції дійшов помилкових висновків про те, що обставини, встановлені у кримінальній справі, порушеній стосовно посадових осіб контрагентів за оспорюваним договором, не є нововиявленими 390

10.2. Перегляд рішення господарського суду за нововиявленими обставинами неможливий, якщо зазначені обставини не є новими, були відомі сторонам у справі, досліджені та знайшли своє відображення в рішенні суду 398

10.3. Під час нового розгляду заяви, подання про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами суд повинен перевірити наведені заявником обставини на відповідність їх положенням ст. 112 ГПК 404

10.4. Не можуть бути визнані нововиявленими нові, тобто такі, що виникли чи змінилися після ухвалення рішення обставини, а також обставини, на які посилалася особа, яка брала участь у справі, у своїх поясненнях, касаційній скарзі, або які могли бути встановлені при виконанні судом вимог процесуального закону щодо всебічного і повного дослідження обставин справи 413

10.5. У разі коли після перегляду судового рішення в апеляційному або касаційному порядку воно було залишене без змін, перегляд його за нововиявленими обставинами здійснюється тим судом першої інстанції,

який постановив це судове рішення, незалежно від того, що воно було предметом перегляду в апеляційному та касаційному порядку 422

10.6. З урахуванням приписів ст. 114 ГПК заява про перегляд постанови заступника голови арбітражного суду за нововиявленими обставинами після набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України» від 21 червня 2001 р. № 2539-III підлягала розгляду господарським судом, який постановив відповідне судове рішення 428

10.7. Суд не має права без законних підстав заново оцінювати докази, які не пов'язані з предметом доказування, в межах провадження з перегляду рішення за нововиявленими обставинами 436

10.8. Суд касаційної інстанції не мав права переглядати за нововиявленими обставинами власну постанову, якою було залишено без змін постанову суду апеляційної інстанції 445

11. Виконання рішень, ухвал, постанов 452

У разі втрати наказу господарський суд може видати його дублікат, якщо стягувач звернувся із заявою про це до закінчення строку, встановленого для пред'явлення наказу до виконання. У разі пропуску строку для пред'явлення наказу до виконання з причин, визнаних господарським судом поважними, пропущений строк може бути відновлено 452

Список нормативно-правових актів, використаних у виданні 458

Список скорочень 464

Алфавітно-предметний покажчик 465

Передмова

У розбудові України як демократичної, правової держави визначна роль належить судовій владі, на яку Конституцією України покладено здійснення правосуддя з усіх правовідносин, що виникають у державі.

Сучасний політичний і соціально-економічний розвиток України супроводжується подальшим вдосконаленням законодавства, яким закріплено правове становище громадян, підприємств та організацій, встановлено гарантії реалізації і захисту їх прав, свобод та інтересів, визначених Конституцією і законами України. Конституційні норми є основою розвитку законодавства, яке регулює відповідні правовідносини та визначає юридичні гарантії їх реалізації, встановлює процесуальний порядок (процесуальні норми) захисту суб'єктивних майнових і особистих немайнових прав, охоронюваних законом інтересів, у тому числі засобами господарського судочинства.

Кожна особа має право звернутися до суду за захистом своїх прав та охоронюваних законом інтересів. На господарський суд покладено вирішення спорів у сфері господарської діяльності, що виникають між юридичними особами, державними та іншими органами, зокрема, при укладанні, зміні, розірванні й виконанні господарських договорів та з інших підстав, а також у спорах про визнання недійсними актів (ст. 12 ГПК).

У судовому процесі дії суду й учасників процесу мають певний зміст і процесуальну форму вираження, вчинення і закріплення, провадяться у відповідній послідовності, у певному порядку, встановленому нормами ГПК та іншими законами України, зокрема Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Процесуальний порядок провадження у судових справах визначається: системою процесуальних дій, які виконуються судом і учасниками процесу; змістом, формою, умовами виконання процесуальних дій; системою процесуальних прав і обов'язків суб'єктів правовідносин, які визначають зміст про-

цесуальних дій; гарантіями реалізації процесуальних прав і обов'язків.

Враховуючи зміни у господарському процесуальному законодавстві, а також напрацьовані за час застосування ГПК уявлення про найбільш оптимальні процесуальні форми вирішення господарських спорів, на сьогодні актуальними є питання висвітлення судової практики застосування норм Господарського процесуального кодексу України та забезпечення єдності відповідної практики в господарських судах України.

У виданні наведено близько 140 ухвал і постанов Верховного Суду України та Вищого господарського суду України, які розміщено у послідовності відповідно до змісту ГПК та основних стадій судового процесу.

Колектив упорядників сподівається, що запропоноване вам видання, стане корисною настільною книгою кожного судді, юриста, підприємця, викладача та студента в повсякденній роботі.

Судові рішення, пов'язані із застосуванням процесуальних норм

1. ПІДВІДОМЧІСТЬ СПРАВ ГОСПОДАРСЬКИМ СУДАМ

1.1. Господарським судам підвідомчі справи про визнання недійсними чинних як нормативних, так і ненормативних актів, незалежно від дати їх прийняття

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 29 жовтня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Концерн Стирол» на постанову президії Вищого арбітражного суду України від 4 серпня 2000 р. у справі за позовом ВАТ «Концерн Стирол» до Міністерства енергетики України та НКРЕ про визнання недійсним акта,

встановив:

У жовтні 1999 р. ВАТ «Концерн Стирол» у Вищому арбітражному суді України пред'явлено позов до Міністерства енергетики України та НКРЕ про визнання недійсним акта.

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що Положення про порядок створення, обліку та використання коштів цільового фонду «Фінансування екологічної реконструкції Миронівської ДРЕС» є незаконним, оскільки фінансування зазначеного цільового фонду та організація робіт з реконструкції Миронівської ДРЕС здійснюються за рахунок надбавки у розмірі 3 % від передбаченого тарифу на електроенергію в примусовому порядку, чим порушуються законні права та інтереси підприємства.

Відповідачі позовних вимог не визнали, посилаючись на те, що відповідно до указів Президента України «Про Національну комісію з питань регулювання електроенергетики» та

«Про заходи щодо забезпечення діяльності Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України» одним із головних завдань НКРЕ визначено формування цінової політики встановлення тарифів на електроенергію. У межах повноважень, наданих зазначеними нормативними актами, НКРЕ ухвалила постанову «Про встановлення екологічної надбавки до тарифів на електроенергію для споживачів Донецької області», яка містить положення про встановлення екологічної надбавки до тарифу як його складової. Отже, на виконання доручення КМУ від 4 березня 1996 р. № 18153/59 наказом Міністерства енергетики було затверджено спірне Положення, яке, на думку відповідачів, повністю відповідає чинному законодавству.

Рішенням Вищого арбітражного суду України від 11 листопада 1999 р., залишеним без змін постановою Вищого арбітражного суду України від 16 березня 2000 р., позов задоволено з тих підстав, що Конституцією та іншими законами України НКРЕ не надано права на встановлення надбавок до тарифів, як і Міністерству енергетики України — на прийняття положення про фінансування створеного цільового фонду за рахунок встановленої НКРЕ надбавки.

Постановою президії Вищого арбітражного суду України від 4 серпня 2000 р. зазначені рішення та постанову скасовано, а провадження у справі припинено. Постанова мотивована тим, що на час прийняття заперечуваних актів Міністерства енергетики та НКРЕ арбітражним судам були підвідомчі спори про визнання недійсними актів лише ненормативного характеру.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 12 вересня 2002 р. за касаційною скаргою ВАТ «Концерн Стирол» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови президії Вищого арбітражного суду України від 4 серпня 2000 р. з підстав її невідповідності нормам матеріального права.

У запереченнях на касаційну скаргу Міністерство палива та енергетики України та НКРЕ вважають, що касаційна скарга задоволенню не підлягає.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача та відповідачів, обговоривши доводи касаційної

скарги і заперечень на неї та перевіривши матеріали справи та рішення, які постановлялись судами у процесі її розгляду, суд вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Як зазначено в Рішенні Конституційного Суду України, у справі за конституційним зверненням ВАТ «Концерн Стирол» щодо офіційного тлумачення положення абзацу 1 п. 1 ч. 1 ст. 12 ГПК (справа про оспорювання актів у господарському суді) від 2 липня 2002 р. № 13-рп/2002, положення зазначеного абзацу щодо підвідомчості господарським судам справ «у спорах про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві» треба розуміти так, що господарським судам підвідомчі справи про визнання недійсними чинних як нормативних, так і ненормативних актів, незалежно від дати їх прийняття. Таким чином, висновок президії Вищого господарського суду України щодо непідвідомчості арбітражним судам справ про визнання недійсними актів нормативного характеру і припинення у зв'язку з цим провадження у справі є неправильним.

За таких обставин постанова президії Вищого арбітражного суду України від 4 серпня 2000 р. підлягає скасуванню.

Підлягають скасуванню також і постанова судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 16 березня 2000 р. та рішення цього самого суду від 11 листопада 2000 р., а справа — направленню на новий розгляд до суду першої інстанції, оскільки Вищий арбітражний суд України, розглядаючи справу по суті, не встановив правової природи спору та не надав спірним відносинам належної юридичної оцінки в контексті ст. 12 ГПК.

Під час нового розгляду справи слід повно та всебічно встановити всі обставини справи, дати їм належну правову оцінку та постановити законне й обґрунтоване рішення.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанову президії Вищого арбітражного суду України від 4 серпня 2000 р., постанову судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 16 березня 2000 р. та рішення цього самого суду від 11 листопада 1999 р. скасувати.

Справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого арбітражного суду України

від 4 серпня 2000 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 29 жовтня 2002 р.)

Президія Вищого арбітражного суду України розглянула протест Голови Вищого арбітражного суду України на постанову судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 16 березня 2000 р. у справі за позовом ВАТ «Концерн Стирол» до Міністерства енергетики України, НКРЕ про визнання недійсними постанови НКРЕ «Про встановлення екологічної надбавки до тарифів на електроенергію для споживачів Донецької області» та Положення про порядок створення, обліку та використання коштів цільового фонду «Фінансування екологічної реконструкції Миронівської ДРЕС».

Рішенням судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 11 листопада 1999 р. позов ВАТ «Концерн Стирол» було задоволено.

Постанову НКРЕ «Про встановлення екологічної надбавки до тарифів на електроенергію для споживачів Донецької області» та Положення про порядок створення, обліку та використання коштів цільового фонду «Фінансування екологічної реконструкції Миронівської ДРЕС», визнано недійсними.

2*5-33

Постановою судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 16 березня 2000 р. рішення суду від 11 листопада 1999 р. залишено без змін.

У своєму протесті Голова Вищого арбітражного суду України просить скасувати зазначені рішення та постанову як такі, що постановлені з порушенням норм процесуального права, а провадження у справі припинити.

Президія Вищого арбітражного суду України дійшла висновку про обґрунтованість протесту.

Відповідно до роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів» від 26 січня 2000 р. № 02-5/35 нормативним актом є письмовий документ, прийнятий уповноваженим державним чи іншим органом у межах його компетенції, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, має загальний чи локальний характер та застосовується неодноразово.

Зі змісту заперечуваних позивачем постанови та положення вбачається, що вони належать до категорії нормативних актів.

При цьому спірні нормативні акти були постановлені протягом 1996 року, тобто до прийняття Закону України від 13 травня 1997 р. № 251/97-ВР, яким було внесено зміни до АПК. Згідно зі ст. 12 АПК, викладеною в редакції цього Закону, арбітражним судам стали підвідомчі, зокрема, і спори про визнання недійсними актів нормативного характеру.

До набрання чинності зазначеним Законом, тобто на час прийняття заперечуваних актів Міністерства енергетики та НКРЕ, арбітражним судам були підвідомчі спори про визнання недійсними актів лише ненормативного характеру.

Отже, спір у цій справі є непідвідомчим арбітражним судам України. А тому провадження у справі має бути припинено на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 АПК.

На підставі викладеного та керуючись статтями 97, 106–108 АПК, президія Вищого арбітражного суду України

постановила:

Протест Голови Вищого арбітражного суду України задовольнити.

Скасувати рішення судової колегії з розгляду спорів Вищого арбітражного суду України від 11 листопада 1999 р. та постанову Вищого арбітражного суду України від 16 березня 2000 р. у справі.

Провадження у справі припинити.

Доручити судовій колегії з розгляду спорів Вищого арбітражного суду України в поворот виконання рішення від 11 листопада 1999 р. видати наказ після дотримання відповідачами вимог ст. 122 АПК.

1.2. Справа про визнання недійсним акта державного чи іншого органу підвідомча господарському суду в тому разі, коли суб'єктний склад учасників відповідає ст. 1 ГПК, а правовідносини, щодо яких постановлено оспорюваний акт, мають господарський характер

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 29 жовтня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Зарічної районної ради в м. Суми на постанову Вищого господарського суду України від 4 липня 2002 р. № 8615-2/9/409С у справі за позовом Зарічної районної ради до Сумської міської ради, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог, — Ковпаківської районної ради в м. Суми, про визнання недійсним рішення відповідача «Про концепцію територіального управління м. Суми» від 4 жовтня 2000 р.,

в с т а н о в и в:

У грудні 2001 р. Зарічна районна рада звернулася до господарського суду Сумської області з позовом до Сумської міської ради, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог, — Ковпаківської районної ради, про визнання недійсним рішення відповідача «Про концепцію територіального управління м. Суми». Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що спірне рішення не відповідає положенням Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Рішенням господарського суду Сумської області від 28 грудня 2001 р. пункти 1–3 рішення Сумської міської ради «Про концепцію територіального управління м. Суми» визнано недійсними.

Постановою Харківського апеляційного господарського суду від 5 березня 2002 р. згадане рішення суду залишено без змін.

Зазначені рішення та постанова мотивовані тим, що відповідач, перевищивши свої повноваження, постановив спірне рішення без проведення референдуму, чим порушив вимоги, передбачені ч. 5 ст. 140 Конституції України та абзацом 3 п. 2 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Постановою Вищого господарського суду України від 4 липня 2002 р. № 8615-2/9/409С рішення господарського суду Сумської області від 28 грудня 2001 р. та постанову Харківського апеляційного господарського суду від 5 березня 2002 р. скасовано. У задоволенні позову відмовлено. Зроблені в постанові висновки обґрунтовано тим, що спірне рішення відповідає вимогам закону. Сумська міська рада діяла в межах повноважень, наданих їй законодавством.

Ухвалою Верховного Суду України від 10 жовтня 2002 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 4 липня 2002 р. за касаційною скаргою Зарічної районної ради, в якій порушено питання про скасування зазначеної постанови і при-

пинення провадження у справі. Посилання зроблені на порушення норм матеріального права та невідповідність оскарженої постанови положенням Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника Зарічної районної ради, представників Сумської міської ради та Ковпаківської районної ради, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України дійшов висновку, що оскаржену постанову Вищого господарського суду України слід скасувати, а провадження у справі припинити з таких підстав.

Із матеріалів справи вбачається, що орган місцевого самоврядування — Зарічна районна рада — звернувся до господарського суду Сумської області з позовом до Сумської міської ради про визнання недійсним рішення відповідача — також органу місцевого самоврядування.

Згідно з ч. 10 ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування з підстав їхньої невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними в судовому порядку.

Отже, при розгляді цієї позовної заяви необхідно було встановити, якому суду підвідомча справа — господарському чи загальної юрисдикції.

Як вбачається з п. 1 роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» від 8 лютого 1996 р. № 02-5/62 з подальшими змінами, якщо в законодавчому акті підвідомчість спорів визначена альтернативно: суду чи господарському суду, або сказано про вирішення спору в судовому порядку, господарському суду слід виходити із суб'єктного складу учасників спору та характеру правовідносин, визначених ГПК.

Відповідно до ч. 2 ст. 1 ГПК до господарського суду мають право звертатись, зокрема, державні та інші органи у випадках, передбачених законодавчими актами України.

Пунктом 1 ч. 1 ст. 12 ГПК передбачено, що господарським судам підвідомчі справи у спорах, що виникають при укладенні, зміні, розірванні й виконанні господарських договорів

та з інших підстав, а також у спорах про визнання недійсними актів з підстав, передбачених у законодавстві.

Аналіз наведених положень ГПК свідчить, що справа про визнання недійсним акта є підвідомчою господарському суду в тому разі, коли суб'єктний склад учасників відповідає ст. 1 ГПК, а правовідносини, які породжують, змінюють або припиняють оспорюваний акт, мають господарський характер.

У цьому разі мають місце відносини не господарського характеру, а відносини щодо територіального управління м. Суми, а саме стосовно функціонування представницьких органів на території Зарічного та Ковпаківського районів.

Згідно з ч. 4 ст. 71 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право звертатися до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Таким чином, ця справа підлягає розгляду судами загальної юрисдикції, а не господарськими.

Оскільки суди першої, апеляційної та касаційної інстанцій не звернули уваги на викладені вище обставини й розглянули спір по суті, Верховний Суд України вважає за необхідне припинити провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 ГПК, тому що спір не підлягає вирішенню в господарських судах України.

За таких обставин постанову Вищого господарського суду України від 4 липня 2002 р., постанову Харківського апеляційного господарського суду від 5 березня 2002 р. та рішення господарського суду Сумської області від 28 грудня 2001 р. слід скасувати, а провадження у справі припинити.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Зарічної районної ради задовольнити частково.

Постанову Вищого господарського суду України від 4 липня 2002 р., постанову Харківського апеляційного господарського суду від 5 березня 2002 р. та рішення господарського суду Сумської від 28 грудня 2001 р. скасувати.

Провадження у справі припинити на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 ГПК.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 4 липня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 29 жовтня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Сумської міської ради на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 5 березня 2002 р. у справі за позовом Зарічної районної ради у м. Суми до Сумської міської ради, за участю третьої особи на стороні позивача — Ковпаківської районної ради у м. Суми, про визнання рішення недійсним.

Рішенням господарського суду Сумської області від 28 грудня 2001 р. у справі задоволено позов про визнання недійсним пунктів 1–3 рішення Сумської міської ради «Про концепцію територіального управління м. Суми» від 4 жовтня 2000 р.

Рішення господарського суду мотивовано тим, що спірне рішення міської ради було прийнято без проведення референдуму, тобто з порушенням вимог ч. 5 ст. 140 Конституції України, ч. 2 ст. 5 та ч. 3 п. 2 Прикінцевих положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Постановою Харківського апеляційного господарського суду від 5 березня 2002 р. зазначене рішення було залишено без змін, а апеляційна скарга Сумської міської ради — без задоволення з посиланням на те, що: по-перше, питання щодо утворення (неутворення) районних у містах рад прямо не вирішено ні в ч. 5 ст. 140 Конституції України, ні в п. 2 ст. 5, ні в п. 1 ст. 11

Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», ні в п. 3 ст. 5 Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів»; по-друге, відповідно до абзацу 3 п. 2 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виключно до компетенції референдуму належить вирішення питання щодо утворення (неутворення) районних у місті рад, у зв'язку з чим Сумська міська рада (прийнявши оскаржуване рішення без проведення референдуму) вийшла за межі своїх повноважень.

Сумська міська рада в касаційній скарзі просить скасувати постанову Харківського апеляційного господарського суду від 5 березня 2002 р. та рішення господарського суду Сумської області від 28 грудня 2001 р. і припинити провадження у справі, оскільки судами першої та апеляційної інстанцій неправильно застосовано норми матеріального та процесуального права, а саме: ст. 54 ГПК (щодо підписання позовної заяви від імені ради неуповноваженою особою — головою райради, який звернувся до господарського суду без відповідного рішення ради); ст. 140 Конституції України, статей 5, 41, 55, п. 2 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Позивач заперечував проти касаційної скарги, посилаючись на порушення відповідачем при ухваленні оскаржуваного рішення вимог ст. 140 Конституції України, розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Третя особа — Ковпаківська районна рада, підтримала касаційну скаргу відповідача з підстав відповідності вимогам чинного законодавства оскаржуваного рішення Сумської міської ради.

У засіданні суду касаційної інстанції було оголошено перерву до 4 липня 2002 р.

У зв'язку зі зміною складу колегії суддів розгляд справи розпочато з оголошення нового складу суду.

Заслухавши пояснення представників відповідача, позивача і третьої особи, перевіривши правильність застосування су-

дами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального і процесуального права, колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Судовими інстанціями встановлено, що Сумською міською радою XIII скликання на XV сесії 4 жовтня 2000 р. прийнято рішення «Про концепцію територіального управління м. Суми», відповідно до пунктів 1–3 якого:

1. З моменту закінчення повноважень Зарічної та Ковпаківської районних рад XXIII скликання не утворювати на території Ковпаківського та Зарічного районів представницьких органів.

2. Починаючи з XXIV скликання єдиним представницьким органом м. Суми, що представляє інтереси територіальної громади і діє від її імені, вважати Сумську міську раду, до якої входять 75 депутатів, обраних за мажоритарною виборчою системою стосовно більшості за одномандатними виборчими округами, на які поділяється вся територія міста.

3. Вважати доцільною форму організації управління районами в місті через районні в місті Зарічну та Ковпаківську адміністрації районів, які є структурними підрозділами виконавчих органів Сумської міської ради і діють на підставі положень про Ковпаківську і Зарічну в м. Суми районні адміністрації, затверджених рішенням міської ради та відображених у статуті міста.

Це рішення Сумської міської ради прийнято відповідно до ч. 5 ст. 140 Конституції України, п. 2 ст. 5, п. 1 ст. 11, ч. 3 п. 2 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», п. 3 ст. 5 Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Колегія суддів Вищого господарського суду України не може погодитися з висновками судів першої та апеляційної інстанцій щодо порушення відповідачем вимог зазначених вище законодавчих актів при ухваленні оскаржуваного рішення, оскільки ці висновки не ґрунтуються на правильному застосуванні судом ст. 140 Конституції України, п. 2 ст. 5, п. 1

ст. 11, ч. 3 п. 2 Розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Так, відповідно до ч. 5 ст. 140 Конституції України питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад. Відповідно до п. 2 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України від 13 липня 2002 р. № 11-рп/2001 у справі № 1-39/2001 під поняттям «організація управління районами в містах», що міститься в ч. 5 ст. 140 Конституції України, в системному зв'язку з її статтями 142 і 143 треба розуміти повноваження міських рад як органів місцевого самоврядування у містах із районним поділом приймати рішення щодо матеріально-фінансового та організаційного забезпечення здійснення місцевого самоврядування у районах міста, утворення чи неутворення в місті районних рад та в разі їх утворення — визначення обсягу і меж повноважень районних рад.

Наведене тлумачення ч. 5 ст. 140 Конституції України кореспондується з нормами ст. 5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», відповідно до ч. 1 якої до системи органів місцевого самоврядування не включено районні в місті ради, а згідно з ч. 2 цієї статті в містах із районним поділом за рішенням територіальної громади або міської ради відповідно до цього Закону можуть утворюватися районні в місті ради (тобто питання утворення чи неутворення районних у місті рад може вирішуватися двома шляхами: або через територіальні громади, або за рішенням міської ради).

Господарські суди першої та апеляційної інстанцій припустилися помилки в застосуванні абзацу 3 п. 2 Розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», в якому йдеться про порядок прийняття рішення міських рад про проведення референдумів територіальних громад міст із районним поділом щодо утворення (неутворення) районних у містах рад відповідно до ст. 5 цього Закону (а не про порядок прийняття рішення про утворення чи неутворення районних у місті рад), що призвело до помилкового висновку суду щодо віднесення питання про утворення (неутворення) районних у місті рад до виключної компетенції референдуму.

Про помилковість висновків судів першої та апеляційної інстанцій щодо віднесення питання про утворення (неутворення) районних у місті рад виключно до компетенції референдуму свідчить і ст. 6 Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми», згідно з якою до виключної компетенції референдуму не віднесено вирішення питання про утворення (неутворення) районних у місті рад.

Викладене свідчить, що Сумська міська рада при прийнятті оскаржуваного рішення діяла в межах наданих їй чинним законодавством повноважень, у зв'язку з чим позовні вимоги про визнання недійсним зазначеного рішення є необґрунтованими й задоволенню не підлягають.

Стосовно висновків господарських судів першої та апеляційної інстанцій щодо повноважень голови Зарічної районної ради на підписання позовної заяви від імені райради, то останні є правомірними, оскільки відповідно до п. 15 ст. 55 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» голова ради має право представляти раду у відносинах із державними органами, а згідно зі ст. 71 зазначеного Закону органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право звертатись до суду щодо визнання незаконними актів інших органів місцевого самоврядування.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 111^5, 111^7, п. 2 ч. 1 ст. 111^9, статтями 111^{10}, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Сумської міської ради задовольнити частково.

Рішення господарського суду Сумської області від 28 грудня 2001 р. та постанову Харківського апеляційного господарського суду від 5 березня 2002 р. скасувати.

Зарічній районній раді у позові відмовити.

1.3. Спір про визнання недійсними установчих документів закритого акціонерного товариства, засновниками якого є юридичні та фізичні особи, господарському суду непідвідомчий

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 15 квітня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ЗАТ «Оболонь» на постанову Вищого господарського суду України від 3 січня 2003 р. у справі за позовом ЗАТ «Сармат» до ЗАТ «Оболонь», третя особа — ЗАТ «Інвестиційна компанія «Керамет Інвест», про визнання недійсними норм статуту та установчого договору,

встановив:

ЗАТ «Сармат» 22 травня 2002 р. звернулося до господарського суду м. Києва з позовом до ЗАТ «Оболонь» про визнання недійсними норм статуту та установчого договору.

Позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що п. 5.4.3 статуту та п. 9.2.3 установчого договору, зареєстрованих у Мінській райдержадміністрації м. Києва 1 вересня 1998 р., суперечать нормам чинного законодавства, оскільки вони обмежують дієздатність осіб щодо придбання і відчуження акцій товариства.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на безпідставність позовних вимог.

Рішенням господарського суду м. Києва від 14 серпня 2002 р. позов задоволено та визнано недійсними п. 5.4.3 статуту та п. 9.2.3 установчого договору ЗАТ «Оболонь». Суд виходив з того, що відповідно до ст. 25 Закону України «Про господарські товариства» акції закритого акціонерного товариства не можуть бути розповсюджені шляхом відкритої підписки або продажу їх на біржі. Інших обмежень або особливостей обігу акцій закритого акціонерного товариства законодавством України не встановлено.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 7 жовтня 2002 р. залишено без змін рішення господарського суду м. Києва від 14 серпня 2002 р. із тих самих підстав.

Постановою Вищого господарського суду України від 3 січня 2003 р. залишено без змін постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 жовтня 2002 р. із тих самих підстав.

Верховним Судом України 13 березня 2003 р. за касаційною скаргою ЗАТ «Оболонь» порушено провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 3 січня 2003 р. Скарга мотивована виявленням неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах та неправильним застосуванням норм матеріального права.

Заслухавши суддю-доповідача, представників сторін, дослідивши доводи касаційної скарги та матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 1 ГПК підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (зокрема іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, мають право звертатись до господарського суду згідно із встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів.

Як встановлено господарським судом, предметом позовних вимог є визнання недійсним п. 5.4.3 статуту та п. 9.2.3 установчого договору ЗАТ «Оболонь».

Згідно з положеннями установчого договору, засновниками ЗАТ «Оболонь» є як юридичні, так і фізичні особи, які до участі у справі не залучені.

Вищий господарський суд України, залишаючи без змін постанову апеляційного господарського суду, якою залишено без змін рішення господарського суду про визнання недійсними п. 5.4.3 статуту та п. 9.2.3 установчого договору ЗАТ «Оболонь», не звернув уваги на те, що згідно зі ст. 26 ЦПК при

об'єднанні кількох пов'язаних між собою вимог, одні з яких підвідомчі районному (міському), а інші — господарському суду, всі вони підлягають розгляду районним (міським) судом.

Відповідно до ст. 12 ГПК спір господарському суду не підвідомчий.

За таких обставин судові рішення у справі підлягають скасуванню із припиненням провадження у справі відповідно до п. 1 ст. 80 ГПК.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 3 січня 2003 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 жовтня 2002 р. та рішення господарського суду м. Києва від 14 серпня 2002 р. скасувати.

Провадження у справі припинити.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 3 січня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 15 квітня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ЗАТ «Оболонь» на постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 жовтня 2002 р. у справі за позовом ЗАТ «Сармат» до ЗАТ «Оболонь», за участю третьої особи — ЗАТ «Інвестиційна компанія «Керамет Інвест», про визнання недійсними норм статуту та установчого договору.

У травні 2002 р. ЗАТ «Сармат» звернулося до господарського суду м. Києва з позовом до ЗАТ «Оболонь» про визнання недійсними п. 5.4.3 статуту та п. 9.2.3 установчого договору ЗАТ «Оболонь».

На обґрунтування позовних вимог позивач посилався на невідповідність зазначених пунктів статуту й установчого договору нормам чинного законодавства України, оскільки вони обмежують дієздатність осіб щодо придбання і відчуження акцій товариства, що суперечить положенням Конституції України, ЦК, Закону України «Про господарські товариства», Закону України «Про власність».

Рішенням господарського суду м. Києва від 14 серпня 2002 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 7 жовтня 2002 р., позов задоволено: п. 5.4.3 статуту та п. 9.2.3 установчого договору ЗАТ «Оболонь» щодо утримання акціонерів від відчуження та/або передачі (зокрема від передачі в управління або користування) акцій будь-кому, крім акціонерів товариства, самому товариству або працівникам товариства з дозволу Ради — визнані недійсними; стягнуто із ЗАТ «Оболонь» на користь ЗАТ «Сармат» 203 грн. судових витрат.

Рішення та постанова мотивовані тим, що положення Закону України «Про власність» встановлюють право власника акцій, які є об'єктом приватної власності, на свій розсуд володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю. При цьому Закон вказує на те, що діяльність власника може бути обмежена лише у випадках і в порядку, встановлених законодавчими актами України.

Обмеження розпорядження акціями закритого акціонерного товариства встановлено Законом України «Про господарські товариства» та стосується заборони розповсюдження акцій шляхом відкритої підписки або продажу на біржі. Інших обмежень або особливостей обігу акцій закритого акціонерного товариства законодавчими актами України не встановлено.

Разом з тим, установчими документами ЗАТ «Оболонь» встановлено обмеження прав власників щодо володіння і розпорядження належними їм акціями товариства, які не передбачені законодавчими актами України.

За таких обставин спірні пункти статуту та установчого договору ЗАТ «Оболонь» повинні бути визнані недійсними як

такі, що суперечать ст. 12 ЦК, статтям 4, 6, 13 Закону України «Про власність» та статтям 4, 25, 28 Закону України «Про господарські товариства», порушують права акціонерів відповідача щодо розпорядження належними їм на праві власності акціями, порушують інтереси позивача щодо придбання акцій у акціонерів та перешкоджають реалізації прав набувача акцій.

Не погоджуючись із постановою Київського апеляційного господарського суду від 7 жовтня 2002 р., ЗАТ «Оболонь» звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить згадану постанову скасувати та постановити нове рішення про відмову в позові.

На обґрунтування вимог касаційної скарги заявник посилається на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права — ст. 1 ГПК, неправильне застосування норм матеріального права — статей 4, 6, 13 Закону України «Про власність», та незастосування норм матеріального права, які підлягали застосуванню, — статей 4, 41, 161 ЦК, статей 11, 25, 27 Закону України «Про господарські товариства», ст. 25 Закону України «Про власність».

Заслухавши пояснення представників відповідача, які підтримали касаційну скаргу, пояснення представників позивача та третьої особи, які заперечували проти задоволення касаційної скарги, розглянувши матеріали справи, оцінивши доводи касаційної скарги, перевіривши правильність застосування судами норм матеріального та процесуального права, колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню, виходячи з таких підстав.

Судами встановлено, що п. 5.4.3 статуту та п. 9.2.3 установчого договору ЗАТ «Оболонь» передбачено обов'язок акціонерів утримуватись від відчуження та/або передачі (зокрема від передачі в управління або користування) акцій будь-кому, крім акціонерів товариства, самому товариству або працівникам товариства з дозволу ради.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про господарські товариства» учасники товариства зобов'язані додержуватися установчих документів товариства та виконувати обов'язки,

якщо це передбачено названим Законом, іншим законодавством України та установчими документами.

Перелік відомостей, які повинні міститися в установчих документах закритого акціонерного товариства, визначено статтями 4, 37 Закону України «Про господарські товариства».

Згідно з ч. 5 ст. 4 Закону України «Про господарські товариства» до установчих документів можуть бути включені інші умови, що не суперечать законодавству України.

Відповідно до п. 1 ст. 13 Закону України «Про власність» акції є об'єктами права приватної власності.

Отже, згідно з положеннями пунктів 1 і 2 ст. 4 Закону України «Про власність» власник (акціонер) на свій розсуд володіє, користується і розпоряджається належним йому майном (акціями) та має право вчиняти щодо свого майна (акцій) будь-які дії, що не суперечать закону.

Він може використовувати майно (акції) для здійснення господарської та іншої, не забороненої законом, діяльності, зокрема передавати його безоплатно або за плату у володіння і користування іншим особам.

Відповідно до п. 6 ст. 4 Закону України «Про власність» у випадках і в порядку, встановлених законодавчими актами України, діяльність власника (акціонера) може бути обмежено чи припинено, або власника (акціонера) може бути зобов'язано допустити обмежене користування його майном іншими особами.

Порядок придбання акцій акціонерного товариства встановлено ст. 28 Закону України «Про господарські товариства», відповідно до якої акція може бути придбана на підставі договору з її власником або держателем за ціною, що визначається сторонами, або за ціною, що склалася на фондовому ринку, а також у порядку спадкоємства громадян чи правонаступництва юридичних осіб та з інших підстав, передбачених законодавством.

Певні обмеження щодо діяльності власника акцій закритого акціонерного товариства встановлено ст. 25 Закону України «Про господарські товариства».

Ця стаття встановлює заборону на розповсюдження акцій закритого акціонерного товариства шляхом відкритої підписки, а також купівлю і продаж акцій на біржі.

3*5-33

Інших обмежень діяльності власника (акціонера закритого акціонерного товариства) щодо здійснення права власності, яке полягає у володінні, користуванні та розпорядженні на власний розсуд належним йому майном (акціями), законодавчими актами України не встановлено.

Викладене свідчить про те, що встановлений у статуті та в установчому договорі ЗАТ «Оболонь» обов'язок «утримуватися від відчуження та/або передачі (зокрема від передачі в управління або користування) акцій будь-кому, крім акціонерів товариства, самому товариству або працівникам товариства з дозволу ради» — є незаконним обмеженням права власності власників акцій ЗАТ «Оболонь».

За таких обставин суди першої та апеляційної інстанцій дійшли правильного висновку про те, що установчі документи ЗАТ «Оболонь» містять норми, які суперечать законодавству України, а тому вони мають бути визнані недійсними на підставі ст. 48 ЦК.

Для надання юридичної оцінки положенням установчого договору судами вірно застосовано загальні норми цивільного законодавства про угоди та зобов'язання.

Відповідно до ст. 12 ЦК ніхто не може бути обмежений у правоздатності або дієздатності інакше, як у випадках і в порядку, передбачених законом.

Угоди, спрямовані на обмеження правоздатності або дієздатності, є недійсними.

Згідно з п. 8.1 установчого договору ЗАТ «Оболонь» акціонерами товариства є юридичні та фізичні особи, що придбали акції товариства.

Отже, встановлений п. 9.2.3 установчого договору обов'язок тягне за собою обмеження дієздатності акціонерів щодо придбання та відчуження акцій, порушує їх суб'єктивні права, а також обмежує дієздатність осіб, які його уклали.

Враховуючи викладене, судами правомірно визнано п. 9.2.3 установчого договору ЗАТ «Оболонь» недійсним на підставі ст. 48 ЦК.

Відповідно до ст. 1 ГПК підприємства, установи, організації, мають право звертатися до господарського суду згідно із

встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів.

Враховуючи, що встановлені в п. 5.4.3 статуту та в п. 9.2.3 установчого договору ЗАТ «Оболонь» заборони обмежують реалізацію акціонерами ЗАТ «Оболонь» прав власників акцій щодо вільного розпорядження своїм майном, а ЗАТ «Сармат» — реалізації права з придбання права, суди дійшли правильного висновку щодо порушення суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів позивача.

Викладене свідчить про те, що, постановляючи оскаржувані рішення та постанову, суди дали вірну юридичну оцінку обставинам справи та правильно застосували норми матеріального і процесуального права, у зв'язку з чим відсутні підстави для скасування зазначених судових актів.

На підставі наведеного, керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ЗАТ «Оболонь» залишити без задоволення.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 жовтня 2002 р. залишити без змін.

1.4. Спір про визнання недійсним свідоцтва про право власності, нотаріального напису та акта державного виконавця не підлягає вирішенню в господарських судах України, оскільки є предметом розгляду місцевих районних судів (глава 39 ЦПК)

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 13 серпня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу АТЗТ «Дослідний завод «Веста» (далі — Завод) на постанову Вищого господарського суду України від 26 березня 2002 р. у справі за позовом заводу до АКБ «Промінвестбанк України» (далі — Банк) та Компанії «Utilisko Trading Limited» (далі — Компанія) про визнання недійсними договору застави основних фондів від 27 липня 1995 р., акта від 4 червня 1996 р. № 232/6 судового виконавця Мінського районного суду м. Києва, договору купівлі-продажу нежилих приміщень від 18 грудня 1998 р., свідоцтва про право власності Банку на $^{62}/_{100}$ цілісного майнового комплексу по вул. В. Хвойки, 21 у м. Києві № 5-2160 та виселення Компанії із займаних нежилих приміщень,

встановив:

У жовтні 2000 р. Завод звернувся до Компанії та Банку з позовом про визнання недійсними договору застави основних фондів від 27 липня 1995 р., акта судового виконавця Мінського районного суду м. Києва від 4 червня 1996 р. № 232/6, договору купівлі-продажу нежилих приміщень від 18 грудня 1998 р., свідоцтва про право власності Банку на $^{62}/_{100}$ цілісного майнового комплексу по вул. В. Хвойки, 21 та виселення Компанії із займаних нежилих приміщень.

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що під час передачі заставленого майна були порушені права позивача, оскільки

інвентаризаційна оцінка заставленого майна під час його передачі була значно нижчою за його фактичну вартість. При передачі майна державним виконавцем не було враховано, що частина боргу вже була погашена, а договір купівлі-продажу не відповідає вимогам закону, оскільки був укладений особою, яка не мала повноважень на його укладення.

Рішенням арбітражного суду м. Києва від 23 лютого 2001 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 8 січня 2002 р., позов задоволено.

Рішення мотивовані тим, що під час укладення договору застави та передачі заставленого майна були порушені вимоги Закону України «Про власність», оскільки не було згоди загальних зборів акціонерів на відчуження заставленого майна, його інвентаризаційна оцінка була значно нижчою за фактичну вартість майна, а остаточна оцінка вартості заставленого майна не була визначена за згодою заставодавця та заставодержателя, а тому договір застави та акт передачі майна у власність не відповідають вимогам закону і, таким чином, Банку не мав правових підстав для укладення договору купівлі-продажу спірного майна.

Постановою Вищого господарського суду України зазначені судові рішення скасовано і в позові в частині визнання недійсними договорів застави та купівлі-продажу і виселення з нежилого приміщення відмовлено та припинено провадження в частині позовних вимог про визнання недійсним акта судового виконавця Мінського районного суду м. Києва про передачу у власність заставленого майна та свідоцтва про право власності з огляду на те, що будь-яких порушень чинного законодавства при укладенні угод застави та купівлі-продажу майна допущено не було, а вирішення питань про недійсність акта судового виконавця та свідоцтва про право власності, виданого державним нотаріусом, належить до компетенції місцевих районних судів.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 30 травня 2002 р. за касаційною скаргою Заводу порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 26 березня 2002 р.

Скарга мотивується невідповідністю постанови рішенням Верховного Суду України з питань застосування ст. 30 Закону України «Про власність» та ст. 38 Закону України «Про заставу».

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача і відповідача, дослідивши доводи касаційної скарги та заперечення проти неї, перевіривши матеріали справи й рішення, які постановлялись судами під час розгляду, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про господарські товариства» товариство є власником майна, переданого йому засновниками й учасниками у власність. Акціонери є власниками акцій, які згідно з приписами Закону України «Про цінні папери і фондову біржу» засвідчують часткову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджують членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, що дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна в разі ліквідації акціонерного товариства. Тому для передачі майна акціонерного товариства згода акціонерів не потрібна.

Правління Заводу відповідно до своїх повноважень, наданих йому загальними зборами акціонерів, надало згоду на укладення договору застави основних фондів від 27 липня 1995 р.

Статтею 63 ЦК передбачено, що угода, укладена від імені другої особи особою, не уповноваженою на укладення угоди або з перевищенням повноважень, створює, змінює і припиняє цивільні права та обов'язки для особи, яку представляють, лише в разі подальшого схвалення угоди цією особою.

Наступне схвалення угоди особою, яку представляють, робить угоду дійсною з моменту її укладення.

Позивач, підписавши додаткову угоду до кредитного договору від 22 січня 1996 р. № 4 та прийнявши кошти в сумі 110 298,09 грн., сплачені Банком платіжним дорученням від 10 січня 1999 р. № 20-01 за перевищення вартості заставленого майна над сумою боргу, вчинив юридично значимі дії, спря-

мовані на схвалення спірного договору застави. Таким чином, Вищий господарський суд України правомірно відмовив у задоволенні позовних вимог щодо визнання недійсним договору застави основних фондів від 27 липня 1995 р.

Вищий господарський суд України правильно дійшов висновку щодо припинення провадження у справі на підставі п. 1 ст. 80 ГПК у частині визнання недійсним свідоцтва про право власності від 14 червня 1996 р., нотаріального напису та акта державного виконавця, оскільки такий спір не підлягає вирішенню в господарських судах України, а відповідно до глави 39 ЦК є предметом розгляду місцевих районних судів.

Правильною є відмова Вищого господарського суду України від застосування положень Порядку проведення індексації балансової вартості основних фондів підприємств, організацій та установ за станом на 1 квітня 1996 року, оскільки зазначений Порядок відповідно до п. 3 Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативних актів міністерств та інших органів державної виконавчої влади» набрав чинності після передачі майна за актом від 4 червня 1996 р.

Відповідно до ст. 153 ЦК, ст. 12 Закону України «Про заставу» в договорі застави від 27 липня 1995 р., укладеному між Банком та Заводом, встановлено грошовий розмір заставленого майна — 36,4 млрд крб. (364 тис. грн.). Отже, сторони остаточно оцінили предмет застави.

Враховуючи викладене, не заслуговують на увагу посилання, які містяться в касаційній скарзі, щодо недійсності договору купівлі-продажу, укладеного між Банком та Компанією.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України є законною та обґрунтованою і тому не підлягає скасуванню.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Заводу залишити без задоволення, а постанову Вищого господарського суду України від 26 березня 2002 р. — без змін.

Постанова є остаточною та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 26 березня 2002 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 13 серпня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу АКБ Промінвестбанк України (далі – Банк) та Компанії «Utilisco Trading Limited» (далі – Компанія) на постанову Київського апеляційного господарського суду від 8 січня 2002 р. у справі за позовом АТЗТ «Дослідний завод «Веста» (далі – Завод) до Банку та Компанії про визнання недійсними договору застави основних фондів від 27 липня 1995 р., акта передачі майна від 4 червня 1996 р. № 232/6, договору купівлі-продажу нежилих приміщень від 18 грудня 1998 р., свідоцтва про право власності Банку на $^{62}/_{100}$ цілісного майнового комплексу по вул. В. Хвойки, 21 у м. Києві від 14 червня 1996 р. № 5-2160 та виселення другого відповідача із займаних нежилих приміщень.

Рішенням арбітражного суду м. Києва від 23 лютого 2001 р. позов задоволено повністю – оспорювані договір застави основних фондів від 27 липня 1995 р. та акт від 4 червня 1996 р. визнано недійсними як такі, що укладені з порушенням вимог статей 6, 21, 38 Закону України «Про заставу», ст. 30 Закону України «Про власність», Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України без відповідного рішення загальних зборів акціонерів Заводу. Укладений між заставодержателем (Банком) та Компанією договір купівлі-продажу від 18 грудня 1998 р. нежилих приміщень, які були об'єктом застави, визнано недійсним на підставі ст. 63 ЦК як укладений від імені Компанії неуповноваженою особою. У зв'язку з цим визнано недійсним оспорюване свідоцтво № 5-2160, видане державним нотаріусом 3-ої Київської нотаріальної контори на підставі ст. 398 ЦПК, та виселено Компанію із займаних приміщень, придбаних нею за договором купівлі-продажу від 18 грудня 1998 р. Постановою Київського апеляційного госпо-

дарського суду від 8 січня 2002 р. рішення залишено без змін із тих самих підстав.

Банк та Компанія у поданих касаційних скаргах просять рішення від 23 лютого 2001 р. та постанову від 8 січня 2002 р. скасувати, в позові відмовити, посилаючись на те, що в установчих документах Заводу відсутні обмеження на укладення договору президентом акціонерного товариства або уповноваженою ним особою, а підписуючи договір застави від 27 липня 1995 р., виконавчий директор К. діяв від імені товариства на підставі довіреності від 24 липня 1995 р.; остаточна оцінка на день приймання-передачі майнового комплексу була визначена 21 травня 1996 р. актом опису майна № 232/2, підписаним представниками позивача та першого відповідача, тобто узгоджена згідно з ч. 4 ст. 38 Закону України «Про заставу»; доказами подальшого схвалення сторонами договору застави були додаткова угода від 22 січня 1996 р. № 4 до договору застави та прийняття позивачем коштів у сумі 110 298,09 грн., які були сплачені платіжним дорученням від 10 січня 1999 р. № 20-01 як різниця між вартістю заставленого майна та сумою боргу, а доказом схвалення договору купівлі-продажу від 18 грудня 1998 р. була передача майна Банком Компанії, остання прийняла майно у власність та користується ним. Крім того, відповідачі вважають безпідставним застосування судом до спірних правовідносин Порядку проведення індексації балансової вартості основних фондів підприємств, організацій та установ за станом на 1 квітня 1996 р. оскільки цей наказ набрав чинності лише 8 червня 1996 р., як це передбачено п. 3 Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативних актів міністерств та інших органів державної виконавчої влади», а передача заставленого Банком майна за актом відбулася 4 червня 1996 р. Також другий відповідач посилається на ту обставину, що позивач є суб'єктом права колективної власності, а ст. 6 Закону України «Про заставу» вимагає згоди на заставу майна, що перебуває у спільній власності.

Колегія суддів, перевіривши наявні матеріали (фактичні обставини) справи на предмет правильності їх юридичної

оцінки судом та заслухавши пояснення представників сторін, дійшла висновку, що касаційні скарги відповідачів підлягають задоволенню, а оскаржувані рішення та постанова — скасуванню з ухваленням нового рішення з таких підстав.

На спірні цивільні правовідносини стосовно укладення та виконання договору застави основних фондів від 27 липня 1995 р., пов'язаного з цим вчинення виконавчих дій щодо звернення стягнення на заставлене майно, а також щодо укладення між відповідачами договору купівлі-продажу від 18 грудня 1998 р., поширюється дія статей 47, 48 Закону України «Про господарські товариства» в редакції від 14 березня 1995 р., ч. 2 ст. 63 ЦК, статей 254, 373 ЦПК, чим спростовуються вміщені в рішенні та постанові посилання суду на статті 6, 21, 38 Закону України «Про заставу», ст. 30 Закону України «Про власність» та пункти 68, 79, 80 чинної на той час Інструкції про виконавче провадження, затвердженої наказом Міністра юстиції СРСР від 15 листопада 1985 р. № 22.

Оспорюваний договір застави укладено між Банком (заставодержателем) та Заводом (заставодавцем) на забезпечення виконання останнім грошових зобов'язань за кредитною угодою від 20 липня 1995 р. № 93, укладеною між тими самими сторонами. Об'єктом застави за договором від 27 липня 1995 р. були $^{62}/_{100}$ частини цілісного майнового комплексу Заводу, а саме: головний корпус площею 3 600 м^2, блок цехів площею 5 888 м^2 та приміщення лакофарбувального відділу цеху № 1 площею 360 м^2.

Необґрунтованими визнаються висновки суду про укладення договору застави з порушеннями вимог ст. 6 Закону України «Про заставу» та ст. 30 Закону України «Про власність» без відповідного рішення вищого органу позивача — загальних зборів акціонерів, оскільки Завод є суб'єктом права колективної власності (ст. 20 Закону України «Про власність»), а ст. 6 Закону України «Про заставу» встановлено обов'язковість згоди всіх співвласників щодо передачі під заставу майна, яке перебуває у спільній власності кількох осіб (ст. 113 ЦК), яку неприпустимо ототожнювати з колективною власністю — окремою формою власності. Правовий режим

спільної власності окремо врегульовано ст. 113 ЦК та ст. 17 Закону України «Про власність». Стосовно посилань суду апеляційної інстанції на ст. 30 Закону України «Про власність» та обумовлену цим необхідність попереднього прийняття загальними зборами Заводу рішення про передачу колективного майна під заставу Банку, то такі висновки касаційна інстанція вважає помилковими і такими, що ґрунтуються на довільному тлумаченні законодавства про власність, із наступних підстав.

Згідно з ч. 3 ст. 30 Закону України «Про власність» окремі функції з господарського управління колективним майном може бути покладено вищими органами управління власника на створювані ними органи. Статтею 41 Закону України «Про господарські товариства» в редакції від 14 березня 1995 р., чинній на момент укладення договору застави, до повноважень загальних зборів акціонерного товариства включено лише подальше затвердження договорів (угод), укладених на суму, що перевищує зазначену в статуті товариства, причому такі повноваження на той час не належали до виключної компетенції загальних зборів товариства. Статут Заводу також не містить жодних обмежень щодо укладення уповноваженими посадовими особами виконавчого органу товариства від імені Заводу цивільних угод щодо передачі майна товариства під заставу іншим особам, тому відсутні підстави для застосування до спірних правовідносин щодо застави майна ч. 1 ст. 63 ЦК. Крім того, договір застави від імені Заводу підписано виконавчим директором К. на підставі статей 47, 48 Закону України «Про господарські товариства», рішення правління товариства від 28 червня 1995 р., довіреності від 24 липня 1995 р., виданої президентом (головою) акціонерного товариства, і надалі сторонами вчинено юридично значимі дії, спрямовані на подальше схвалення договору від 27 липня 1995 р., а саме укладено додаткову угоду від 22 січня 1996 р. № 4, якою встановлювалося право банку звернути стягнення на заставлене майно до настання строку погашення позики, та підписано повноважними представниками сторін акт опису майна № 232/2.

Цим спростовуються висновки суду апеляційної інстанції про зворотнє. З огляду на відсутність відповідних статутних застережень щодо укладення договорів застави майна Заводу посадові особи виконавчого органу товариства діяли в межах наданих їм повноважень та відповідно до ч. 5 ст. 10 Закону України «Про підприємства в Україні», статей 47, 48 Закону України «Про господарські товариства» мали право на передачу майна під заставу першому відповідачу, оформлену оспорюваним договором, реалізуючи таким чином окремі функції з господарського управління майном товариства (ч. 3 ст. 30 Закону України «Про власність»).

Помилковим визнається застосування судом першої інстанції до правовідносин передачі заставленого майна заставодержателю за актом від 4 червня 1996 р. положень Порядку проведення індексації балансової вартості основних фондів підприємств, організацій та установ за станом на 1 квітня 1996 року, оскільки зазначений Порядок відповідно до п. 3 Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативних актів міністерств та інших органів державної виконавчої влади» набрав чинності вже після вчинення передачі за актом від 4 червня 1996 р., а тому не має зворотньої дії щодо спірних правовідносин. Водночас безпідставними визнаються вміщені в оскаржуваній постанові висновки суду апеляційної інстанції про складання оспорюваного акта від 4 червня 1996 р. із порушенням вимог ч. 4 ст. 38 Закону України «Про заставу», яке нібито полягало у відсутності узгодження заставодавцем та заставодержателем остаточної оцінки предмета іпотеки на момент переходу майнового комплексу підприємства, оскільки таке попереднє узгодження відбулося шляхом підписання уповноваженими представниками сторін, зокрема від імені Заводу — президентом товариства О., акта опису та арешту майна від 21 травня 1996 р.

Крім того, слід зазначити, що позовна вимога про визнання недійсним акта від 4 червня 1996 р. судового виконавця Мінського районного суду м. Києва за своєю процесуальною суттю є скаргою на дії судового виконавця, яка має розглядатися відповідним місцевим районним судом згідно зі ст. 373 ЦПК

у порядку цивільного судочинства. Адже відповідно до вимог ч. 1 ст. 121[2] ГПК господарським судом можуть розглядатися лише скарги на дії чи бездіяльність органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів.

Оспорюваний акт від 4 червня 1996 р. складений і підписаний судовим виконавцем на підставі ст. 399 та ч. 1 ст. 400 ЦПК у зв'язку з визнанням прилюдних торгів із продажу заставленого майна такими, що не відбулися, та затверджений Мінським районним судом м. Києва.

За таких обставин юридично значимі дії судового виконавця, оформлені актом від 4 червня 1996 р., не можуть бути предметом господарського спору, а тому провадження у справі в цій частині підлягає припиненню на підставі п. 1 ст. 80 ГПК.

При цьому слід зазначити, що дії судового виконавця щодо передачі заставленого об'єкта нерухомості стягувачу кореспондуються з вимогами ст. 38 Закону України «Про заставу», згідно з якими майновий комплекс підприємства переходить до заставодержателя, якщо це передбачено договором чи законом. Умовами пунктів 8.5 та 12.2 договору застави передбачена можливість переходу заставленого майна у власність заставодержателя (Банку).

З огляду на наявність підстав для припинення провадження у справі в частині визнання недійсним акта від 4 червня 1996 р. судового виконавця Мінського районного суду м. Києва, безпредметними вважаються посилання суду на недотримання судовим виконавцем під час складання акта № 232/6 вимог чинної на той час Інструкції про виконавче провадження. Водночас недоречними є висновки суду апеляційної інстанції про неправомірність вчинення 30 січня 1996 р. приватним нотаріусом К. двох виконавчих написів за № 165 про звернення стягнення на заставлене майно без урахування перенесення до 20 березня 1996 р. кінцевого строку погашення кредиту згідно з додатковою угодою від 22 січня 1996 р. до кредитної угоди від 20 липня 1995 р., оскільки згідно з п. 2 ст. 349 ЦПК виконавчий напис є виконавчим документом, а скарги на дії нотаріусів підлягають розгляду

місцевими районними судами (ч. 1 ст. 50 Закону України «Про нотаріат» та глава 39 ЦПК).

Касаційна інстанція також вважає необґрунтованим прийняття до розгляду арбітражним судом позовної вимоги про визнання недійсним свідоцтва про право власності Банку на $^{62}/_{100}$ цілісного майнового комплексу по вул. В. Хвойки, 21 та акта від 4 червня 1996 р. Видача зазначеного свідоцтва згідно з п. 131 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України є нотаріальною дією, розгляд справ про оскарження якої відповідно до п. 6 ст. 254 ЦПК здійснюється відповідним місцевим районним судом у порядку окремого провадження.

У зв'язку з цим спір у частині визнання недійсним свідоцтва від 14 червня 1996 р. не підлягає вирішенню в господарських судах України, а тому провадження у справі в цій частині підлягає припиненню на підставі п. 1 ст. 80 ГПК.

Не заслуговують на увагу вміщені в оскаржуваній постанові посилання суду на укладення між відповідачами договору купівлі-продажу від 18 грудня 1998 р. з порушеннями вимог ст. 63 ЦК як підписаного від імені Компанії не уповноваженою особою, оскільки наступні юридично значимі дії сторін, спрямовані на передачу Банком майна Компанії, оплати його ціни, прийняття у власність та користування добросовісним набувачем-нерезидентом, свідчать про подальше схвалення цієї угоди обома сторонами, що робить її дійсною з моменту укладення та вказує на відсутність підстав для виселення другого відповідача із придбаних ним нежилих приміщень.

Зважаючи на наведене, колегія суддів дійшла висновку про помилкове застосування судом до спірних цивільних правовідносин при ухваленні оскаржуваних рішення та постанови норм матеріального та процесуального права, у зв'язку з чим зазначені рішення підлягають скасуванню з ухваленням нового рішення про часткову відмову в позові та часткове припинення провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 47, 48 Закону України «Про господарські товариства» в редакції від 14 бе-

резня 1995 р., ч. 2 ст. 63 ЦК, ст. 10 Закону України «Про підприємства в Україні», ст. 20 Закону України «Про власність», статтями 254, 285, 373 ЦПК, п. 1 ст. 80, статтями 111^5, 111^7, пунктами 2, 4 ст. 111^9, ч. 1 ст. 111^{10}, ст. 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Банку та касаційну скаргу Компанії задовольнити частково. Рішення арбітражного суду м. Києва від 23 лютого 2001 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 8 січня 2002 р. у цій справі скасувати.

Відмовити Заводу в задоволенні позовних вимог про визнання недійсними договору застави основних фондів від 27 липня 1995 р., договору купівлі-продажу нежилих приміщень від 18 грудня 1995 р. та виселення Компанії із займаних приміщень головного корпусу площею 3 600 $м^2$, блоку цехів площею 5 888 $м^2$, розташованих по вул. В. Хвойки, 21.

Припинити провадження у справі в частині визнання недійсними акта судового виконавця Мінського районного суду м. Києва про передачу у власність Банку заставлених основних фондів Заводу від 4 червня 1996 р. та свідоцтва про право власності Банку на $^{62}/_{100}$ цілісного майнового комплексу по вул. В. Хвойки, 21 від 14 червня 1996 р.

Стягнути із Заводу на користь відповідачів по 42,50 грн. у рахунок відшкодування витрат зі сплати державного мита за перегляд справи в порядку касації.

Доручити господарському суду м. Києва видати накази.

1.5. Спір, пов'язаний із вчиненням нотаріальної дії або відмовою у вчиненні нотаріальної дії, не підлягає вирішенню в господарських судах України

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 18 листопада 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ТОВ «Одеон ЛТД» на постанову Вищого господарського суду України від 8 липня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Одеон ЛТД» до ТОВ «Агротехпром» про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню,

встановив:

У квітні 2002 р. ТОВ «Одеон ЛТД» звернулося до господарського суду з позовом про визнання таким, що не підлягає виконанню, виконавчого напису від 15 лютого 1999 р., вчиненого приватним нотаріусом Чернігівського міського нотаріального округу Б. і зареєстрованого в реєстрі за № 875, про стягнення з ТОВ «Одеон ЛТД» на користь ТОВ «Агротехпром» заборгованості з орендної плати і комунальних послуг у сумі 6 830,64 грн. та плати за вчинення виконавчого напису в розмірі 136,61 грн., а всього — 6 967,25 грн.

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що зазначена у виконавчому написі сума заборгованості не відповідає фактичному стану розрахунків між сторонами, а власне виконавчий напис вчинено з порушенням встановленого законодавством порядку.

Відповідач позовні вимоги не визнав, посилаючись на те, що виконавчий напис вчинено з дотриманням вимог чинного законодавства, а позивачем пропущено строк позовної давності. Також товариство зазначає, що є неналежним відповіда-

чем у справі, оскільки не проводило дій із вчинення виконавчого напису.

Рішенням господарського суду Чернігівської області від 13 червня 2002 р. позов задоволено частково: визнано виконавчий напис від 15 лютого 1999 р. таким, що не підлягає виконанню в частині стягнення 5 395,90 грн. заборгованості з орендної плати та комунальних платежів та 107,92 грн. плати за вчинення виконавчого напису. В іншій частині вимог у позові відмовлено, оскільки судом встановлена наявність у позивача заборгованості з орендної плати перед відповідачем у сумі 1 434,74 грн., а тому і вчинення виконавчого напису на цю суму є обґрунтованим.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 25 березня 2003 р. зазначене рішення суду скасовано, провадження у справі припинено на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 ГПК із тих підстав, що спір не підлягає вирішенню в господарському суді.

Постановою Вищого господарського суду України від 8 липня 2003 р. постанова Київського апеляційного господарського суду від 25 березня 2003 р. залишена без змін.

Верховним Судом України 16 жовтня 2003 р. порушено провадження за касаційною скаргою ТОВ «Одеон ЛТД», у якій порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 8 липня 2003 р. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права, неоднакове застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Судами апеляційної та касаційної інстанцій встановлено, що заявлена позивачем вимога про визнання нотаріального напису таким, що не підлягає виконанню, фактично є скаргою на дії нотаріуса, яким незаконно вчинена нотаріальна дія.

Відповідно до ст. 285 ЦПК заінтересована особа, яка вважає неправильною вчинену нотаріальну дію або відмову у вчиненні нотаріальної дії, вправі подати про це скаргу до районного (міського) суду за місцем знаходження державної но-

таріальної контори, державного нотаріального архіву, виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради народних депутатів чи робочого місця приватного нотаріуса.

Аналогічні положення містить і ст. 50 Закону України «Про нотаріат».

Сам позивач на обґрунтування своїх вимог у позовній заяві посилався на те, що нотаріальний напис вчинено з порушенням встановленого законодавством порядку (за нотаріально не посвідченим договором оренди, за яким орендувалось недержавне або комунальне майно).

Отже, висновок суду апеляційної інстанції та Вищого господарського суду України про те, що цей спір не підлягає вирішенню в господарському суді, а розглядається загальними судами, є обґрунтованим і підстав для задоволення касаційної скарги немає.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Одеон ЛТД» залишити без задоволення.

Постанову Вищого господарського суду України від 8 липня 2003 р. залишити без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 8 липня 2003 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 18 листопада 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Одеон ЛТД» на постанову Київського апеляційного господарського суду від 25 березня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Одеон ЛТД» до ТОВ «Агро-

техпром» про визнання нотаріального напису таким, що не підлягає виконанню.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 25 березня 2003 р. рішення у справі скасовано і провадження припинено з підстав непідвідомчості справи господарському суду.

Позивач вважає, що суд апеляційної інстанції припустився порушень ст. 6 ЦК, статей 24 і 285 ЦПК, статей 2, 12 і 105 ГПК, і стверджує, що в цьому разі існує спір про право цивільне, який має бути вирішений у порядку позовного провадження.

Розглянувши матеріали справи й доводи касаційної скарги, заслухавши пояснення представника сторони та перевіривши правильність застосування Київським апеляційним господарським судом норм матеріального і процесуального права у вирішенні цього спору, колегія суддів вважає за необхідне касаційну скаргу ТОВ «Одеон ЛТД» залишити без задоволення з таких підстав.

Позивачем заявлена вимога про визнання нотаріального напису таким, що не підлягає виконанню, тобто фактично подано позов про скасування вчиненої нотаріальної дії, і підставою позову є вчинення нотаріального напису з порушенням встановленого законодавством порядку.

Апеляційний господарський суд дійшов висновку про відсутність спору про право, основаного на вчиненій нотаріальній дії, і припинив провадження у справі за правилами предметної підсудності, оскільки відповідно до ст. 285 ЦПК заінтересована особа, яка вважає неправильною вчинену нотаріальну дію, вправі подати про це скаргу до районного (міського) суду за місцем знаходження державної нотаріальної контори. Положення цієї статті Кодексу кореспондується зі ст. 50 Закону України «Про нотаріат».

За змістом ст. 111^7 ГПК, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими,

збирати нові докази або додатково перевіряти докази, і оскільки позивач як особа, стосовно якої вчинялась нотаріальна дія, оскаржує не саму майнову вимогу, що ґрунтується на виконавчому написі, а заявляє лише вимогу про скасування вчиненої нотаріальної дії, то такий висновок суду апеляційної інстанції слід визнати обґрунтованим.

З урахуванням наведеного, керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 25 березня 2003 р. у цій справі залишити без змін, а касаційну скаргу ТОВ «Одеон ЛТД» — без задоволення.

1.6. Справа за позовом про визнання недійсним висновку експерта непідвідомча господарським судам України

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 7 жовтня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ТОВ «Центр правової допомоги «Правозахист» (далі — Товариство) на постанову Вищого господарського суду України від 17 червня 2003 р. у справі за позовом дочірньої компанії «Укргазвидобування» НАК «Нафтогаз України» в особі газопромислового управління «Шебелинкагазвидобування» (далі — Управління) до ТОВ «Центр правової допомоги «Правозахист», за участю третьої особи — ВДВС Балаклійського районного управління юстиції Харківської області, про визнання недійсним висновку експерта,

в с т а н о в и в:

У вересні 2001 р. Управління звернулося з позовом до Товариства про визнання недійсним висновку експерта. Позовні

вимоги мотивовані тим, що експерт не мав належних повноважень для проведення експертної оцінки ринкової вартості векселів, умовами договору від 4 травня 2001 р., укладеного між відповідачем та ВДВС Балаклійського районного управління юстиції Харківської області, не передбачено проведення експертної оцінки векселів, крім того, чинним законодавством не було врегульовано порядок оцінки ринкової вартості векселів в умовах вимушеного продажу.

Відповідачем позов не визнано.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 12 жовтня 2001 р. відмовлено у прийнятті позовної заяви.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 1 жовтня 2002 р. скасовано ухвалу від 12 жовтня 2001 р. та справу направлено до суду першої інстанції для розгляду по суті.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 9 січня 2003 р., залишеною без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 7 квітня 2003 р., припинено провадження у справі з підстав непідвідомчості справи господарським судам.

Постановою Вищого господарського суду України від 17 червня 2003 р. скасовано ухвалу господарського суду м. Києва від 9 січня 2003 р. та постанову суду апеляційної інстанції від 7 квітня 2003 р., а справу передано до суду першої інстанції для вирішення питання про порушення провадження у справі з тих підстав, що експерт є учасником виконавчого провадження, результати діяльності якого можуть бути оскаржені до суду, тому висновок господарських судів про непідвідомчість цієї справи господарським судам є помилковим.

Ухвалою від 11 вересня 2003 р. Верховним Судом України за касаційною скаргою Товариства порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 17 червня 2003 р. з підстав її невідповідності нормам матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, перевіривши матеріали справи і рішення, які постановлялись судами у процесі її роз-

гляду, Судова палата вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 12 ГПК господарським судам підвідомчі справи у спорах, що виникають при укладенні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів та з інших підстав, а також у спорах про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві.

Юридичним актом є офіційний письмовий документ державного чи іншого органу (посадової особи), виданий у межах його компетенції, визначеної законом, який має точно визначені зовнішні реквізити та спричиняє певні правові наслідки, створює юридичний стан, спрямований на регулювання суспільних відносин, має обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин, поширює свою чинність на певний час, територію, коло суб'єктів.

Як вбачається з матеріалів справи, оспорюваний висновок судового експерта є результатом практичної діяльності фахівця-оцінювача з визначених питань та не є актом державного чи іншого органу.

Таким чином, господарські суди першої та апеляційної інстанцій дійшли правильного висновку про непідвідомчість цього спору господарським судам і обґрунтовано припинили провадження у справі.

Помилковим є висновок Вищого господарського суду України про те, що оскарження дій експерта може здійснюватися за правилами ст. 121^2 ГПК, яка передбачає оскарження дій чи бездіяльності органів ДВС, оскільки відповідно до ст. 10 Закону України «Про виконавче провадження» експерт є учасником виконавчого провадження, а не органом ДВС.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України від 17 червня 2003 р. підлягає скасуванню, а постанова Київського апеляційного господарського суду від 7 квітня 2003 р. залишенню в силі як законна та обґрунтована.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 17 червня 2003 р. у цій справі скасувати, а постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 квітня 2003 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 17 червня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 7 жовтня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу дочірньої компанії «Укргазвидобування» НАК «Нафтогаз України» в особі газопромислового управління «Шебелинкагазвидобування» (далі — Управління) на постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 квітня 2003 р. у справі за позовом Управління до ТОВ «Центр правової допомоги «Правозахист» (далі — Товариство), за участю третьої особи — ВДВС Бакалійського районного управління юстиції Харківської області, про визнання недійсним висновку експерта.

Постановою ВДВС Балаклійського районного управління юстиції у Харківській області від 27 липня 2001 р. призначено Товариство в особі М. експертом у виконавчому провадженні з надання, зокрема, письмового висновку з питань експертної оцінки вартості простого векселя від 19 серпня 1998 р. № 3208431101, емітованого АТ «Укргазпром», номінальною вартістю 36 532 449,97 грн. із терміном погашення 1 січня 2004 р.

Згідно з висновком № 293 експерта М. вартість простого векселя в умовах вимушеного продажу становить 1 205 571 грн.

Позивач, не погоджуючись із зазначеним висновком експерта, просить визнати його недійсним.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 9 січня 2003 р. припинено провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 ГПК у зв'язку з тим, що спір не підлягає вирішенню в господарських судах України.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 7 квітня 2003 р. ухвалу в справі залишено без змін.

Ухвала та постанова суду мотивовані тим, що діяльність експерта регулюється Законом України «Про судову експертизу», іншими законодавчими актами, що регулюють правовідносини у сфері судово-експертної діяльності.

Відповідно до ст. 12 ГПК господарським судам підвідомчі справи у спорах, зокрема, про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві.

Актом державного чи іншого органу є офіційний письмовий документ, який викликає певні правові наслідки, спрямовані на регулювання тих чи інших суспільних відносин і має обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин. Оскаржуваний висновок експерта є висновком фахівця, а не актом органу.

Звертаючись до суду з касаційною скаргою, позивач посилається на те, що висновок експерта про оцінку майна боржника надано на виконання постанови органу ДВС, постановленої в межах положень статей 14, 57 Закону України «Про виконавче провадження». Частиною 4 ст. 57 цього Закону передбачено, що сторони мають право оскаржити оцінку майна до суду. Позивач, звертаючись до суду, реалізував своє право, визначене законодавчою нормою.

Перевіряючи юридичну оцінку встановлених судом фактичних обставин справи та їх повноту, Вищий господарський суд України дійшов висновку, що судами першої та апеляційної інстанцій під час вирішення питання щодо підвідомчості справи господарським судам неправильно застосовані норми права, виходячи з такого.

Оцінка майна боржника проведена у процедурі виконавчого провадження судового рішення за дорученням органу виконавчої служби експертом. Відповідно до глави 2 Закону України «Про виконавче провадження» експерт є учасником виконавчого провадження. Незалежно від того, що експерт

здійснив оцінку майна боржника у процедурі примусового виконання рішення (виконавчого провадження), яке покладається на ДВС (ст. 2 Закону), оцінка майна є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності. Така діяльність регулюється Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні». Згідно зі ст. 33 цього Закону спори, пов'язані з оцінкою майна, майнових прав вирішуються в судовому порядку. Акт оцінки майна є документом, що містить висновки про вартість майна та підтверджує виконані процедури з оцінки майна (ст. 12 Закону). Отже, результатом діяльності експерта з оцінки майна є його висновок.

Таким чином, експерт є учасником виконавчого провадження, результати діяльності якого можуть оскаржуватися до суду. Оскільки в законодавчому порядку не врегульована спеціальна процедура оскарження діяльності експерта, таке оскарження здійснюється за правилами ст. 121^2 ГПК та Закону України «Про виконавче провадження».

Висновок суду про непідвідомчість господарським судам справ з оскарження діяльності експерта є помилковим.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9–111^{13} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу Управління задовольнити.

Ухвалу господарського суду м. Києва від 9 січня 2003 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 квітня 2003 р. у цій справі скасувати.

Справу передати до суду першої інстанції для вирішення питання щодо порушення провадження у справі.

1.7. Скарги на відмову державних виконавців у відкритті виконавчого провадження за визнаною претензією не підлягають розгляду в господарських судах України

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 9 вересня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві на постанову Вищого господарського суду України від 15 квітня 2003 р. у справі за позовом ВАТ по газопостачанню та газифікації «Київоблгаз» (далі – ВАТ «Київоблгаз») до ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві про оскарження дій органу ДВС,

встановив:

У вересні 2002 р. ВАТ «Київоблгаз» звернулося до господарського суду м. Києва з позовом про оскарження дій ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві щодо ухвалення постанови від 18 липня 2002 р. про відмову у відкритті виконавчого провадження за заявою позивача про примусове виконання відповіді на претензію.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 14 жовтня 2002 р. відмовлено у прийнятті позовної заяви на підставі п. 1 ч. 1 ст. 62 ГПК як такої, що не підлягає розгляду в господарських судах України.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 27 січня 2003 р. зазначену ухвалу скасовано з посиланням на статті 8 і 121^2 ГПК, справу передано на розгляд до господарського суду м. Києва.

Постановою Вищого господарського суду України від 15 квітня 2003 р. постанову Київського апеляційного господарського суду від 27 січня 2003 р. залишено без змін.

Верховним Судом України 14 серпня 2003 р. порушено провадження за касаційною скаргою ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві, у якій порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 15 квітня 2003 р. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм процесуального права, невідповідність оскаржуваної постанови рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм права.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін постанову суду апеляційної інстанції, суд касаційної інстанції не звернув уваги на те, що скарги на відмову державних виконавців у відкритті виконавчого провадження за визнаними претензіями не підлягають розгляду в господарських судах України.

Статтею 121^2 ГПК передбачено право, зокрема, стягувача на оскарження дій чи бездіяльності органів ДВС щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів. У цьому ж випадку позивач оскаржував постанову державного виконавця про відмову в порушенні виконавчого провадження за визнаною претензією.

Оскарження учасниками виконавчого провадження та особами, які залучаються до проведення виконавчих дій, рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС відповідно до глави 31-Г ЦПК має здійснюватися до загального суду.

Посилання судів апеляційної та касаційної інстанцій на ч. 5 ст. 8 ГПК, якою встановлено, що коли у відповіді про визнання претензії не повідомляється про перерахування визнаної суми, то через 20 днів після її отримання така відповідь є підставою для примусового стягнення заборгованості ДВС у порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження», не може спростовувати правильності висновку господарського суду першої інстанції про непідвідомчість господарському суду позову про оскарження стягувачем відмови в порушенні виконавчого провадження за визнаною претензією.

Таким чином, ухвала місцевого господарського суду м. Києва від 14 жовтня 2002 р. про відмову в прийнятті позовної заяви на підставі п. 1 ч. 1 ст. 62 ГПК як такої, що не підлягає розгляду в господарських судах України, є законною.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 15 квітня 2003 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 27 січня 2003 р. скасувати, а ухвалу господарського суду м. Києва від 14 жовтня 2002 р. залишити без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 15 квітня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 9 вересня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві на постанову Київського апеляційного господарського суду від 27 січня 2003 р. у справі за позовом ВАТ по газопостачанню та газифікації «Київоблгаз» (далі — ВАТ «Київоблгаз») до ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві про оскарження дій ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 14 жовтня 2002 р. у прийнятті позовної заяви ВАТ «Київоблгаз» відмовлено з тих підстав, що заява не підлягає розгляду в господарських судах України.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 27 січня 2003 р. ухвалу господарського суду м. Києва скасовано, справу передано на розгляд до господарського суду м. Києва.

Постанову суду мотивовано тим, що законодавством передбачено, що постанову про відмову у відкритті виконавчого провадження може бути оскаржено до відповідного суду; скарги на дії органів ДВС розглядаються господарським судом.

У поданій касаційній скарзі ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві просить скасувати постанову Київського апеляційного господарського суду як таку, що суперечить ст. 121^2 ГПК та ст. 85 Закону України «Про виконавче провадження».

Перевіряючи юридичну оцінку встановлених судом фактичних обставин справи та їх повноту, Вищий господарський суд України дійшов висновку, що підстав для задоволення касаційної скарги немає, виходячи з такого.

ВАТ «Київоблгаз» 1 квітня 2002 р. подало заяву про примусове виконання відповіді ВАТ «ДЕК «Центренерго» на претензію.

Постановою ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві від 18 липня 2002 р. відмовлено у відкритті виконавчого провадження з тих підстав, що відповідь на претензію не є виконавчим документом.

Позивач 25 вересня 2002 р. звернувся до господарського суду м. Києва з позовною заявою про оскарження дій ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві щодо ухвалення постанови від 18 липня 2002 р. про відмову у відкритті виконавчого провадження.

Відповідно до ч. 3 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» постанова про відмову у відкритті виконавчого провадження може бути оскаржена заявником начальнику відповідного відділу ДВС або до відповідного суду в 10-денний строк з моменту її одержання.

Колегія суддів погоджується з висновком суду апеляційної інстанції про те, що ст. 121^2 ГПК встановлено, що скарги на дії органів ДВС розглядаються господарським судом.

Судом апеляційної інстанції встановлено і підтверджується матеріалами справи, що в самій постанові від 18 липня 2002 р. також зазначено, що вона може бути оскаржена до господарського суду.

За таких обставин постанова Харківського апеляційного господарського суду від 27 січня 2003 р. постановлена відповідно до норм матеріального та процесуального права і підстав для її скасування немає.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9–111^{12} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ВДВС Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві залишити без задоволення.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 27 січня 2003 р. залишити без змін.

2. УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

2.1. Якщо законом не визначено коло осіб, які можуть бути позивачами у справах, пов'язаних із визнанням угод недійсними, слід виходити із правил ст. 2 ГПК щодо права будь-якого підприємства звернутися до господарського суду з позовом за захистом своїх прав та охоронюваних законом інтересів

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 18 березня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ЗАТ «Дніпробуд» на постанову Вищого господарського суду України від 5 грудня 2002 р. у справі за позовом ЗАТ «Дніпробуд» до ФМ АРК та ТОВ «ЕОЛ» про визнання недійсним договору,

встановив:

У жовтні 2001 р. ЗАТ «Дніпробуд» звернулося до господарського суду АРК із позовом до ФМ АРК та ТОВ «ЕОЛ» про визнання недійсним укладеного між відповідачами договору оренди цілісного майнового комплексу дитячого оздоровчого табору «Каскад» (далі — оздоровчий табір) від 1 вересня 2001 р. У процесі розгляду справи позивач доповнив позов вимогою про визнання недійсним наказу ФДМ «Про створення комісії з оцінки державного майна, що передається в оренду».

Позивач зазначав, що на підставі договору купівлі-продажу від 20 березня 1993 р. № 161, укладеного між ФДМ і організацією орендарів орендного підприємства «Гідроенергобуд», остання набула права власності на об'єкт приватизації — цілісний майновий комплекс названого підприємства, та

утворила ЗАТ «Дніпробуд», яке є правонаступником майнових прав за названим договором купівлі-продажу. Відповідно до акта приймання-передачі від 13 жовтня 1993 р. все майно, яке перебувало на балансі орендного підприємства «Гідроенергобуд», передано організації орендарів у власність. До складу цього майна входили основні та оборотні засоби оздоровчого табору, включені до статутного фонду ЗАТ «Дніпробуд». Надалі на підставі рішення загальних зборів акціонерів ЗАТ «Дніпробуд» від 25 листопада 1999 р. майно оздоровчого табору було передано СП по будівництву та експлуатації пансіонату «Нева» (далі — СП «Нева») як внесок до статутного фонду в обмін на корпоративні права у цьому підприємстві. Позов обґрунтовувався посиланням на порушення положень ч. 2 ст. 24 Закону України «Про приватизацію державного майна» та ст. 49 Закону України «Про власність», оскільки, на думку позивача, в результаті укладення договору оренди цілісного майнового комплексу оздоровчого табору ФМ АРК розпорядився майном, яке йому не належало.

Ухвалою господарського суду АРК від 14 травня 2002 р. до участі у справі залучено ФДМ як відповідача, а СП «Нева» — третьою особою без самостійних вимог на предмет спору.

ФМ АРК позов не визнав, посилаючись на те, що цілісний майновий комплекс оздоровчого табору є державною власністю; договір оренди укладено на виконання наказу ФДМ «Щодо виконання завдання із забезпечення надходження орендної плати до державного бюджету» та листа ФДМ «Щодо укладення договору оренди».

ТОВ «ЕОЛ» позов не визнало, посилаючись на те, що цілісний майновий комплекс оздоровчого табору є державною власністю і його передано в оренду відповідно до вимог Закону України «Про оренду державного та комунального майна».

ФДМ 6 червня 2002 р. звернувся із зустрічним позовом до ЗАТ «Дніпробуд» про визнання права власності на майно оздоровчого табору.

Рішенням господарського суду АРК від 6 червня 2002 р. позовну вимогу про визнання недійсним договору оренди цілісного майнового комплексу оздоровчого табору від 1 вересня

2001 р. задоволено. Суд визнав цю позовну вимогу доведеною та зазначив, що відповідачі не надали доказів укладення договору оренди щодо об'єкта державної власності. Позовну вимогу про визнання недійсним наказу ФДМ «Про створення комісії з оцінки державного майна, що передається в оренду» суд не прийняв до розгляду у зв'язку з несплатою державного мита.

Ухвалою цього суду від 7 липня 2002 р. зустрічну позовну заяву ФДМ повернуто без розгляду на підставі пунктів 1, 3, 6 ч. 1 ст. 63 ГПК.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 19 серпня 2002 р. рішення господарського суду АРК від 6 червня 2002 р. скасовано, у позові відмовлено. Постанову мотивовано тим, що позивач не надав доказів приватизації майна оздоровчого табору у складі цілісного майнового комплексу орендного підприємства «Гідроенергобуд». Відхиляючи доводи позивача, суд зазначив, що безоплатна передача об'єктів соціально-побутового призначення власнику приватизованого підприємства не означає виникнення у нього права власності на ці об'єкти. Укладений між відповідачами договір оренди цілісного майнового комплексу оздоровчого табору від 1 вересня 2001 р. суд визнав таким, що відповідає вимогам Закону України «Про оренду державного та комунального майна».

Постановою Вищого господарського суду України від 5 грудня 2002 р. постанову суду апеляційної інстанції залишено без змін.

Верховним Судом України 6 лютого 2003 р. за касаційною скаргою ЗАТ «Дніпробуд» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 5 грудня 2002 р.

У касаційній скарзі порушується питання про скасування постанов судів касаційної та апеляційної інстанцій і залишення в силі рішення господарського суду АРК від 6 червня 2002 р. або передачу справи на новий розгляд до іншого суду першої інстанції з підстав порушення положень ст. 129 Конституції України, неправильного застосування норм матеріального права, виявлення неоднакового застосування Ви-

5*5-33

щим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах. На обґрунтування підстав касаційної скарги щодо неоднозначного застосування господарськими судами положень законодавства про приватизацію та власність зроблено посилання на постанову Вищого арбітражного суду України від 5 лютого 2001 р.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача, розглянувши доводи, наведені у касаційній скарзі, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін постанову суду апеляційної інстанції про відмову в позові, Вищий господарський суд України виходив із того, що майно оздоровчого табору було передано позивачем до статутного фонду СП «Нева», і відповідно до закону СП «Нева» набуло права власності на це майно. Посилаючись на цю обставину, суд касаційної інстанції зазначив, що внаслідок укладення між ФМ АРК та ТОВ «ЕОЛ» договору оренди цілісного майнового комплексу оздоровчого табору суб'єктивне матеріальне право ЗАТ «Дніпробуд» не порушено, а тому останнє не є належним позивачем у цій справі.

Проте такий висновок не є обґрунтованим, оскільки суд касаційної інстанції дійшов його без урахування дійсних обставин справи та суті правовідносин, що виникли у зв'язку з передачею ЗАТ «Дніпробуд» майна оздоровчого табору до статутного фонду СП «Нева».

Якщо законом не визначено коло осіб, які можуть бути позивачами у справах, пов'язаних із визнанням угод недійсними, слід виходити із правил ст. 2 ГПК щодо права будь-якого підприємства звернутися до господарського суду із позовом за захистом своїх прав та охоронюваних законом інтересів.

При цьому позивач самостійно визначає та обґрунтовує в позовній заяві, в чому полягає порушення його прав та інтересів, а суд повинен перевірити доводи, на яких ґрунтуються позовні вимоги, зокрема щодо матеріально-правового інтересу у спірних відносинах, і залежно від встановлених обставин вирішити питання про наявність чи відсутність підстав для правового захисту.

Обґрунтовуючи свої вимоги, ЗАТ «Дніпробуд» посилалося на те, що воно є одним із засновників СП «Нева» і як власник майна оздоровчого табору передало його до статутного фонду цього підприємства в обмін на корпоративні права. На підтвердження цих доводів суду було подано копію установчого договору про створення СП «Нева».

У процесі розгляду справи СП «Нева» надало суду пояснення, що рішенням зборів засновників від 14–15 грудня 2001 р. позивача виключено зі складу засновників у зв'язку з тим, що майно оздоровчого табору не може бути внеском ЗАТ «Дніпробуд» до статутного фонду СП «Нева». При цьому збори засновників виходили, зокрема, з того, що ЗАТ «Дніпробуд» не підтвердило право власності на майно оздоровчого табору, зазначене майно є державною власністю і відповідно до наказу ФДМ «Про створення комісії з оцінки державного майна, що передається в оренду» за договором від 1 вересня 2001 р. передано в оренду ТОВ «ЕОЛ».

Враховуючи викладене, висновок Вищого господарського суду України про те, що ЗАТ «Дніпробуд» не є юридично заінтересованою особою у процесі, не ґрунтується на матеріалах справи та вимогах законодавства.

Не розглянувши касаційну скаргу ЗАТ «Дніпробуд» по суті, Вищий господарський суд України не перевірив викладених у ній доводів та залишив без змін постанову суду апеляційної інстанції, яку не можна визнати законною й обґрунтованою.

Суд апеляційної інстанції дійшов суперечливих висновків щодо доведеності факту включення майна оздоровчого табору до складу цілісного майнового комплексу орендного підприємства «Гідроенергобуд», приватизованого організацією орендарів. Водночас судом зазначено, що безоплатна передача спірного майна не означає передачу його у власність організації орендарів. При цьому судом не з'ясовано, у якому правовому режимі здійснено безоплатну передачу майна, які права та обов'язки виникли в організації орендарів у зв'язку з такою передачею майна.

Для з'ясування цього питання суду слід було витребувати та дослідити план приватизації цілісного майнового комплексу орендного підприємства «Гідроенергобуд», складання якого передбачено ст. 14 Закону України «Про приватизацію державного майна». Відповідно до Положення про план приватизації, яке було чинним на момент приватизації названого підприємства, саме у плані приватизації повинні міститися, зокрема, вимоги та обмеження щодо приватизації об'єкта, характеристика об'єктів соціально-побутового призначення, порядок і умови їх використання.

Судами не перевірено доводів позивача про те, що майно оздоровчого табору увійшло до статутного фонду ЗАТ «Дніпробуд», та не дано цим доводам правової оцінки.

Судами не з'ясовувались і не оцінювались обставини, пов'язані з передачею позивачем майна оздоровчого табору СП «Нева» як внеску до статутного фонду названого підприємства.

Мотивуючи свої вимоги і заперечення, сторони посилалися на положення ч. 2 ст. 24 Закону України «Про приватизацію державного майна», а позивач, крім того, посилався на порушення положень ст. 49 Закону України «Про власність». Проте суди цих доводів сторін не розглянули і правила зазначених статей до спірних відносин не застосували без будь-якого правового обґрунтування.

Відповідно до роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, викладених у п. 1 постанови «Про судове рішення», рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги процесуального законодавства і всебічно перевіривши обставини, вирішив справу відповідно до норм матеріального права, що підлягають застосуванню до цих правовідносин.

Судові рішення у справі цим вимогам не відповідають, у зв'язку з чим вони підлягають скасуванню, а справа — передачі на новий розгляд до суду першої інстанції. При новому розгляді справи суду необхідно врахувати викладене, всебічно і повно розглянути всі обставини справи в їх сукупності та вирішити спір відповідно до закону.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ЗАТ «Дніпробуд» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 5 грудня 2002 р., постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 19 серпня 2002 р. та рішення господарського суду АРК від 6 червня 2002 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 5 грудня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 18 березня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ЗАТ «Дніпробуд» на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 19 серпня 2002 р. у справі за позовом ЗАТ «Дніпробуд» до ФДМ, ФМ АРК, ТОВ «ЕОЛ» про визнання недійсним договору.

ЗАТ «Дніпробуд» звернулося до господарського суду АРК із позовом про визнання недійсним договору оренди цілісного майнового комплексу дитячого оздоровчого табору «Каскад» (далі — оздоровчий табір) від 1 вересня 2001 р., який укладено між ФДМ, за дорученням якого діяв ФМ АРК, та ТОВ «ЕОЛ». На обґрунтування заявленого позову ЗАТ «Дніпробуд» посилалося на те, що цей договір укладено з порушенням п. 2 ст. 24 Закону України «Про приватизацію майна державних підприємств», ст. 49 Закону України «Про власність», оскільки предметом оренди є майно, яке не належить другому відповідачу.

До вирішення цього спору по суті, 14 листопада 2001 р., позивач звернувся до суду з клопотанням, відповідно до якого

доповнив заявлений позов вимогами щодо визнання недійсним наказу ФДМ «Про створення комісії з оцінки державного майна, що передається в оренду», зазначаючи, що майно, яке відповідно до спірного наказу передається в оренду, є власністю ЗАТ «Дніпробуд». Також позивачем заявлено клопотання про залучення до участі у справі як відповідача ФДМ.

Заявлені додаткові вимоги до розгляду судом не прийняті у зв'язку з тим, що позивач до поданої заяви не подав доказів сплати державного мита.

Ухвалою господарського суду АРК від 14 травня 2002 р. до участі у справі залучено: як відповідача — ФДМ, як третю особу, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, — СП «Нева». Відповідач у справі — ФМ АРК, у поданому поясненні на позов зазначає, що не є належним відповідачем у справі, оскільки спірний договір укладено на виконання наказу ФДМ та його доручення.

Відповідач у справі — ТОВ «ЕОЛ», проти заявленого позову заперечувало, посилаючись на те, що власником переданого в оренду майна є держава.

Третя особа без самостійних вимог на предмет спору — СП «Нева», у поясненні на позов зазначила, що майно, яке є предметом оренди відповідно до умов спірного договору, було передано позивачем як внесок до статутного фонду СП «Нева». Однак у зв'язку з тим, що це майно не належало ЗАТ «Дніпробуд» на праві власності, його надалі виключено зі складу засновників, а майно передано ТОВ «ЕОЛ» згідно з актом приймання-передачі, який підписано СП «Нева» та ТОВ «ЕОЛ».

До вирішення цього спору по суті відповідачем у справі — ФДМ, заявлено зустрічний позов про визнання права власності на майно, який не прийнято до розгляду судом і повернуто відповідно до ухвали господарського суду АРК від 7 червня 2002 р.

Рішенням господарського суду АРК від 6 червня 2002 р. позов задоволено. Відповідно до рішення суду договір оренди оздоровчого табору від 1 вересня 2001 р., який укладено ФМ АРК та ТОВ «ЕОЛ», визнано недійсним.

Постановлене судом першої інстанції рішення мотивовано тим, що:

• майно, яке відповідно до умов спірного договору передано в оренду ТОВ «ЕОЛ», є власністю позивача як правонаступника орендного підприємства «Гідроенергобуд» і набуто внаслідок укладення договору купівлі-продажу від 20 вересня 1993 р. № КП-161;

• оздоровчий табір не включено до переліку майна, яке є державною власністю, у зв'язку з чим ФДМ та його регіональні відділення не могли бути орендодавцями цього майна.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 19 серпня 2002 р. рішення господарського суду АРК від 6 червня 2002 р. скасовано, у позові відмовлено.

Постановляючи нове рішення у справі, суд апеляційної інстанції виходив із того, що:

• позивач не довів того, що майно, яке передається за умовами договору оренди, було приватизовано разом із приватизацією цілісного майнового комплексу орендного підприємства «Гідроенергобуд»;

• безоплатна передача майна не може бути підставою набуття права власності на нього;

• спірний договір відповідає вимогам Закону України «Про оренду державного та комунального майна».

Не погоджуючись із постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 19 серпня 2002 р., ЗАТ «Дніпробуд» звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою та просить постанову скасувати, а постановлене господарським судом АРК рішення від 6 червня 2002 р. залишити без змін.

У поданій касаційній скарзі скаржник посилається на те, що судом апеляційної інстанції:

• порушено вимоги ст. 74 ГПК, оскільки під час розгляду апеляційної скарги його позбавлено права викласти свої доводи у повному обсязі;

• оформлено постанову з порушенням ст. 5 ГПК, оскільки в її вступній частині невірно зазначено прізвища судді та представників сторін;

• не оголошено повний текст ухваленої постанови в судовому засіданні;

• неповно досліджено матеріали справи та дано їм неправильну оцінку;

• невірно застосовано Декрет КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», оскільки його норми не регулюють спірні правовідносини;

• не застосовано ст. 24 Закону України «Про приватизацію майна державних підприємств», невірно зроблено висновок про те, що безоплатна передача майна є способом приватизації, а не пільгою щодо приватизації об'єктів;

• не застосовано норми Декрету КМУ «Про приватизацію цілісних майнових комплексів державних підприємств та їхніх структурних підрозділів, зданих в оренду», статей 8, 15, 17, 20, 24, 28 Закону України «Про приватизацію майна державних підприємств», постанови КМУ «Про затвердження Методики оцінки вартості об'єктів приватизації».

Колегія суддів, взявши до уваги межі перегляду справи в касаційній інстанції, проаналізувавши на підставі фактичних обставин справи застосування норм матеріального і процесуального права під час ухвалення оспорюваних судових актів, вважає касаційну скаргу такою, що не підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 1 ГПК підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (зокрема іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, мають право звертатися до господарського суду згідно із встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів.

Згідно зі ст. 2 ГПК господарський суд порушує провадження у справі за позовами, зокрема, підприємств та організацій, які звертаються до господарського суду за захистом своїх прав та охоронюваних законом інтересів.

Завданням суду під час здійснення правосуддя у силу ст. 2 Закону України «Про судоустрій України» є, зокрема, захист

гарантованих Конституцією України та законами прав і законних інтересів юридичних осіб.

За змістом положень зазначених норм правом на пред'явлення позову до господарського суду наділені, зокрема, юридичні особи, а суд шляхом вчинення провадження у справах здійснює захист осіб, права й охоронювані законом інтереси яких порушені або оспорюються.

ЗАТ «Дніпробуд», яке звернулося до суду з цим позовом, не є суб'єктом матеріального права, на захист якого подано позов.

Так, звертаючись до суду з позовом, позивач стверджував, що майно, яке відповідно до спірного договору передається в оренду, є власністю організації орендарів «Гідроенергобуд», правонаступником якої є ВАТ «Дніпробуд».

Водночас судом першої інстанції при вирішенні цього спору встановлено, що оздоровчий табір передано позивачем як внесок до статутного фонду СП «Нева», про що також зазначав позивач у позові.

Відчужене акціонером або засновником майно до статутного фонду господарського товариства, яким є також і закрите акціонерне товариство, набуває статусу об'єкта права власності господарського товариства як юридичної особи, що визначено ст. 26 Закону України «Про власність», ст. 10 Закону України «Про підприємства в Україні», ст. 12 Закону України «Про господарські товариства».

Отже, особа, яка звернулася з цим позовом до суду, є неналежним позивачем у цій справі. Судом апеляційної інстанції вірно встановлено, що позивач не є суб'єктом права власності, на захист якого ним подано позов.

За таких обставин постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 19 серпня 2002 р. у цій справі постановлено відповідно до вимог матеріального та процесуального права і підстав для її скасування немає.

На підставі викладеного, керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 19 серпня 2002 р. у цій справі залишити без змін, а касаційну скаргу ЗАТ «Дніпробуд» — без задоволення.

2.2. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку має право звертатися до суду не тільки у зв'язку з порушенням законодавства про цінні папери, а й в інших випадках за захистом своїх прав, що виникають з укладених нею цивільно-правових договорів

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 13 травня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ДКЦПФР на постанову Вищого господарського суду України від 5 лютого 2003 р. у справі за позовом ДКЦПФР до НАК «Нафтогаз України» про стягнення 207 570,81 грн.,

встановив:

У листопаді 2001 р. ДКЦПФР звернулася до господарського суду м. Києва з позовом до НАК «Нафтогаз України» про стягнення 207 570,81 грн. Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що відповідач має борг за непереданий газ, який позивач повинен був одержати в рахунок фінансування за спожиту теплову енергію та газ.

Рішенням господарського суду м. Києва від 12 грудня 2001 р. позов задоволено. Стягнуто з відповідача на користь позивача 207 570,81 грн. боргу.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 21 листопада 2002 р. зазначене рішення залишено без змін.

Це рішення та постанова мотивовані тим, що позивач передав відповідачу за актами приймання-передачі природний газ із підземних сховищ газу ДП «Укртрансгаз» та АТ «Укргазпром», внаслідок чого у НАК «Нафтогаз України» виникла заборгованість у розмірі 207 570,81 грн., що підтверджується актом звірки розрахунків від 31 жовтня 2000 р. Згідно з вимогами статей 161, 203 ЦК зобов'язання повинні виконуватись належним чином. Тому з відповідача підлягає стягненню сума боргу.

Постановою Вищого господарського суду України від 5 лютого 2003 р. рішення господарського суду м. Києва від 12 грудня 2001 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 21 листопада 2002 р. скасовано. Провадження у справі припинено.

Постанову обґрунтовано тим, що оскільки спір у цій справі не пов'язаний із порушенням законодавства України про цінні папери, то він не підлягає вирішенню в господарських судах України.

Ухвалою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 10 квітня 2003 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 5 лютого 2003 р. за касаційною скаргою ДКЦПФР, в якій порушено питання про скасування зазначеної постанови Вищого господарського суду України та залишення без змін рішення господарського суду м. Києва від 12 грудня 2001 р. та постанови Київського апеляційного господарського суду від 21 листопада 2002 р. Посилання зроблені на невідповідність оскарженої постанови положенням Конституції України та виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника ДКЦПФР, представника НАК «Нафтогаз України», перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України дійшла висновку, що оскаржена постанова Вищого господарського суду України підлягає скасуванню, а постанова Київського апеляційного

господарського суду від 21 листопада 2002 р. — залишенню в силі з таких підстав.

Відповідно до ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Підприємства та організації всіх форм власності майна та організаційних форм, що мають статус юридичної особи, наділені правом звертатися до господарського суду за захистом своїх прав і охоронюваних законом інтересів. Право на звернення до господарського суду мають інші органи, які є юридичними особами.

Згідно зі статтями 1 і 21 ГПК державні органи можуть бути учасниками господарського процесу.

Частиною 2 ст. 24 ЦК встановлено, що юридичними особами є установи та інші державні організації, які перебувають на державному бюджеті й мають самостійний кошторис, керівники яких користуються правами розпорядників кредитів.

Згідно з п. 15 Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку ДКЦПФР та її територіальні органи є юридичними особами, мають самостійні баланси, рахунки в установах банків, печатки із зображенням малого Державного Герба України та своїм найменуванням.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 ГПК підприємства, установи, організації, інші юридичні особи мають право звертатися до господарського суду за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів.

Правоздатність ДКЦПФР щодо укладення будь-яких цивільно-правових договорів, направлених на забезпечення належних умов для виконання покладених на неї зобов'язань, не обмежена, а отже, вона може звертатися і до суду за захистом своїх прав, що витікають із таких договорів.

Таким чином, ДКЦПФР мала право звертатися до господарського суду з позовом до НАК «Нафтогаз України», оскільки вважала, що остання порушила її права.

Тому висновок Вищого господарського суду України про те, що ДКЦПФР може звертатись до суду лише у зв'язку з порушенням законодавства України про цінні папери, є неправильним.

Судами першої та апеляційної інстанцій фактичні обставини досліджені у повному обсязі.

У зв'язку з наведеним постанова Вищого господарського суду України від 5 лютого 2003 р. підлягає скасуванню, а рішення господарського суду м. Києва від 12 грудня 2001 р. та постанова Київського апеляційного господарського суду від 21 листопада 2002 р. — залишенню в силі.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДКЦПФР задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 5 лютого 2003 р. скасувати, а постанову Київського апеляційного господарського суду від 21 листопада 2002 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 5 лютого 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 13 травня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу НАК «Нафтогаз України» на постанову Київського апеляційного господарського суду від 21 листопада 2002 р. у справі за позовом ДКЦПФР до НАК «Нафтогаз України» про стягнення 207 570,81 грн.

Рішенням господарського суду м. Києва від 12 грудня 2001 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 21 листопада 2002 р., позов задоволено.

Ухвалюючи відповідні рішення і постанови, судові інстанції виходили з того, що: на виконання постанови КМУ «Про заходи щодо зменшення заборгованості підприємств нафтогазового комплексу перед бюджетами всіх рівнів та державним резер-

вом» і наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку проведення взаєморозрахунків за спожитий бюджетними установами і організаціями, що фінансуються з Державного бюджету України, природний газ і теплоенергію шляхом передачі відповідного обсягу газу» ДКЦПФР у рахунок фінансування за спожиту теплову енергію і газ отримала від Міністерства фінансів України природний газ на суми 274 200 грн. і 23 503 грн.; згідно з п. 4 названого Порядку ДКЦПФР передала за відповідними актами НАК «Нафтогаз України» природний газ із підземних сховищ ДП «Укртрансгаз» і АТ «Укргазпром», внаслідок чого у НАК «Нафтогаз України» виникла заборгованість перед ДКЦПФР у сумі 207 570,81 грн.

У касаційній скарзі до Вищого господарського суду України НАК «Нафтогаз України» просить постанову суду апеляційної інстанції скасувати, у позові відмовити. Скаргу мотивовано тим, що: названі нормативно-правові акти КМУ та Міністерства фінансів України не передбачали здійснення розрахунків за газ у грошовій формі; для проведення відповідних розрахунків необхідно оформити взаємозалік з цінних паперів та фондового ринку АЕК «Київенерго», ДК «Газ України» та НАК «Нафтогаз України»; судові інстанції не залучили ДК «Газ України» та АЕК «Київенерго» до участі у справі.

Перевіривши правильність застосування судовими інстанціями норм матеріального і процесуального права, Вищий господарський суд України дійшов висновку про необхідність скасування постановлених у справі судових рішень і припинення провадження у справі з огляду на таке.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Згідно з ч. 1 ст. 6 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» ДКЦПФР є державним органом, підпорядкованим Президенту України та під-

звітним Верховній Раді України. Пунктом 1 Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку передбачено, що названа Державна комісія є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, підпорядкованим Президентові України та підзвітним Верховній Раді.

Згідно з ч. 2 ст. 1 ГПК державні органи мають право звертатися до господарського суду у випадках, передбачених законодавчими актами України.

Частиною 1 ст. 2 названого Кодексу також визначено, що господарський суд порушує справи за позовними заявами державних органів у випадках, передбачених законодавчими актами України.

Відповідно до ч. 15 ст. 6 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» ДКЦПФР звертається до суду та арбітражного суду з позовами (заявами) у зв'язку з порушенням законодавства України про цінні папери.

Підпунктами 6 і 32 п. 5 названого Положення передбачено право ДКЦПФР звертатися до суду та господарського суду з позовами (заявами) у зв'язку з порушенням законодавства України про цінні папери і порушувати в судовому порядку питання про ліквідацію корпоративного інвестиційного фонду.

Спір у цій справі не пов'язаний із порушенням законодавства про цінні папери чи з ліквідацією корпоративного інвестиційного фонду.

Отже, позовна заява не підлягала розгляду в господарських судах України (п. 1 ч. 1 ст. 62 ГПК). Суд першої інстанції помилково прийняв її до свого провадження і не виправив цю помилку надалі, тобто не припинив провадження у справі на підставі п. 1 ст. 80 ГПК. Не зробив цього й суд апеляційної інстанції. Таким чином, обидві судові інстанції припустилися порушень норм матеріального і процесуального права.

Враховуючи, що цей спір не підлягає вирішенню в господарських судах України, керуючись п. 1 ст. 80 і статтями 111^{8}–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Рішення господарського суду м. Києва від 12 грудня 2001 р. і постанову Київського апеляційного господарського суду від 21 листопада 2002 р. скасувати.

Провадження у справі припинити.

2.3. Представник юридичної особи, що діє на підставі довіреності, якою йому надано право представляти інтереси підприємства у судах з усіма правами, наданими чинним законодавством представнику сторони в судовому процесі, має право підписувати апеляційну скаргу на рішення суду, оскільки до процесуальних прав сторони законом віднесено право оскаржувати судові рішення в порядку, установленому ГПК

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 13 січня 2004 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу дочірньої компанії «Укртрансгаз» НАК «Нафтогаз України» (далі – ДК «Укртрансгаз») на постанову Вищого господарського суду України від 25 вересня 2003 р. у справі за позовом ДК «Укртрансгаз» в особі відділення «Дніпропетровське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів» філії «Управління магістральних газопроводів «Харківтрансгаз» до ВАТ «Донецькоблгаз» про стягнення 1 159 409,31 грн.,

встановив:

У січні 2003 р. ДК «Укртрансгаз» в особі відділення «Дніпропетровське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів» філії «Управління магістральних га-

зопроводів «Харківтрансгаз» звернулася до господарського суду Донецької області з позовом до ВАТ «Донецькоблгаз» про стягнення вартості безпідставно отриманого у 1996 році природного газу в сумі 1 159 409,31 грн.

Рішенням господарського суду Донецької області від 1 квітня 2003 р. у позові відмовлено з підстав недоведеності позовних вимог.

Ухвалою Донецького апеляційного господарського суду від 30 квітня 2003 р. прийнято до провадження апеляційну скаргу ДК «Укртрансгаз» на зазначене рішення місцевого господарського суду та призначено справу до розгляду.

Ухвалою Донецького апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. апеляційну скаргу залишено без розгляду та повернуто заявнику, апеляційне провадження у справі припинено. Суд зазначив, що апеляційна скарга підписана начальником відділення «Дніпропетровське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів» філії «Управління магістральних газопроводів «Харківтрансгаз» Г. Проте за змістом довіреності від 11 грудня 2002 р. № 2-55 цій особі надано право подавати від імені ДК «Укртрансгаз» лише касаційні скарги на судові рішення. Ухвала мотивована посиланням на п. 1 ч. 1 ст. 81 ГПК.

Постановою Вищого господарського суду України від 25 вересня 2003 р. ухвала Донецького апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. залишена без змін.

Колегією суддів Верховного Суду України 4 грудня 2003 р. за касаційною скаргою ДК «Укртрансгаз» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 25 вересня 2003 р. У касаційній скарзі порушується питання про скасування оскарженої постанови та передачу справи на новий розгляд до господарського суду з підстав порушення положень ст. 129 Конституції України, неправильного застосування норм процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача та відповідача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у гос-

подарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до положень ст. 28 ГПК справи юридичних осіб у господарському суді ведуть їх органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законодавством та установчими документами, через свого представника; представниками юридичних осіб можуть бути також інші особи, повноваження яких підтверджуються довіреністю від імені підприємства, організації; повноваження сторони від імені юридичної особи може здійснювати її відособлений підрозділ, якщо таке право йому надано установчими або іншими документами.

Положенням про відділення «Дніпропетровське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів» філії «Управління магістральних газопроводів «Харківтрансгаз» ДК «Укртрансгаз» передбачено, що серед інших повноважень начальник відділення здійснює за довіреністю дії від імені ДК «Укртрансгаз» (п. 5.2). До матеріалів апеляційної скарги ДК «Укртрансгаз», підписаної начальником зазначеного відділення Г., додавалась копія довіреності від 11 грудня 2002 р., якою генеральний директор ДК «Укртрансгаз» Р. уповноважив начальника відділення «Дніпропетровське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів» філії «Управління магістральних газопроводів «Харківтрансгаз» Г. на здійснення дій від імені ДК «Укртрансгаз», зокрема надав право представляти інтереси ДК «Укртрансгаз» у судах з усіма правами, наданими чинним законодавством представнику сторони в цивільному, господарському та кримінальному процесах. Частиною 2 ст. 22 ГПК до процесуальних прав сторони віднесено право оскаржувати судові рішення господарського суду в установленому цим Кодексом порядку.

За таких обставин висновок Донецького апеляційного господарського суду про те, що апеляційна скарга на рішення місцевого господарського суду в цій справі підписана особою, яка не має права її підписувати, не відповідає дійсності. Повернення апеляційної скарги ДК «Укртрансгаз» здійснено судом апеляційної інстанції без законних підстав, а Вищий господарський суд України на це уваги не звернув.

Враховуючи викладене, постанову Вищого господарського суду України від 25 вересня 2003 р. та залишену нею без змін ухвалу Донецького апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. слід скасувати як незаконні, а справу передати на розгляд до суду апеляційної інстанції.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДК «Укртрансгаз» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 25 вересня 2003 р. та ухвалу Донецького апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. скасувати, а справу передати на розгляд до Донецького апеляційного господарського суду.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 25 вересня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 13 січня 2004 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу дочірньої компанії «Укртрансгаз» НАК «Нафтогаз України» (далі — ДК «Укртрансгаз») в особі відділення «Дніпропетровське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів» філії «Управління магістральних газопроводів «Харківтрансгаз» на ухвалу Донецького апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. у справі за позовом ДК «Укртрансгаз» в особі відділення «Дніпропетровське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів» філії «Управління магістральних газопроводів «Харківтрансгаз» до ВАТ «Донецькоблгаз» про стягнення 1 159 409,31 грн.

Ухвалою Донецького апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. апеляційну скаргу ДК «Укртрансгаз»

в особі відділення «Дніпропетровське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів» філії «Управління магістральних газопроводів «Харківтрансгаз» залишено без розгляду з тих підстав, що скаргу підписано особою, яка не має права її підписувати.

У касаційній скарзі позивач просить ухвалу суду скасувати як необґрунтовану.

Заслухавши пояснення представників сторін, перевіривши матеріали справи, суд вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 94 ГПК апеляційна скарга підписується особою, яка подає скаргу, або її представником.

Згідно зі ст. 28 ГПК представниками юридичних осіб можуть бути особи, повноваження яких підтверджуються довіреністю від імені підприємства, організації.

Із матеріалів справи вбачається, що апеляційна скарга, з якою позивач звернувся до суду, підписана начальником Г. Згідно з доданою до апеляційної скарги довіреністю Г. уповноважений подавати від імені ДК «Укртрансгаз» касаційні скарги та заяви про перевірку рішень, ухвал, постанов.

Суд апеляційної інстанції, повертаючи скаргу заявникові, вірно встановив той факт, що Г. не мав права підпису апеляційної скарги, оскільки в довіреності, виданій на його ім'я, письмово не виражені такі повноваження.

За таких обставин апеляційний господарський суд правильно дійшов обґрунтованого висновку, що представник скаржника не мав права підписувати апеляційну скаргу.

Ухвала апеляційного господарського суду відповідає вимогам закону, тому її необхідно залишити без змін, а касаційну скаргу — без задоволення.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11}, 111^{13} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Ухвалу Донецького апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. залишити без змін, а касаційну скаргу ДК «Укртрансгаз» в особі відділення «Дніпропетровське лінійне

виробниче управління магістральних газопроводів» філії «Управління магістральних газопроводів «Харківтрансгаз» — без задоволення.

2.4. У вирішенні питання процесуального правонаступництва суд повинен встановити спосіб припинення діяльності підприємства, оскільки від цього залежить наявність і обсяг прав та обов'язків правонаступника

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 11 лютого 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу Донецької залізниці у справі за позовом державного підприємства по мобілізації фінансових ресурсів «Укрзалізничресурси» (далі — Підприємство) до інноваційного виробничо-комерційного підприємства ТОВ «Профіт» (далі — Товариство) про зобов'язання відповідача поставити позивачу товари чи електроенергію на суму заборгованості або стягнути зазначений борг грошима,

встановив:

Позовні вимоги мотивовано невиконанням відповідачем узятих на себе зобов'язань за договором від 31 січня 1996 р. № 10-96/133-16/96 та додатковими угодами до нього.

Рішенням арбітражного суду Дніпропетровської області від 18 липня 2000 р. позовну вимогу про зобов'язання Товариства передати Підприємству товари або електроенергію задоволено частково. В іншій частині позову відмовлено у зв'язку з пропуском строку позовної давності без поважних причин.

Постановою цього ж суду від 9 листопада 2000 р. зазначене судове рішення скасовано, а в позові відмовлено.

Оскаржуваною постановою від 29 травня 2001 р. Вищий арбітражний суд України згадану постанову арбітражного суду Дніпропетровської області залишив без змін.

Обґрунтовуючи касаційну скаргу, Донецька залізниця посилається на те, що вона є правонаступником Підприємства, докази про що були надіслані арбітражному суду Дніпропетровської області разом із клопотанням про її процесуальне правонаступництво, але до справи суд їх не приєднав і клопотання по суті не розглянув.

Відмову в позові вона вважає безпідставною, стверджуючи при цьому про помилковість висновку судів щодо відсутності підстави для повернення їй товару чи електроенергії.

На думку Донецької залізниці, передбачений п. 3.2 договору (з доповненнями, внесеними додатковою угодою від 9 січня 1997 р. № 10) акт приймання-передачі товарів та електроенергії був складений у формі акта звірки між Товариством і Підприємством станом на 1 червня 2000 р. та додаткової угоди до договору від 19 липня 2000 р., але належної правової оцінки в ухвалених арбітражним судом Дніпропетровської області й Вищим арбітражним судом України постановах вони не знайшли.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, розглянувши доводи касаційної скарги та проаналізувавши на підставі встановлених у ній фактичних обставин правильність застосування Вищим арбітражним судом України під час ухвалення оскаржуваної постанови норм матеріального права, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга Донецької залізниці підлягає задоволенню, а справа — передачі на новий розгляд до суду першої інстанції з таких підстав.

Право бути позивачами й відповідачами в суді є однією зі складових поняття юридичної особи та елементом її цивільної правоздатності, які визначені статтями 23 і 26 ЦК.

Проте під час розгляду справи арбітражні суди не врахували цього і не вирішили питання процесуального правонаступництва Донецької залізниці.

Під час нового розгляду господарському суду першої інстанції слід взяти до уваги, що процесуальне правонаступ-

ництво є способом реалізації юридичною особою своєї цивільної правоздатності, зокрема, щодо захисту своїх прав та інтересів у суді (ст. 25 ГПК).

Із матеріалів справи вбачається, що Підприємство припинило свою діяльність, але цей факт арбітражними судами досліджений не був. Також не був з'ясований спосіб припинення діяльності Підприємства і залежно від цього — наявність його процесуального правонаступника.

Суд також не дослідив і не дав правової оцінки факту укладення 19 липня 2000 р. додаткової угоди до договору від 31 січня 1996 р., у зв'язку з чим обставини справи не можна вважати з'ясованими всебічно і повно, а матеріальний закон — застосованим правильно, оскільки питання про дійсні права та обов'язки сторін не вирішено.

У зв'язку з цим не можна погодитися з висновками арбітражних судів про те, що у позивача відсутнє право вимоги до Товариства на підставі договору від 31 січня 1996 р. через відсутність акта приймання-передачі товарів чи електроенергії від дебітора, наявність якого як підстави для розрахунків передбачена додатковою угодою від 9 січня 1997 р.

Під час нового розгляду справи суду необхідно всебічно і повно з'ясувати всі фактичні обставини справи на підставі об'єктивної оцінки наявних у ній доказів, що мають юридичне значення для вирішення спору по суті, і постановити відповідно до вимог закону судове рішення.

Виходячи з викладеного, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Донецької залізниці задовольнити.

Постанову Вищого арбітражного суду України від 29 травня 2001 р., постанову від 9 листопада 2000 р. і рішення від 18 липня 2000 р. арбітражного суду Дніпропетровської області у цій справі скасувати.

Справу передати на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого арбітражного суду України

від 29 травня 2001 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 11 лютого 2002 р.)

Судова колегія з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України перевірила постанову арбітражного суду Дніпропетровської області від 9 листопада 2000 р. у справі за позовом державного підприємства по мобілізації фінансових ресурсів «Укрзалізничресурси» (далі — Підприємство) до інноваційного виробничо-комерційного підприємства ТОВ «Профіт» (далі — Товариство) про стягнення коштів або зобов'язання відповідача поставити товар на цю суму.

Рішенням арбітражного суду Дніпропетровської області від 18 липня 2000 р. зобов'язано відповідача передати позивачу товари на суму основного боргу відповідно до договору від 31 січня 1996 р. № 10-96/ВЗ-16/95 та додаткових угод до нього.

Голова арбітражного суду Дніпропетровської області постановою від 9 листопада 2000 р. рішення суду скасував, у позові відмовив з тих підстав, що у позивача право на позов не виникло, у зв'язку з чим позовні вимоги задоволенню не підлягали. Перевіривши матеріали справи, судова колегія встановила таке.

Між державною адміністрацією залізничного транспорту України та Товариством укладено договір від 31 січня 1996 р., згідно з яким відповідач зобов'язався погасити дебіторську заборгованість підприємств-боржників перед залізницями України.

Додатковими угодами від 20 березня, 3 квітня, 14 та 28 травня, 19 червня, 17 липня, 1 та 5 серпня, 16 вересня та 27 жовтня 1996 р. до договору встановлено форму розрахунків у вигляді поставки відповідачем товарів, електроенергії.

9 січня 1997 р. сторони уклали додаткову угоду № 10 до договору, згідно з якою п. 3.2 договору викладався у такій редакції:

«У разі якщо з дебіторів стягуються товари або матеріали, які знаходяться в їх розпорядженні і мають високу ступінь ліквідності, сторона 2 (відповідач) здійснює повернення грошових коштів після реалізації згаданих товарів та матеріалів, але не пізніше 90 календарних днів з моменту підписання акта приймання-передачі товарів від дебітора».

Позивач не надав зазначені в п. 3.2 договору акти приймання-передачі арбітражному суду, а сторони — докази про факт їх укладення.

Згідно зі ст. 161 ЦК зобов'язання повинні виконуватись належним чином і в установлений строк відповідно до договору.

Право вимоги виконання зобов'язання з повернення товарів, електроенергії згідно з умовами договору настане у позивача лише через 90 днів після підписання акта приймання-передачі відповідачем та дебітором.

Відповідно до наказів Мінтранспорту України від 1 та 4 червня 1999 р. № 282, 167-ц створено Підприємство з передачею останньому всіх майнових прав і обов'язків держадміністрації залізничного транспорту України за договором від 31 червня 1996 р.

Висновки в постанові суду про відсутність підстав для задоволення позовних вимог є правомірними.

Керуючись статтями 102 і 106 АПК, судова колегія з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України

постановила:

Постанову арбітражного суду Дніпропетровської області від 9 листопада 2000 р. залишити без змін.

2.5. Прокурор мав право ініціювати процедуру перевірки законності та обґрунтованості судового рішення лише у справі, у якій він звертався з позовом в інтересах держави або був учасником розгляду

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 21 січня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу СП «Агротехсервіс» на постанову президії Вищого арбітражного суду України від 28 січня 2000 р.,

встановив:

Відповідно до міжурядової угоди Україна дала згоду Латвійській Республіці переробляти належну їй нафту нафтопереробними заводами України.

За дорученням Латвійської Республіки СП «Агротехсервіс» у травні 1992 р. уклало договір № 824 із Херсонським нафтопереробним заводом, правонаступником якого є АТ «Херсоннафтопереробка», про переробку давальницької нафти понад квоти, передбачені міжурядовою угодою.

На виконання умов, зазначених у договорі, СП «Агротехсервіс» як постачальник поставляло давальницьку нафту для переробки відповідачу, а останній оплачував поставлену нафту, переробляв її та брав на себе обов'язок відвантажити постачальнику нафтопродукти за ціною поставленої нафти.

СП «Агротехсервіс» 10 грудня 1996 р. звернулося до суду з позовом до АТ «Херсоннафтопереробка» про стягнення збитків, неустойки та зобов'язання виконати угоду щодо поставки нафтопродуктів.

Надалі позивач уточнив свої позовні вимоги і просив зобов'язати відповідача відвантажити 17 852 т нафтопродуктів, що надійшли 19–25 червня 1992 р. до АТ «Херсоннафтопереро6-

ка» для переробки за квотою Ямало-Ненецького автономного округу.

Рішенням Вищого арбітражного суду України від 10 квітня 1998 р. позов задоволено і зобов'язано відповідача передати позивачу 17 852 т нафтопродуктів.

Постановами судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 17 липня 1998 р. та президії Вищого арбітражного суду України від 6 січня 1999 р. постановлене у справі рішення залишено без змін.

Вищий арбітражний суд України ухвалою від 5 червня 1999 р. відмовив Генеральному прокурору України в перегляді рішення від 10 квітня 1998 р. за нововиявленими обставинами, а судова колегія з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України своєю постановою від 4 жовтня 1999 р. згадану ухвалу залишила без змін.

Постановою президії Вищого арбітражного суду України від 28 січня 2000 р. за протестами заступників Генерального прокурора України постановлені у справі судові рішення були скасовані й у задоволенні позову СП «Агротехсервіс» відмовлено.

Підставою для ухвалення такого рішення стало те, що, на думку президії, позивач не довів своїх позовних вимог, надані ним докази є суперечливими, тому неможливо достовірно встановити власника 60 тис. т нафти.

У касаційній скарзі СП «Агротехсервіс» порушує питання про скасування постанови президії Вищого арбітражного суду України з підстав застосування судом положень Закону України «Про прокуратуру», які суперечать Конституції України, неоднакового застосування законодавства про захист права власності та порушення вимог ст. 1 протоколу до Конвенції про захист прав людини та основних свобод.

У запереченні на касаційну скаргу АТ «Херсоннафтопереробка» просить оскаржувану постанову залишити без змін, а скаргу — без задоволення.

Заслухавши представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги та дослідивши матеріали справи, суд вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню, виходячи з такого.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

А як зазначено в п. 2 ст. 121 Конституції України, на Прокуратуру України покладається представництво інтересів громадян або держави в суді у випадках, визначених законом.

Це конституційне положення знайшло своє відображення й у ст. 5 Закону України «Про прокуратуру», якою визначено, що прокуратура виконує функцію представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом.

Отже, представництво прокурором інтересів держави або громадянина в суді можливе лише в межах, прямо визначених законом.

Відповідно ж до частин 1 і 3 ст. 29 ГПК прокурор може вступити у справу на будь-якій стадії розгляду справи для представництва інтересів громадянина або держави, подати апеляційне чи касаційне подання, а також подання про перегляд рішення за нововиявленими обставинами. З цією метою прокурор може звернутися до господарського суду з позовом в інтересах держави або громадянина. Про свою участь у вже порушеній справі прокурор повідомляє господарський суд письмово, а в судовому засіданні — також і усно.

Як зазначено в ч. 1 ст. 2 ГПК господарський суд порушує справи за позовними заявами прокурорів та їх заступників, які звертаються до господарського суду в інтересах держави. При цьому відповідно до вимог ч. 3 ст. 2 ГПК прокурор, який звертається до господарського суду в інтересах держави, в позовній заяві самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також вказує орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах.

Ця правова позиція знайшла своє відображення і в Рішенні Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 р. № 3-рп/99 у справі за конституційним поданням Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офі-

ційного тлумачення положень ст. 2 АПК, в якій суд вирішив, що прокурори та їх заступники подають до арбітражного суду позови саме в інтересах держави, а не в інтересах підприємств, установ і організацій незалежно від їх підпорядкування і форм власності. Під представництвом прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді слід розуміти правовідносини, в яких прокурор, реалізуючи визначені Конституцією України та законами України повноваження, вчиняє в суді процесуальні дії з метою захисту інтересів держави.

Ці дії включають подання прокурором до арбітражного суду позовної заяви, його участь у розгляді судом будь-якої іншої справи за ініціативою прокурора чи за визначенням суду, якщо це необхідно для захисту інтересів держави.

Отже, викладене свідчить, що прокурор може ініціювати процедуру перевірки законності та обґрунтованості судового рішення лише у справах, в яких він звертався з позовом або був учасником їх розгляду з метою захисту інтересів держави.

У цьому разі позивачем у справі є СП «Агротехсервіс», яким і було заявлено позов до АТ «Херсоннафтопереробка». Під час розгляду справи по суті прокурор не порушував питання про свою участь із метою захисту інтересів держави.

Тобто прокурор не міг ініціювати процедуру перевірки законності та обґрунтованості постановлених у справі судових рішень, зокрема і їх перегляд за нововиявленими обставинами.

Перевірка законності та обґрунтованості ухвали Вищого арбітражного суду України від 5 червня 1999 р. та постанови цього самого суду від 4 жовтня 1999 р. президією Вищого арбітражного суду України була здійснена саме за протестами заступників Генерального прокурора України, тобто посадових осіб, які відповідно до вимог закону в цій справі такими повноваженнями наділені не були.

За таких обставин постанова президії Вищого арбітражного суду України від 28 січня 2000 р. підлягає скасуванню.

З цих підстав підлягають скасуванню постанова судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 17 липня 1998 р., постанова президії Вищого арбітражного суду України від 6 січня 1999 р., ухвала

Вищого арбітражного суду України від 5 червня 1999 р. та постанова судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 4 жовтня 1999 р.

Керуючись статтями 19 і 121 Конституції України, статтями 2, 29, 111^{14}, 111^{17}, 111^{18}, 111^{20} ГПК, ст. 5 Закону України «Про прокуратуру», Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанови президії Вищого арбітражного суду України від 6 січня 1999 р. та 28 січня 2000 р., постанову судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 17 липня 1998 р. та 4 жовтня 1999 р., ухвалу Вищого арбітражного суду України від 5 червня 1999 р. — скасувати.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова президії Вищого арбітражного суду України

від 28 січня 2000 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 21 січня 2002 р.)

Президія Вищого арбітражного суду України розглянула протест Генеральної прокуратури України від 21 грудня 1999 р. та доповнення до нього від 25 січня 2000 р. на ухвалу Вищого арбітражного суду України від 15 червня 1999 р. та постанову цього суду від 15 жовтня 1999 р. у справі за позовом СП «Агротехсервіс» до АТ «Херсоннафтопереробка» про зобов'язання відвантаження 17 852 т нафтопродуктів щодо їх скасування і відмови у задоволенні позовних вимог СП «Агротехсервіс».

Зазначена справа неодноразово розглядалася судовими інстанціями Вищого арбітражного суду України з ухваленням протилежних за змістом рішень. Останнім рішенням судової колегії з розгляду господарських спорів від 10 квітня 1998 р., залишеним без змін постановою судової колегії з перегляду

рішень, ухвал, постанов від 17 липня 1998 р., задоволено позовні вимоги СП «Агротехсервіс» у повному обсязі.

Генеральною прокуратурою України 18 травня 1999 р. вносилось подання про перегляд цього рішення за нововиявленими обставинами, яке ухвалою суду від 15 червня 1999 р. було відхилено, а 26 серпня 1999 р. був внесений протест на зазначену ухвалу, який також відхилено постановою судової наглядової колегії від 4 жовтня 1999 р.

21 грудня 1999 р. Генеральна прокуратура України внесла протест із доповненнями від 25 січня 2000 р. на ухвалу Вищого арбітражного суду України від 15 червня 1999 р., на постанову цього суду від 15 жовтня 1999 р. із проханням їх скасувати, посилаючись на необґрунтоване відхилення різними судовими інстанціями Вищого арбітражного суду України спочатку ухвали, а потім протесту про скасування рішення за нововиявленими обставинами, та з їх урахуванням відмовити у задоволенні позовних вимог за недоведеністю, оскільки ухвалене судом рішення ґрунтується на непрямих доказах і припущеннях.

Проаналізувавши підстави протесту з доданими до нього матеріалами, зіставивши їх із судовими рішеннями та доказами, на підставі яких вони ухвалені, президія дійшла висновку щодо необхідності задоволення протесту в повному обсязі.

Згідно зі ст. 112 АПК арбітражний суд може переглянути постановлене ним рішення, ухвалу, постанову за нововиявленими обставинами, що мають суттєве значення для справи, які не були і не могли бути відомі заявникові.

Як вбачається зі змісту протесту Генеральної прокуратури України, судовими інстанціями не було враховано повторний висновок Київського науково-дослідного інституту судових експертиз від 6 травня 1999 р. № 391, відповідно до якого первинні бухгалтерські документи, договори на підтвердження передачі нафти, оплати її вартості на експертизу не представлялися. Надані матеріали (документи з реалізації, зокрема відомості щодо наливу в цистерни та журнали з відвантаження нафтопродуктів) містять лише дані про реалізацію нафтопродуктів як СП «Агротехсервіс», так і концерну «Украгро-

техсервіс». За цими документами встановити, кому з покупців належить 60 тис. т нафти, що поставлена на Херсонський нафтопереробний завод як давальницька сировина, неможливо.

Крім того, не було враховано аудиторського висновку від 5 листопада 1999 р. «За результатами економіко-правового аудиту угоди між позивачем і відповідачем від 13 травня 1992 р. № 824 про переробку давальницької нафти».

Зважаючи на те, що зазначені обставини мають суттєве значення для справи, протест Генеральної прокуратури України в частині скасування ухвали Вищого арбітражного суду України від 15 червня 1999 р. та постанови судової наглядової колегії від 15 жовтня 1999 р. підлягає задоволенню, а рішення судової колегії з розгляду спорів від 10 квітня 1998 р. — скасуванню у зв'язку із встановленням нововиявлених обставин.

Під час розгляду справу по суті заявлених вимог СП «Агротехсервіс» зі змісту уточненої позовної заяви вбачається, що Латвійським СП «Агротехсервіс» на виконання умов договору № 824 для переробки АТ «Херсоннафтопереробка» у травні, а потім 19–25 червня 1992 р. надійшло відповідно 10 983 т і 60 тис. т квотованої нафти від «Тюменьтехпостачу» з Ямало-Ненецького автономного округу, а загалом — 70 983 т.

На підтвердження своїх позовних вимог СП «Агротехсервіс» надало суду докази у вигляді листування (телеграм, телетайпограм, листів) між ним та АТ «Херсоннафтопереробка», Держкомнафтогазом, постачальником нафти — АТ «Ноябрьскнефтегаз», та іншими щодо поставок нафти для переробки.

Зі змісту заперечень відповідача видно, що згідно з договором від 13 травня 1992 р., укладеним між сторонами, завод брав на себе зобов'язання взяти від позивача давальницьку нафту для переробки. При цьому нафта повинна була відвантажуватись поза міжурядовою (Росії та України) квотою. Належність нафти мала підтверджуватись як «Союзтранснефтью», так і адміністрацією Ямало-Ненецького округу.

7 липня 1992 р. телетайпограмою № 164562/31 «Союзтранснефть» підтвердила поставку «Ноябрьскнефтегазом» нафти кількістю 195 698 т, зокрема за прямими договорами:

для СП «Агротехсервісу» — 90 тис. т, для СП «Агросинтез» — 60 тис. т. Після уточнення заводом виконання міждержавної угоди було отримано телеграму від 13 липня 1992 р. № 235761/103 із Ноябрьска за підписом Х., а також телетайпограму «Союзтранснефти» від 25 серпня 1992 р. № 3/1281, із яких вбачається, що 135 698 т нафти поставлено в рахунок міжреспубліканських поставок, а 60 тис. т — за прямим договором територіальної квоти Ямало-Ненецького округу.

Заступник глави адміністрації Ямало-Ненецького округу Б. 7 вересня 1992 р. телеграмою № 7/8701 підтвердив, що 60 тис. т нафти є власністю СП «Агротехсервіс». А 8 вересня 1992 р. була отримана телеграма № 111085/01 за підписом заступника глави адміністрації Д., із якої вбачається, що адміністрація Пуровського району Ямало-Ненецького округу продала 60 тис. т нафти територіальної квоти ТОВ «Группа Артер» згідно з договором від 26 серпня 1992 р. Після додаткових запитів глава адміністрації Ямало-Ненецького округу Б. телеграмою від 25 вересня 1992 р. № 23554211 телеграму від 7 вересня 1992 р. № 7/8701 визнав недійсною, підтвердивши передачу квоти адміністрації Пуровського району.

16 грудня 1992 р. телеграмою № 235542/01 Б. також підтвердив факт передачі нафти адміністрації Пуровського району. 21 грудня 1992 р. телеграмою № 11902 глави адміністрації Л. підтверджено факт реалізації 60 тис. т нафти ТОВ «Группа Артер», яка і є її власником. У свою чергу, телеграмами останнього в особі директора Ч. від 23 грудня 1992 р. № 1-888-63 та від 24 грудня 1992 р. № 111353/01 підтверджено, що нафта є їх власністю і на підставі контракту від 22 липня 1992 р. її передано концерну «Украгротехсервіс».

Аналізуючи зазначені докази сторін у сукупності, суд визнає позовні вимоги недоведеними через суперечливість доказів, наданих позивачем. Більше того, за джерелом їх походження вони мають характер не прямих, а побічних, що унеможливлює достовірно встановити власника 60 тис. т нафти. При цьому суд також звертає увагу, що за змістом телеграм відправник нафти не підтвердив її належність СП «Агротехсервіс».

7*5-33

Стосовно висновків судово-бухгалтерської експертизи від 30 грудня 1998 р. № 5822 та висновків органів МВС щодо належності 60 тис. т нафти позивачу, то вони не можуть бути покладені судом в основу рішення, оскільки їх висновки ґрунтуються фактично на зазначених вище доказах, які викликають у суду сумніви щодо їх достовірності. Більше того, висновки органів МВС ґрунтувались здебільшого на не перевіреній у повному обсязі інформації, про що свідчить прийняте остаточне рішення слідчих органів про відмову в порушенні кримінальної справи.

Постановляючи рішення, суд звертає увагу й на те, що позивачем пропущено 3-річний строк позовної давності, а доказів про поважність їх причин не надано.

Керуючись статтями 97, 98, 106 АПК, президія Вищого арбітражного суду України

постановила:

Протест Генеральної прокуратури України задовольнити.

Скасувати постанову судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 15 жовтня 1999 р., ухвалу судової колегії з розгляду спорів Вищого арбітражного суду України від 15 червня 1999 р. та рішення цієї колегії від 19 квітня 1998 р., а в задоволенні позовних вимог СП «Агротехсервіс» відмовити.

3. ДОКАЗИ

3.1. Встановлення вироком суду в кримінальній справі, який набрав чинності, факту, що вчинені працівником юридичної особи дії не призвели до заподіяння шкоди, виключає притягнення на цій підставі зазначеної юридичної особи до цивільно-правової відповідальності, оскільки ч. 3 ст. 35 ГПК встановлено обов'язковість такого вироку для господарського суду при вирішенні спору з питань, чи мали місце певні дії та ким вони вчинені

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 18 березня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу Кременчуцької ОДПІ (далі — ОДПІ) до ВАТ «Акціонерний комерційний банк «Автокразбанк» (далі — Банк) про стягнення збитків за позовом Банку на постанову Вищого господарського суду України від 4 вересня 2001 р.,

встановив:

ОДПІ 7 травня 2001 р. до арбітражного суду пред'явлено позов до Банку про стягнення збитків, заподіяних державі.

Позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що позивачем на адресу відповідача було направлено розпорядження про зупинення операцій за розрахунковим рахунком ТОВ «Волд», яке Банком було прийнято до виконання. За розпорядженням першого заступника голови правління банку були відновлені операції за розрахунковим рахунком ТОВ «Волд», і кошти, які знаходились на цьому рахунку, були перераховані на рахунки інших підприємств.

Банк позов не визнав, посилаючись на те, що розпорядження про зупинення операцій за розрахунковим рахунком ТОВ «Волд» не відповідало вимогам чинного законодавства, у зв'язку з чим операції були відновлені.

Рішенням арбітражного суду Полтавської області від 5 червня 2001 р., залишеним без змін постановою цього ж суду від 12 червня 2001 р. та постановою Вищого господарського суду України від 4 вересня 2001 р., позов задоволено, стягнуто з відповідача на користь позивача 1 717 595,50 грн. збитків, заподіяних бюджету внаслідок втрати можливості стягнення цієї суми з рахунка ТОВ «Волд» через неправомірні дії працівників банку.

Верховним Судом України 20 грудня 2001 р. за касаційною скаргою Банку порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 4 вересня 2001 р. Скарга мотивується неоднаковим застосуванням Вищим господарським судом України положень того самого закону під час розгляду аналогічних справ та невідповідністю постанови рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права.

У запереченні на касаційну скаргу ОДПІ просить касаційну скаргу відхилити, мотивуючи тим, що постановлені у справі рішення відповідають вимогам закону та обставинам справи.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача і відповідача, дослідивши доводи касаційної скарги та заперечення проти скарги, перевіривши матеріали справи й рішення, які постановлялися судами під час її розгляду, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ч. 1 ст. 440 ЦК шкода, заподіяна особі або майну громадянина, а також шкода, заподіяна організації, підлягає відшкодуванню особою, яка заподіяла шкоду, у повному обсязі.

Тобто за змістом цієї правової норми підставою для виникнення цивільно-правової відповідальності є наявність шкоди, протиправність дій заподіювача шкоди, причинний зв'язок між ними та наявність вини заподіювача шкоди.

Проте, як встановлено вироком Автозаводського районного суду м. Кременчука від 25 травня 2001 р., яким засуджено громадянина Г. за ч. 1 ст. 166 КК, висновок слідчих органів про спричинення останнім державі матеріальної шкоди на суму 1 717 595,50 грн., які, на думку слідчих органів, повинні бути перерахованими до бюджету як заборгованість ТОВ «Волд» зі сплати податків, є хибним і не підтверджується дослідженими в судовому засіданні доказами, що і стало підставою для відмови в задоволенні заявленого на зазначену суму до громадянина Г. цивільного позову.

Відповідно до ч. 3 ст. 35 ГПК вирок суду в кримінальній справі, що набрав чинності, є обов'язковим для господарського суду під час вирішення спору з питань, чи мали місце певні дії та ким вони вчинені.

Встановивши, що підставою для притягнення до цивільно-правової відповідальності Банку стали дії, які були вчинені громадянином Г., суди не звернули уваги, що відповідно до закону встановлено факт, що ці дії не призвели до заподіяння шкоди.

Виходячи з цього, постановлені у справі судові рішення підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись статтями 111^{17}, 111^{19}, 111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 4 вересня 2001 р., постанову арбітражного суду Полтавської області від 12 червня 2001 р. та рішення цього суду від 5 червня 2001 р. скасувати.

Справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції в іншому складі суду.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 4 вересня 2001 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 18 березня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула скаргу ВАТ «Акціонерний комерційний банк «Автокразбанк» (далі — Банк) про перевірку в касаційному порядку рішення арбітражного суду Полтавської області від 5 червня 2001 р. у справі за позовом Кременчуцької ОДПІ до Банку про стягнення 1 717 595,50 грн.

Заслухавши пояснення представника сторони, що подала касаційну скаргу та є відповідачем у справі щодо неправомірного задоволення позовних вимог про відшкодування шкоди державі відповідачем із причини наявної у ТОВ «Волд» заборгованості зі сплати податків через невиконання Банком розпорядження позивача про зупинення операцій на рахунку ТОВ «Волд», пояснення представника позивача про втрачену можливість стягнути з ТОВ «Волд» заборгованість зі сплати податків через неправомірні дії посадових осіб Банку шляхом відновлення операцій на рахунку клієнта, вивчивши матеріали справи, судова колегія встановила.

За розпорядженням позивача від 24 січня 2001 р. № 1 операції на розрахунковому рахунку № 26003001012441 ТОВ «Волд» зупинені відповідачем 25 січня 2001 р. із зазначенням залишку коштів на рахунку в сумі 1 717 595,50 грн., що підтверджується відміткою відповідача на розпорядженні № 1. Цього ж дня Банком були відновлені операції на рахунку ТОВ «Волд» і кошти в сумі 1 717 595,50 грн. перераховані іншим підприємствам.

За рішенням позивача від 29 січня 2001 р. № 65/26-20/24560614/126 з ТОВ «Волд» підлягає стягненню сума 4 445 666,19 грн., що є донарахованими податками та фінансовими санкціями. Подані до Банку інкасові доручення на вико-

нання прийнятого рішення залишилися невиконаними через відсутність коштів на рахунку ТОВ «Волд».

Заявлені позовні вимоги про стягнення з Банку заподіяної державі шкоди через втрату можливості стягнення заборгованості з ТОВ «Волд» у межах залишку на рахунку товариства грошових коштів у момент зупинення позивачем операцій на рахунку з вини Банку, з підстав неправомірного відновлення операції на рахунку товариства, рішенням арбітражного суду Полтавської області від 5 червня 2001 р. задоволені в повному обсязі.

Голова арбітражного суду Полтавської області здійснив перевірку рішення в порядку нагляду та постановою від 12 червня 2001 р. рішення у справі залишив без змін.

Рішення та постанова у справі мотивовані тим, що відповідно до ст. 59 Закону України «Про банки і банківську діяльність» операції за рахунками можуть бути відновлені органом, який прийняв рішення про їх зупинення, або за рішенням суду. Відповідач неправомірно відновив операції на рахунку клієнта і в результаті цього позбавив позивача можливості стягнути з ТОВ «Волд» 1 717 595,50 грн. боргу до бюджету, чим завдав збитків у зазначеній вище сумі.

Колегія суддів погоджується з рішенням та постановою у справі з таких підстав.

Відповідно до п. 5 ст. 11 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» податковим інспекціям надано право зупиняти операції підприємств, установ, організацій та громадян за банківськими рахунками, тобто розпорядження позивача № 1 прийнято в межах цієї норми. Розпорядження прийнято відповідачем до виконання, що підтверджується відміткою на ньому.

Згідно з вимогами ст. 59 Закону України «Про банки і банківську діяльність» операції за рахунками можуть бути відновлені органом, який прийняв рішення про їх зупинення, або за рішенням суду. Самовільне відновлення банком операцій за рахунком ТОВ «Волд» є протиправною дією.

Пунктом 8 ст. 11 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» податковим інспекціям надано право

стягувати до бюджетів та державних цільових фондів донараховані за результатами перевірок суми податків, фінансових санкцій у безспірному порядку.

За рішенням позивача від 29 січня 2001 р. ТОВ «Волд» донараховані податки, застосовані фінансові санкції всього на суму 4 445 666,19 грн. Подані до Банку на підставі зазначеного рішення інкасові доручення Банком не виконані через відсутність коштів на рахунку товариства.

Позовні вимоги заявлені в межах грошових коштів, що знаходилися на рахунку товариства в момент зупинення операцій і через неправомірні дії Банку з відновлення операцій на рахунку перераховані за платіжними документами товариства іншим юридичним особам. Право безспірного стягнення грошових коштів, що надано податковим органам, не було реалізовано з вини Банку через його неправомірні дії з наслідками нанесених державі збитків шляхом втрати можливості стягнення таких сум.

Відповідно до ч. 2 ст. 440 ЦК той, хто заподіяв шкоду, звільняється від її відшкодування, якщо доведе, що шкоду заподіяно не з його вини. Отже, обов'язок доведення відсутності вини лежить на Банку, а не навпаки, на що помилково посилається скаржник.

Керуючись статтями 111^5, 111^6, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Рішення арбітражного суду Полтавської області від 5 червня 2001 р. та постанову від 12 червня 2001 р. залишити без змін.

3.2. Особа набуває права та несе обов'язки експерта після оголошення (вручення) їй судом ухвали про призначення експертизи та попередження про відповідальність. Лише за цих умов висновок експерта набуває доказової сили. Невиконання цих вимог робить неможливим використання висновку експерта як доказу у справі

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 11 березня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ТОВ «Обнова» на постанову судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 21 червня 2001 р. у справі за позовом дочірнього підприємства «Чексіл-маркет» (далі — ДП «Чексіл-маркет») до ТОВ «Обнова» про стягнення 48 904,66 грн.,

встановив:

ДП «Чексіл-маркет» 15 березня 1999 р. звернулося до арбітражного суду Черкаської області з позовом про стягнення з ТОВ «Обнова» вартості товару, отриманого відповідачем за договором від 3 серпня 1998 р. № 5, та штрафу за порушення умов цього договору загальною сумою 37 203,66 грн.

ДП «Чексіл-маркет» 29 березня 1999 р. до арбітражного суду Черкаської області подано позов про стягнення з ТОВ «Обнова» пені за несвоєчасну оплату поставленого за договором № 5 товару в сумі 11 701 грн.

Ухвалою арбітражного суду Черкаської області від 20 жовтня 2000 р. справи, порушені за обома позовами, об'єднані в одне провадження відповідно до ст. 58 АПК.

Відповідач позовні вимоги не визнав, стверджуючи, що договір № 5 ним не укладався, товар згідно з накладними він не отримував, а всі надані позивачем докази є підробленими.

Рішенням арбітражного суду Черкаської області від 20 жовтня 2000 р. у позові відмовлено з тих підстав, що подані позивачем докази є фальсифікованими відповідно до висновків проведених судових експертиз, товару відповідач не отримував і, відповідно, ніякої заборгованості не має.

Постановою голови арбітражного суду Черкаської області від 22 лютого 2001 р. це рішення скасовано з підстав недослідження судом висновків повторних і додаткових судових експертиз, що спростовують твердження відповідача про фальсифікацію документів. Позов задоволено частково: з відповідача стягнуто 24 802,44 грн. основного боргу, 10 292,32 грн. пені та 1 994,50 грн. судових витрат, в іншій частині позову відмовлено у зв'язку з тим, що розмір встановленого позивачем штрафу перевищує подвійну облікову ставку НБУ, а тому стягненню не підлягає.

Постановою судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 21 червня 2001 р. постанову арбітражного суду Черкаської області залишено без змін.

Верховним Судом України 16 жовтня 2001 р. порушено провадження за касаційною скаргою ТОВ «Обнова», у якій, посилаючись на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права, товариство просить скасувати постанову судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанову Вищого арбітражного суду України від 21 червня 2001 р.

Заслухавши суддю-доповідача, доводи представників сторін, вивчивши матеріали справи, суд вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Усі судові рішення у справі постановлені з порушенням вимог чинного законодавства.

Рішення суду першої інстанції та постанова голови арбітражного суду Черкаської області ґрунтуються на висновках різних експертиз (технічно-криміналістичних, почеркознавчих), які мають суперечливий характер і судом не призначалися. Ухвалюючи рішення, суд першої інстанції ці висновки не досліджував, про існування частини з них мав інформацію з листів правоохоронних органів, частина ж досліджень ще не була проведена.

Ці експертизи проводилися за постановами слідчих органів у ході розслідування кримінальної справи, провадження у якій було закрито постановою слідчого у зв'язку з відсутністю складу злочину.

Відповідно до ст. 32 АПК доказами у справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких арбітражний суд у визначеному законом порядку встановлює наявність чи відсутність обставин, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші обставини, які мають значення для правильного вирішення господарського спору.

Ці дані встановлюються, зокрема, висновками судових експертів.

Відповідно до ч. 2 ст. 34 АПК обставини справи, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування.

Статтею 41 АПК передбачено, що для роз'яснення питань, які виникають у вирішенні господарського спору і потребують спеціальних знань, арбітражний суд призначає експертизу.

За змістом закону особа набуває права та несе обов'язки експерта після оголошення (вручення) їй ухвали про призначення експертизи та попередження про відповідальність. Лише за цих умов висновок експерта набуває доказової сили. Невиконання цих вимог робить неможливим використання висновку експерта як доказу у справі.

Ухвалюючи постанову про скасування рішення арбітражного суду Черкаської області та задовольняючи позов, голова арбітражного суду виходив з того, що спірний договір є укладеним, товар позивачу передано. Такий висновок зроблено лише на підставі матеріалів проведених експертиз (технічно-криміналістичних, почеркознавчих), усупереч вимогам закону про те, що ніякі докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили, та вимогам про оцінку судом доказів у результаті всебічного, повного й об'єктивного розгляду в судовому засіданні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

Із помилковим висновком голови арбітражного суду погодився і Вищий арбітражний суд України, не надавши належної правової оцінки допущеним судом порушенням вимог закону.

У постановах судів не дана оцінка іншим доказам у справі. Доводи відповідача про можливість використання втрачених бланків, останнього аркуша іншого договору, відсутність бухгалтерських даних про надходження товару, посилання на висновки ревізій та перевірок і доводи про те, що застосована судом відповідальність не ґрунтується на договорі та вимогах чинного законодавства, залишилися неспростованими.

Порушення вимог чинного законодавства, допущені судами, які розглядали справу, є підставою для скасування усіх постановлених у справі рішень і направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Під час нового розгляду справи суд може запропонувати сторонам розширити коло можливих доказів (бухгалтерські дані, аудиторські висновки, податкові, касові звіти, дорожні листи, попереднє листування-замовлення тощо), які б могли свідчити про фактичне неодержання чи одержання товару за договором, про укладення якого та одержання товару за яким стверджує позивач, і що заперечує відповідач, призначити необхідні судові експертизи, вирішити спір з дотриманням вимог чинного матеріального та процесуального законодавства.

Враховуючи наведене, на підставі статей 6, 19, 124, 125, 129 Конституції України, керуючись статтями 111^{17}, 111^{19}, 111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Обнова» задовольнити.

Постанову Вищого арбітражного суду України від 21 червня 2001 р., постанову від 22 лютого 2001 р. та рішення арбітражного суду Черкаської області від 20 жовтня 2000 р. скасувати.

Справу направити на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого арбітражного суду України

від 21 червня 2001 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 11 березня 2002 р.)

Судова колегія з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України розглянула заяву ТОВ «Обнова» про перевірку постанови арбітражного суду Черкаської області від 22 лютого 2001 р. у справі за позовом дочірнього підприємства «Чексіл-маркет» (далі — ДП «Чексіл-маркет») до ТОВ «Обнова» про стягнення 48 904,66 грн. боргу.

Рішенням арбітражного суду Черкаської області від 20 жовтня 2000 р. відмовлено в позові про стягнення основного боргу в сумі 24 802,44 грн., що становить вартість переданого товару, 1 240,22 грн. штрафу, 1 170,1 грн. пені з підстав, що подані позивачем докази (договір, довіреність, накладні) сфальсифіковані, товар відповідач не отримував і заборгованості за розрахунками він не має.

Голова арбітражного суду здійснив нагляд у справі й постановою від 22 лютого 2001 р. рішення скасував, позов задовольнив частково: стягнув з відповідача 24 802,44 грн. основного боргу, 10 292,32 грн. пені та 1 994,50 грн. судових витрат, в іншій частині позову відмовив.

ТОВ «Обнова» в заяві про перевірку постанови в порядку нагляду просить її скасувати, рішення залишити без змін, посилаючись на невідповідність висновків арбітражного суду матеріалам справи та порушення судом ст. 79 АПК.

Перевіркою матеріалів справи встановлено таке.

Позивач заявив позов про стягнення 48 904,66 грн., мотивуючи це наявністю між сторонами договору від 3 серпня 1998 р. № 5 на реалізацію товару, відповідно до якого позивач передав відповідачу товар на суму 24 802,44 грн., а відповідач зобов'язався у строк 50 днів його реалізувати, а виручену від реалізації суму передати позивачу. Винагородою за послугу відповідача є торгова націнка у розмірі 20 % при реалізації товару.

Відповідач заперечив укладення зазначеного вище договору, видачу довіреності, підписання накладних, посилаючись на фальсифікацію згаданих документів.

Прокуратурою м. Черкаси порушено кримінальну справу за фактом підробки документів та посягання на викрадення колективного майна. Експертом Придніпровського РВ МД ЕКУ 30 липня 1999 р. була проведена криміналістична експертиза, за висновком якої відтиск круглої печатки на довіреності ТОВ «Обнова» зроблений не печаткою ТОВ «Обнова». Іншим висновком експертизи було встановлено, що підписи від імені П. на документах зроблені іншою особою.

У процесі розгляду кримінальної справи було призначено кілька повторних і додаткових експертиз, які проводились Київським науково-дослідним інститутом судових експертиз. Відповідно до висновку від 27 квітня 2000 р. № 1353 судово-технічної експертизи документів відтиски печаток від імені ТОВ «Обнова» в картці зі зразками підписів і печатки у дорученні, договорах на реалізацію товару зроблені тією самою печаткою. Відповідно до висновку від 7 грудня 2000 р. № 4792 судово-почеркознавчої експертизи підпис від імені К. у графі «Фірма» на останньому аркуші договору № 5 на реалізацію товарів виконаний самим К.

Отже, арбітражний суд області обґрунтовано дійшов висновку, що висновки експертиз спростовують посилання відповідача на те, що договори на реалізацію товару, довіреність на отримання товару не видавалась.

Враховуючи викладене, а також те, що відповідачем не оскаржені у встановленому порядку висновки згаданих вище експертиз, судова наглядова колегія вважає, що арбітражний суд області обґрунтовано дійшов висновку про стягнення боргу за договором на реалізацію продукції та пені в розмірі подвійної облікової ставки НБУ.

Стосовно посилання відповідача з приводу порушення судом ст. 79 АПК слід зауважити, що ця стаття передбачає право, а не обов'язок суду зупиняти провадження у справі за наявності певних обставин.

Зважаючи на викладене вище, постанова арбітражного суду області відповідає матеріалам справи та чинному законодавству і підстав для її скасування чи зміни немає.

Керуючись статтями 106 і 108 АПК, судова колегія з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України

постановила:

Постанову арбітражного суду Черкаської області від 22 лютого 2001 р. залишити без змін.

4. СУДОВІ ВИТРАТИ

4.1. Судові витрати за участь адвоката у розгляді справи підлягають сплаті лише в тому разі, якщо вони сплачені адвокату стороною, котрій такі послуги надавались, та їх сплата підтверджується відповідними фінансовими документами. Статтею 44 ГПК передбачено відшкодування зазначених витрат лише за послуги адвоката

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 1 жовтня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Донецькобленерго» на постанову Вищого господарського суду України від 30 травня 2002 р. у справі за позовом фабрики котлів «RAFAKO S.A.» до ВАТ «Донецькобленерго» про стягнення суми,

встановив:

У листопаді 2001 р. фабрикою котлів «RAFAKO S.A.» в господарському суді Донецької області пред'явлено позов до ВАТ «Донецькобленерго» про стягнення суми. Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що 16 травня 1994 р. між ВАТ «Донецькобленерго» і фабрикою котлів «RAFAKO S.A.» було укладено бартерну угоду на постачання обладнання, але згодом відповідач, посилаючись на об'єктивні причини, відмовився постачати металопродукцію в обмін на вже отримане обладнання.

Відповідач визнав вимоги позивача частково в розмірі основного боргу, решту позовних вимог не визнав, посилаючись на їх необґрунтованість.

Рішенням господарського суду Донецької області від 15 листопада 2001 р. позов задоволено в сумі 560 960,13 дол. США,

зокрема 504 960,13 дол. США боргу та 55 109,33 дол. США судових витрат.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. рішення господарського суду Донецької області від 15 листопада 2001 р. скасовано частково, у позові фабрики котлів «RAFAKO S.A.» про стягнення судових витрат відмовлено, в іншій частині рішення залишено без змін, постанова мотивована тим, що позивач не надав господарському суду доказів, що підтверджують одержання адвокатських послуг, факту оплати цих послуг та погодження відповідача на відшкодування позивачу судових витрат.

Постановою Вищого господарського суду України від 30 травня 2002 р. постанову Донецького апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. скасовано, а рішення господарського суду Донецької області залишено без змін із тих підстав, що ст. 44 ГПК не обмежує права учасників господарського судочинства на вибір представником лише адвоката, а ст. 59 Конституції України закріплюється право на вільний вибір захисника.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 22 серпня 2002 р. за касаційною скаргою ВАТ «Донецькобленерго» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 30 травня 2002 р. з підстав її невідповідності нормам матеріального та процесуального права і виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України положень того самого закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача та відповідача, обговоривши доводи касаційної скарги й заперечення на неї та перевіривши матеріали справи і судові рішення, які постановлялись судами у процесі її розгляду, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Статтею 44 ГПК передбачено, що до складу судових витрат входить оплата послуг адвоката. У контексті цієї норми судові витрати за участь адвоката при розгляді справи підлягають сплаті лише в тому разі, якщо вони сплачені адвокату сторо-

8*5-33

ною, якій такі послуги надавались, та їх сплата підтверджується відповідними фінансовими документами.

Стягнення ж суми в рахунок майбутньої їх оплати у вигляді судових витрат чинним законодавством не передбачено.

Крім того, відповідно до ст. 28 ГПК справи юридичних осіб у господарському суді ведуть їх органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законом та установчими документами, через свого представника.

Керівники підприємств та організацій, інші особи, повноваження яких визначені законодавством або установчими документами, подають господарському суду документи, що посвідчують їх посаду.

Представниками юридичних осіб можуть бути також інші особи, повноваження яких підтверджуються довіреністю від імені підприємства, організації. Довіреність видається за підписом керівника або іншої уповноваженої ним особи та посвідчується печаткою підприємства, організації.

Повноваження сторони або третьої особи від імені юридичної особи може здійснювати відособлений підрозділ, якщо таке право йому надано установчими або іншими документами.

Громадяни можуть вести свої справи в господарському суді особисто або через представників, повноваження яких підтверджуються нотаріально посвідченою довіреністю. Тобто зазначена норма не обмежує юридичних осіб чи громадян у виборі осіб, котрі будуть здійснювати їх представництво в господарському суді, що знайшло своє підтвердження в Рішенні Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 р. № 13-рп/2000.

Відповідно до ч. 3 ст. 48 ГПК витрати, що підлягають сплаті за послуги адвоката, визначаються у порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру». Дія зазначеного закону поширюється лише на осіб, які є адвокатами.

Поняття особи, яка є адвокатом, наводиться у ст. 2 Закону України «Про адвокатуру», зокрема зазначено, що адвокатом може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи за спеціальністю юриста або помічника адвоката не менше 2 років, склав кваліфікаційні іспити, одер-

жав свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та прийняв Присягу адвоката України.

Отже, ст. 44 ГПК передбачено відшкодування сум як судових витрат, які були сплачені стороною за отримання послуг, лише адвокатам, а не будь-яким представникам.

Вищий господарський суд України на ці вимоги закону уваги не звернув і дійшов неправильного висновку про те, що сума, визначена до сплати у договорі про надання юридичних послуг, належить до складу судових витрат і підлягає стягненню з ВАТ «Донецькобленерго».

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України від 30 травня 2002 р. підлягає скасуванню, а постанова Донецького апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. — залишенню без змін як законна та обґрунтована.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 30 травня 2002 р. у справі скасувати.

Постанову Донецького апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. залишити без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 30 травня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 1 жовтня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу фабрики котлів «RAFAKO S.A.» на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. у справі за позовом фабрики котлів «RAFAKO S.A.» до ВАТ «Донецькобленерго» про стягнення 2 900 472,64 грн.

Рішенням господарського суду Донецької області від 15 листопада 2001 р. позов задоволено в сумі 560 960,13 дол. США, зокрема 504 960,13 дол. США боргу та 55 109,33 дол. США судових витрат.

У стягненні 57 530,87 дол. США відмовлено.

ВАТ «Донецькобленерго» подало до Донецького апеляційного господарського суду апеляційну скаргу на рішення господарського суду Донецької області від 15 листопада 2001 р. у частині стягнення судових витрат.

Постановою судової колегії Донецького апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. апеляційну скаргу задоволено, рішення господарського суду Донецької області від 15 листопада 2001 р. скасовано частково, у позові фабрики котлів «RAFAKO S.A.» до ВАТ «Донецькобленерго» про стягнення судових витрат відмовлено, в іншій частині рішення залишено без змін.

Колегія суддів Вищого господарського суду України, заслухавши пояснення представників позивача та відповідача, розглянувши касаційну скаргу і перевіривши матеріали справи, а також правильність застосування судом норм матеріального і процесуального права, встановила, що в апеляційній скарзі на рішення господарського суду Донецької області від 15 листопада 2001 р. відповідач зазначає, що не погоджується з рішенням у частині стягнення судових витрат за надання юридичних послуг у розмірі 54 787,93 дол. США, оскільки зарахування вартості юридичних послуг до відшкодування позивачу судових витрат є неправомірним.

Судова колегія Донецького апеляційного господарського суду постановою від 15 лютого 2002 р. задовольнила вимоги заявника з посиланням на те, що ст. 44 ГПК до судових витрат, поряд з іншими, відносяться лише витрати зі сплати послуг адвоката, а не юриста.

Але згідно зі ст. 44 ГПК судові витрати складаються з державного мита, сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи, призначеної господарським судом, витрат, пов'язаних з оглядом та дослідженням речових доказів у місці їх знаходження, оплати послуг перекладача, адвоката, витрат

на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу та інших витрат, пов'язаних із розглядом справи. Таким чином, зазначена стаття не містить вичерпного переліку витрат, які можуть бути внесені до судових витрат, тобто суду належить у кожному конкретному випадку розглядати питання про віднесення до складу судових витрат не лише прямо передбачених ст. 44 ГПК витрат, а й інших витрат, пов'язаних із розглядом справи.

Стаття 44 ГПК не обмежує права учасників господарського судочинства на вибір представника лише адвокатом.

Крім того, Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина С. щодо офіційного тлумачення положень ст. 59 Конституції України, ст. 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16 листопада 2000 р. № 13-рп/2000 встановлено, що обмеження права вибору захисника лише адвокатом у цивільному, арбітражному, адміністративному та кримінальному судочинстві є порушенням ст. 59 Конституції України про право на вільний вибір захисника.

На сьогодні в умовах нових економічних відносин справедливим і необхідним є віднесення всіх судових витрат на ту сторону, яка за результатами розгляду визнається неправою у спорі, що розглядається; оскільки цей спір був доведений до суду з вини відповідача, господарський суд Донецької області правомірно відніс на нього 55 109,93 дол. США судових витрат.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{10} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу фабрики котлів «RAFAKO S.A.» задовольнити.

Постанову Донецького апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. скасувати.

Рішення господарського суду Донецької області від 15 листопада 2001 р. залишити без змін.

4.2. Чинним законодавством не передбачено сплати державного мита та витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу зі скарг на дії чи бездіяльність ДВС щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів, що подаються на підставі ст. 121² ГПК

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 10 вересня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ВАТ «Тако» (далі — Товариство) на постанову Вищого господарського суду України від 9 квітня 2002 р.,

встановив:

У серпні 2001 р. Товариство подало до господарського суду Дніпропетровської області скаргу на постанову Нікопольського міського ВДВС (далі — ВДВС) від 10 липня 2001 р. про відмову в порушенні виконавчого провадження.

У скарзі зазначалось, що за наказом арбітражного суду Дніпропетровської області від 29 травня 2001 р., виданим на виконання рішення у справі № 11/42, із ЗАТ ЦУМ м. Нікополя на користь Товариства підлягала стягненню сума 1 087,22 грн. Товариство подало до ВДВС заяву про примусове виконання наказу, однак останній постановою від 10 липня 2001 р. відмовив у відкритті виконавчого провадження з тих підстав, що у наказі не зазначені адреси та банківські реквізити боржника і стягувача. Товариство вважало, що ВДВС порушив вимоги ст. 27 Закону України «Про виконавче провадження» (далі — Закон), просило визнати зазначену постанову незаконною та зобов'язати ВДВС до вчинення дій, передбачених ст. 27 Закону.

Ухвалою господарського суду Дніпропетровської області від 10 вересня 2001 р. скарга Товариства була повернута без

розгляду на підставі пунктів 2 і 10 ч. 1 ст. 63 ГПК. Ухвала мотивована тим, що не зазначено повного найменування позивача, відсутній відповідач, не подано доказів сплати витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

Постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. ця ухвала залишена без змін. Погодившись із переліченими в ухвалі підставами повернення скарги без розгляду, суд апеляційної інстанції додатково послався на відсутність доказів сплати державного мита як ще однієї підстави повернення скарги, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 63 ГПК.

Постановою Вищого господарського суду України від 9 квітня 2002 р. зазначені ухвала та постанова залишені без змін. Цією ж постановою з Товариства у дохід держави стягнуто 170 грн. державного мита.

Верховним Судом України 11 липня 2002 р. за касаційною скаргою Товариства порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 9 квітня 2002 р.

У касаційній скарзі порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 9 квітня 2002 р. та передачу справи на розгляд до суду першої інстанції. Касаційна скарга мотивується виявленням неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах. На підтвердження підстав касаційної скарги зроблено посилання на п. 7 роз'яснення президії Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України» від 28 березня 2002 р. № 04-5/365.

Заслухавши суддю-доповідача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 85 Закону на дії (бездіяльність) державних виконавців та інших посадових осіб ДВС із виконання рішення або відмову у здійсненні зазначених дій стягувачем або боржником може бути подана скарга до суду за місцем

знаходження відповідного ВДВС або до іншого суду згідно з вимогами закону. Право заявника оскаржити до відповідного суду постанову про відмову у відкритті виконавчого провадження у 10-денний строк з моменту її одержання передбачено також ч. 3 ст. 26 Закону.

Згідно зі ст. 121^2 ГПК скарги на дії чи бездіяльність ДВС щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів подаються стягувачем, боржником або прокурором до господарського суду.

Об'єкти справляння державного мита визначені ст. 2 Декрету КМУ «Про державне мито». Цим Декретом не передбачена оплата державним митом скарг на рішення, дії, бездіяльність органів ДВС. Посилання Вищого господарського суду України на те, що за цим Декретом підлягає сплаті державне мито із позовних заяв про визнання недійсними актів ненормативного характеру, є юридично неспроможним, оскільки такі позовні заяви не можна ототожнювати зі скаргами на рішення, дії, бездіяльність ДВС.

Відповідно до ст. 471 ГПК розмір витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу визначається КМУ за поданням Вищого господарського суду України. Розмір зазначених витрат встановлено постановою КМУ «Про визначення розміру витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу», а до прийняття постанови це питання в законодавчому порядку не було врегульовано. Крім того, постановою також не встановлено розмір витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу для осіб, що звертаються до суду зі скаргами на рішення, дії, бездіяльність ДВС.

Помилковими є й інші підстави повернення судом скарги Товариства без розгляду, оскільки у скарзі зазначені як найменування особи, що подає скаргу, так і найменування виконавчої служби, яка прийняла оскаржену постанову.

Судами всіх інстанцій неправильно застосовані норми матеріального та процесуального права, що призвело до необґрунтованого повернення скарги Товариства без розгляду та порушення його права на звернення до суду за правовим захистом.

Враховуючи викладене, всі ухвалені судові рішення підлягають скасуванню, а скарга Товариства — передачі на розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Товариства задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 9 квітня 2002 р., постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. та ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 10 вересня 2001 р. скасувати, а скаргу Товариства на постанову виконавчої служби від 10 липня 2001 р. про відмову у відкритті виконавчого провадження передати на розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 9 квітня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 10 вересня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ВАТ «Тако» (далі — Товариство) на постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. у справі господарського суду Дніпропетровської області за позовом Товариства до Нікопольського міського ВДВС (далі — ВДВС) про визнання незаконною постанови.

Ухвалою Дніпропетровського господарського суду від 10 вересня 2001 р. повернуто без розгляду скаргу Товариства на дії виконавчої служби.

Постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. зазначена ухвала залишена без змін.

Приймаючи зазначені рішення, суди першої та апеляційної інстанцій виходили з того, що при поданні скарги заявник порушив вимоги ст. 63 ГПК.

У касаційній скарзі заявник просить скасувати обидва судові рішення, оскільки вони були постановлені із порушенням вимог процесуального законодавства.

Заслухавши суддю-доповідача, перевіривши правильність застосування Дніпропетровським апеляційним господарським судом норм процесуального права, Вищий господарський суд України не вбачає підстав для задоволення касаційної скарги.

Як видно з матеріалів справи, звертаючись до суду зі скаргою, Товариство не сплатило витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу та не сплатило державного мита у встановленому порядку та розмірі.

Водночас відповідно до вимог ст. 121^2 ГПК скарги на дії органів ДВС розглядаються господарським судом у судовому засіданні з обов'язковим повідомленням про це відповідних осіб. Оскільки зазначена стаття не містить винятків щодо особливостей цього процесу, прийняття та розгляд такої скарги має відбуватися за загальними правилами, до яких належить, зокрема, сплата витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

Крім того, оскільки Декретом КМУ «Про державне мито» передбачене справляння такого, зокрема, із заяв про визнання недійсними актів ненормативного характеру, оскарження заявником постанови виконавчої служби повинно було супроводжуватися сплатою державного мита.

Отже, висновки судів першої та апеляційної інстанцій, відповідно до яких заявник, звертаючись зі скаргою, повинен був сплатити державне мито у встановленому порядку і розмірі та сплатити витрати на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу, є цілком обґрунтованими.

Оскільки заявник не сплачував державного мита за цією справою, воно підлягає стягненню за результатами розгляду справи у розмірі 170 грн.

З урахуванням викладеного, керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу Товариства залишити без задоволення, а ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 10 вересня 2001 р. та постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 15 січня 2002 р. — без змін.

4.3. Державне мито з позовних заяв до господарського суду сплачується до державного бюджету України незалежно від місцезнаходження господарського суду та платника

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 28 січня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Акціонерного комерційного агропромислового банку «Україна» (далі — АК АПБ «Україна») на постанову Вищого господарського суду України від 6 листопада 2002 р. у справі за позовом АК АПБ «Україна» до Херсонського обласного дочірнього підприємства ДАК «Хліб України» (далі — Підприємство) про стягнення 11 548 057,30 грн.,

в с т а н о в и в:

10 червня 2002 р. АК АПБ «Україна» звернувся до господарського суду Херсонської області з позовом до Підприємства про стягнення заборгованості за векселями, виданими відповідачем.

Ухвалою господарського суду Херсонської області від 14 червня 2002 р. позовну заяву повернуто без розгляду на підставі п. 4 ч. 1 ст. 63 ГПК із посиланням на те, що до позовної заяви не додано доказів сплати державного мита у встановленому порядку.

Ухвалою Одеського апеляційного господарського суду від 24 квітня 2002 р. апеляційну скаргу АК АПБ «Україна» повернуто без розгляду з тих самих підстав.

Постановою Вищого господарського суду України від 6 листопада 2002 р. залишено без змін ухвалу господарського суду Херсонської області від 14 червня 2002 р. та ухвалу Одеського апеляційного господарського суду від 24 липня 2002 р.

Верховним Судом України 3 січня 2002 р. за касаційною скаргою АК АПБ «Україна» порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 6 листопада 2002 р. Скарга мотивується виявленням неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, доводи представників АК АПБ «Україна», які висловились на підтримку касаційної скарги, розглянувши наведені у касаційній скарзі доводи та перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін ухвали судів першої та апеляційної інстанцій, Вищий господарський суд України виходив із того, що позивач, порушуючи положення Указу Президента України «Про Державне казначейство України» та встановлений Державним казначейством України порядок сплати державного мита під час подання позовної заяви та апеляційної скарги, сплачував державне мито за місцезнаходженням платника, а не господарських судів.

Проте з наведеними висновками погодитись не можна з таких підстав.

Згідно зі ст. 46 ГПК державне мито сплачується чи стягується в дохід державного бюджету України в порядку і розмірі, встановлених законодавством України.

Відповідно до ст. 6 Декрету КМУ «Про державне мито» державне мито сплачується за місцем розгляду та оформлення документів і зараховується до бюджету місцевого самоврядування, крім мита, що справляється з позовних заяв, які подаються до господарського суду, із апеляційних та касаційних

скарг на рішення та постанови господарських судів, заяв про їх перегляд за нововиявленими обставинами, а також за дії, пов'язані з одержанням охоронних документів (патентів і свідоцтв) на об'єкти інтелектуальної власності, і за дії, пов'язані з підтриманням чинності патентів на сорти рослин, та за подання до КМУ проекту створення промислово-фінансової групи, яке зараховується до державного бюджету України.

Таким чином, законом закріплено, що державне мито сплачується до державного бюджету України незалежно від місцезнаходження господарського суду та платника.

Довідками відділення Держказначейства у Шевченківському районі м. Києва від 17 травня 2002 р. № 01-14/1512 та від 10 липня 2002 р. № 01-14/1887 підтверджено надходження коштів до державного бюджету України за розгляд позовної заяви та апеляційної скарги.

Отже, приймаючи постанову про залишення без змін ухвал судів першої та апеляційної інстанцій, Вищий господарський суд України порушив право позивача на звернення до суду за захистом порушених інтересів, передбачене ст. 55 Конституції України.

За таких обставин постановлені у справі судові рішення підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу АК АПБ «Україна» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 6 листопада 2002 р., ухвалу Одеського апеляційного господарського суду від 24 липня 2002 р. та ухвалу господарського суду Херсонської області від 14 червня 2002 р. скасувати, а справу передати на розгляд по суті до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 6 листопада 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 28 січня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу АК АПБ «Україна» на ухвалу Одеського апеляційного господарського суду від 24 липня 2002 р. у справі за позовом АК АПБ «Україна» до Херсонського обласного дочірнього підприємства ДАК «Хліб України» (далі — Підприємство) про стягнення 11 548 057,30 грн.

АК АПБ «Україна» звернувся до господарського суду Херсонської області з позовом до Підприємства про стягнення 11 548 057,30 грн.

Ухвалою господарського суду Херсонської області від 14 червня 2002 р. позовну заяву повернуто без розгляду на підставі п. 4 ч. 1 ст. 63 ГПК із посиланням на те, що до позовної заяви не додано доказів сплати державного мита у встановленому порядку, а саме на банківські реквізити управління Державного казначейства Херсонської області.

Не погоджуючись з ухвалою суду про повернення позовної заяви, АК АПБ «Україна» звернувся до Одеського апеляційного господарського суду, який ухвалою від 24 липня 2002 р. повернув апеляційну скаргу з тих самих підстав. Ця ухвала мотивована тим, що державне мито за розгляд апеляційної скарги в зазначеному суді повинно сплачуватись за банківськими реквізитами управління Держказначейства Одеської області.

АК АПБ «Україна» не погодився із зазначеними вище ухвалами судів першої та апеляційної інстанцій та звернувся з касаційною скаргою до Вищого господарського суду України, у якій просить скасувати ці ухвали та повернути матеріали справи для розгляду до господарського суду Херсонської області.

Обґрунтовуючи вимоги касаційної скарги, скаржник посилається на те, що:

• відповідно до ст. 46 ГПК державне мито сплачується чи стягується в дохід державного бюджету України в порядку і розмірі, встановлених законодавством України;

• відповідно до ч. 1 ст. 6 Декрету КМУ «Про державне мито» державне мито із апеляційних і касаційних скарг зараховується до державного бюджету України;

• чинним законодавством із питань сплати державного мита не врегульований порядок оформлення документа про сплату мита позивачами — банками, тому суд має право витребувати від позивача підтвердження органу, якому мито перераховано;

• банком до апеляційної скарги додано довідку відділення Держказначейства у Шевченківському районі м. Києва про підтвердження надходження коштів за меморіальним ордером від 5 липня 2002 р. № 742 до державного бюджету України.

Заслухавши пояснення представника позивача, обговоривши доводи, наведені у касаційній скарзі, перевіривши наявні матеріали справи, проаналізувавши застосування судами норм матеріального та процесуального права, колегія суддів дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню, виходячи з такого.

Як зазначалося вище, відповідно до ст. 46 ГПК державне мито сплачується чи стягується в дохід державного бюджету України в порядку і розмірі, встановлених законодавством України.

Відповідно до Указу Президента України «Про Державне казначейство України» одним з основних завдань цього органу є організація виконання державного бюджету України і здійснення контролю за цим.

Згідно з наведеним Указом Держказначейство України здійснює розробку нормативно-методичних документів з питань бухгалтерського обліку, звітності та організації виконання бюджетів усіх рівнів, які є обов'язковими для всіх підприємств, установ та організацій.

Встановлений Держказначейством України порядок передбачає, що, враховуючи положення Декрету КМУ «Про державне мито», державне мито зараховується на рахунки, від-

криті в управліннях Держказначейства в АРК, областях, містах Києві та Севастополі за місцезнаходженням господарських судів.

Як вбачається з матеріалів справи, позивач, порушуючи зазначений припис, під час подання позовної заяви та апеляційної скарги сплачував державне мито за місцезнаходженням платника.

Крім того, довідки відділення Держказначейства у Шевченківському районі м. Києва від 17 травня та 10 липня 2002 р. не можуть слугувати належним доказом надходження державного мита на відповідні рахунки за такими реквізитами: в першому випадку — банку одержувача: управління Держказначейства в Херсонській області, МФО 852010, рахунок № 31117068900002; у другому випадку — банку одержувача: управління Держказначейства в Одеській області, МФО 828011, рахунок № 31112068900008.

За таких обставин суди першої та апеляційної інстанцій дійшли правильного висновку, що до заяви та скарги не додано документів, які підтверджують сплату державного мита у встановленому порядку, та правомірно повернули позовну заяву на підставі п. 4 ст. 63 ГПК та апеляційну скаргу, керуючись п. 3 ст. 97 ГПК.

З урахуванням наведеного та керуючись Указом Президента України «Про Державне казначейство України», ст. 6 Декрету КМУ «Про державне мито» та ст. 46, п. 4 ч. 1 ст. 63, п. 3 ч. 1 ст. 97, статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11}, 111^{13} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу АК АПБ «Україна» залишити без задоволення.

Ухвалу Одеського апеляційного господарського суду від 24 липня 2002 р. та ухвалу господарського суду Херсонської області від 14 червня 2002 р. у цій справі залишити без змін.

4.4. Сплата позивачем державного мита до державного бюджету України на інші рахунки, а не на визначені у листі Державного казначейства України, не може бути підставою для повернення відповідного позову без розгляду на підставі п. 4 ч. 1 ст. 63 ГПК за умови дотримання вимог Інструкції про порядок обчислення та справляння державного мита

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 18 лютого 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ТОВ «Правекс-Брок» на постанову Вищого господарського суду України від 11 грудня 2002 р. у справі за позовом ТОВ «Правекс-Брок» до ВАТ «Запорізький завод надпотужних трансформаторів» (далі — Завод) про стягнення 42 150,12 грн.,

встановив:

У серпні 2002 р. ТОВ «Правекс-Брок» звернулося до суду з позовом про стягнення із Заводу 42 150,12 грн.

Ухвалою господарського суду Запорізької області від 28 серпня 2002 р. позовну заяву повернуто без розгляду на підставі п. 4 ст. 63 ГПК у зв'язку з тим, що листом Держказначейства України від 17 червня 2002 р. були змінені банківські реквізити для зарахування державного мита. Постановою Вищого господарського суду України від 11 грудня 2002 р. зазначену ухвалу залишено без змін.

Верховним Судом України 30 січня 2003 р. відкрито провадження за касаційною скаргою ТОВ «Правекс-Брок», у якій порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 11 грудня 2002 р. та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції. На

обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін ухвалу господарського суду Запорізької області від 28 серпня 2002 р., якою позовну заяву ТОВ «Правекс-Брок» повернуто без розгляду з підстав порушення порядку сплати державного мита, у зв'язку з тим, що листом Держказначейства України було змінено банківські реквізити для зарахування державного мита, Вищий господарський суд України виходив із того, що вона відповідає вимогам матеріального та процесуального права.

З таким висновком погодитися не можна.

Відповідно до ст. 6 Декрету КМУ «Про державне мито» державне мито сплачується за місцем розгляду та оформлення документів і зараховується до бюджету місцевого самоврядування, крім мита, що справляється, зокрема, з позовних заяв, які подаються до господарського суду, з апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови господарських судів, заяв про їх перегляд за нововиявленими обставинами, яке зараховується до державного бюджету України.

Пунктом 13 Інструкції про порядок обчислення та справляння державного мита (із змінами, внесеними згідно з наказом Головної ДПІ України від 31 грудня 1993 р. № 70, наказами ДПАУ від 3 квітня 1998 р. № 165 та від 15 липня 2002 р. № 336) встановлено: державне мито, що справляється з позовних заяв, які подаються до господарських судів, із апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови господарських судів, заяв про їх перегляд за нововиявленими обставинами, зараховується до державного бюджету України (розділ II, &1, символ звітності 57).

У пункті 14 цієї Інструкції встановлено, що при перерахуванні мита з рахунка платника до документа, щодо якого вчиняється відповідна дія, додається останній примірник платіжного доручення з написом (поміткою) кредитної установи такого змісту «Зараховано в доход бюджету _______ крб. (грн.) ______ (дата)». Цей напис скріплюється першим і дру-

гим підписами посадових осіб і відбитком печатки кредитної установи з відміткою дати виконання платіжного доручення.

Суди не звернули уваги на те, що позивачем цю вимогу виконано. При поданні позовної заяви до неї було надано останній примірник платіжного доручення з відповідним написом, скріпленим першим і другим підписами посадових осіб і відбитком печатки кредитної установи з відміткою дати виконання платіжного доручення. Реквізити, зазначені в ньому, відповідають встановленим у згаданій вище Інструкції.

Посилання суду касаційної інстанції, на обґрунтування законності ухвали суду першої інстанції, на лист управління Держказначейства у Запорізькій області від 26 червня 2002 р., яким господарському суду були доведені реквізити для зарахування державного мита інші, ніж ті, за якими сплатив позивач, та лист Держказначейства України від 17 червня 2002 р., що передбачив сплату державного мита на рахунок управління Держказначейства у м. Запоріжжі, здійснені за відсутності як самих листів, так і правових підстав для цього.

Доводи Товариства про те, що згадані листи не було доведено до відома населення у порядку, встановленому законом, залишилися не спростованими судом касаційної інстанції. Однак ця обставина мала вирішальне правове значення.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 ГПК господарський суд не застосовує акти державних та інших органів, якщо ці акти не відповідають законодавству України.

Таким чином, постановлені у справі судові рішення не відповідають вимогам зазначених норм матеріального і процесуального права.

Крім того, постанову Вищого господарського суду України ухвалено з порушенням вимог чинного процесуального законодавства щодо змісту судового рішення, розгляду клопотань, зокрема про відкладення розгляду справи.

Так, у мотивувальній частині постанови суд дійшов висновку про обґрунтованість касаційної скарги, а в резолютивній — відмовив у її задоволенні. Ця суперечність не була усунута судом у передбаченому ст. 89 ГПК порядку.

Як вбачається з телеграми Заводу від 10 грудня 2002 р., останній просив відкласти розгляд справи у зв'язку з несвоєчасним надходженням ухвали цього суду від 3 грудня 2002 р. про призначення касаційної скарги до розгляду на 11 грудня 2002 р.

Усупереч вимогам статей 77, 84, 111^5 ГПК суд не розглянув це клопотання.

Згідно із ч. 3 ст. 43 ГПК господарський суд створює сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, необхідні умови для встановлення фактичних обставин і правильного застосування законодавства.

Суд касаційної інстанції не виконав і цю вимогу закону. Ним залишено без належного правового реагування факт сплати державного мита ТОВ «Правекс-Брок» при оскарженні ухвали господарського суду першої інстанції, що суперечить вимогам Декрету КМУ «Про державне мито».

Порушення вимог матеріального та процесуального права, допущені судом при розгляді справи, є підставою для скасування постановлених судових рішень.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Правекс-Брок» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 11 грудня 2002 р., ухвалу господарського суду Запорізької області від 28 серпня 2002 р. скасувати, а позовну заяву направити на новий розгляд до господарського суду першої інстанції для вирішення питання про її прийняття.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 11 грудня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 18 лютого 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Правекс-Брок» на ухвалу господарського суду Запорізької області від 28 серпня 2002 р. у справі за позовом ТОВ «Правекс-Брок» до ВАТ «Запорізький завод надпотужних трансформаторів» (далі — Завод) про стягнення 42 150,12 грн.

Ухвалою господарського суду Запорізької області від 28 серпня 2002 р. повернуто позовну заяву і додані до неї документи з тих підстав, що листом Державного казначейства України від 17 червня 2002 р. № 03-06/590-5137 змінено банківські реквізити отримувача для зарахування державного мита — відділення Держказначейства м. Запоріжжя.

Не погоджуючись з ухвалою господарського суду Запорізької області, ТОВ «Правекс-Брок» звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить її скасувати, посилаючись на те, що відповідно до ст. 57 ГПК до позовної заяви позивачем було додано платіжне доручення, яке підтверджує сплату державного мита у встановленому порядку і розмірі, а саме відповідно до наведених реквізитів у додатку листа Держказначейства України від 4 червня 2002 р. № 03-04/532-4597.

Колегія суддів, беручи до уваги межі перегляду справи в касаційній інстанції, проаналізувавши на підставі фактичних обставин справи застосування норм матеріального і процесуального права при ухваленні оспорюваного судового рішення, вважає за необхідне касаційну скаргу задовольнити з таких підстав.

ТОВ «Правекс-Брок» 19 серпня 2002 р. звернулося з позовною заявою до господарського суду Запорізької області. До матеріалів позовної заяви доданий оригінал платіжного

доручення від 19 серпня 2002 р. № 711 про сплату державного мита.

За цим платіжним дорученням державне мито сплачено за реквізитами одержувача — «РВДК Орджонікідзевського району м. Запоріжжя».

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 57 ГПК до позовної заяви додаються документи, які підтверджують сплату державного мита у встановлених порядку і розмірі.

Пунктом 4 ч. 1 ст. 63 ГПК встановлено, що суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи без розгляду, якщо не подано доказів сплати державного мита у встановленому порядку і розмірі.

При винесенні ухвали господарський суд Запорізької області керувався листом управління Держказначейства у Запорізькій області від 26 червня 2002 р. за № 03-31/1868, яким господарському суду Запорізької області доведено банківські реквізити для зарахування державного мита, що справляється з позовних заяв і заяв про перевірку рішень, ухвал та постанов господарських судів у порядку нагляду.

Цей лист направлено господарським судам для використання в роботі на підставі листа Держказначейства України від 17 червня 2002 р., яким встановлено перерахування державного мита на рахунок управління Держказначейства у м. Запоріжжі.

За таких обставин колегія суддів вважає, що підстав для скасування оскаржуваної ухвали немає.

На підставі викладеного, керуючись статтями 111^{5}, 111^{9}, 111^{11}, 111^{13} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

У задоволенні касаційної скарги відмовити.

Ухвалу господарського суду Запорізької області від 28 серпня 2002 р. залишити без змін.

4.5. Зарахування державного мита в дохід бюджету за платіжними реквізитами, які були надалі змінені Державним казначейством України, не може бути підставою повернення касаційної скарги

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 25 листопада 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ТОВ «Лего» на ухвалу Вищого господарського суду України від 9 липня 2003 р. у справі за позовом Управління міського майна Маріупольської міської ради до ТОВ «Лего», за участю третьої особи — Державного комунального шляхово-експлуатаційного управління м. Маріуполя, про витребування майна з незаконного володіння та визнання договору оренди таким, що втратив чинність,

встановив:

У березні 2002 р. Управління звернулося до господарського суду з позовом про витребування майна з незаконного володіння ТОВ «Лего» та визнання договору оренди спірного майна від 19 лютого 1993 р., укладеного між Маріупольським дорожньо-експлуатаційним управлінням та ТОВ «Лего», таким, що втратив чинність.

Рішенням господарського суду Донецької області від 3 березня 2003 р. провадження у справі в частині вимог щодо визнання договору оренди таким, що втратив чинність, припинено, у задоволенні позову в частині вимог щодо витребування майна з незаконного володіння відмовлено.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 7 травня 2003 р. зазначене рішення скасовано, позовні вимоги задоволено частково.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 9 липня 2003 р. повернуто касаційну скаргу ТОВ «Лего» на постанову

Донецького апеляційного господарського суду від 7 травня 2003 р. на підставі п. 4 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Суд зазначив, що надана скаржником квитанція не може вважатися доказом, який підтверджує сплату державного мита у встановленому порядку, оскільки містить невірні реквізити та не свідчить про сплату державного мита за розгляд справи у Вищому господарському суді України.

30 жовтня 2003 р. Верховним Судом України відкрито провадження за касаційною скаргою ТОВ «Лего», у якій порушується питання про скасування ухвали Вищого господарського суду України від 9 липня 2003 р. та передачу справи на розгляд до Вищого господарського суду України. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм процесуального права.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Зазначення судом касаційної інстанції однією з підстав повернення касаційної скарги того, що надане скаржником платіжне доручення не може бути належним доказом сплати державного мита у встановлених порядку та розмірі, не ґрунтується на вимогах чинного законодавства та фактичних обставинах.

Виконуючим обов'язки директора ТОВ «Лего» державне мито було сплачено за квитанцією від 12 травня 2003 р. № 402 у розмірі 850 грн., що відповідає розміру, встановленому чинним законодавством.

Пунктом «г» ст. 3 Декрету КМУ «Про державне мито» встановлено, що з апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови державне мито сплачується у розмірі 50 % ставки, що підлягає сплаті у разі подання заяви для розгляду спору в першій інстанції, а зі спорів майнового характеру — 50 % ставки, обчисленої з оскаржуваної суми.

Обґрунтовуючи ухвалу від 9 липня 2003 р., Вищий господарський суд України послався на лист операційного управління Держказначейства України від 6 лютого 2003 р. № 03-04/91-1319, яким визначені платіжні реквізити, відмінні від тих, за якими скаржник сплатив державне мито.

Не погоджуючися з таким обґрунтуванням, ТОВ «Лего» надало до Верховного Суду України довідку про зарахування

сплаченого за квитанцією від 12 травня 2003 р. № 402 державного мита у розмірі 850 грн. до державного бюджету (відділу Держказначейства у Печерському районі м. Києва) та послалося на те, що про наведені в ухвалі суду касаційної інстанції нові реквізити їм не було відомо на момент сплати мита. Вперше нові реквізити доведені до відома у «Віснику Вищого господарського суду України» № 2-2002, підписаному до друку 19 травня 2003 р.

За таких обставин оскаржувана ухвала суду касаційної інстанції не є законною та обґрунтованою і підлягає скасуванню, а справа — направленню до Вищого господарського суду України для розгляду.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Лего» задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 9 липня 2003 р. скасувати та передати справу на розгляд до Вищого господарського суду України.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 9 липня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 25 листопада 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Лего» на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 7 травня 2003 р. у справі за позовом Управління міського майна Маріупольської міської ради до ТОВ «Лего», за участю третьої особи — Державного комунального шляхово-експлуатаційного управління м. Маріуполя, про витребування майна із незаконного володіння та визнання договору оренди таким, що втратив чинність.

Подана ТОВ «Лего» касаційна скарга не може бути розглянута Вищим господарським судом України, оскільки не відповідає вимогам розділу XII[1] ГПК.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 111[3] ГПК касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо до скарги не додано документів, які підтверджують сплату державного мита у встановленому порядку і розмірі.

Операційне управління Держказначейства України листом від 6 лютого 2003 р. № 03-04/91-1319 визначило, що державне мито в національній валюті для справ, які розглядаються у Вищому господарському суді України, перераховується в дохід державного бюджету України за такими реквізитами: отримувач — відділення Держказначейства у Печерському районі м. Києва, банк отримувача — управління Держказначейства в м. Києві, МФО 820019, рахунок 31113092800007, ЗКПО 26077922, код бюджетної класифікації /КБК/ 22090200, символ звітності банку — 068.

Надана заявником квитанція від 12 травня 2003 р. № 402 містить невірні реквізити та не свідчить про сплату державного мита за розгляд справи у Вищому господарському суді України, чим порушено встановлений порядок сплати державного мита.

За таких обставин касаційна скарга не може бути прийнята до розгляду і підлягає поверненню.

Керуючись п. 4 ч. 1 ст. 111[3] ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

Касаційну скаргу ТОВ «Лего» на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 7 травня 2003 р. повернути без розгляду.

Повернути ТОВ «Лего» з державного бюджету 850 грн. державного мита, сплаченого за квитанцією від 12 травня 2003 р., видати довідку.

5. ПОДАННЯ ПОЗОВУ, ПОРУШЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

5.1. Суд першої інстанції не мав підстав застосовувати ч. 1 ст. 54 АПК на момент розгляду справи, оскільки відповідно до п. 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України» справи, віднесені до підсудності місцевих господарських судів, провадження у яких порушено до набрання чинності цим Законом, розглядаються місцевими господарськими судами у першій інстанції відповідно до положень ГПК

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 5 листопада 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Банк «БІГ Енергія» на постанову Вищого господарського суду України від 15 серпня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Банк «БІГ Енергія» до ДПІ в Орджонікідзевському районі м. Маріуполя (далі — ДПІ) про визнання рішення недійсним,

в с т а н о в и в:

У червні 2001 р. ВАТ «Банк «БІГ Енергія» до арбітражного суду Донецької області подано позов до ДПІ про визнання недійсним рішення про застосування та стягнення штрафних санкцій, донарахованих сум податків, зборів та пені за порушення податкового законодавства.

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що при визначенні бази оподаткування відповідачем не враховані фактичні ва-

лові витрати філії банку, які складають 1 232,8 тис. грн., а лише врахована сума страхового резерву, відображена в декларації за IV квартал 1999 р. Крім цього, позивач стверджував, що ним були занижені валові витрати за IV квартал 1999 р. за статтею «Страхові резерви» на суму 663,7 тис. грн., що призвело до переплати податків, і при врахуванні цієї суми база оподаткування з податку на прибуток була відсутня.

ДПІ позовні вимоги не визнала, посилаючись на те, що позивачем у 1999 році необґрунтовано завищені валові витрати на суму 422 тис. грн. та зменшені валові доходи в сумі 159 800 грн., що призвело до заниження податку на прибуток у сумі 174 540 грн.

Рішенням господарського суду Донецької області від 19 лютого 2002 р., залишеним без змін постановою Донецького апеляційного господарського суду від 10–17 червня 2002 р., позов задоволено з тих підстав, що згідно з висновками судово-бухгалтерської експертизи від 29 грудня 2001 р. № 5307 при заповненні рядка 22 Декларації про прибуток за 1999 рік Маріупольська філія ВАТ «Банк «Біг Енергія» повинна була відобразити створення за рахунок валових витрат страхового резерву в сумі 1 087,4 тис. грн. з урахуванням обмежень, передбачених пп. 12.2.3 п. 12.2 ст. 12 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств».

Крім того, висновки відповідача, відображені в акті перевірки від 25 травня 2001 р. № 510, про заниження Маріупольською філією ВАТ «Банк «БІГ Енергія» оподатковуваного прибутку за період з 1 січня 1999 р. по 31 грудня 2000 р. на суму 584 807 грн. не відповідають первинним документам та вимогам чинних нормативних актів.

Постановою Вищого господарського суду України від 15 серпня 2002 р. зазначені судові рішення скасовані, позовна заява залишена без розгляду. Постановляючи таке рішення, суд виходив із того, що позовна заява ВАТ «Банк «Біг Енергія» підписана директором Маріупольської філії без достатніх повноважень.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 17 жовтня 2002 р. за касаційною скаргою ВАТ «Банк «БІГ Енергія» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку поста-

нови Вищого господарського суду України від 15 серпня 2002 р. із підстав її невідповідності нормам матеріального та процесуального права і неоднакового застосування Вищим господарським судом України положень того самого закону в аналогічних справах. У запереченні на касаційну скаргу ДПІ вважає постанову Вищого господарського суду України законною та обґрунтованою.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача та відповідача, обговоривши доводи касаційної скарги та заперечення на неї, перевіривши матеріали справи та рішення, які постановлялися судами у процесі її розгляду, суд вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до п. 2 Закону України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України» справи, віднесені до підсудності місцевих господарських судів, провадження у яких порушено до набрання чинності цим Законом, розглядаються місцевими господарськими судами у першій інстанції відповідно до положень ГПК.

Таким чином, у суду першої інстанції не було підстав застосовувати ч. 1 ст. 54 АПК до спірних правовідносин на момент розгляду справи.

Як зазначено в ч. 1 ст. 54 ГПК, чинного на час розгляду справи, позовна заява подається до господарського суду в письмовій формі та підписується повноважною посадовою особою позивача або його представником, прокурором чи його заступником, громадянином — суб'єктом підприємницької діяльності, або його представником.

Позовна заява, як встановлено судом, підписана від імені позивача директором філії, який діяв на підставі довіреності, виданої головою правління позивача в межах своїх повноважень.

Отже, висновок Вищого господарського суду України про залишення позовної заяви без розгляду з підстав її невідповідності вимогам ч. 1 ст. 54 АПК є неправильним.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України підлягає скасуванню, а постанова Донецького апе-

ляційного господарського суду — залишенню без змін як законна та обґрунтована.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 15 серпня 2002 р. у цій справі скасувати.

Постанову Донецького апеляційного господарського суду від 10–17 червня 2002 р. залишити без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 15 серпня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 листопада 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ДПІ в Орджонікідзевському районі м. Маріуполя (далі — ДПІ) на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 17 червня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Банк «БІГ Енергія» до ДПІ про визнання недійсним рішення.

Рішенням господарського суду Донецької області від 19 лютого 2002 р. у цій справі задоволено позовні вимоги та визнано недійсним рішення ДПІ від 30 травня 2001 р. № 143/23-111/241618819/4155 про застосування та стягнення фінансових санкцій за порушення податкового законодавства.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 10–17 червня 2002 р. рішення господарського суду Донецької області від 19 лютого 2002 р. у справі про визнання недійсним рішення ДПІ від 30 травня 2001 р. залишено без змін.

Відповідач з вимогами позивача не погоджується, вважає це рішення ДПІ таким, що відповідає нормам чинного законодавства України.

У касаційній скарзі ДПІ стверджує, що застосування фінансових санкцій за порушення вимог податкового та валютного законодавства до Маріупольської філії ВАТ «Банк «БІГ Енергія» є правомірним, оскільки в акті перевірки встановлено факт порушення, відсутність дебіторської заборгованості за даними бухгалтерського обліку не надає банку права формувати страховий резерв.

Вивчивши матеріали справи, заслухавши доводи та заперечення сторін, проаналізувавши правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального і процесуального законодавства, колегія суддів Вищого господарського суду України встановила.

Як вбачається з матеріалів справи, позовну заяву подано від Маріупольської філії ВАТ «Банк «БІГ Енергія» та підписано директором філії А.

Згідно з ч. 1 ст. 54 АПК (у редакції, чинній на час подачі Маріупольською філією ВАТ «Банк «БІГ Енергія» позовної заяви) позовна заява подається до арбітражного суду в письмовій формі й підписується керівником підприємства, організації, державного чи іншого органу, іншою особою, повноваження якої визначені законодавством або установчими документами, прокурором чи його заступником, громадянином — суб'єктом підприємницької діяльності, або його представником.

Виходячи з вимог зазначеної статті, підписувати позовну заяву за дорученням мають право лише представники громадянина — суб'єкта підприємницької діяльності.

Отже, позовна заява Маріупольської філії ВАТ «Банк «БІГ Енергія» підписана директором без достатніх на те підстав.

Наявна в матеріалах справи довіреність, якою передбачено право підписувати позовні заяви, суперечить вимогам ст. 54 АПК у чинній на той час редакції, а отже, не може братися до уваги колегією суддів.

Аналіз наведених обставин у їх сукупності свідчить про те, що згідно з п. 1 ч. 1 ст. 81 АПК (п. 1 ч. 1 ст. 81 ГПК) позовна заява підлягала залишенню без розгляду.

Суд, усупереч вимогам закону не залишив позов без розгляду, а постановив рішення. Ця обставина залишилась без належної правової оцінки апеляційним господарським судом, який здійснив перегляд в апеляційному порядку.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Рішення господарського суду Донецької області від 19 лютого 2002 р. у цій справі та постанову Донецького апеляційного господарського суду від 10–17 червня 2002 р. скасувати.

Позовну заяву ВАТ «Банк «БІГ Енергія» залишити без розгляду.

5.2. Оскільки у провадженні суду вже знаходилася справа, у якій беруть участь ті самі сторони, з позовними вимогами, зв'язаними тією ж підставою виникнення, що й вимоги у цій справі, суд відповідно до ч. 2 ст. 58 ГПК повинен був вирішити питання про об'єднання відповідних справ у одне провадження

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 16 вересня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Інституту фізики гірничих процесів Національної академії наук України (далі – Інститут) на постанову Вищого господарського суду України від 22 травня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Гірник» до від-

ділення фізико-технічних гірничих проблем Національної академії наук України при Донецькому фізико-технічному інституті ім. О. О. Галкіна (далі — Відділення) про стягнення суми,

в с т а н о в и в:

У січні 2002 р. ТОВ «Гірник» звернулося з позовом до Відділення про стягнення заборгованості та збитків. Позовні вимоги мотивовані тим, що відповідач не оплатив роботи з капітального ремонту та модернізації 47 секцій устаткування згідно з договором підряду від 5 травня 1999 р. № 8.

Відділення позов не визнало, посилаючись на його безпідставність.

До ухвалення рішення у справі позивач клопотанням від 12 лютого 2002 р. зменшив ціну позову в частині стягнення збитків від інфляції.

Рішенням господарського суду Донецької області від 11 березня 2002 р. позов задоволено частково з тих підстав, що ТОВ «Гірник» належним чином виконало договір підряду, але Відділення не розрахувалося за виконану роботу в повному обсязі.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 20 лютого 2003 р. рішення суду першої інстанції скасовано, в позові відмовлено з тих підстав, що позивач неналежним чином виконав роботи, передбачені договором підряду від 5 травня 1999 р., зокрема не було проведено стендових випробувань відремонтованих секцій. Крім того, ТОВ «Гірник» повинно було передати відремонтоване устаткування шахті № 2 «Новогродівська», а не відповідачу.

Постановою Вищого господарського суду України від 22 травня 2003 р. постанову суду апеляційної інстанції скасовано, а рішення господарського суду Донецької області від 11 березня 2002 р. залишено без змін.

Ухвалою Верховного Суду України від 14 серпня 2003 р. за касаційною скаргою Інституту порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 22 травня 2003 р. із підстав її

невідповідності нормам матеріального права та неоднакового застосування Вищим господарським судом України положень того самого закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача, відповідача, перевіривши матеріали справи й рішення, які постановлялися судами у процесі її розгляду, судова палата вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Скасовуючи постанову суду апеляційної інстанції, Вищий господарський суд України виходив із того, що відповідно до ст. 332 ЦК підрядник повинен був передати відремонтоване устаткування лише замовнику — Відділенню, а не шахті, як це передбачалось укладеною угодою.

Проте такий висновок суперечить положенням статей 160 і 164 ЦК, якими передбачено можливість укладення договору на користь третьої особи та покладання виконання зобов'язання за угодою на третю особу.

Крім того, суд касаційної інстанції, зазначивши, що акт приймання за якістю від 29 червня 1999 р., на який посилається Донецький апеляційний господарський суд, не відповідає вимогам чинного законодавства, порушив вимоги ст. 111^7 ГПК, вдавшись до перевірки доказів, які були належним чином оцінені судом апеляційної інстанції.

Крім того, при вирішенні цього спору господарський суд Донецької області не з'ясував усіх обставин справи та не звернув уваги на той факт, що у провадженні цього ж суду вже знаходилася справа № 1/1 за позовом Відділення до ТОВ «Гірник» про стягнення збитків, що виникли внаслідок неналежного виконання відповідачем договору підряду від 5 травня 1999 р., яка судом не розглянута.

Враховуючи, що справа № 1/1 пов'язана з цією справою та окремо розглядати їх неможливо, слід було б відповідно до ч. 2 ст. 58 ГПК вирішити питання про об'єднання зазначених справ у одне провадження.

Господарські суди апеляційної та касаційної інстанцій на зазначені порушення уваги не звернули, що призвело до ухвалення незаконних рішень.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України від 22 травня 2003 р., постанова Донецького апеляційного господарського суду від 20 лютого 2003 р. та рішення господарського суду Донецької області від 11 березня 2002 р. підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий розгляд.

При новому розгляді слід всебічно встановити обставини справи, належним чином дослідити договір підряду від 5 травня 1999 р., вирішити питання щодо об'єднання в одне провадження справи № 1/1 за позовом Відділення до ТОВ «Гірник» про стягнення збитків та справи № 40/54 за позовом ТОВ «Гірник» до Відділення про стягнення суми та ухвалити законне й обґрунтоване рішення.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 22 травня 2003 р. у справі № 40/54, постанову Донецького апеляційного господарського суду від 20 лютого 2003 р. та рішення господарського суду Донецької області від 11 березня 2002 р. скасувати, а справу передати на новий судовий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 22 травня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 16 вересня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Гірник» на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 20 лютого 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Гірник» до відділення фізико-технічних

гірничих проблем Національної академії наук України при Донецькому фізико-технічному інституті ім. О. О. Галкіна (далі — Відділення) про стягнення 128 616 грн.

Рішенням господарського суду Донецької області від 11 березня 2002 р. позов задоволено частково. Стягнуто з відповідача на користь позивача 84 811,50 грн. основного боргу, 34 433 грн. збитків від інфляції та 3 % річних із простроченої суми, що складає 5 724,50 грн. В іншій частині позову відмовлено.

Таке рішення постановлено з тієї підстави, що позивач виконав умови договору підряду від 5 травня 1999 р. № 8, але відповідач за виконану роботу розрахувався частково.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду рішення господарського суду Донецької області від 11 березня 2002 р. скасовано, в позові відмовлено з посиланням на те, що позивач безпідставно передав відповідачу (замовнику) відремонтоване устаткування, оскільки згідно з договором від 5 травня 1999 р., укладеним між сторонами, позивач повинен був передати відремонтоване устаткування не замовнику, а шахті № 2 «Новогродівська».

Крім того, в постанові зазначено, що спірне устаткування шахтою не було прийнято у зв'язку зі встановленням дефектів, про що складено акт від 29 червня 1999 р.

ТОВ «Гірник» просить постанову апеляційної інстанції скасувати як таку, що постановлена з порушенням норм матеріального та процесуального права, а рішення місцевого суду залишити без змін.

Перевіривши матеріали справи, заслухавши представників сторін, Вищий господарський суд України встановив таке.

ТОВ «Гірник» заявлено позов до Відділення про стягнення 129 916 грн., із яких 84 811,50 грн. основного боргу, інша частина — збитки від інфляції та проценти річних.

Обґрунтовуючи свої вимоги, позивач послався на те, що 5 травня 1999 р. уклав із відповідачем договір, на підставі якого виконав роботи і передав їх відповідачу, але відповідач розрахувався за цю роботу частково.

Постановляючи рішення про часткове задоволення позову, суд виходив із того, що відповідач прийняв відремонтоване

позивачем устаткування за актом приймання-передачі від 24 червня 1999 р., яким відповідно до договору від 5 травня 1999 р. сторони визначили суму, що підлягає оплаті, а саме — 84 811,50 грн., тому цю суму відповідач повинен був сплатити позивачу. Оскільки зазначена сума не була своєчасно сплачена, то сплаті підлягають збитки від інфляції та проценти річних.

Висновок місцевого господарського суду відповідає матеріалам справи та чинному законодавству.

Що стосується постанови апеляційного господарського суду, то вона є помилковою.

Посилання в постанові на те, що згідно з договором від 5 травня 1999 р. позивач як підрядник повинен був передати відремонтоване устаткування шахті № 2 «Новогродівська», не відповідає дійсності. Крім того, такі умови суперечили б вимогам ст. 332 ЦК.

Акт від 29 червня 1999 р., на який посилається апеляційна інстанція, не відповідає вимогам чинного законодавства, про що зазначено в рішенні місцевого господарського суду, однак апеляційний господарський суд не спростував цього висновку, а лише формально послався на те, що цим актом виявлені дефекти у відремонтованому позивачем устаткуванні.

Крім того, в цьому акті йдеться про 47 одиниць устаткування, і з них лише у 12 одиниць виявлені певні дефекти.

За таких обставин апеляційна інстанція не мала підстав для скасування рішення місцевого господарського суду.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 111^5, 111^7, п. 2 ч. 1 ст. 111^9, статтями 111^{10}, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Гірник» задовольнити.

Постанову Донецького апеляційного господарського суду від 20 лютого 2003 р. скасувати, а рішення господарського суду Донецької області від 11 березня 2002 р. у цій справі залишити без змін.

5.3. Порушення справи про банкрутство не є підставою для відмови у прийнятті позовної заяви. Така відмова порушує конституційне право особи на судовий захист, а також норми процесуального права

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 18 березня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ЗАТ «Нафта-К» на постанову Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р. у справі за позовом ЗАТ «Нафта-К» до ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» про зобов'язання передати паливно-мастильні матеріали,

встановив:

Ухвалою голови арбітражного суду Луганської області від 5 березня 2001 р. відмовлено у прийнятті позовної заяви.

Постановою судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р. зазначену ухвалу залишено без змін.

Ці ухвала та постанова мотивовані тим, що Вищим арбітражним судом України порушено справу про банкрутство ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» та ухвалою від 6 червня 2000 р. введено мораторій на задоволення вимог кредиторів. Згідно зі ст. 23 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» вимоги за зобов'язаннями боржника, що виникли під час проведення процедур банкрутства, можуть пред'являтися лише в межах ліквідаційної процедури після визнання боржника банкрутом.

Ухвалою Верховного Суду України від 17 січня 2002 р. за касаційною скаргою ЗАТ «Нафта-К» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р. У скарзі по-

рушується питання про скасування постанови Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р. і передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції. Посилання зроблені на виявлення неоднакового застосування Вищим арбітражним судом України положень Закону України «Про власність». Зазначено, що оскаржена постанова не відповідає рішенню Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників ЗАТ «Нафта-К» і ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез», перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що оскаржені постанова Вищого арбітражного суду України та ухвала арбітражного суду Луганської області підлягають скасуванню з таких підстав.

Відповідно до роз'яснень, що містяться в п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про посилення судового захисту прав та свобод людини і громадянина», враховуючи, що згідно з ч. 2 ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі, суди не вправі з часу введення Конституції України в дію відмовляти фізичним чи юридичним особам у прийнятті до судового розгляду заяв і звернень з підстав, не передбачених законом.

Відмовляючи у прийнятті позовної заяви, суд послався на те, що Вищим арбітражним судом України порушено справу про банкрутство ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез».

Порядок прийняття позовних заяв до розгляду господарськими судами врегульовано відповідним процесуальним законом.

Відповідно до вимог ст. 62 АПК суддя відмовляє у прийнятті позовної заяви лише на підставах, передбачених законом. Зокрема, якщо у провадженні господарського суду є справа зі спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав або є рішення цих органів із такого спору.

Порушення справи про банкрутство не віднесено ст. 62 АПК до підстав для відмови судом у прийнятті позовної заяви.

Таким чином, відмовляючи ЗАТ «Нафта-К» у прийнятті позовної заяви, арбітражний суд Луганської області порушив конституційні права згаданого товариства на судовий захист та норми процесуального права. У зв'язку з цим ухвала арбітражного суду Луганської області від 5 березня 2001 р. та постанова судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р. як незаконні підлягають скасуванню, а справа — направленню до суду першої інстанції для вирішення питання щодо прийняття позовної заяви.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ЗАТ «Нафта-К» задовольнити.

Постанову судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р. та ухвалу арбітражного суду Луганської області від 5 березня 2001 р. скасувати, а справу направити до суду першої інстанції для вирішення питання щодо прийняття позовної заяви.

Постанова є остаточною та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 27 червня 2001 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 18 березня 2002 р.)

Судова колегія з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України розглянула заяву ЗАТ «Нафта-К» до ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» про зобов'язання передати майно.

Ухвалою арбітражного суду Луганської області від 5 березня 2001 р., винесеною головою суду, ЗАТ «Нафта-К» відмовлено у прийнятті позову до ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез»

з посиланням на те, що стосовно зазначеного підприємства порушено справу про банкрутство, ухвалою від 6 червня 2000 р. введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

Оскаржуючи ухвалу суду, заявник просить її скасувати, посилаючись на те, що висновки суду не відповідають матеріалам справи та вимогам чинного законодавства, оскільки передбачений ст. 12 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» мораторій стосується виключно власного майна та коштів ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» і не має ніякого відношення до майна ЗАТ «Нафта-К», розміщеного в резервуарах ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез».

Відмовляючи у прийнятті позову, як зазначає заявник, суд порушив його конституційні права на судовий захист.

Розглянувши матеріали справи, судова колегія з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України встановила таке.

Рішенням судової колегії з розгляду спорів Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р. у справі за позовом заступника Генерального прокурора України в інтересах держави в особі Міністерства оборони України до ТОВ «Галон», ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез», ВАТ «Лисичанськнафтопродукт», за участю третьої особи — ЗАТ «Нафта-К», зобов'язано ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» передати для відвантаження Міністерству оборони України 3 071 928 кг автобензину А-80, 6 393 545 кг дизпалива.

У мотивувальній частині цього рішення суд зазначив, що право власності за договором від 2 грудня 1997 р. № Д-84-1022 на сировину та вироблені з неї нафтопродукти залишається у замовника — ЗАТ «Нафта-К», однак, як вбачається з наведеної резолютивної частини рішення від 13 грудня 2000 р., суд не зобов'язував ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» повернути нафтопродукти ЗАТ «Нафта-К».

Відмовляючи ЗАТ «Нафта-К» у прийнятті позову до ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез», арбітражний суд Луганської області послався на порушення судом стосовно цього підприємства процедури банкрутства.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» арбітражний суд для забезпечення вимог кредиторів до боржника приймає рішення про введення мораторію на задоволення вимог кредиторів, дія якого поширюється на задоволення всіх вимог кредиторів. Після закінчення дії мораторію кредитори мають можливість задовольнити свої вимоги в порядку, визначеному цим Законом.

Посилання суду в ухвалі від 5 березня 2001 р. на те, що вимоги за зобов'язаннями боржника, що виникли під час проведення процедури банкрутства, можуть пред'являтися в межах ліквідаційної процедури, цілком обґрунтовані, оскільки відповідно до ст. 23 зазначеного вище Закону після прийняття постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури скасовуються обмеження щодо розпорядження майном боржника.

Пунктом 4 ст. 25 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» передбачена можливість захисту інтересів особи, яка, посилаючись на свої права як власника або іншу підставу, передбачену законом чи договором, оспорює правомірність віднесення майнових активів або коштів до ліквідаційної маси боржника.

У разі застосування судом процедури санації до боржника кредитор має можливість задовольнити майнові вимоги відповідно до п. 6 ст. 17 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Зважаючи на викладене, підстав для скасування ухвали арбітражного суду Луганської області від 5 березня 2001 р. немає.

Керуючись статтями 106, 108 АПК судова колегія з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України

постановила:

Ухвалу арбітражного суду Луганської області від 5 березня 2001 р. залишити без змін.

5.4. Господарський суд правомірно повернув без розгляду позовну заяву (п. 1 ст. 63 ГПК), оскільки з доданої до неї довіреності не вбачається надання особі, яка підписала позовну заяву, права підписувати її від імені позивача

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 1 квітня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу головного міжрегіонального управління статистики у м. Києві (далі — Управління) на постанову Вищого господарського суду України від 4 вересня 2002 р. у справі за позовом Управління до центру обслуговування споживачів та продажу послуг Київської міської дирекції ВАТ «Укртелеком» (далі — ВАТ «Укртелеком») про повернення безпідставно нарахованих і сплачених коштів у сумі 26 078,25 грн.,

встановив:

У травні 2002 р. Управління звернулося до господарського суду м. Києва із позовом до ВАТ «Укртелеком» про повернення безпідставно нарахованих і сплачених коштів у сумі 26 078,25 грн.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 18 червня 2002 р. позов повернуто без розгляду.

Постановою Вищого господарського суду України від 4 вересня 2002 р. зазначену вище ухвалу залишено без змін.

Цю ухвалу та постанову мотивовано тим, що з довіреності від 17 травня 2002 р. № 4 не вбачається надання громадянину Т. права підписувати позовні заяви від імені позивача. Таким чином, позовну заяву підписано особою, що не має права її підписувати.

Ухвалою Верховного Суду України від 20 лютого 2003 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 4 вересня 2002 р. за касаційною скаргою Управління, у якій порушено питання про скасування зазначеної постанови Вищого господарського суду України та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції. Посилання зроблені на виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши доповідача, пояснення представників сторін, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України дійшов висновку, що оскаржену постанову Вищого господарського суду України слід залишити без змін з таких підстав.

Згідно з ч. 1 ст. 54 ГПК позовна заява подається до господарського суду в письмовій формі й підписується повноважною посадовою особою позивача або його представником.

Частиною 3 ст. 57 ГПК передбачено, що до позовної заяви, підписаної представником позивача, додається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника позивача.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 63 ГПК суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи без розгляду, якщо позовну заяву підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посада якої не зазначена.

Із матеріалів справи вбачається, що позовну заяву підписав за дорученням громадянин Т.

В оригіналі довіреності від 17 травня 2002 р. зазначено, що позивач цією довіреністю уповноважує Юридичну фірму представляти його інтереси в судах, державних виконавчих службах, органах виконавчої влади, недержавних органах, підприємствах та організаціях. З метою здійснення наведених повноважень Юридичній фірмі надано право отримувати необхідні довідки та документи, підписувати від імені позивача заяви, листи, запити та інші документи, які стосуються зазначених правовідносин.

Таким чином, із цієї довіреності не вбачається надання громадянину Т. права підписувати позовні заяви від імені Управління.

З урахуванням наведеного постанову Вищого господарського суду України від 4 вересня 2002 р. слід залишити без змін, а касаційну скаргу Управління — без задоволення.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Управління залишити без задоволення, а постанову Вищого господарського суду України від 4 вересня 2002 р. — без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 4 вересня 2002 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 1 квітня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу головного міжрегіонального управління статистики у м. Києві (далі — Управління) на ухвалу господарського суду м. Києва від 18 червня 2002 р. у справі за позовом Управління до центру обслуговування споживачів та продажу послуг Київської міської дирекції ВАТ «Укртелеком» (далі — ВАТ «Укртелеком») про стягнення 26 078,25 грн.

28 травня 2002 р. Управління звернулося до господарського суду м. Києва з позовною заявою до ВАТ «Укртелеком» про повернення безпідставно нарахованих і сплачених коштів у сумі 26 078,25 грн.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 18 червня 2002 р. позов повернуто без розгляду на підставі п. 1 ст. 63 ГПК. Ухвалу мотивовано тим, що з довіреності від 17 травня 2002 р. № 4 не вбачається надання повноважень громадянину Т. на підписання позовної заяви.

Не погоджуючись із зазначеною ухвалою, Управління звернулось до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить скасувати ухвалу від 18 червня 2002 р. та передати справу до господарського суду м. Києва для розгляду по суті, мотивуючи її тим, що при винесенні ухвали судом порушено норми матеріального і процесуального права.

Заслухавши пояснення представника позивача, оцінивши доводи, наведені у касаційній скарзі, розглянувши матеріали позовної заяви, перевіривши правильність застосування судом норм матеріального і процесуального права, колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню, виходячи з такого.

Як вбачається з матеріалів справи, позовна заява Управління від 28 травня 2002 р. підписана за дорученням громадянином Т. До позовної заяви додано оригінал довіреності від 17 травня 2002 р.

Згідно із ч. 1 ст. 54 ГПК позовна заява подається до господарського суду в письмовій формі і підписується повноважною посадовою особою позивача або його представником.

Частиною 3 ст. 57 ГПК передбачено, що до позовної заяви, підписаної представником позивача, додається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника позивача.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 63 ГПК суд повертає позовну заяву і додані до неї документи без розгляду, якщо позовну заяву підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посада якої не зазначена.

У довіреності від 17 травня 2002 р. зазначено, що позивач цією довіреністю уповноважує Юридичну фірму (директор Т.) представляти його інтереси в судах, державних виконавчих службах, органах виконавчої влади, недержавних органах, підприємствах та організаціях.

Із метою здійснення цих повноважень надається право отримувати необхідні довідки та документи, підписувати від імені Управління заяви, листи, запити та інші документи, які стосуються указаних правовідносин.

Тобто із довіреності від 17 травня 2002 р. не вбачається надання громадянину Т. права підписувати позовні заяви від імені Управління.

За таких обставин суд першої інстанції, виносячи оскаржувану ухвалу, правильно застосував норми матеріального та процесуального права, у зв'язку з чим підстав для скасування названого судового рішення немає.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу Управління залишити без задоволення.

Ухвалу господарського суду м. Києва від 18 червня 2002 р. залишити без змін.

5.5. На стадії порушення провадження у справі та підготовки матеріалів до розгляду в першій інстанції суд не вправі з'ясовувати, чи насправді порушено права та охоронювані законом інтереси позивача зі спору про визнання угоди недійсною, оскільки це можливо зробити лише з дотриманням основних засад судочинства (ст. 129 Конституції України) у судовому процесі за результатами розгляду порушеної справи

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 15 жовтня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ЗАТ «Футбольний клуб «Чорноморець» (далі — ФК «Чорноморець») на постанову Вищого господарського суду України від 16 липня 2002 р. у справі за позовом ФК «Чорноморець» до ЗАТ «Футбольний клуб «Волинь» (далі — ФК «Волинь») і громадської органі-

зації спортивний клуб «Волинь-1» (далі — ГОСК «Волинь-1») про визнання договору про правонаступництво недійсним,

встановив:

Із позовом до господарського суду Волинської області ФК «Чорноморець» звернувся 14 січня 2002 р.

Заявлена позовна вимога мотивована тим, що згідно з оспорюваним договором ГОСК «Волинь-1» прийняла на себе борги ФК «Волинь» перед Професійною футбольною лігою, а також контрактні зобов'язання перед футболістами, тренерами та іншими працівниками ФК «Волинь». У зв'язку з цим ФК «Волинь» відмовився виконати свої зобов'язання за укладеним із позивачем договором від 6 лютого 2001 р. щодо передачі останньому двох гравців у рахунок погашення заборгованості в сумі 163 900 грн. Недійсність договору пояснюється тим, що ГОСК «Волинь-1» є громадською організацією, не є суб'єктом підприємницької діяльності, а тому ФК «Волинь» не мав права передавати, а вона не мала права приймати на себе зобов'язання останнього, що відносяться до комерційної діяльності (наприклад, трансферні угоди — передача футболістів з одного клубу до іншого), яка відповідно до законодавства підлягає ліцензуванню. У зв'язку з цим оспорюваний договір суперечить статутним цілям діяльності ГОСК «Волинь-1» і тому є недійсним на підставі ст. 50 ЦК.

Ухвалою суду від 22 січня 2002 р. позовні матеріали повернуті позивачу. Ухвала обґрунтована тим, що на порушення вимог ст. 2, п. 5 ст. 54, п. 4 ст. 57 ГПК у позовній заяві не викладені обставини та не зазначені докази, що підтверджують, які права та охоронювані законом інтереси позивача порушені оспорюваним договором.

Постановою Львівського апеляційного господарського суду від 10 квітня 2002 р. ухвала суду першої інстанції залишена без змін із тих самих підстав.

Оскаржуваною постановою Вищий господарський суд України постанову апеляційної інстанції залишив без змін. Ця постанова обґрунтована тим, що оспорюваний договір не

є таким, що порушив права та охоронювані законом інтереси позивача.

У касаційній скарзі ФК «Чорноморець» просить ухвалені у справі судові рішення скасувати, а справу передати на новий розгляд, мотивуючи свої вимоги невідповідністю оскаржуваних рішень нормам матеріального права, а також судовій практиці Верховного Суду України. На його думку, відмова господарських судів розглянути справу і вирішити спір по суті є порушенням гарантованого Конституцією України права кожній особі на судовий захист, що суперечить також постанові Пленуму Верховного Суду «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя».

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Правосуддя здійснюється виключно судами.

Підвідомчість справ судам загальної юрисдикції визначається процесуальними законами, зокрема підвідомчість справ господарським судам визначається ГПК.

Відповідно до ст. 1 ГПК право на звернення до господарського суду мають підприємства та організації, які звертаються за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів.

ФК «Чорноморець» як господарське товариство згідно зі ст. 2 Закону України «Про підприємства в Україні» є підприємством.

У пред'явленому до суду позові він обґрунтовано з посиланням на правові акти мотивував, у чому, на його думку, оспорюваний договір порушує його права та інтереси як кредитора перед ФК «Волинь».

Згідно зі ст. 2 ГПК господарський суд порушує справи за позовними заявами, зокрема, підприємств та організацій, які звертаються за захистом своїх прав та охоронюваних законом інтересів.

11*5-33

Факт звернення підприємства до суду за захистом прав та охоронюваних законом інтересів підтверджується пред'явленням позову у встановленому порядку.

Господарський суд за наявності зазначених фактів зобов'язаний порушити провадження у справі, розглянути справу і вирішити спір по суті з ухваленням судового рішення.

На стадії порушення провадження у справі суд не має права з'ясовувати, чи насправді права та інтереси позивача порушені, оскільки це можливо зробити з дотриманням основних засад судочинства (ст. 129 Конституції України) в судовому процесі за порушеною справою.

Отже, ухвалені у справі судові рішення ґрунтуються на неправильному застосуванні норм матеріального і процесуального права, тому підлягають скасуванню, а справа — передачі на розгляд по суті до господарського суду першої інстанції.

Під час нового розгляду справи господарському суду першої інстанції необхідно врахувати викладене, всебічно і повно з'ясувати й перевірити всі фактичні обставини справи, об'єктивно оцінити докази, що мають юридичне значення для її розгляду і вирішення спору по суті, встановити дійсні права та обов'язки сторін і залежно від встановленого правильно застосувати норми матеріального права, що регулюють спірні правовідносини, та ухвалити законне й обґрунтоване судове рішення.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу «ФК «Чорноморець» задовольнити, постанову Вищого господарського суду України від 16 липня 2002 р., постанову Львівського апеляційного господарського суду від 10 квітня 2002 р. та ухвалу господарського суду Волинської області від 22 січня 2002 р. скасувати, а справу передати для розгляду по суті до господарського суду Волинської області.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 16 липня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 15 жовтня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ЗАТ «Футбольний клуб «Чорноморець» (далі – ФК «Чорноморець») на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 10 квітня 2002 р. у справі за позовом ФК «Чорноморець» до ЗАТ «Футбольний клуб «Волинь» (далі – ФК «Волинь») і громадської організації спортивний клуб «Волинь-1» (далі – ГОСК «Волинь-1») про визнання договору недійсним.

ФК «Чорноморець» звернулося до господарського суду Волинської області з позовом про визнання недійсним договору про часткове правонаступництво.

Свої вимоги позивач мотивує тим, що згідно з угодою від 6 червня 2001 р., укладеною між ФК «Чорноморець» та ФК «Волинь», останній був зобов'язаний погасити заборгованість перед позивачем.

Зобов'язання ФК «Волинь» за цією угодою не виконані.

Між ФК «Волинь» та ГОСК «Волинь-1» був укладений договір про правонаступництво від 10 січня 2001 р., за яким останнім прийнято на себе борги ФК «Волинь» перед Професійною футбольною лігою та контрактні зобов'язання перед футболістами, тренерами та іншими працівниками ФК «Волинь». Цей договір позивач вважає незаконним.

Ухвалою господарського суду Волинської області від 22 січня 2002 р. позовна заява була повернута без розгляду.

Ухвала суду мотивована тим, що в позовній заяві не викладено обставин та не зазначено доказів, які підтверджують права та охоронювані законом інтереси ФК «Чорноморець», порушені угодою між ФК «Волинь» та ГОСК «Волинь-1», та правових підстав для визнання договору недійсним.

Позивач звернувся до апеляційної інстанції зі скаргою на ухвалу господарського суду Волинської області від 22 січня 2002 р.

Постановою Львівського апеляційного господарського суду від 10 квітня 2002 р. ухвалу у справі залишено без змін із тих самих підстав.

Позивач звернувся до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 10 квітня 2002 р., в якій просить скасувати зазначений процесуальний документ, посилаючись на порушення судом апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права при його прийнятті.

Колегія суддів, беручи до уваги межі перегляду справи у касаційній інстанції, проаналізувавши на підставі фактичних обставин справи застосування норм матеріального і процесуального права при винесенні оскаржуваної ухвали, дійшла висновку, що судом при прийнятті зазначеного процесуального документа за зібраними та оціненими доказами правильно застосовані норми матеріального права та не встановлено порушення процесуальних норм, виходячи з такого.

Відповідно до ст. 1 ГПК право звертатися до господарського суду мають підприємства, установи, організації, інші юридичні особи за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів.

Статтею 2 ГПК передбачено, що господарський суд порушує справи за позовними заявами підприємств та організацій, які звертаються до господарського суду за захистом своїх прав та охоронюваних законом інтересів.

Договір від 10 січня 2001 р. не може бути таким, що порушує права й охоронювані законом інтереси ФК «Чорноморець» у розумінні статей 1 і 2 ГПК, тому що він був укладений до виникнення права на спірний об'єкт, а право вимоги у ФК «Чорноморець» виникає з моменту укладення угоди між ФК «Чорноморець» та ФК «Волинь» 6 лютого 2001 р.

Таким чином, Львівський апеляційний господарський суд правомірно дійшов висновку про відмову в задоволенні апе-

ляційної скарги та залишення ухвали господарського суду Волинської області без змін.

Постанова Львівського апеляційного господарського суду від 10 квітня 2002 р. відповідає чинному законодавству, фактичним обставинам та матеріалам справи, тому підстав для її скасування немає.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ФК «Чорноморець» на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 10 квітня 2002 р. залишити без задоволення.

Постанову Львівського апеляційного господарського суду від 10 квітня 2002 р. залишити без змін.

6. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

Згідно з приписами ст. 67 ГПК арешт може накладатися на майно або грошові суми, що належать тільки відповідачеві, а заборона на вчинення дій може стосуватися лише предмета спору

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 26 серпня 2003 р.

Верховний Суд України, переглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Український науково-дослідний інститут аналітичного приладобудування» (далі — Інститут) на постанову Вищого господарського суду України від 15 травня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Газресурс» (далі — Товариство) до Інституту, за участю третіх осіб на стороні відповідача, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору: ЗАТ «Науково-технічне підприємство «Украналіт-ГАЗАТ» (далі — НТП «Украналіт-ГАЗАТ») та ЗАТ «Науково-технічне підприємство «Украналіт-Авто» (далі — НТП «Украналіт-Авто») про стягнення 596 820 грн. боргу,

встановив:

Із позовом до господарського суду м. Києва Товариство звернулося 20 червня 2002 р.

Заявлена позовна вимога мотивована тим, що: на підставі рішення господарського суду м. Києва від 30 квітня 2002 р. (справа № 9/73-02 за позовом Товариства до Інституту про зобов'язання укласти договір купівлі-продажу акцій) між Товариством та Інститутом був укладений договір про продаж останньому емітованих ним 42 630 простих іменних акцій за ринковою ціною 14 грн. за 1 акцію загальною вартістю 596 820 грн.; відповідно до ст. 2 названого договору Інститут зобов'язаний був оплатити їх протягом 5 днів з моменту пере-

дачі реєстратору цінних паперів (сертифіката акцій) та передавального розпорядження; зазначений сертифікат та передавальне розпорядження реєстратору передані, але оплату акцій Інститут не здійснив.

Інститут позов не визнав, мотивуючи свої заперечення тим, що судове рішення у справі № 9/73-02 не набрало чинності, оскільки було оскаржене в апеляційному порядку, й у зв'язку з чим реєстратор не здійснив перереєстрації акцій.

За клопотанням Товариства з метою забезпечення позову на підставі ст. 66 ГПК ухвалою від 10 липня 2002 р. суд наклав арешт на грошові кошти в сумі 596 820 грн. та 4 724 простих іменних акцій НТП «Украналіт-ГАЗАТ», 2 700 простих іменних акцій НТП «Украналіт-Авто»; НТП «Украналіт-ГАЗАТ» заборонено вчиняти дії щодо відчуження нежилої будівлі, що знаходиться у м. Києві по вул. Предславинській, 39; НТП «Украналіт-Авто» заборонено вчиняти дії щодо відчуження нежилої будівлі, що знаходиться у м. Києві по вул. Тверській, 6.

Київський апеляційний господарський суд постановою від 4 березня 2003 р. ухвалу від 10 липня 2002 р. суду першої інстанції скасував виходячи з того, що: суд необґрунтовано вжив заходів до забезпечення позову, оскільки рішення у справі № 9/73-02 не набрало чинності, а тому договір купівлі-продажу акцій не встановив для сторін цивільних прав і обов'язків; ухвала про забезпечення позову перешкоджає нормальній роботі підприємств.

Оскаржуваною постановою Вищий господарський суд України постанову апеляційного суду скасував і залишив у силі ухвалу суду першої інстанції.

Постанова обґрунтована висновком про те, що за змістом ст. 66 ГПК умовою застосування заходів до забезпечення позову є достатньо обґрунтоване припущення господарського суду, що невжиття таких заходів може утруднити чи зробити неможливим виконання судового рішення.

Інститут просить постанову Вищого господарського суду України скасувати, мотивуючи касаційну скаргу неправильним застосуванням судом норм матеріального і процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення представників сторін, третіх осіб та Генеральної прокуратури України, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 66 ГПК господарський суд має право вжити заходів до забезпечення позову, якщо їх невжиття може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду.

Усупереч зазначеному положенню закону ухвала господарського суду першої інстанції про вжиття заходів до забезпечення позову Товариства є необґрунтованою.

Ухвалою від 10 липня 2002 р. суд першої інстанції наклав арешт на грошові кошти та акції третіх осіб у справі, а також заборонив їм вчиняти дії щодо відчуження нежилих будівель, що суперечить положенням ст. 67 ГПК, згідно з якою арешт можна накладати на майно або грошові суми, що належать тільки відповідачеві, а заборона на вчинення дій може стосуватися лише предмета спору (в цій справі предметом спору є стягнення збитків).

Отже, залишення оскаржуваною постановою зазначеної ухвали в силі є неправомірним.

Суд апеляційної інстанції, обґрунтовуючи постанову про скасування ухвали від 10 липня 2002 р. тим, що судове рішення у справі № 9/73-02 не набрало чинності, а тому договір купівлі-продажу акцій, що був предметом спору в цій справі, не встановив для Товариства та Інституту цивільних прав і обов'язків, є нічим іншим, як вирішенням спору по суті, не відповідає повноваженням суду апеляційної інстанції щодо перегляду ухвал про забезпечення позову.

За таких обставин ухвалені господарськими судами всіх інстанцій судові рішення щодо забезпечення позову Товариства є незаконними і необґрунтованими, а тому підлягають скасуванню.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Інституту задовольнити, постанову Вищого господарського суду України від 15 травня 2003 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 4 березня 2003 р. та ухвалу господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р. скасувати, а справу передати для розгляду по суті до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 15 травня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 серпня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Газресурс» на постанову Київського апеляційного господарського суду від 4 березня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Газресурс» до ВАТ «Український науково-дослідний інститут аналітичного приладобудування» (далі — Інститут), за участю третіх осіб: ЗАТ «Науково-технічне підприємство «Укрналіт-ГАЗАТ» (далі — НТП «Украналіт-ГАЗАТ») та ЗАТ «Науково-технічне підприємство «Украналіт-Авто» (далі — НТП «Украналіт-Авто») про стягнення 596 820 грн.

Ухвалою від 26 червня 2002 р. господарським судом м. Києва порушено провадження у справі за позовом ТОВ «Газресурс» про стягнення з Інституту 596 820 грн. заборгованості за договором купівлі-продажу цінних паперів.

За клопотанням позивача ухвалою господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р. вжито заходів до забезпечення позову у вигляді:

- накладення арешту на грошові кошти в сумі 596 820 грн.;
- накладення арешту на 4 724 простих іменних акцій НТП «Украналіт-ГАЗАТ»;

• накладення арешту на 2 700 простих іменних акцій НТП «Украналіт-Авто»;

• заборони НТП «Украналіт-ГАЗАТ» вчиняти дії щодо відчуження нежилої будівлі, яка знаходиться у м. Києві по вул. Предславинській, 39;

• заборони НТП «Украналіт-Авто» вчиняти дії щодо відчуження нежилої будівлі, яка знаходиться у м. Києві по вул. Тверській, 6.

Не погоджуючись з ухвалою суду першої інстанції, якою вжито заходів до забезпечення позову, Інститут звернувся до Київського апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою.

За результатами перегляду в апеляційному порядку постановою Київського апеляційного господарського суду від 4 березня 2003 р. ухвалу господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р. скасовано.

Постанову мотивовано тим, що судом першої інстанції не взято до уваги те, що:

• рішення суду, яким визнано укладеним договір купівлі-продажу цінних паперів, невиконання зобов'язань за яким є предметом спору в цій справі, не набрало чинності;

• станом на 8 липня 2002 р. право власності на акції Інституту, які є об'єктом купівлі-продажу відповідно до умов договору, не перереєстровані за відповідачем.

Враховуючи зазначені обставини, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що мало місце необґрунтоване вжиття заходів до забезпечення позову судом першої інстанції, а оскаржувана ухвала фактично унеможливить роботу підприємств у цілому у зв'язку з неможливістю ведення підприємствами передбаченої статутом господарської діяльності.

Не погоджуючись із постановою Київського апеляційного господарського суду від 4 березня 2003 р., ТОВ «Газресурс» звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою та просить її скасувати, залишивши в силі ухвалу господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р.

У поданій касаційній скарзі скаржник вказує на те, що судом апеляційної інстанції допущено порушення норм процесуального права, зокрема статей 66, 67 і 85 ГПК.

Колегія суддів, беручи до уваги межі перегляду справи в касаційній інстанції, проаналізувавши на підставі фактичних обставин справи застосування норм матеріального і процесуального права при ухваленні оспорюваного судового рішення, визнає касаційну скаргу такою, що підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 66 ГПК господарський суд за заявою сторони, прокурора чи його заступника, який подав позов, або зі своєї ініціативи має право вжити заходів до забезпечення позову. При цьому за змістом такої норми забезпечення позову допускається на будь-якій стадії провадження у справі, якщо невжиття таких заходів може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду. Перелік заходів до забезпечення позову визначений ст. 67 ГПК.

Отже, умовою застосування заходів до забезпечення позову є достатньо обґрунтоване припущення господарського суду, що невжиття таких заходів може утруднити чи зробити неможливим виконання судового рішення через, зокрема, зникнення, зменшення за кількістю або погіршення за якістю тощо на момент виконання рішення.

При цьому, постановляючи рішення про забезпечення позову, суд не вирішує спору по суті, з'ясовуючи питання обґрунтованості заявлених вимог, що фактично зроблено судом апеляційної інстанції при перегляді в апеляційному порядку прийнятого судом першої інстанції судового рішення. Питання обґрунтованості заявлених вимог є предметом дослідження судом під час розгляду спору по суті й не вирішується ним під час розгляду клопотання про забезпечення позову.

За таких обставин постанова Київського апеляційного господарського суду від 4 березня 2003 р. підлягає скасуванню, а ухвала господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р. — залишенню в силі.

Перераховане скаржником державне мито в сумі 85 грн. відповідно до платіжного доручення від 13 березня 2003 р. № 122 підлягає поверненню на підставі ст. 8 Декрету КМУ «Про державне мито», оскільки касаційна скарга, подана на постанову апеляційної інстанції, яка прийнята за результатами перегляду

ухвали про вжиття заходів до забезпечення позову, заява про прийняття якої державним митом не оплачується (п. 41 Інструкції про порядок обчислення та справляння державного мита), також не підлягає оплаті державним митом.

На підставі викладеного, керуючись статтями 47, 111^{5}, 111^{7}, 111^{9}–111^{11}, 111^{13} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Газресурс» задовольнити.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 4 березня 2003 р. скасувати, залишивши в силі ухвалу господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р.

Видати ТОВ «Газресурс» довідку на повернення з державного бюджету 85 грн. державного мита, перерахованого відповідно до платіжного доручення від 13 березня 2003 р. № 122, повернувши це платіжне доручення з матеріалів касаційної скарги.

7. ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

7.1. Надсилання господарським судом запиту чи витребування документів і матеріалів, необхідних для вирішення спору, не може бути підставою зупинення провадження у справі згідно зі ст. 79 ГПК

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 4 березня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу КП «ОВ» на постанову Вищого господарського суду України від 4 грудня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Холодокомбінат № 4» до ЗАТ «Укррибсервіс» та КП «ОВ» про визнання недійсним укладеного між відповідачами договору уступки вимоги від 15 листопада 1999 р. № 15/11/99,

встановив:

У липні 2001 р. ВАТ «Холодокомбінат № 4» звернулося до господарського суду м. Києва з позовом до ЗАТ «Укррибсервіс» та КП «ОВ» про визнання недійсним укладеного між відповідачами договору уступки вимоги.

Позивач зазначав, що 14 квітня 1998 р. між ЗАТ «Укррибсервіс» та ПП «Агроальянс» укладено контракт № 140/4/98 на поставку рибопродукції на суму 409 500 грн. Згідно з договором від 14 квітня 1998 р. № 82-А ВАТ «Холодокомбінат № 4» передало ПП «Агроальянс» в оренду холодильну камеру; при цьому ніяких інших зобов’язань ВАТ «Холодокомбінат № 4» на себе не брало. Надалі на підставі договору уступки вимоги ЗАТ «Укррибсервіс» уступило КП «ОВ» право вимоги за контрактом від 14 квітня 1998 р., зокрема право витребування

у ВАТ «Холодокомбінат № 4» риби свіжомороженої кількістю 67 128 кг або її вартості в сумі 161 977,78 грн. Незаконність договору уступки вимоги позивач обґрунтовував тим, що він не є зобов'язаною особою за контрактом від 14 квітня 1998 р. Крім того, за умовами цього контракту сторони зобов'язалися не передавати прав і обов'язків третім особам без згоди другої сторони, а ПП «Агроальянс» не давало згоди ЗАТ «Укррибсервіс» на уступку вимоги. Позивач також зазначав, що договір уступки вимоги укладено з метою, що суперечить інтересам держави, оскільки уступка вимоги здійснена на користь особи, звільненої від сплати державного мита. Тому, на думку позивача, переслідувалась мета уникнути сплати державного мита при пред'явленні позову, а надалі — сплати податків. За цих обставин позивач просив визнати договір уступки вимоги недійсним на підставі статей 48, 49 ЦК.

КП «ОВ» позов не визнало, посилаючись на безпідставність позовних вимог.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 8 травня 2002 р. скасовано ухвалу господарського суду м. Києва від 2 жовтня 2001 р., якою позов було залишено без розгляду, справу передано на розгляд до суду першої інстанції.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 20 квітня 2002 р. провадження у справі зупинено з посиланням на ч. 1 ст. 79 ГПК. Ухвалу мотивовано тим, що Жовтневим РУ ГУ МВС України в м. Києві було порушено кримінальну справу за фактом розкрадання колективного майна ЗАТ «Укррибсервіс»; із метою всебічного і повного розгляду обставин суд вважає за необхідне витребувати матеріали зазначеної кримінальної справи.

Постановою Вищого господарського суду України від 4 грудня 2002 р. № 2/390 зазначену ухвалу суду першої інстанції залишено без змін.

Верховним Судом України 6 лютого 2003 р. за касаційною скаргою КП «ОВ» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 4 грудня 2002 р. № 2/390. У касаційній скарзі порушується питання про скасування оскарженої постанови та

поновлення провадження у справі з підстав порушення норм процесуального права, виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах. На обґрунтування підстав касаційної скарги щодо неоднозначного застосування господарськими судами норм процесуального права зроблено посилання на п. 3.8 роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання практики застосування Арбітражного процесуального кодексу України» від 25 лютого 1992 р. № 01-6/244.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників відповідача та позивача, розглянувши доводи, наведені в касаційній скарзі, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, ВАТ «Холодокомбінат № 4» посилалося на те, що обставини виконання укладеного між ЗАТ «Укррибсервіс» і ПП «Агроальянс» контракту від 14 квітня 1998 р. з'ясовувались у процесі розслідування кримінальної справи, порушеної Жовтневим РУ ГУ МВС України в м. Києві за ознаками складу злочину, передбаченого ст. 86[1] Кримінального кодексу України. Зазначена кримінальна справа постановою від 29 червня 1999 р. закрита за відсутністю складу злочину.

Вирішуючи спір, суд першої інстанції визнав за необхідне витребувати від Жовтневого РУ ГУ МВС України в м. Києві матеріали кримінальної справи і у зв'язку з цим зупинив провадження у справі до отримання відповідних матеріалів.

При цьому суд порушив правила ст. 79 ГПК, якою встановлено вичерпний перелік підстав зупинення провадження у справі, а саме:

- неможливість розгляду цієї справи до вирішення пов'язаної з нею іншої справи органом, що вирішує господарські спори, або відповідного питання компетентними органами;
- призначення судової експертизи;
- надсилання матеріалів до слідчих органів;

• заміна однієї зі сторін її правонаступником унаслідок реорганізації підприємства, організації.

Зупиняти провадження у справі з інших підстав, зокрема у разі надсилання запиту чи витребування документів і матеріалів, необхідних для вирішення спору, суд не вправі.

Слід зазначити, що ухвала від 20 квітня 2002 р., якою зупинено провадження у справі, надіслана сторонам лише 13 вересня 2002 р., чим порушено вимоги ст. 87 ГПК щодо розсилання рішень та ухвал учасникам судового процесу не пізніше 5 днів після їх прийняття. Крім того, матеріали справи не містять даних про те, що ухвала від 20 квітня 2002 р. або запит про витребування матеріалів кримінальної справи надсилалися судом до Жовтневого РУ ГУ МВС України в м. Києві.

Допущені судом першої інстанції порушення норм процесуального права, на які не звернув уваги суд касаційної інстанції, призвели до того, що спір тривалий час не знаходить свого вирішення.

Викладене дає підстави для висновку про те, що тривалість судового провадження в цій справі не задовольняє вимоги п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 року, ратифікованої Україною у 1997 році, щодо розумного строку як складового елементу права на справедливий судовий розгляд.

За цих обставин ухвалу господарського суду м. Києва від 20 квітня 2002 р. та постанову Вищого господарського суду України від 4 грудня 2002 р. слід скасувати, а справу — передати на розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу КП «ОВ» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 4 грудня 2002 р. та ухвалу господарського суду м. Києва від 20 квітня 2002 р. скасувати, а справу передати на розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 4 грудня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 4 березня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу КП «ОВ» на ухвалу господарського суду м. Києва від 20 квітня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Холодокомбінат № 4» до ЗАТ «Укррибсервіс», КП «ОВ» про визнання недійсним договору уступки вимог.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 20 квітня 2002 р. зупинено провадження в цій справі у зв'язку з неможливістю розгляду справи до отримання із Жовтневого РУ ГУ МВС України в м. Києві матеріалів кримінальної справи.

Не погоджуючись із ухвалою господарського суду м. Києва, КП «ОВ» звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, у якій просить її скасувати, посилаючись на те, що суд дійшов висновків, які не відповідають обставинам справи, а також на порушення норм процесуального права, зокрема:

- ухвалу суду надіслано з порушенням строків, передбачених ст. 87 ГПК;
- мотивувальна частина ухвали винесена без посилання на чинне законодавство, чим порушено вимоги ч. 3 ст. 86 ГПК.

Одночасно КП «ОВ» просить відновити строк на подання касаційної скарги про перегляд у касаційному порядку ухвали, оскільки він пропущений із поважних причин.

Колегія суддів, беручи до уваги межі перегляду справи в касаційній інстанції, проаналізувавши на підставі фактичних обставин справи застосування норм матеріального і процесуального права при ухваленні оспорюваного судового рішення, вважає за необхідне відмовити у задоволенні касаційної скарги.

ВАТ «Холодокомбінат № 4» 2 серпня 2001 р. звернулося до господарського суду м. Києва з позовною заявою про визнання

недійсним договору уступки вимог від 15 листопада 1999 р. № 15/11/99, укладеного між ЗАТ «Укррибсервіс» та КП «ОВ».

Ухвалою господарського суду м. Києва від 7 серпня 2001 р. позовну заяву прийнято до розгляду та порушено провадження у справі.

При розгляді цієї справи господарським судом встановлено, що особа, яка підписала договір уступки вимог, порушила норми чинного законодавства України. Судом також встановлено, що Жовтневим РУ ГУ МВС в м. Києві порушено кримінальну справу за фактом розслідування крадіжки колективного майна ЗАТ «Укррибсервіс».

З урахуванням встановлених господарським судом обставин справи для всебічного та повного дослідження матеріалів справи суд прийняв ухвалу про витребування із Жовтневого РУ ГУ МВС у м. Києві матеріалів зазначеної кримінальної справи.

Колегія суддів вважає, що господарським судом м. Києва ухвалу винесено в межах норм, встановлених розділами IX та XI ГПК.

Зважаючи на викладене, колегія суддів вважає, що ухвала господарського суду м. Києва відповідає чинному законодавству України та обставинам справи, і підстав для її скасування немає.

При розгляді справи колегія суддів врахувала доводи заявника про причини пропуску строку на подання касаційної скарги, визнавши їх поважними.

На підставі викладеного, керуючись статтями 53, 111^5, 111^9, 111^{11}, 111^{13} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Строк на подання касаційної скарги відновити.

У задоволенні касаційної скарги відмовити.

Ухвалу господарського суду м. Києва від 20 квітня 2002 р. у цій справі залишити без змін.

7.2. Господарські суди зобов'язані були зупинити провадження у справі, безпосередньо пов'язаній з іншою справою, що перебувала на апеляційному перегляді, який не було завершено на дату прийняття рішення у цій справі

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 26 серпня 2003 р.

Верховний Суд України, переглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Український науково-дослідний інститут аналітичного приладобудування» (далі — Інститут) на постанову Вищого господарського суду України від 15 травня 2003 р. у справі за позовом ВАТ «Нерухомість столиці» (далі — Товариство) до Інституту про стягнення 10 719 786 грн. боргу,

встановив:

Із позовом до господарського суду м. Києва Товариство звернулося 20 червня 2002 р.

Заявлена позовна вимога мотивована тим, що: на підставі рішення господарського суду м. Києва від 30 квітня 2002 р. (справа № 9/72-02 за позовом Товариства до Інституту про зобов'язання укласти договір купівлі-продажу акцій) між Товариством та Інститутом був укладений договір про продаж останньому емітованих ним 765 699 простих іменних акцій за ринковою ціною 14 грн. за 1 акцію загальною вартістю 10 719 786 грн.; відповідно до ст. 2 названого договору Інститут зобов'язаний був оплатити їх протягом 5 днів з моменту передачі реєстратору цінних паперів (сертифіката акцій) та передавального розпорядження; зазначений сертифікат та передавальне розпорядження реєстратору передані, але оплату акцій Інститут не здійснив.

Інститут позов не визнав, мотивуючи свої заперечення тим, що судове рішення у справі № 9/72-02 не набрало чинності, оскільки воно оскаржене в апеляційному порядку, і у зв'язку з чим реєстратор не здійснив перереєстрації акцій.

Рішенням від 10 липня 2002 р. позов задоволено в заявленій сумі.

Судове рішення обґрунтовано тим, що рішення у справі № 9/72-02 набрало чинності, а тому відповідно до ст. 35 ГПК має для цієї справи преюдиційне значення.

Київський апеляційний господарський суд постановою від 21 січня 2003 р. рішення суду першої інстанції скасував, виходячи з того, що рішення у справі № 9/72-02 не набрало чинності, а тому договір купівлі-продажу акцій не встановив для сторін цивільних прав і обов'язків.

Оскаржуваною постановою Вищий господарський суд України постанову суду апеляційної інстанції скасував і залишив у силі рішення суду першої інстанції.

Постанова обґрунтована висновком про те, що: договір купівлі-продажу акцій суди першої та апеляційної інстанцій визнали укладеним; факти оскарження рішення у справі № 9/72-02 в апеляційному порядку і незавершення апеляційного перегляду на дату ухвалення цієї постанови в силу положень ст. 101 ГПК не є підставою вважати зазначене рішення таким, що не набрало чинності; передача акцій у власність Інституту відбулася, а тому він зобов'язаний їх оплатити.

Інститут просить постанову Вищого господарського суду України скасувати, мотивуючи касаційну скаргу неправильним застосуванням судом норм матеріального і процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін і Генеральної прокуратури України, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Підставою задоволення позову судом першої інстанції та залишення такого рішення в силі Вищим господарським судом України є їх висновок про набрання чинності рішенням

у справі № 9/72-02 і, відповідно, про укладення договору купівлі-продажу акцій, на підставі якого між Товариством та Інститутом виникли взаємні зобов'язання щодо передачі акцій з боку Товариства і їх оплати з боку Інституту.

На відміну від суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що на підставі ч. 4 ст. 85 ГПК (у разі подання апеляційної скарги або внесення апеляційного подання, рішення, якщо його не скасовано, набирає чинності після розгляду справи апеляційною інстанцією) судове рішення у справі № 9/72-02 не набрало чинності, тому між Товариством та Інститутом не встановилися договірні відносини, а отже, обґрунтування позовних вимог у цій справі договором, що був предметом позову, безпідставне. При цьому він виходив із того, що на дату ухвалення постанови, яка оскаржується (15 травня 2003 р.), була ухвалена постанова Вищого господарського суду України від 24 вересня 2002 р. про передачу справи № 9/72-02 на апеляційний розгляд.

Проте господарські суди всіх інстанцій при ухваленні судових рішень не врахували положення ч. 1 ст. 79 ГПК, згідно з яким господарський суд зупиняє провадження у справі в разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення пов'язаної з нею іншої справи органом, що вирішує господарські спори.

Враховуючи, що ця справа безпосередньо пов'язана зі справою № 9/72-02, яка перебувала на апеляційному розгляді, що не був завершеним на дату ухвалення в ній рішення, господарські суди зобов'язані були зупинити провадження в цій справі.

З огляду на викладене всі ухвалені у справі рішення і постанови підлягають скасуванню, а справа — передачі на новий розгляд.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Інституту задовольнити, постанову Вищого господарського суду України від 15 травня 2003 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від

21 січня 2003 р. та рішення господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 15 травня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 серпня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ВАТ «Нерухомість столиці» (далі — Товариство) на постанову Київського апеляційного господарського суду від 21 січня 2003 р. у справі за позовом Товариства до ВАТ «Український науково-дослідний інститут аналітичного приладобудування» (далі — Інститут) про стягнення 10 719 786 грн.

Товариство звернулося до господарського суду м. Києва з позовом та просило суд стягнути з Інституту 10 719 786 грн. заборгованості за договором купівлі-продажу цінних паперів, укладеним у силу рішення господарського суду м. Києва від 30 квітня 2002 р. Обґрунтовуючи заявлені вимоги, позивач посилається на те, що ним на виконання умов договору передано реєстратору сертифікат акцій та передавальне розпорядження, однак відповідач у встановлений договором строк не виконав узятих на себе зобов'язань щодо сплати коштів.

Відповідач у справі — Інститут, у відзиві на позов заявлених вимог не визнав, посилаючись на те, що договір купівлі-продажу цінних паперів є неукладеним, оскільки рішення господарського суду м. Києва від 30 квітня 2002 р., постановлене у справі № 9/72-02, не набрало чинності, тому що оскаржено до суду апеляційної інстанції.

Рішенням господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р. позов задоволено. Відповідно до рішення суду з відповідача на

користь позивача стягнуто 10 719 786 грн. заборгованості. Рішення мотивовано тим, що відповідач не виконав у строк, встановлений договором, який є укладеним на підставі рішення господарського суду м. Києва від 30 квітня 2002 р., узятих на себе зобов'язань щодо сплати коштів у сумі 10 719 786 грн.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 21 січня 2003 р. рішення господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р. скасовано, а в позові відмовлено. При цьому суд апеляційної інстанції виходив із того, що позовні вимоги є необґрунтованими, оскільки рішення господарського суду м. Києва від 30 квітня 2002 р., відповідно до якого визнано укладеним договір купівлі-продажу цінних паперів, невиконання зобов'язань за яким є предметом спору в цій справі, оскаржено в апеляційному порядку, у зв'язку з чим є таким, що не набрало чинності й не породжує виникнення у сторін відповідних зобов'язань.

Не погоджуючись із прийнятою постановою, Товариство звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою та просить її скасувати, а рішення господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р. залишити в силі.

У поданій касаційній скарзі скаржник вказує на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права. На думку скаржника, при прийнятті оскаржуваного судового акта суд апеляційної інстанції:

• не взявши до уваги положення ст. 85 ГПК, відповідно до якої рішення господарського суду набирає чинності після закінчення 10-денного строку зі дня його прийняття, а в разі, якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини рішення, воно набирає чинності після закінчення 10-денного строку зі дня підписання рішення, оформленого відповідно до ст. 84 ГПК, дійшов помилкового висновку про те, що рішення господарського суду м. Києва від 30 квітня 2002 р. не набрало чинності;

• на порушення вимог ст. 35 ГПК не врахував факти, встановлені зазначеним рішенням, яке є преюдиційним для цієї справи;

• не здійснив повторного розгляду справи за наявними у справі й додатково поданими доказами, чим порушив вимоги ст. 101 ГПК.

Колегія суддів, беручи до уваги межі перегляду справи у касаційній інстанції, проаналізувавши на підставі фактичних обставин справи застосування норм матеріального і процесуального права при прийнятті оспорюваного судового рішення, вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

При вирішенні цього спору по суті заявлених вимог судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що рішенням господарського суду м. Києва від 30 квітня 2002 р. у справі № 9/72-02 за позовом Товариства до Інституту про зобов'язання укласти договір купівлі-продажу цінних паперів, договір купівлі-продажу цінних паперів визнано укладеним у редакції позивача.

Згідно зі ст. 85 ГПК рішення господарського суду набирає чинності після закінчення 10-денного строку зі дня його прийняття, а в разі, якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини рішення, воно набирає чинності після закінчення 10-денного строку зі дня підписання рішення, оформленого відповідно до ст. 84 ГПК. У разі подання апеляційної скарги або внесення апеляційного подання рішення, якщо його не скасовано, набирає чинності після розгляду справи апеляційною інстанцією.

Рішення господарського суду м. Києва від 30 квітня 2002 р. у справі № 9/72-02 оскаржено Інститутом в апеляційному порядку. Ухвалою Київського апеляційного господарського суду від 10 червня 2002 р. подана апеляційна скарга повернута Інституту на підставі п. 2 ч. 1 ст. 97 ГПК. При цьому судом апеляційної інстанції встановлено, що скаржником не дотримані вимоги ст. 94 ГПК при зверненні з апеляційною скаргою.

Повторно апеляційна скарга подана скаржником 18 червня 2002 р., тобто з порушенням встановленого строку, оскільки подання апеляційної скарги без дотримання встановлених вимог не перериває перебігу процесуального строку.

На момент вирішення спору в цій справі (станом на 10 липня 2002 р.) клопотання про відновлення пропущеного строку для оскарження рішення в апеляційному порядку судом розглянуто не було. Таким чином, посилання суду апеляційної інстанції на прийняті після ухвалення рішення в цій справі судові рішення апеляційної та касаційної інстанцій безпідставні, оскільки відповідно до ст. 101 ГПК, перевіряючи відповідність судового рішення принципам законності та обґрунтованості, суд апеляційної інстанції за наявними у справі й додатково поданими доказами повторно розглядає справу. При цьому додаткові докази приймаються судом, якщо заявник обґрунтував неможливість їх подання суду першої інстанції з причин, що не залежали від нього. Разом з тим, суд апеляційної інстанції, переглядаючи рішення господарського суду м. Києва від 30 квітня 2002 р., прийняв не додаткові, а нові докази, які підтверджують обставини, що виникли після прийняття оскаржуваного судового акта і не існували під час розгляду справи судом першої інстанції у матеріальній дійсності, чим порушив вимоги наведеної норми процесуального права.

Позивач шляхом передачі реєстратору сертифіката акцій та передавального доручення на пакет акцій Інституту, що встановлено судом першої інстанції, передав у власність відповідача прості іменні акції, які є предметом купівлі-продажу відповідно до умов договору, а відповідач в установлений строк визначене договором зобов'язання щодо сплати коштів у сумі 10 719 786 грн. не виконав.

Відповідно до статей 161 і 162 ЦК зобов'язання повинні виконуватись належним чином і в установлений строк відповідно до вказівок, зокрема, договору; одностороння відмова від виконання зобов'язань за загальними правилами не допускається.

З урахуванням наведеного суд першої інстанції дійшов вірного висновку щодо обґрунтованості заявлених вимог та стягнув із відповідача на користь позивача 10 719 786 грн.

Враховуючи викладене, постанова Київського апеляційного господарського суду від 21 січня 2003 р. підлягає скасуван-

ню як така, що постановлена з порушенням норм процесуального права, а рішення господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р. — залишенню в силі.

На підставі викладеного, керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Товариства задовольнити.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 21 січня 2003 р. скасувати, залишивши в силі рішення господарського суду м. Києва від 10 липня 2002 р.

7.3. Факт визнання боржником претензії не може бути підставою для припинення провадження у справі про стягнення з цього боржника відповідної заборгованості

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 15 січня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» на постанову Вищого господарського суду України від 13 вересня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» до приватного підприємця К. про визнання платіжної вимоги такою, що не підлягає виконанню,

встановив:

ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» 28 січня 2002 р. звернулося з позовом до приватного підприємця К. про визнання платіжної вимоги такою, що не підлягає виконанню.

Позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що відповідач не мав підстав пред'являти до банку розпорядження про спи-

сання з ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» 52 746,17 грн. за платіжною вимогою від 10 січня 2002 р. № 2, оскільки було порушено порядок повідомлення заявника про результати розгляду претензії.

Приватний підприємець К. проти позову заперечує, посилаючись на те, що позивач своєю відповіддю на претензію визнав грошові вимоги в сумі 52 746,17 грн.

Рішенням господарського суду Черкаської області від 18 квітня 2002 р. позов задоволено, визнано платіжну вимогу від 10 січня 2002 р. такою, що не підлягає виконанню.

Постановою Вищого господарського суду України від 13 вересня 2002 р. рішення господарського суду Черкаської області від 18 квітня 2002 р. скасовано, провадження у справі припинено.

Верховним Судом України 5 грудня 2002 р. порушено провадження за касаційною скаргою ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів», в якій порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 13 вересня 2002 р. із посиланням на те, що вона прийнята з порушенням норм матеріального права та Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача, доводи представників сторін, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Господарським судом встановлено, що між сторонами існує спір щодо взаєморозрахунків за умовами договору від 14 серпня 2000 р. № 38 про приймання, сушку, очистку і відвантаження зернових культур. Позов приватного підприємця К. про стягнення з ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» 52 746,17 грн. ухвалою господарського суду Черкаської області від 3 січня 2002 р. залишено без розгляду у зв'язку з визнанням претензії та недотриманням вимог ст. 8 ГПК.

Вищий господарський суд України, скасовуючи рішення суду і припиняючи провадження у справі на підставі п. 11 ч. 1 ст. 80 ГПК, дійшов висновку, що суд першої інстанції не навів належної правової оцінки обставинам, зазначеним в ухвалі господарського суду Черкаської області від 3 січня 2002 р., згідно з якою факт визнання претензії про стягнення

52 746,17 грн. не мав доводитися знову при вирішенні цього спору, в якому беруть участь ті самі сторони, а стягнення заборгованості з відповідача мав здійснити банк, до якого приватний підприємець не звертався.

Такий висновок є помилковим. Підставою для припинення провадження у справі згідно з п. 2 ч. 1 ст. 80 ГПК є рішення господарського суду або іншого органу, який у межах своєї компетенції вирішив господарський спір між цими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав.

Господарський суд Черкаської області позов приватного підприємця К. про стягнення 52 746,17 грн. по суті не розглядав і рішення не постановляв.

Отже, суд касаційної інстанції, порушуючи п. 2 ч. 1 ст. 80 ГПК, статті 55 і 124 Конституції України, позбавив сторони їх конституційного права на судовий розгляд справи.

Не може бути залишеним у силі й рішення господарського суду від 18 квітня 2002 р., тому що суд порушив ст. 77 ГПК, розглянувши справу за відсутності відповідача, який заздалегідь просив суд про відкладення розгляду справи у зв'язку зі складанням екзаменаційної сесії в Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України.

За таких обставин судові рішення у справі підлягають скасуванню як такі, що прийняті з порушенням норм процесуального та матеріального права, з передачею справи на новий судовий розгляд до суду першої інстанції.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 13 вересня 2002 р. та рішення господарського суду Черкаської області від 18 квітня 2002 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 13 вересня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 28 січня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу приватного підприємця К. на рішення господарського суду Черкаської області від 18 квітня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» до приватного підприємця К. про визнання платіжної вимоги такою, що не підлягає виконанню.

Рішенням господарського суду Черкаської області від 18 квітня 2002 р. платіжну вимогу від 10 січня 2002 р. № 2 про стягнення з ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» 52 746,17 грн. визнано такою, що не підлягає виконанню, та здійснено розподіл судових витрат.

Постановляючи рішення, суд дійшов висновку, що відповідач не мав підстав для пред'явлення до банку розпорядження про списання з ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» коштів, оскільки було порушено порядок повідомлення заявника про результати розгляду претензії: у відповіді на претензію, яка надійшла на адресу приватного підприємця, були відсутні дата та номер цього документа, а в пред'явленому до банку розпорядженні від 10 січня 2002 р. № 2 відповідач самостійно зазначив номер і дату відповіді на претензію від 26 липня 2001 р. № 26/7.

Судом також взято до уваги, що у господарському спорі між цими ж сторонами в іншій справі позов приватного підприємця про стягнення 52 746,17 грн. залишено без розгляду.

У касаційній скарзі, з урахуванням доповнень до неї, відповідач наполягає на касаційному перегляді судового рішення у справі з огляду на порушення судом першої інстанції норм процесуального права, а саме статей 35 і 80 ГПК. На його думку, факт визнання ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» грошових вимог приватного підприємця на суму

52 746,17 грн. був встановлений господарським судом Черкаської області у справі № 04/132, що має преюдиційне значення для спору і є підставою для скасування рішення у зв'язку з відсутністю предмета спору.

Заслухавши пояснення представників сторін, перевіривши правильність застосування господарським судом Черкаської області норм матеріального і процесуального права у вирішенні спору, і з урахуванням меж перегляду справи в касаційній інстанції, колегія суддів вважає за необхідне касаційну скаргу приватного підприємця К. задовольнити з таких підстав.

Постановляючи рішення в цій справі, суд послався на матеріали справи № 04/132 господарського суду Черкаської області за позовом приватного підприємця К. до ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» про стягнення 52 746,17 грн., за результатами розгляду якої винесено ухвалу від 3 січня 2002 р., що набрала чинності, якою позов залишено без розгляду на підставі п. 4 ч. 1 ст. 81 ГПК — позивач не звертався до установи банку за одержанням з відповідача заборгованості, коли вона відповідно до законодавства мала бути одержана через банк.

Такого висновку суд дійшов після встановлення факту визнання ВАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів» претензії на суму 52 746,17 грн. Згідно зі ст. 35 ГПК встановлений господарським судом у справі № 04/132 факт визнання претензії не мав доводитися знову при вирішенні цього спору, в якому беруть участь ті самі сторони.

Наведене свідчить, що всупереч вимогам ст. 43 ГПК суд не дав належної правової оцінки всім обставинам справи, що призвело до порушення норм процесуального права — ст. 35 ГПК, що є підставою для скасування рішення у справі.

З урахуванням наведеного, керуючись п. 11 ч. 1 ст. 80, статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу приватного підприємця К. задовольнити.

Рішення господарського суду Черкаської області від 18 квітня 2002 р. скасувати.

Провадження у справі припинити.

7.4. У вирішенні спору з питань, які є предметом укладеної між сторонами спору арбітражної угоди (застереження), господарський суд повинен припинити провадження у справі, якщо є заперечення однієї зі сторін щодо вирішення спору в господарському суді

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 11 червня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу АТЗТ з іноземними інвестиціями «Сонола» (далі — Товариство) на постанову Вищого господарського суду України від 11 березня 2002 р. у справі за позовом компанії «Вестерн Ен-Ай-Ес Ентерпрайз Фонд» (далі — Компанія) до Товариства про стягнення 2 745 762,11 дол. США,

встановив:

У липні 2001 р. Компанія звернулася до господарського суду Кіровоградської області з позовом до Товариства про стягнення 2 745 762,11 дол. США. Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що позивач є засновником та акціонером відповідача. Загальні збори Товариства неодноразово приймали рішення про збільшення чи зміну структури внесків засновників до статутного фонду. Позивач на виконання цих рішень здійснив внески до статутного фонду відповідача на суму 4 408 243,76 дол. США, зокрема обладнання на суму 1 662 481,65 дол. США та грошові кошти в розмірі 2 745 762,11 дол. США. Рішеннями Вищого арбітражного суду України від 11 червня 2001 р. та арбітражного суду Кіровоградської області від 27 червня 2001 р. було визнано недійсними рішення загальних зборів відповідача згідно з протоколами № 3–8, 10, 11, 14 та зобов'язано Кіровоградську районну державну адміністрацію скасувати державну реєстрацію змін до установчих документів, затверджених зазначеними протоколами. На підставі ст. 469 ЦК позивач порушив питання

про відновлення його первісного стану як акціонера та засновника Товариства і стягнення з останнього 2 745 762,11 дол. США.

Ухвалою господарського суду Кіровоградської області від 4 жовтня 2001 р. припинено провадження у цій справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 ЦК, оскільки спір не підлягає вирішенню в господарських судах України, а повинен розглядатися згідно з арбітражним застереженням — арбітражем у Відні (Австрія). Скасовано вжиті заходи до забезпечення позову згідно з ухвалою від 3 вересня 2001 р. у вигляді накладення арешту на майно, що належить відповідачу, на суму 14 748 312,02 грн.

Постановою Вищого господарського суду України від 11 березня 2002 р. зазначену вище ухвалу скасовано, а справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції. Постанова мотивована тим, що норми установчого договору про утворення і діяльність Товариства є обов'язковими для сторін, що уклали цей договір, та не можуть бути поширені на інших осіб, які не є сторонами в цьому договорі.

Оскільки відповідач не є стороною установчого договору, то висновок суду першої інстанції про обов'язковість арбітражного застереження для позивача є безпідставним, а ухвала господарського суду Кіровоградської області від 4 жовтня 2001 р. не відповідає нормам матеріального та процесуального права.

Ухвалою Верховного Суду України від 16 травня 2002 р. за касаційною скаргою Товариства порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 11 березня 2002 р. У касаційній скарзі порушено питання про скасування зазначеної постанови Вищого господарського суду України та припинення провадження у справі. Посилання зроблені на невідповідність оскарженої постанови міжнародним договорам та виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення сторін, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України дійшов висновку, що оскаржену постанову Вищого господарського

суду України слід скасувати, а ухвалу господарського суду Кіровоградської області від 4 жовтня 2001 р. – залишити без змін із таких підстав.

Ухвалюючи постанову, Вищий господарський суд України виходив із того, що спір виник між Компанією та Товариством, яке є самостійною юридичною особою і не є стороною установчого договору. Тому посилання суду першої інстанції про обов'язковість арбітражного застереження для позивача є безпідставним.

Викладені вище висновки Вищого господарського суду України не відповідають нормам матеріального права та не ґрунтуються на обставинах справи.

Так, із матеріалів справи вбачається, що спір щодо відновлення первісного стану позивача як акціонера та засновника Товариства випливає з установчого договору та статуту відповідача.

Згідно з п. 17.2 ст. 17 статуту Товариства всі суперечки, які виникають стосовно виконання товариством або будь-яким акціонером будь-яких зобов'язань згідно з цим статутом, вирішуються таким чином, як це передбачено установчим договором.

Відповідно до ст. 12 установчого договору акціонерів про утворення та діяльність Товариства всі спори або суперечки, що випливають із договору або у зв'язку з цим договором чи статутом, або їх тлумачення, дія або припинення, насамперед, регулюються шляхом переговорів між сторонами. У разі неспроможності сторін вирішити такий спір чи суперечку акціонер може звернутися до арбітражу. Арбітраж, включаючи винесення рішення, буде проходити у Відні.

У пункті 2 ст. 4 Європейської конвенції про зовнішньоторговельний арбітраж (Женева, 21 квітня 1961 р. — ратифікована Україною 18 березня 1963 р.) зазначено, що сторони арбітражного застереження можуть на власний розсуд установлювати місцезнаходження арбітражного суду.

Пунктом 3 ст. 2 Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 10 червня 1958 р. — ратифікована Україною 10 жовтня 1960 р.) передбачено, що

13*5-33

якщо сторони уклали арбітражну угоду (арбітражне застереження), суд на прохання однієї зі сторін повинен направити сторони в арбітраж, передбачений цим застереженням.

Згідно з листом Міністерства закордонних справ України від 7 лютого 2000 р. № 4.3/8-076-137 Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень та Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж набули чинності для України відповідно 10 січня 1961 р. і 7 січня 1964 р.

Відповідно до Закону України «Про дію міжнародних договорів на території України» укладені та належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід'ємну частину національного законодавства України.

Оскільки позивач є стороною арбітражного застереження, то він повинен був звернутися для вирішення цього спору до арбітражу, передбаченого застереженням, у Відні.

Тобто суд першої інстанції обґрунтовано припинив провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 ГПК, оскільки спір не підлягає вирішенню в господарських судах України.

Отже, постанова Вищого господарського суду України від 11 березня 2002 р. підлягає скасуванню, а ухвала господарського суду Кіровоградської області від 4 жовтня 2001 р. як законна — залишенню без змін.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Товариства задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 11 березня 2002 р. скасувати.

Ухвалу господарського суду Кіровоградської області від 4 жовтня 2001 р. залишити без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 11 березня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 11 червня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу компанії «Вестерн Ен-Ай-Ес Ентерпрайз Фонд» (далі — Компанія) на ухвалу господарського суду Кіровоградської області від 4 жовтня 2001 р. у справі за позовом Компанії до АТЗТ з іноземними інвестиціями «Сонола» (далі — Товариство) про стягнення 2 745 762,11 дол. США.

Ухвалою господарського суду Кіровоградської області від 4 жовтня 2001 р. провадження у справі за позовом Компанії до Товариства про відновлення первісного стану Компанії як акціонера відповідача, який існував до 19 вересня 1996 р. та стягнення 2 745 762,11 дол. США припинено.

У поданій касаційній скарзі Компанія просить ухвалу господарського суду Кіровоградської області від 4 жовтня 2001 р. скасувати, а справу передати для розгляду до господарського суду Кіровоградської області. Обґрунтовуючи свої вимоги, заявник посилається на те, що судом першої інстанції неправильно застосовані норми матеріального та процесуального права, що призвело до постановлення незаконної ухвали.

Колегія суддів, обговоривши доводи касаційної скарги, заслухавши пояснення представника позивача, перевіривши юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення, дослідивши правильність застосування судом першої інстанції норм матеріального права, вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню.

Установчим договором акціонерів про утворення і діяльність Товариства (далі — установчий договір), укладеним 6 вересня 1996 р. між Компанією та корпорацією «Система-ССБ», які далі іменували себе сторонами, погоджено умови утворення та діяльності Товариства.

Як вбачається зі змісту пунктів 12.1, 12.2, 12.4 ст. 12 установчого договору, сторони обумовили, що всі спори або суперечки, що випливають із договору або у зв'язку із цим договором чи статутом, або їх тлумачення, дія або припинення, насамперед регулюються шляхом переговорів між сторонами.

У разі неспроможності сторін вирішити такий спір або суперечку протягом 30 днів після того, як цей спір або суперечка виникла, будь-яка сторона, яка сперечається, може письмово повідомити іншу сторону суперечки, що такий спір або суперечка будуть урегульовані за рішенням арбітражу.

Арбітраж, включаючи прийняття рішення, буде проходити в м. Відні (Австрія). Цей договір регулюється і тлумачиться відповідно до законів України.

Разом з тим, норми зазначеного установчого договору, включаючи положення ст. 12, є обов'язковими для сторін, які уклали договір і не можуть бути поширені на інших осіб, які не є сторонами в цьому договорі.

Оскільки спір виник між Компанією та Товариством, яке є самостійною юридичною особою і не є стороною установчого договору, висновок суду першої інстанції про обов'язковість арбітражного застереження для позивача є юридично неспроможним, а ухвала про припинення провадження у справі з підстав, передбачених ч. 1 ст. 80 ГПК не відповідає нормам матеріального та процесуального права.

Посилання суду першої інстанції на ст. 11 Нью-Йоркської конвенції «Про визнання і приведення у виконання іноземних арбітражних рішень» від 10 червня 1958 р. є помилковим, оскільки зазначена норма не підлягає застосуванню у правовідносинах між позивачем та відповідачем.

Крім того, суд першої інстанції безпідставно послався на п. 17.2 ст. 17 статуту Товариства, затвердженого установчими зборами акціонерів (протокол від 6 вересня 1996 р. № 1), зареєстрованого Реєстраційною палатою виконавчого комітету Кіровоградської міської ради народних депутатів (реєстраційний № 05599-АТ-1 від 13 вересня 1996 р.), оскільки останнім визначено, що всі суперечки, які виникають між акціонерами стосовно тлумачення цього статуту та виконання това-

риством або будь-яким акціонером будь-яких зобов'язань згідно з цим статутом, вирішуються таким чином, як це передбачається в установчому договорі.

Враховуючи викладене, колегія суддів вважає, що судом першої інстанції у прийнятті оскарженого рішення були неправильно застосовані норми матеріального та процесуального права, у зв'язку з чим останнє підлягає скасуванню.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Компанії задовольнити.

Ухвалу господарського суду Кіровоградської області від 4 жовтня 2001 р. у цій справі скасувати, справу передати для розгляду господарському суду Кіровоградської області.

7.5. Визнання боржником претензії не є способом припинення зобов'язання і не свідчить про відсутність спору. Особа, претензія якої була визнана боржником, має право звернутися з позовом до суду про стягнення визнаної суми коштів

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 26 листопада 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Донецької залізниці на постанову Вищого господарського суду України від 15 серпня 2002 р. у справі за позовом Донецької залізниці до ТОВ «ЦЗФ «Узлівська» про звернення стягнення на майно у розмірі 425,40 грн.,

встановив:

У лютому 2002 р. Донецька залізниця звернулася до суду з позовом про звернення стягнення на майно ТОВ «ЦЗФ

«Узлівська» у розмірі 425,40 грн. Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що відповідачем 16 лютого 1998 р. визнана претензія про стягнення штрафу за простій вагонів у сумі 425,40 грн., а обслуговуючим банком ці кошти не були списані через їх відсутність на рахунку товариства. На підставі ж ст. 19 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» платіжна вимога про списання боргу була повернута банком без виконання.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що позов не підлягає розгляду в господарських судах України, а також стверджуючи, що позивачем не дотримано строків позовної давності.

Рішенням господарського суду Донецької області від 26 березня 2002 р. позов задоволено.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 28 травня — 3 червня 2002 р. зазначене рішення скасовано, у позові відмовлено з тих підстав, що позивачем пропущено строк позовної давності.

Постановою Вищого господарського суду України від 15 серпня 2002 р. рішення господарського суду Донецької області від 26 березня 2002 р. та постанову Донецького апеляційного господарського суду від 28 травня — 3 червня 2002 р. скасовано, провадження у справі припинено з огляду на те, що спір не підлягає вирішенню в господарських судах України.

Верховним Судом України 7 листопада 2002 р. порушено провадження за касаційною скаргою Донецької залізниці, у якій порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 15 серпня 2002 р. та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права.

Касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Висновок касаційного суду стосовно того, що спір не підлягає вирішенню в господарських судах України, не ґрунтується на вимогах чинного законодавства.

Зміни, внесені до ч. 5 ст. 8 ГПК Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про банки і банківську діяльність» не є підставою для такого висновку.

Згадана частина ст. 8 ГПК викладена в такій редакції: «Якщо у відповіді про визнання претензії не повідомляється про перерахування визнаної суми, то через 20 днів після її отримання така відповідь є підставою для примусового стягнення заборгованості ДВС в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

У зв'язку з прийняттям змін до цієї статті, інших змін до ГПК, які б унеможливлювали звернення з позовом до господарського суду особою, яка має відповідь боржника про визнання заявленої до нього претензії, не внесено.

Водночас системний аналіз норм процесуального законодавства свідчить про наявність у особи, претензія якої була визнана боржником, права звертатися з позовом до суду про стягнення визнаної у претензії суми коштів.

Так, у ст. 57 ГПК серед інших документів, що додаються до позовної заяви, зазначена копія відповіді на претензію, якщо відповідь одержано. Застережень про те, що це стосується випадків одержання відповіді, в якій претензія не визнається, законодавцем не зроблено. Визнання претензії не є способом припинення зобов'язання, не свідчить про відсутність спору; чинне законодавство не виключає можливості визнання відповіді на претензію такою, що не підлягає виконанню; вона може бути втрачена кредитором; сума боргу, яка визнана у відповіді на претензію, може не співпадати з розміром, зазначеним кредитором у претензії або з розміром фактичної заборгованості боржника як на момент визнання претензії, так і на момент звернення з позовом до суду про захист порушеного права.

Наявність відповіді на претензію не передбачена серед підстав припинення провадження у справі (ст. 80 ГПК) та серед підстав залишення позову без розгляду (ст. 81 ГПК).

До внесення змін до ст. 63 АПК Законом України від 17 травня 2001 р. серед підстав для повернення позовної за-

яви і доданих до неї документів без розгляду було передбачено неподання доказів звернення до установи банку за одержанням з відповідача заборгованості, коли вона відповідно до законодавства мала бути одержана через банк (п. 8 ч. 1 ст. 63 АПК).

Наявність у позивача відповіді на претензію, за виконанням якої він не звернувся до ДВС, на сьогодні не передбачено як підставу для повернення позовної заяви і доданих до неї документів без розгляду (у ст. 63 ГПК).

Відповідно до ч. 2 ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Як зазначено в резолютивній частині рішення Конституційного Суду України від 9 липня 2002 р. у справі щодо офіційного тлумачення положення ч. 2 ст. 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів), положення ч. 2 ст. 124 Конституції України щодо поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі, в аспекті конституційного звернення необхідно розуміти так, що право особи (громадянина України, іноземця, особи без громадянства, юридичної особи) на звернення до суду за вирішенням спору не може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами.

Крім того, мотивуючи прийняття такого рішення, Конституційний Суд України зазначив, що обов'язкове досудове врегулювання спорів, яке виключає можливість прийняття позовної заяви до розгляду і здійснення за нею правосуддя, порушує право особи на судовий захист. Можливість використання суб'єктами правовідносин досудового врегулювання спорів може бути додатковим засобом правового захисту, який держава надає учасникам певних правовідносин, що не суперечить принципу здійснення правосуддя виключно судом. Виходячи з необхідності підвищення рівня правового захисту, держава може стимулювати вирішення правових спорів у межах досудових процедур, однак їх використання є правом, а не обов'язком особи, яка потребує такого захисту.

Отже, постанова Вищого господарського суду України прийнята з порушенням вимог чинного законодавства і підлягає скасуванню.

Скасовуючи оскаржувану постанову, Судова палата не вбачає підстав для скасування постанови апеляційної інстанції. Постанова останньої ґрунтується на вимогах чинного законодавства, відповідає фактичним обставинам, встановленим апеляційною інстанцією.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Донецької залізниці задовольнити частково.

Постанову Вищого господарського суду України від 15 серпня 2002 р. скасувати.

Постанову Донецького апеляційного господарського суду від 28 травня — 3 червня 2002 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 15 серпня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 листопада 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Донецької залізниці на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 28 травня — 3 червня 2002 р. у справі за позовом Донецької залізниці до ТОВ «ЦЗФ «Узлівська» про звернення стягнення на майно у розмірі 425,40 грн.

Рішенням господарського суду Донецької області від 26 березня 2002 р. позов задоволено та звернуто стягнення на майно за визнаною претензією відповідача у розмірі 425,40 грн. на користь позивача.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 28 травня — 3 червня 2002 р. рішення суду від 26 березня 2002 р. скасовано та у позові відмовлено.

У касаційній скарзі позивач просить скасувати оскаржувану постанову, посилаючись на те, що вона прийнята з порушенням норм чинного законодавства, та залишити в силі рішення.

Вивчивши справу, суд встановив таке.

У зв'язку з визнанням претензії (лист відповідача від 16 лютого 1998 р. № 08/140) на суму 425,40 грн., позивач 8 квітня 1998 р. надіслав обслуговуючому банку платіжну вимогу від 2 квітня 1998 р. № 573 про списання боргу. Банк кошти не списав через їх відсутність і на підставі ст. 19 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» повернув платіжну вимогу без виконання.

Згідно з ч. 5 ст. 8 ГПК у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про банки і банківську діяльність», яка діє з 20 лютого 2002 р., якщо у відповіді про визнання претензії не повідомляється про перерахування визнаної суми, то через 20 днів після отримання така відповідь є підставою для примусового стягнення заборгованості ДВС у порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

Усупереч наведеній нормі позивач звернувся до суду з позовом, зареєстрованим канцелярією 4 березня 2002 р., про звернення стягнення боргу на майно відповідача.

Суди першої та апеляційної інстанцій не взяли до уваги те, що спір не підвідомчий господарському суду, розглянули справу по суті.

Враховуючи викладене, постановлені судові рішення підлягають скасуванню, а провадження у справі — припиненню у зв'язку з тим, що спір не підлягає вирішенню в господарських судах України.

На підставі викладеного та керуючись п. 1 ч. 1 ст. 80, статтями 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Рішення господарського суду Донецької області від 26 березня 2002 р. та постанову Донецького апеляційного господарського суду від 28 травня — 3 червня 2002 р. скасувати.

Провадження у справі припинити.

7.6. Згідно з вимогами п. 1 ст. 83 ГПК, якщо у вирішенні спору буде встановлено, що зміст договору суперечить чинному законодавству, то господарський суд повинен з власної ініціативи визнати цей договір недійсним повністю або у певній частині

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 20 січня 2004 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» на постанову Вищого господарського суду України від 22 жовтня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» до Миколаївської міської ради, Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради, за участю третіх осіб: ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв», організації орендарів орендного підприємства готельного господарства, про визнання частково недійсним рішення Миколаївської міської ради від 29 травня 2001 р. № 30/27 та спонукання приватизувати комунальне майно (цілісний майновий комплекс готелю «Миколаїв») шляхом викупу,

встановив:

У грудні 2000 р. ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» звернулось до арбітражного суду Миколаївської області з позовом до Управління майном комунальної

власності Миколаївської міської ради про зобов'язання прийняти рішення про приватизацію позивачем шляхом викупу частини майнового комплексу готелю «Миколаїв» та затвердити договір купівлі-продажу комунального майна у редакції позивача. Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що відмова відповідача у задоволенні заяви про приватизацію комунального майна та укладенні договору купівлі-продажу не відповідають вимогам чинного законодавства і суперечать умовам договору оренди з правом викупу готельного господарства від 27 вересня 1991 р.

Пізніше до участі у справі були залучені Миколаївська міська рада як відповідач та ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» і організація орендарів орендного підприємства готельного господарства як треті особи. Крім того, змінено предмет позову — про визнання частково недійсним рішення Миколаївської міської ради № 30/27, зобов'язання відповідачів прийняти рішення про приватизацію позивачем цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв» шляхом викупу та укладення договору купівлі-продажу цього майна з позивачем у його редакції.

Справа судами розглядалась неодноразово.

Рішенням господарського суду Миколаївської області від 29 травня 2003 р. у задоволенні позову відмовлено, оскільки позивачем на обґрунтування позовних вимог не надано достатніх доказів і спірне рішення Миколаївської міської ради відповідає вимогам закону.

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 26 серпня 2003 р. зазначене вище рішення суду скасовано. Позов задоволено. Визнано недійсним рішення Миколаївської міської ради № 30/27 у частині п. 20 додатка 1 до цього рішення щодо визначення ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» покупцем цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв». Зобов'язано відповідачів здійснити приватизацію цього майна шляхом викупу ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» та укласти договір купівлі-продажу в редакції, запропонованій позивачем. Визнано недійсним договір купівлі-продажу комунального майна від 9 липня 2001 р., укладе-

ний між Управлінням майном комунальної власності Миколаївської міської ради та ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв». Зобов'язано кожну сторону повернути другій стороні все одержане за угодою.

Постанова мотивована тим, що спірним рішенням Миколаївської міської ради (п. 20 додатка 1) ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» було визнано покупцем цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв» за відсутності його заяви на приватизацію, що є порушенням процедури підготовки об'єкта до приватизації. Тому п. 20 додатка 1 спірного рішення визнано недійсним. Договір купівлі-продажу комунального майна від 9 липня 2001 р., укладений між Управлінням майном комунальної власності Миколаївської міської ради та ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв», також визнано недійсним, оскільки він укладений на виконання незаконного рішення міської ради, про що зазначено вище. Згідно з чинним рішенням господарського суду Миколаївської області від 23 вересня 2002 р. у справі № 12/97 позивач є єдиним господарським товариством, що є правонаступником орендаря за договором оренди з правом викупу від 27 вересня 1991 р. та має право на приватизацію цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв» шляхом викупу.

Постановою Вищого господарського суду України від 22 жовтня 2003 р. № 8/113-2003 постанову Одеського апеляційного господарського суду від 26 серпня 2003 р. скасовано, а рішення господарського суду Миколаївської області від 29 травня 2003 р. залишено без змін.

Постанова обґрунтована тим, що апеляційний господарський суд дійшов помилкового висновку, що ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» протиправно заявило себе покупцем цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв», а право на приватизацію належить виключно позивачу, оскільки встановлені у справі № 12/97 факти не можна вважати доведеними, адже Миколаївська міська рада не була стороною у тій справі. Крім того, визнання апеляційним господарським судом з власної ініціативи поза межами позовних вимог недійсним договору купівлі-продажу комунального майна від

9 липня 2001 р., укладеного між Управлінням майном комунальної власності Миколаївської міської ради та ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв», суперечить принципу диспозитивності сторін судового процесу.

Ухвалою Верховного Суду України від 18 грудня 2003 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 22 жовтня 2003 р. № 8/113-2003 за касаційною скаргою ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс», в якій порушено питання про скасування цієї постанови Вищого господарського суду України та залишення в силі постанови Одеського апеляційного господарського суду від 26 серпня 2003 р. Посилання зроблені на порушення норм матеріального і процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін та перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Скасовуючи постанову суду апеляційної інстанції, Вищий господарський суд України у своїй постанові, посилаючись на пункти 2.1, 7.3 та 7.10 договору оренди, дійшов висновку, що суб'єктами приватизації готелів вправі були виступати й інші господарські товариства, створені трудовими колективами цих готелів. Крім того, не погоджуючись із висновком апеляційного господарського суду щодо порушення ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» порядку приватизації, зазначив, що ні продавець, ні покупець не сприймали лист Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради від 26 січня 2001 р. № 114 як відмову цьому товариству в приватизації, яку надалі і здійснили.

Такі висновки не ґрунтуються на матеріалах справи та не відповідають вимогам закону.

Як встановлено судами, 27 вересня 1991 р. між Миколаївським обласним управлінням житлово-комунального господарства (орендодавець) та трудовим колективом працівників Миколаївського виробничого об'єднання готельного господарства (орендар) було укладено договір оренди майна тер-

міном на 10 років із правом викупу. Проте умови викупу — ціна об'єкта, порядок, терміни та засоби платежу — у договорі визначені не були.

Так, відповідно до п. 1.2 цього договору зі змінами та доповненнями до нього, предметом договору була оренда цілісних майнових комплексів готелів «Миколаїв», «Україна» та «Центральний».

Враховуючи, що згідно з п. 7.2 договору оренди з правом викупу зазначені об'єкти оренди підлягали викупу як самостійні об'єкти приватизації, пункти 7.3, 7.10 цього договору передбачали, що викуп зазначених об'єктів оренди буде здійснюватися господарським товариством, створеним трудовим колективом кожного із готелів або їх структурних підрозділів. Тобто трудовий колектив кожного готелю мав право створити господарське товариство з метою участі у приватизації цілісного майнового комплексу (або структурного підрозділу) цього готелю. Таким чином, за умовами зазначеного договору оренди з правом викупу покупцем цілісного майнового комплексу кожного готелю могло бути лише одне господарське товариство, у статуті якого зазначено, що це товариство є правонаступником орендаря стосовно договору оренди з правом викупу.

Питання правонаступництва було ретельно досліджено в матеріалах справи № 12/97, в якій рішенням господарського суду Миколаївської області від 23 вересня 2002 р. встановлено, що ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» є єдиним належним правонаступником орендаря за договором оренди з правом викупу від 27 вересня 1991 р. зі змінами та доповненнями до нього. Зазначене рішення суду залишено в силі постановою Вищого господарського суду України від 21 січня 2003 р.

Касаційна інстанція не взяла до уваги наведені факти та дійшла помилкового висновку щодо можливості створення кількох господарських товариств із метою приватизації одного об'єкта.

Згідно зі ст. 111^7 ГПК, переглядаючи в касаційному порядку судові рішення, касаційна інстанція на підставі встановле-

них фактичних обставин справи перевіряє застосування судами першої чи апеляційної інстанцій норм матеріального і процесуального права. Касаційна інстанція не має права вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

У цій справі суд касаційної інстанції дав власну оцінку прийнятому на підставі ч. 1 ст. 101 ГПК судом апеляційної інстанції як додатковий доказ листу Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради від 26 січня 2001 р. № 114, зазначивши, що цей лист не є відмовою у приватизації, тоді як апеляційний господарський суд зробив висновок зі змісту цього листа, що ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» було відмовлено у приватизації готелю «Миколаїв» у зв'язку з тим, що цілісний майновий комплекс готелю «Миколаїв» був включений до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації, тобто з тих самих підстав, що і ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс».

Судами було встановлено, що 29 травня 2001 р. на 30-ій сесії Миколаївської міської ради було прийнято рішення № 30/27 «Про внесення змін та доповнень до переліку об'єктів комунальної власності територіальної громади м. Миколаєва, що підлягають приватизації, затвердженого рішенням міської ради від 26 квітня 2000 р. № 18/7 «Про виконання Програми приватизації майна м. Миколаєва, затвердження звіту про використання позабюджетного фонду приватизації за 1999 рік та затвердження Програми приватизації на 2000–2002 роки».

У пункті 20 додатка 1, затвердженого пунктом 1.1 рішення Миколаївської міської ради від 29 травня 2001 р., цілісний майновий комплекс готелю «Миколаїв» було включено до переліку об'єктів комунальної власності територіальної громади м. Миколаєва, що підлягають приватизації способом «викуп», але покупцем комунального майна було зазначено ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв».

Апеляційна інстанція дійшла правильного висновку, що рішення Миколаївської міської ради від 29 травня 2001 р.

у частині визнання в п. 20 додатка 1 до цього рішення покупцем цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв» ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв», не відповідає вимогам закону та підлягає скасуванню.

Із матеріалів справи вбачається, що на момент прийняття Миколаївською міською радою рішення від 29 травня 2001 р. спір щодо приватизації першого, другого та третього поверхів лівого крила готелю «Миколаїв» було вирішено на користь позивача — ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс». Рішенням арбітражного суду Миколаївської області від 1 березня 2001 р. у справі № 11/52, що набрало чинності, було вирішено спонукати Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради до приватизації комунального майна — частини майнового комплексу готелю «Миколаїв» — ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» та укладення договору купівлі-продажу комунального майна в редакції, наданій позивачем.

Пунктами 4, 5 ст. 7 Закону України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» в редакції Закону від 15 травня 1996 р. передбачено, що для включення підприємства до відповідного переліку об'єктів, що підлягають приватизації, покупець повинен подати до органу приватизації заяву. Орган приватизації розглядає подану заяву і в разі відсутності підстав для відмови у приватизації включає підприємство до відповідного переліку. Результати розгляду не пізніш як через місяць зі дня подання заяви доводяться до заявника у письмовій формі.

Зміст листів Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради від 26 грудня 2000 р. № 1202 та від 26 січня 2001 р. № 114 свідчить про залишення без задоволення обох заяв на приватизацію ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв». У зв'язку з цим апеляційна інстанція дійшла правильного висновку, що ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» було визнано покупцем цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв» за відсутності заяви на приватизацію, що є порушенням процедури підготовки об'єкта до приватизації.

14*5-33

Враховуючи наведене, апеляційна інстанція дійшла правильних висновків, що позовні вимоги ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» щодо спонукання Миколаївської міської ради та Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради приватизувати комунальне майно (цілісний майновий комплекс готелю «Миколаїв») шляхом викупу та укласти договір купівлі-продажу цього майна з ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» у редакції, наданій позивачем, є правомірними та підлягають задоволенню.

Водночас матеріали справи свідчать, що на виконання незаконного в частині зазначення у п. 20 додатка 1 до рішення Миколаївської міської ради від 29 травня 2001 р. покупцем цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв» ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» 9 липня 2001 р. між Управлінням майном комунальної власності Миколаївської міської ради та ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» було укладено договір купівлі-продажу комунального майна (цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв»).

Згідно з вимогами ч. 1 ст. 83 ГПК якщо під час вирішення господарського спору буде встановлено, що зміст договору суперечить чинному законодавству, то господарський суд повинен з власної ініціативи визнати цей договір недійсним повністю або у певній частині.

У зв'язку з цим апеляційна інстанція на підставі ст. 48 ЦК правильно визнала недійсним пов'язаний із предметом цього спору договір купівлі-продажу комунального майна, оскільки він суперечить законодавству, адже був укладений на виконання незаконного рішення міської ради та є таким, що порушує вимоги п. 9 ст. 17 Закону України «Про приватизацію майна державних підприємств», яким передбачено право орендаря (у цьому разі його правонаступника — ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс») на викуп об'єкта оренди. Покупець за договором купівлі-продажу комунального майна — ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» — не є ні орендарем, ні його правонаступником стосовно права викупу орендованого майна.

Крім цього, слід зазначити, що на момент прийняття Миколаївською міською радою рішення від 29 травня 2001 р. і на момент укладення 9 липня 2001 р. договору купівлі-продажу комунального майна було чинним рішення арбітражного суду Миколаївської області від 1 березня 2001 р. у справі № 11/52, яким вирішено спонукати Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради до приватизації комунального майна — частини майнового комплексу готелю «Миколаїв» — ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» та укладення договору купівлі-продажу комунального майна в редакції, наданій позивачем. Укладення Управлінням майном комунальної власності Миколаївської міської ради цього договору не з позивачем, а з іншим товариством (ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв»), є порушенням вимог ст. 45 ГПК щодо обов'язковості виконання на всій території України рішень, ухвал і постанов господарських судів.

З урахуванням наведеного постанову Вищого господарського суду України від 22 жовтня 2003 р. № 8/113-2003 слід скасувати, а постанову Одеського апеляційного господарського суду від 26 серпня 2003 р. — залишити в силі.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 22 жовтня 2003 р. скасувати, а постанову Одеського апеляційного господарського суду від 26 серпня 2003 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 22 жовтня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 20 січня 2004 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 26 серпня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» до Миколаївської міської ради, Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради, за участю третіх осіб: ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв», організації орендарів орендного підприємства готельного господарства про визнання частково недійсним рішення Миколаївської міської ради від 29 травня 2001 р. № 30/27 та спонукання приватизувати комунальне майно (цілісний майновий комплекс готелю «Миколаїв») шляхом викупу.

Справа розглядалася судами неодноразово й останнім рішенням від 29 травня 2003 р. господарського суду Миколаївської області в позові відмовлено з підстав недоведеності та безпідставності позовних вимог.

Одеський апеляційний господарський суд постановою від 26 серпня 2003 р. здійснив процесуальне правонаступництво, замінивши Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради його правонаступником — Фондом комунальної власності Миколаївської міської ради, та скасував рішення у справі і задовольнив позов з визнанням недійсним рішення від 29 травня 2001 р. Миколаївської міської ради в частині визначення ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» покупцем цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв»; зобов'язав Миколаївську міську раду та Фонд комунальної власності Миколаївської міської ради здійснити приватизацію комунального майна — цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв» шляхом його викупу ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» та укласти договір купівлі-продажу

комунального майна в редакції позивача; визнав із власної ініціативи недійсним договір купівлі-продажу комунального майна від 9 липня 2001 р., укладений між Управлінням майном комунальної власності Миколаївської міської ради та ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв»; застосував реституцію та здійснив розподіл судових витрат.

Постанова мотивована доведеністю господарським судом Миколаївської області у справі № 12/97 фактів, що мають значення для вирішення цього спору; порушенням ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» порядку приватизації спірного майна; неправомірністю внесення цією особою до власного статуту положень про правонаступництво стосовно права викупу орендованого майна від організації орендарів орендного підприємства готельного господарства.

ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» вважає, що постанова апеляційного господарського суду підлягає скасуванню через неправильне застосування судом положень законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про приватизацію державного майна», а також декретів КМУ «Про додаткове регулювання орендних відносин» у редакції від 20 травня 1993 р. та «Про приватизацію цілісних майнових комплексів державних підприємств та їхніх структурних підрозділів, зданих в оренду» в редакції від 15 грудня 1992 р.

ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс» заперечує доводи третьої особи з огляду на їх безпідставність і просить відмовити в задоволенні касаційної скарги.

Перевіривши повноту встановлення Одеським апеляційним господарським судом обставин справи та їх правову оцінку, Вищий господарський суд України дійшов висновку про невідповідність прийнятої постанови вимогам закону з огляду на таке.

Як встановлено судами, у 1991 році між Миколаївським обласним управлінням житлово-комунального господарства і трудовим колективом Миколаївського виробничого об'єднання готельного господарства був укладений договір оренди майна строком на 10 років із правом викупу, але самі умови викупу сторонами визначені не були. У 1992 році членами

трудового колективу орендаря була створена організація орендарів орендного підприємства готельного господарства і в цьому ж році за рішенням Миколаївського облвиконкому майновий комплекс готельного господарства було передано до комунальної власності Миколаївської міської ради.

У квітні 1998 р. арбітражний суд Миколаївської області за результатами вирішення господарського спору у справі № 1504/3 затвердив мирову угоду між організацією орендарів орендного підприємства готельного господарства та Управлінням майном комунальної власності Миколаївської міської ради про врегулювання розбіжностей за додатковою угодою від 17 вересня 1996 р. до додатків та змін до договору оренди майна готельного господарства з правом викупу від 27 вересня 1991 р.

У квітні 1995 р. Миколаївська міська рада ухвалила рішення № 4/5 про приватизацію готелю «Миколаїв», але надалі до 2001 року включала це майно до переліків об'єктів, які не підлягали приватизації.

Організацією орендарів орендного підприємства готельного господарства в 1998 році створено ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс», яке подавало до Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради заяви на приватизацію різних частин готелю «Миколаїв», проте йому було відмовлено з підстав перебування майна в переліку об'єктів, що не підлягали приватизації.

У грудні 2000 р. безпосередньо члени трудового колективу готелю «Миколаїв» створили ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв», яке на підставі пунктів 2.1, 7.3 та 7.10 договору оренди від 27 вересня 1991 р. (у редакції додаткової угоди та мирової угоди), а також поданої 24 січня 2001 р. заяви на приватизацію об'єкта заявило себе покупцем цього готелю.

Миколаївською міською радою 29 травня 2001 р. ухвалено рішення про приватизацію майнового комплексу готелю «Миколаїв» та визначено його покупця — ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв».

Апеляційний господарський суд на підставі фактів, які були встановлені рішенням господарського суду Миколаївської

області у справі № 12/97, дійшов висновку, що ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» протиправно заявило себе покупцем цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв», а право на приватизацію готелю належить виключно ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс».

Колегія суддів вважає такий висновок суду апеляційної інстанції необґрунтованим, оскільки судом не були взяті до уваги як структура цілісного майнового комплексу готельного господарства, який мала намір приватизувати організація орендарів орендного підприємства готельного господарства, так і визначені його учасниками домовленості, за якими мала здійснюватися приватизація готельного господарства, а саме умови договору оренди, відповідно до яких суб'єктами приватизації готелів вправі були виступити й інші господарські товариства, створені трудовими колективами цих готелів (пункти 2.1, 7.3 та 7.10 договору оренди), а отже порядок створення товариств, які заявили про намір приватизувати спірне майно.

Відповідно до вимог ст. 35 ГПК встановлені господарським судом Миколаївської області у справі № 12/97 факти не можна було визнавати доведеними з огляду на те, що Миколаївська міська рада не була стороною в тій справі.

Крім того, колегія суддів вважає необґрунтованим висновок апеляційного господарського суду про порушення ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» порядку приватизації за обставини, коли ні продавець, ні покупець не сприймали лист Управління майном комунальної власності Миколаївської міської ради від 26 січня 2001 р. № 114 як відмову цьому товариству в приватизації, яку надалі і здійснили.

Слід також зазначити, що визнання апеляційним господарським судом з власної ініціативи поза межами заявлених позивачем вимог недійсним договору купівлі-продажу комунального майна від 9 липня 2001 р. суперечить конституційному принципу диспозитивності сторін судового процесу.

Таким чином, суд касаційної інстанції вважає, що Одеським апеляційним господарським судом неправильно застосовані до спірних правовідносин також вимоги статей 2, 6, 7 та 17 Закону України «Про приватизацію державного майна» і,

як наслідок, за наявності підстави, за якою визнав незаконною приватизацію майнового комплексу готелю «Миколаїв» ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв», протиправно зобов'язав власника — Миколаївську міську раду, здійснити приватизацію цього ж майна ТОВ «Торгівельно-виробнича компанія «Віс-Альянс», а отже укласти договір купівлі-продажу майна на умовах покупця, а також визнав недійсними рішення від 29 травня 2001 р. Миколаївської міської ради в частині визначення в п. 20 його додатка № 1 покупцем цілісного майнового комплексу готелю «Миколаїв» ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв», договір купівлі-продажу комунального майна від 9 липня 2001 р.

Зазначене в силу вимог ст. 111^{10} ГПК є підставою для скасування постанови господарського суду апеляційної інстанції і залишення в силі рішення місцевого господарського суду.

З урахуванням наведеного, керуючись статтями 111^{5}, 111^{7}, 111^{9}, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Трудовий колектив готелю «Миколаїв» задовольнити.

Постанову Одеського апеляційного господарського суду від 26 серпня 2003 р. у цій справі скасувати, а рішення Миколаївського господарського суду від 29 травня 2003 р. залишити в силі.

7.7. Вихід арбітражного суду за межі позовних вимог без обґрунтування такої дії необхідністю захисту прав і законних інтересів сторін (ст. 83 АПК) порушує визначений ст. 129 Конституції України принцип диспозитивності, а тому є підставою для скасування відповідного судового рішення

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 20 травня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ЗАТ КБ «ПриватБанк» на постанову від 27 листопада — 11 грудня 2001 р. Вищого господарського суду України у справі за позовом науково-виробничої дослідної агрофірми «Наукова» (далі — Фірма) до ЗАТ КБ «ПриватБанк» (далі — Банк) про визнання недійсним договору застави, укладеного між Фірмою і Банком 18 липня 1997 р.,

встановив:

Позов до арбітражного суду Дніпропетровської області Фірма пред'явила 9 січня 2001 р.

Заявлена позовна вимога обґрунтовувалась невідповідністю договору застави вимогам статей 4 і 11 Закону України «Про заставу» (далі — Закон про заставу), ст. 6 Закону України «Про власність» (далі — Закон про власність) та ст. 15 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» (далі — Закон про наукову діяльність).

Виходячи з положень названих законів про те, що предметом застави не може бути майно, яке заставодавець не має права відчужувати і на яке не може звертатися стягнення; що заставодавцем може бути власник майна, який має право відчужувати заставлене майно; що державне майно закріплено за Фірмою на праві оперативного управління і, відповідно,

без права розпорядження цим майном; що майно Фірми є майном Академії аграрних наук України, форма власності на це майно не може змінюватись, воно не може бути предметом застави і повинно використовуватися відповідно до статуту Академії, Фірма вважала, що оспорюваний договір застави є недійсним на підставі статей 48 ЦК (недійсність угоди, яка не відповідає вимогам закону) і 50 ЦК (недійсність угоди юридичної особи, що суперечить її цілям).

Рішенням арбітражного суду Дніпропетровської області від 11 березня 2001 р. у позові відмовлено з тих підстав, що Фірма є державним підприємством, закріплене за нею майно належить їй на праві повного господарського відання, а не оперативного управління, і щодо якого вона самостійно може здійснювати заставу.

Постановою цього ж суду від 5 червня 2001 р. зазначене судове рішення скасовано, оспорюваний договір застави визнано неукладеним, а провадження щодо визнання його недійсним припинено. Названа постанова обґрунтована тим, що додатковою угодою від 16 червня 1999 р. предмет договору застави був змінений на товари в обороті, а істотною умовою договору застави з таким предметом відповідно до ст. 41 Закону про заставу є визначення в договорі видів товарів, якими може бути замінено предмет застави. У зазначеній додатковій угоді названа істотна умова відсутня.

Оскаржуваною постановою Вищий господарський суд України постанову арбітражного суду Дніпропетровської області залишив без змін.

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення представників сторін, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Визнаючи оспорюваний договір застави неукладеним, суди виходили з того, що його предметом відповідно до додаткової угоди № 1 до нього від 16 червня 1999 р. є товари в обороті (соняшник, пшениця, масло вершкове, племінна худоба, м'ясо

яловиче), а тому його зміст має відповідати вимогам ст. 41 Закону про заставу.

Зазначена стаття містить перелік спеціальних істотних умов договору застави товарів в обороті або в переробці. Однією з таких умов є наявність у договорі найменувань видів товарів, якими може бути замінено предмет застави.

Відповідно до ст. 153 ЦК договір вважається укладеним, коли між сторонами в потрібній у належних випадках формі досягнуто згоди за всіма істотними умовами, які, зокрема, визнані такими за законом.

Судами встановлено і це вбачається з матеріалів справи, що оспорюваний договір не містить зазначеної спеціальної істотної умови.

Проте позов містив вимогу не про визнання договору неукладеним, а про визнання його недійсним із підстав невідповідності вимогам закону і як такого, що суперечить цілям діяльності Фірми.

Арбітражний суд при перевірці судового рішення в порядку нагляду вийшов за межі позовних вимог, не обґрунтувавши свою дію необхідністю захисту прав і законних інтересів сторін, як цього вимагала ст. 83 АПК.

При цьому був порушений конституційний принцип диспозитивності учасників судового процесу, закріплений ст. 129 Конституції України.

У зв'язку з цим оскаржувана постанова Вищого господарського суду України та постанова арбітражного суду Дніпропетровської області підлягають скасуванню.

Спір по суті вирішено судом першої інстанції, рішення якого підлягає залишенню в силі як законне й обґрунтоване.

При прийнятті судового рішення від 11 березня 2001 р. арбітражний суд Дніпропетровської області дійшов вичерпних юридичних висновків щодо встановлених фактичних обставин справи, а також достатньо обґрунтував висновок про відсутність законодавчих обмежень для самостійного здійснення Фірмою застави належного їй на праві повного господарського відання майна і правильно застосував до спірних правовідносин сторін норми матеріального права.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ЗАТ КБ «ПриватБанк» задовольнити, постанову Вищого господарського суду України від 27 листопада — 11 грудня 2001 р. та постанову арбітражного суду Дніпропетровської області від 5 червня 2001 р. скасувати, а рішення арбітражного суду Дніпропетровської області від 11 березня 2001 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 27 листопада — 11 грудня 2001 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 20 травня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ЗАТ КБ «Приватбанк» на постанову арбітражного суду Дніпропетровської області від 5 червня 2001 р. у справі за позовом науково-виробничої дослідної агрофірми «Наукова» (далі – Фірма) до ЗАТ КБ «Приватбанк» про визнання недійсним договору застави.

Рішенням арбітражного суду Дніпропетровської області від 11 березня 2001 р. у позові про визнання недійсним договору застави від 18 липня 1997 р. відмовлено з тих підстав, що майно за Фірмою як підприємством з державною формою власності закріплено Академією аграрних наук України на праві повного господарського відання і, у зв'язку з цим, вона правомірно уклала договір застави на таке майно: насіння соняшнику – 3 929,84 т; пшениця 4 класу – 7 000 т; масло вершкове – 150 т; племінна худоба – 200 голів; м'ясо яловичини 1 категорії напівтуші – 300 т.

Посилання позивача на ту обставину, що цей договір підписаний не уповноваженою особою, судом не взято до уваги

з тих підстав, що статутом Фірми не передбачена можливість припинення повноважень директора його ж наказом.

На час хвороби в. о. директора Фірми С. його обов'язки згідно з наказом від 14 червня 1999 р. № 130 виконував В. Спірний договір підписав С.

Постановою від 5 червня 2001 р. голова арбітражного суду рішення у справі скасував; договір застави від 18 липня 1997 р. визнав таким, що неукладений; провадження у справі щодо визнання цього договору недійсним припинив на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 АПК.

При цьому суд встановив, що передані в заставу товари є такими, що підпадають під дію ст. 41 Закону про заставу (тобто є товарами, які знаходяться в обороті або переробці), і у зв'язку з цим договір застави повинен визначати види товарів, якими може бути замінено предмет застави в разі його відсутності, що зазначений договір таких умов не містить. Згідно зі ст. 153 ЦК договір вважається укладеним з моменту досягнення сторонами згоди за всіма істотними умовами договору, які визначені законодавством або необхідні для договору цього виду.

У поданій касаційній скарзі ЗАТ КБ «Приватбанк» просить поновити йому процесуальний строк на подання касаційної скарги та скасувати постанову арбітражного суду як таку, що ухвалена з порушенням матеріального права, тобто статей 4, 12, 40–43 Закону про заставу, що послідовно визначають предмет застави, зміст договору застави, предмет застави товарів в обороті або в переробці, права заставодавця при заставі товарів в обороті або в переробці та обов'язки заставодавця при заставі товарів в обороті або в переробці.

Скаржник зазначає, що передбачені цим Законом види застави (іпотека, застава товарів в обороті або в переробці, заклад, застава цінних паперів, застава майнових прав) не є вичерпними, і у зв'язку з цим могло передаватись у заставу будь-яке рухоме майно, без встановлення для нього статусу товарів в обороті або сировини в переробці, що мало місце при укладенні спірного договору застави.

У засіданні суду оголошувалась перерва до 11 грудня 2001 р. з метою всебічного і повного розгляду справи та забезпечення прийняття обґрунтованого рішення.

У судовому засіданні відповідач, в особі його повноважних представників, додатково зазначив, що серед заставленого майна є племінна худоба як основний засіб виробництва, який не підлягає передачі в заставу; що зміст п. 7 договору застави свідчить про намір сторін визначитися в майбутньому щодо виду товару, яким може бути замінено заставлені товари відповідно до вимог ст. 41 Закону про заставу.

Судова колегія, перевіривши наявні матеріали (фактичні обставини) справи на предмет їх юридичної оцінки арбітражним судом Дніпропетровської області та заслухавши пояснення присутніх у засіданні представників сторін, дійшла висновку про відсутність правових підстав для задоволення касаційної скарги виходячи з такого.

18 липня 1997 р. між сторонами укладено договір застави на забезпечення зобов'язань за кредитним договором від 12 грудня 1996 р. № 152.

Додатковою угодою від 16 червня 1999 р. до зазначеного договору застави пункти 2, 5, 7, 8, 10–12 договору викладені у новій редакції та доповнено договір п. 20.

Відповідно до п. 2 договору в новій редакції на забезпечення своєчасного повернення одержаної за кредитним договором суми Фірма заставила товар, що належить заставодавцю на праві власності, а саме: насіння соняшнику — 3 929,84 т; пшениця 4 класу — 7 000 т; масло вершкове — 150 т; племінна худоба — 200 голів; м'ясо яловичини 1 категорії напівтуші — 300 т.

Правовідносини за цим договором регулюються розділом III «Застава товарів в обороті або у переробці» Закону про заставу.

Відмінною ознакою застави товарів в обороті є їхня оборотність, тобто реалізація третім особам. Відповідно до ст. 42 Закону про заставу при заставі товарів в обороті заставодавець зберігає за собою право володіння, користування і розпорядження предметом застави відповідно до правил розділу III Закону.

Статтею 40 Закону про заставу визначається, що при заставі товарів в обороті реалізовані заставодавцем товари перестають бути предметом застави з моменту їх вручення набувачу або транспортній організації для відправлення набувачу.

Закон встановлює обов'язок для заставодавця у разі відчуження заставлених товарів в обороті замінити їх іншими товарами такої ж або більшої вартості.

У зв'язку з цим ст. 41 Закону про заставу передбачає обов'язковість у договорі застави умови про визначення виду товару, яким може бути замінено предмет застави.

Отже, ця умова є такою, що встановлена законом і наявність її в договорі застави є обов'язковою.

Спірний договір застави такої умови договору не містить, і у зв'язку з цим при ухваленні оскаржуваної відповідачем постанови суд правомірно застосував ст. 153 ЦК.

Підстави, якими обґрунтовується касаційна скарга, судом не беруться до уваги, оскільки суперечать розділу III «Застава товарів в обороті або у переробці» Закону про заставу. Рухоме майно не може передаватись у заставу іншим чином, ніж визначає Закон.

Пояснення представників відповідача в судовому засіданні також не можуть бути підставою для задоволення касаційної скарги, тому що:

• питання віднесення племінної худоби, яка заставлялась, до основних засобів виробництва потребує додаткового дослідження, що не належить до компетенції касаційної інстанції (ст. 111^7 ГПК). Це питання мало б правове значення для справи лише в разі заявлення позову про вилучення цього майна з переліку заставленого.

Представники позивача пояснили, що в заставу передавався молодняк племінної худоби, який призначався для реалізації, і у зв'язку з цим є товаром в обороті;

• зміст п. 7 договору застави свідчить, що заміна одного предмета застави на інший може проводитись за наявності згоди банку, що відповідає вимогам ст. 43 Закону про заставу, але не підтверджує наміру сторін у майбутньому визначити вид товару, яким може замінюватись заставлений товар в обо-

роті. Можливість такої умови договору зазначений Закон не визначає;

• чинне законодавство не передбачає можливості передачі в заставу майна з визначенням його правового статусу як «просто товар».

Процесуальний строк на подання касаційної скарги пропущений скаржником з поважних причин (направлення на дооформлення заяви про перевірку постанови арбітражного суду в порядку судового нагляду на касаційну скаргу у зв'язку зі зміною в законодавстві) та підлягає відновленню.

Витрати за державним митом підлягають покладенню на відповідача.

Враховуючи викладене та керуючись п. 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України», статтями 53, 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Поновити ЗАТ КБ «Приватбанк» процесуальний строк на подання касаційної скарги.

Постанову арбітражного суду Дніпропетровської області від 5 червня 2001 р. у цій справі залишити без змін.

7.8. Право арбітражного суду зменшувати у виняткових випадках розмір неустойки (штрафу, пені) на підставі п. 3 ст. 83 АПК не поширюється на штрафи, встановлені Законом України «Про банки і банківську діяльність», оскільки зазначене право арбітражного суду стосується лише зобов'язань, що виникають із цивільних правовідносин

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 28 січня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу НБУ на постанову судової колегії Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р. у справі за позовом НБУ до АБ «Зевс» про стягнення 234 397,77 грн.,

в с т а н о в и в:

НБУ в арбітражному суді м. Києва 12 березня 1999 р. було пред'явлено позов до АБ «Зевс» про стягнення штрафу в розмірі неправомірно одержаного доходу на загальну суму 234 397,77 грн. Позовна заява підписана першим заступником начальника Управління НБУ по м. Києву і Київській області.

Позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що відповідач порушив економічні нормативи, зокрема, розмір обов'язкових резервів, встановлений Положенням про порядок формування банківською системою України обов'язкових резервів, затвердженим Постановою Правління НБУ, за що ст. 48 Закону України «Про банки і банківську діяльність» передбачена відповідальність. Факт недорезервування коштів на кореспондентському рахунку акціонерного банку встановлено на підставі його довідок. Штраф нараховано за кожний випадок недорезервування.

15*5-33

АБ «Зевс», не оспорюючи факт порушення та правильність нарахування суми штрафу, посилався на те, що недорезервування стало наслідком економічної кризи в країні, підвищення з вересня 1998 р. норми обов'язкового резервування з 15 до 16,5 %, відсутність вини банку, самого доходу тощо.

Рішенням арбітражного суду м. Києва від 29 квітня 1999 р. позов НБУ задоволено, стягнуто з АБ «Зевс» 234 397,77 грн.

Постановою голови арбітражного суду м. Києва від 19 жовтня 1999 р. рішення суду скасовано, в позові відмовлено. Ця постанова мотивована тим, що рішення суду постановлене без урахування збиткової діяльності банку в період, за який нараховані штрафні санкції, та положень нормативно-правових актів, прийнятих самим НБУ.

Постановою Вищого арбітражного суду України від 31 липня 2000 р. зазначені рішення та постанова скасовані, а справа передана на новий розгляд.

Під час нового розгляду спору відповідачем заявлено клопотання про зменшення суми штрафу на 152 677,75 грн. — штраф за січень — лютий 1999 р., від сплати якого банк було звільнено на підставі постанови Правління НБУ «Про формування комерційними банками обов'язкових резервів» від 17 серпня 1999 р.

Рішенням арбітражного суду м. Києва від 27 жовтня 2000 р. з АБ «Зевс» стягнуто 81 750,02 грн. штрафу та 817,50 грн. державного мита, в іншій частині провадження у справі припинено.

Постановою голови арбітражного суду м. Києва від 26 січня 2001 р. рішення суду змінено, стягнуто з банку 40 тис. грн. штрафу та 400 грн. державного мита, в іншій частині позову відмовлено. Постанова у частині зменшення розміру штрафу мотивована тим, що недорезервування коштів викликане об'єктивними обставинами, економічною кризою в державі, антикризовими заходами НБУ та конкретними обставинами справи. Зменшуючи суму штрафу з 81 750,02 грн. до 40 тис. грн., суд послався на п. 3 ст. 83 АПК.

Постановою Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р. постанова голови арбітражного суду м. Києва залишена без змін, виключена з резолютивної частини по-

станови вказівка про стягнення з НБУ на користь АБ «Зевс» 817, 50 грн. державного мита.

Верховним Судом України 27 листопада 2001 р. порушено касаційне провадження за касаційною скаргою НБУ на постанову судової колегії Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р.

Касаційна скарга мотивована тим, що Вищий арбітражний суд України безпідставно погодився з висновком постанови арбітражного суду м. Києва про правомірність застосування п. 3 ст. 83 АПК при зменшенні суми штрафу, що підлягала стягненню з АБ «Зевс». Також НБУ посилається на необґрунтований висновок Вищого арбітражного суду України, викладений у оскаржуваній постанові, стосовно того, що НБУ вийшов за межі своїх повноважень та порушив права юридичної особи, що свідчить про виникнення між сторонами не публічно-правових, а приватноправових відносин, які регулюються ЦК.

Заслухавши суддю-доповідача, доводи представників сторін, вивчивши матеріали справи, Верховний Суд України дійшов висновку про обґрунтованість касаційної скарги.

Згідно зі ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України.

Частиною 2 ст. 19 Конституції України передбачено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Постанова голови арбітражного суду м. Києва від 26 січня 2001 р., якою рішення суду змінено, зменшена сума штрафу з 81 750,02 грн. до 40 тис. грн. із посиланням на п. 3 ст. 83 АПК, ухвалена з порушенням зазначених конституційних вимог.

Передбачене п. 3 ст. 83 АПК, ст. 205 ЦК право зменшувати у виняткових випадках розмір неустойки (штрафу, пені), яка

підлягає стягненню зі сторони, що порушила зобов'язання (цивільно-правові відносини), не могло поширюватися судом на штраф, встановлений ст. 48 Закону України «Про банки і банківську діяльність». Відповідальність, встановлена згаданою нормою, є публічно-правовою (адміністративною). Чинне законодавство не передбачило право суду зменшувати такі штрафи.

Залишаючи без змін незаконну постанову арбітражного суду м. Києва, Вищий арбітражний суд України не дав належної правової оцінки доводам НБУ, дія усупереч повноваженням та вимогам, покладеним на нього статтями 6, 19, 129 Конституції України, Законом України «Про арбітражний суд» та АПК. Його постанова ухвалена з порушенням законності — однієї з основних конституційних засад судочинства.

Отже, постанова Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р. та постанова голови арбітражного суду м. Києва від 26 січня 2001 р. підлягають скасуванню, а рішення арбітражного суду м. Києва від 27 жовтня 2000 р. — залишенню без змін.

Верховний Суд України не має достатніх законних підстав для направлення справи на новий розгляд суду першої інстанції, оскільки це суперечило б положенням ст. 125 Конституції України та статтям 2 і 39 Закону України «Про судоустрій України» у частині визначення статусу Верховного Суду України та його завдання забезпечити законність у здійсненні правосуддя, і викликало б конституційно недопустиму необхідність скасування законного рішення суду першої інстанції. У зв'язку з цим перелік наслідків розгляду касаційної скарги на постанову Вищого господарського суду України, наведений у ст. 111^{18} ГПК, не вважається правовою перешкодою для прийняття зазначеного рішення.

Враховуючи наведене, на підставі статей 6, 19, 124, 129 Конституції України, статей 39, 40, 43, 49 Закону України «Про судоустрій України», керуючись статтями 111^{17}, 111^{19}, 111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу НБУ задовольнити.

Постанову Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 р. та постанову голови арбітражного суду м. Києва від 26 січня 2001 р. скасувати.

Рішення арбітражного суду м. Києва від 27 жовтня 2000 р. залишити без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого арбітражного суду України

від 27 червня 2001 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 28 січня 2002 р.)

Судова колегія з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України розглянула заяву НБУ про перевірку постанови у справі за позовом Управління НБУ м. Києва та Київської області до АБ «Зевс» про стягнення 234 397,77 грн.

Постановою голови арбітражного суду м. Києва від 26 січня 2001 р. рішення цього суду від 27 жовтня 2000 р. змінено, а саме відповідно до п. 3 ст. 83 АПК суд визнав за можливе зменшити розмір штрафу з 81 750,02 грн. до 40 тис. грн., враховуючи, що недорезервування коштів обумовлене об'єктивними обставинами, економічною кризою в державі, антикризовими заходами НБУ, а також зважаючи на конкретні обставини справи. У поворот виконання зміненого рішення стягнуто з НБУ на користь АБ «Зевс» 81 750,02 грн. штрафу та 817,50 грн. державного мита.

Заявник — НБУ — не погоджується з постановою, вважає, що при обґрунтуванні викладених у ній висновків було безпідставно застосовано до правовідносин нецивільного характеру п. 3 ст. 83 АПК і зменшено розмір штрафу за порушення норми обов'язкових резервів як за порушення зобов'язання, за яким відносини його учасників регулюються ЦК. Крім того, заявник заперечує проти стягнення з його рахунка 817,50 грн. державного мита, оскільки згідно з п. 29 ст. 4 Дек-

рету КМУ «Про державне мито» (далі — Декрет) НБУ та його регіональні управління звільнені від сплати державного мита.

Розглянувши заяву, судова колегія Вищого арбітражного суду України визнає її обґрунтованою щодо неправомірності стягнення з НБУ на користь АБ «Зевс» 817,50 грн. державного мита.

Відповідно до ч. 2 п. 40 Інструкції про порядок обчислення та справляння державного мита коли заявник звільнений від сплати державного мита, останнє при задоволенні позову справляється з відповідача (якщо він не звільнений від його сплати), виходячи з розмірів задоволених позовних вимог.

Згідно з п. 23 ст. 4 Декрету позивача — НБУ — звільнено від сплати державного мита.

Крім того, за рішенням від 27 жовтня 2000 р. державне мито в розмірі 817,50 грн. було стягнуто з АБ «Зевс» у дохід державного бюджету, а не на рахунок НБУ.

У зв'язку з цим вказівка в постанові від 26 січня 2001 р. про стягнення 817,50 грн. з НБУ підлягає виключенню.

Враховуючи, що зазначеною постановою в дохід державного бюджету з відповідача стягнуто 400 грн. державного мита, тобто з розміру задоволених постановою від 26 січня 2001 р. позовних вимог, то в поворот виконання зміненого рішення від 27 жовтня 2000 р. необхідно повернути на користь АБ «Зевс» державне мито в розмірі 817,50 грн. із державного бюджету.

Заперечення заявника проти зменшення позовних вимог на підставі п. 3 ст. 83 АПК не підлягає задоволенню.

Судова колегія вважає, якщо орган державного управління, до якого належить НБУ (з особливим статусом), виходить за межі своїх повноважень, порушуючи майнові права юридичної особи, з факту такого порушення виникають не публічно-правові, а приватноправові відносини, що регулюються ЦК.

Крім того, Конституція України вважає можливим пред'являти цивільно-правові вимоги безпосередньо до держави (ст. 56). Це не передбачено ЦК, хоча й не позбавляє юридичну особу права вимагати покладення відповідальності, а суд — по-

кладати її на відповідні органи, з якими в особи виникають майнові відносини, що є предметом цивільного права.

З огляду на викладене судова колегія вважає, що голова арбітражного суду м. Києва мав підстави для зменшення суми штрафу.

Керуючись статтями 106–108 АПК, судова колегія Вищого арбітражного суду України з перегляду рішень, ухвал, постанов

постановила:

Постанову голови арбітражного суду м. Києва від 26 січня 2001 р. залишити без змін, виключивши з резолютивної частини постанови вказівку про стягнення з НБУ на користь АБ «Зевс» 817,50 грн. державного мита.

7.9. У разі об'єднання в одному провадженні кількох вимог у резолютивній частині судового рішення має бути сформульовано, що саме постановив суд за кожною позовною вимогою

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 17 червня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Національної акціонерної страхової компанії «Оранта» (далі — НАСК «Оранта») на постанову Вищого господарського суду України від 17 квітня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Агрофірма «Лан» (далі — Агрофірма) до НАСК «Оранта» про стягнення 1 443 214, 69 грн. та позовом ВАТ КБ «Хрещатик» (далі — Банк) до НАСК «Оранта» про стягнення 594 994, 51 грн.,

встановив:

У серпні 2002 р. Агрофірма звернулася до господарського суду м. Києва з позовом до Київської обласної дирекції НАСК «Оранта», у якому просила визнати загибель врожаю в ре-

зультаті злив страховим випадком та стягнути з відповідача суму 1 443 214,69 грн.

Позовні вимоги обґрунтовувались умовами укладеного між сторонами договору від 28 листопада 2000 р. № 131/21 (далі — договір страхування), за яким застраховано майновий інтерес Агрофірми, пов'язаний із прямими втратами, понесеними внаслідок загибелі (пошкодження) врожаю сільськогосподарських культур градом, зливою, бурею (ураганом), повінню, пожежею, вимерзанням, блискавками, вибухом. Позивач зазначав, що 17 липня 2001 р. виявлено втрату врожаю під час контрольного обмолоту на початку жнив. Страховий випадок, що не визнається відповідачем, виник внаслідок злив, через які зернові на полях були виснажені та вражені хворобою (оливкова пліснявінь). Страховим випадком Агрофірмі спричинено прямі збитки на суму 856 903,11 грн., а у зв'язку з несвоєчасною виплатою страхового відшкодування на цю суму позивачем нарахована пеня — 84 893,40 грн. та 3 % річних — 24 312,06 грн.

Позивач зазначав, що за кредитним договором від 26 січня 2001 р. № 01-10-01 (далі — кредитний договір) Банк надав Агрофірмі кредит для фінансування проекту з вирощування зернових культур. Зобов'язання Агрофірми за кредитним договором забезпечувались майбутнім врожаєм зернових 2001 року. Згідно з умовами кредитного договору до договору страхування було укладено додаткову угоду від 22 січня 2001 р., відповідно до якої особою, що має право на отримання страхового відшкодування, визначено Банк. Посилаючись на те, що у зв'язку з відмовою відповідача виплатити страхове відшкодування, кредит не було погашено в повному обсязі, Агрофірма просила стягнути з відповідача збитки в сумі 379 106,12 грн., спричинені сплатою відсотків за користування кредитом.

Позивач також просив стягнути з відповідача витрати на юридичні послуги в сумі 98 тис. грн.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 3 жовтня 2002 р. Київську обласну дирекцію НАСК «Оранта», яка не є юридичною особою, замінено належним відповідачем — НАСК «Оранта».

У листопаді 2002 р. Банк вступив у справу як третя особа зі самостійними вимогами на предмет спору, подавши позов до НАСК «Оранта», у якому просив визнати загибель врожаю в результаті злив страховим випадком та стягнути з відповідача суму 594 994,51 грн.

Банк зазначав, що внаслідок загибелі врожаю 2001 року через надмірні зливи Агрофірма не виконала в повному обсязі свої зобов'язання за кредитним договором і заборгувала суму 594 994,51 грн. Посилаючись на те, що він є вигодонабувачем за договором страхування, Банк просив стягнути наведену суму на його користь.

НАСК «Оранта» позови Агрофірми та Банку не визнала. Відповідач зазначав, що пошкодження рослин хворобою і втрата з цих причин врожаю не може розглядатися як страховий випадок за укладеним з Агрофірмою договором страхування. За цим договором страховими ризиками визначено такі події: град, злива, буря (ураган), повінь, пожежа, замерзання, блискавки, вибух. Прямими втратами внаслідок зливи є механічне пошкодження врожаю, зокрема вимивання рослин, оголення кореневої системи, ламання стебел, збивання цвіту і плодів, полягання рослин тощо. Фактів загибелі чи механічного пошкодження врожаю від зливи на полях Агрофірми не зафіксовано.

Рішенням господарського суду м. Києва від 19 грудня 2002 р. позови задоволено. Суд визнав загибель врожаю Агрофірми в результаті злив страховим випадком і стягнув з відповідача на користь Банку 594 494,51 грн., на користь Агрофірми — 848 720,18 грн. Висновок щодо доведеності факту настання страхового випадку суд мотивував посиланням на науково-дослідне обґрунтування причин втрати врожаю на посівах озимої пшениці Агрофірми у 2001 році, виконане Інститутом захисту рослин Української Академії аграрних наук, відповідно до якого причиною втрати врожаю та його якості є ферментативно або ензимо-микозне виснаження насіння, що відбувалось у результаті злив у період молочної та воскової стиглості зерна.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 10 лютого 2003 р. та постановою Вищого господарського

суду України від 17 квітня 2003 р. зазначене рішення залишено без змін.

За касаційною скаргою НАСК «Оранта» 22 травня 2003 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 17 квітня 2003 р. У касаційній скарзі порушується питання про скасування оскарженої постанови та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції з підстав неправильного застосування норм матеріального та процесуального права, виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах. На обґрунтування підстав касаційної скарги щодо неоднозначного застосування господарськими судами положень ст. 8 Закону України «Про страхування» та норм ГПК зроблено посилання на постанови Вищого господарського суду України від 27 лютого та 3 квітня 2003 р.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін та третьої особи, розглянувши доводи, наведені в касаційній скарзі, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції виходив із доведеності факту настання страхового випадку. Рішення про стягнення з відповідача суми 1 443 214,69 грн. (із них на користь Агрофірми — 848 720,18 грн., на користь Банку — 594 494,51 грн.) суд мотивував посиланням на умови договору страхування, за яким позивач зобов'язався виплатити страхове відшкодування у разі настання страхового випадку, та норми Закону України «Про страхування».

Погодившись із рішенням суду першої інстанції, суди апеляційної й касаційної інстанцій не звернули уваги на допущені цим судом порушення норм матеріального і процесуального права, що призвело до неправильного вирішення спору.

У позовній заяві Агрофірми було об'єднано кілька позовних вимог, зокрема: вимога про стягнення прямих збитків у сумі 856 903,11 грн., понесених унаслідок настання страхового випадку; вимога про стягнення збитків у сумі 379 106,12 грн.,

спричинених сплатою відсотків за користування кредитом; вимога про сплату пені в сумі 84 893,40 грн. за несвоєчасну виплату страхового відшкодування; вимога про сплату 3 % річних — 24 312,06 грн. із простроченої суми страхового відшкодування; вимога про стягнення витрат на юридичні послуги в сумі 98 тис. грн.

Відповідно до ч. 5 ст. 8 Закону України «Про страхування» (у редакції Закону від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР) страхове відшкодування не може перевищувати розміру прямого збитку, якого зазнав страхувальник. У пункті 5.1 договору страхування передбачено, що розмір страхового збитку визначається шляхом множення різниці між врожаєм за договором страхування і фактично отриманим у фізичній вазі на току страхувальника після первинної очистки на планову його вартість та зафіксований у страховому акті відсоток пошкодження площі з кожного окремого загиблого (пошкодженого) поля.

Оскаржуючи рішення суду першої інстанції в апеляційному та касаційному порядку, НАСК «Оранта» зазначала, що поданий Агрофірмою розрахунок суми прямого збитку не відповідає п. 5.1 договору страхування. Суд апеляційної інстанції цих доводів відповідача не перевірив, а Вищий господарський суд України не звернув уваги на допущену судами неповноту розгляду обставин справи, пов'язаних зі встановленням суми страхового відшкодування, що підлягає виплаті відповідачем відповідно до умов договору страхування.

У частині інших позовних вимог Агрофірми судами першої та апеляційної інстанцій взагалі не розглядались обставини, на яких ґрунтувались ці вимоги; у судових рішеннях відсутнє посилання як на докази, на підставі яких поставлено рішення, так і на законодавство, яким керувалися суди.

Відповідно до роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, викладених у пунктах 6, 7 постанови «Про судове рішення» мотивувальна частина рішення повинна містити встановлені судом обставини, що мають значення для справи, їх юридичну оцінку, а також оцінку всіх доказів, розрахунки, з яких суд виходив при задоволенні грошових та інших вимог. Мотивуваль-

на частина рішення повинна мати посилання на закон та інші нормативні акти матеріального права, на підставі яких визначено права й обов'язки сторін у спірних відносинах. Стосовно вимог до резолютивної частини судового рішення зазначено, що при об'єднанні в одному провадженні кількох вимог має бути сформульовано, що саме вирішив суд щодо кожної позовної вимоги.

Судові рішення у цій справі таким вимогам не відповідають.

Враховуючи викладене, всі ухвалені у справі судові рішення не можуть вважатися законними й обґрунтованими і підлягають скасуванню, а справа — передачі на новий розгляд до суду першої інстанції. При новому розгляді справи суду слід всебічно і повно перевірити доводи, на яких ґрунтуються вимоги та заперечення сторін, і залежно від встановлених обставин вирішити спір відповідно до закону.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу НАСК «Оранта» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 17 квітня 2003 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 10 лютого 2003 р. та рішення господарського суду м. Києва від 19 грудня 2002 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 17 квітня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 червня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Національної акціонерної страхової компанії «Оранта» (далі — НАСК «Оранта») на постанову Київ-

ського апеляційного господарського суду від 10 лютого 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Агрофірма Лан» (далі — Агрофірма) до НАСК «Оранта», за участю третьої особи — ВАТ КБ «Хрещатик» (далі — Банк), про стягнення 1 443 214,69 грн.

Рішенням господарського суду м. Києва від 19 грудня 2002 р. позов задоволено, загибель врожаю Агрофірми в результаті злив визнано як страховий випадок та стягнуто відповідні суми на користь позивача та Банку. Рішення мотивоване обґрунтованістю позовних вимог.

Постановою колегії суддів Київського апеляційного господарського суду від 10 лютого 2003 р. рішення господарського суду першої інстанції залишено без змін.

НАСК «Оранта» звернулася до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою на постанову апеляційного господарського суду, вважаючи, що вона ухвалена внаслідок неправильного застосування норм матеріального та процесуального права, а саме ст. 214 ЦК, статей 8, 24 Закону України «Про страхування» (у редакції, яка діяла в період укладення договору страхування), статей 84, 105 ГПК.

Колегія суддів Вищого господарського суду України, розглянувши касаційну скаргу НАСК «Оранта» на постанову Київського апеляційного господарського суду, заслухавши представників сторін та перевіривши наявні матеріали справи на предмет правильності їх оцінки судом, а також правильність застосування норм права, встановила таке.

Між Агрофірмою та НАСК «Оранта» укладено договір страхування від 28 листопада 2000 р. № 131/21. Відповідно до цього договору Агрофірма застрахувала майновий інтерес, пов'язаний із прямими втратами, понесеними внаслідок загибелі врожаю сільськогосподарських культур градом, зливою, бурею тощо, а страхова компанія прийняла на себе зобов'язання при настанні страхового випадку виплатити страхове відшкодування.

У червні — липні 2001 р. на території Переяслав-Хмельницького району Київської області, де знаходяться землі позивача, йшли зливи, і як прямий їх наслідок — зернові на полях були виснажені та вражені оливковою пліснявінню.

Інститутом захисту рослин Української Академії аграрних наук на замовлення НАСК «Оранта» було зроблено науково-дослідне обґрунтування причин втрати врожаю на посівах озимої пшениці, відповідно до якого причиною втрати врожаю та його якості на посівах озимої пшениці Агрофірми в 2001 році є «ферментативно або ензимо-микозне виснаження насіння, що відбулося в результаті злив у період молочної та воскової стиглості зерна».

Таким чином, господарський суд обґрунтовано дійшов висновку, що в цьому разі мали місце такі явища, виникнення, розвиток і наслідки яких не пов'язані з вольовою діяльністю суб'єктів, тобто природні явища, у зв'язку з чим вони були розцінені судом як страхові випадки.

Відповідно до Закону України «Про страхування» страховик зобов'язаний відшкодувати витрати, понесені страхувальником при настанні страхового випадку в строки, передбачені договором. У матеріалах справи відсутні докази наявності підстав для відмови у виплаті страхового відшкодування, які передбачені пунктами 2.5, 2.6 договору страхування. З урахуванням викладеного, колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що господарські суди першої та апеляційної інстанцій обґрунтовано дійшли висновку про задоволення позовних вимог.

Між Агрофірмою та Банком 26 січня 2001 р. укладено кредитний договір, відповідно до якого банком надано кредит на фінансування проекту з вирощування зернових культур та збору врожаю. Способом забезпечення кредитного договору передбачена застава майбутнього урожаю 2001 року з площі 1 062 га посівів озимої пшениці та жита. Відповідно до додаткової угоди до договору страхування від 28 листопада 2000 р. право на одержання страхового відшкодування має Банк, тому страхове відшкодування судом стягнуто на користь позивача і Банку.

Що стосується посилання НАСК «Оранта» на необґрунтований розрахунок суми позову, то воно не береться до уваги, оскільки це не було предметом розгляду судів першої та апеляційної інстанцій, а касаційна інстанція відповідно до статей

111^5, 111^7 ГПК на підставі вже встановлених фактичних обставин перевіряє рішення місцевого господарського суду чи постанову апеляційного господарського суду виключно на предмет правильності застосування норм матеріального і процесуального права.

За таких обставин постанова Київського апеляційного господарського суду відповідає матеріалам справи та чинному законодавству, а тому має бути залишена без змін.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу НАСК «Оранта» залишити без задоволення.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 10 лютого 2003 р. у цій справі залишити без змін.

7.10. Зазначивши в резолютивній частині рішення про звернення в дохід держави вартості пакета акцій, суд першої інстанції не зазначив особи, з якої стягнуто грошову суму, чим порушив вимоги ст. 84 ГПК

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 20 травня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Інвестиційна компанія «Росан-Капітал» (далі — Інвестиційна компанія) на постанову Вищого господарського суду України від 11 лютого 2003 р. у справі за позовом ВАТ «Львівське автотранспортне підприємство 24657» (далі — Товариство) до Інвестиційної компанії про визнання недійсним договору комісії,

в с т а н о в и в:

У січні 2002 р. Товариство звернулося до господарського суду Львівської області з позовом до Інвестиційної компанії, третя особа — ПП «Десна-Авто» (далі — Підприємство), про визнання недійсним договору комісії від 14 червня 2001 р. (далі — договір комісії), укладеного між Підприємством та Інвестиційною компанією.

Позивач зазначав, що на підставі договору комісії Інвестиційна компанія придбала для Підприємства на біржових торгах пакет акцій Товариства кількістю 540 319 штук за ціною 0,14 грн. за акцію на загальну суму 75 644,66 грн., про що укладено біржовий контракт від 27 червня 2001 р. між ФДМ та Інвестиційною компанією. Позивач зазначав, що відчуження пакета акцій здійснено з порушенням вимог п. 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки, затвердженої Законом України «Про Державну програму приватизації» від 18 травня 2000 р. № 1723-III. На думку Товариства, Інвестиційна компанія повинна була знати, що продаж пакета акцій на торгах здійснювався з грубим порушенням чинного законодавства, і з цих підстав позивач просив визнати договір комісії недійсним на підставі статей 48, 50 ЦК.

У процесі розгляду справи Товариство змінило позовні вимоги і просило визнати договір комісії недійсним на підставі ст. 49 ЦК, вважаючи, що договір комісії укладено з метою, завідомо суперечною інтересам держави і суспільства.

Інвестиційна компанія позов не визнала, посилаючись на те, що комісійну діяльність з цінними паперами здійснює згідно зі статутом та на підставі ліцензії; порядок укладення договорів комісії регулюється главою 35 ЦК, норми якої дотримано.

Рішенням господарського суду Львівської області від 7 березня 2002 р. позов задоволено: договір комісії визнано недійсним на підставі ст. 49 ЦК; Підприємство зобов'язано передати пакет акцій Товариства кількістю 540 319 штук у дохід держави для анулювання через Товариство; вартість пакета акцій у сумі 75 644,66 грн. звернуто в дохід держави; з Інвестиційної компанії стягнуто в дохід держави 756,45 грн. комісійної винагороди.

Суд зазначив, що договір комісії укладено з порушенням вимог п. 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки, наказів ФДМ «Про затвердження Порядку викупу непроданих у період з 1995 по 1999 рік акцій відкритих акціонерних товариств, створених на базі об'єктів групи Б, В, на умовах, визначених пунктом 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки» та «Щодо запровадження процедури одержання згоди або відмови на викуп акцій ВАТ від осіб, що мають право на викуп відповідно до пункту 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки».

За цих обставин суд дійшов висновку щодо наявності у сторін за договором комісії очевидного умислу на укладення угоди з метою, суперечною інтересам держави і суспільства, обґрунтувавши цей висновок посиланням на незаконне відчуження майна у процесі приватизації на шкоду інтересам колективу акціонерного товариства.

Постановами Львівського апеляційного господарського суду від 26 вересня 2002 р. та Вищого господарського суду України від 11 лютого 2003 р. зазначене рішення залишено без змін.

Верховним Судом України 24 квітня 2003 р. за касаційною скаргою Інвестиційної компанії порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 11 лютого 2003 р. У касаційній скарзі порушується питання про скасування зазначеної постанови та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції. Касаційна скарга мотивована посиланням на невідповідність оскарженої постанови рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права, виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах, неправильне застосування норм матеріального та процесуального права. На обґрунтування цих підстав зроблено посилання на постанову Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про визнання угод недійсними» зі змінами та роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання практики вирішення

16*5-33

спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними» від 12 березня 1999 р. № 02-5/111 зі змінами і доповненнями.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників відповідача та позивача, розглянувши доводи, наведені у касаційній скарзі, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

У пункті 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки передбачено, що державні органи приватизації протягом 2000 року пропонують до продажу непродані акції об'єктів груп Б, В (віднесених до таких груп відповідно до Державної програми приватизації на 1998 рік), продаж акцій яких здійснювався з 1995 по 1999 рр. включно, для забезпечення продажу 100 % шляхом пропозиції зазначених акцій на організаційно оформлених ринках цінних паперів у встановленому порядку. У разі якщо ці пакети не будуть продані, державний орган приватизації пропонує їх для викупу акціонерам, які придбали акції відповідних відкритих акціонерних товариств на пільгових умовах, коштами за ціною на рівні половини номінальної вартості акцій. У разі відмови від придбання зазначених акцій державний орган приватизації вносить на загальні збори акціонерів питання про зменшення статутного фонду та анулювання таких акцій відповідно до статей 32, 39 Закону України «Про господарські товариства». На виконання зазначених положень п. 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки наказом ФДМ від 24 липня 2000 р. № 1515 затверджено Порядок викупу непроданих у період з 1995 по 1999 рр. акцій відкритих акціонерних товариств, створених на базі об'єктів групи Б, В, за умовами, визначеними п. 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки (далі — Порядок), видано наказ «Щодо запровадження процедури одержання згоди або відмови на викуп акцій ВАТ від осіб, що мають право на викуп відповідно до п. 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки».

Задовольняючи позов, суд першої інстанції виходив із того, що договір комісії укладено з порушенням вимог зазначених актів законодавства, а сторони в договорі комісії діяли

умисно та переслідували мету незаконного відчуження майна у процесі приватизації на шкоду інтересам колективу акціонерного товариства.

Із такими висновками погодились суди апеляційної й касаційної інстанцій, не звернувши уваги на те, що судом не з'ясовано наявність тих обставин, з якими закон пов'язує недійсність угоди за правилами ст. 49 ЦК.

Згідно зі ст. 49 ЦК недійсною є угода, укладена з метою, завідомо суперечною інтересам держави і суспільства. Пленум Верховного Суду України в п. 6 постанови «Про судову практику в справах про визнання угод недійсними» зі змінами роз'яснив, що дія цієї норми поширюється на угоди, які порушують основні принципи наявного суспільного ладу. До них, зокрема, належать угоди, спрямовані на використання всупереч закону колективної, державної або чиєїсь приватної власності з корисливою метою, приховування фізичними та юридичними особами від оподаткування доходів, використання майна, що перебуває в їх власності або користуванні, на шкоду правам, свободам і гідності громадян, інтересам суспільства, на незаконне відчуження землі або незаконне нею користування, розпорядження чи придбання всупереч встановленим правилам предметів, вилучених з обігу або обмежених в обігу.

Таким чином, саме публічний характер інтересів, що порушуються подібними угодами, виокремлює їх серед інших протизаконних угод та дає підстави для застосування особливих наслідків їхньої недійсності, передбачених ст. 49 ЦК.

На обґрунтування судових рішень у цій справі зроблено посилання на порушення інтересів акціонерного товариства, його акціонерів, колективу (трудового колективу) цього товариства. Проте суди помилково ототожнили інтереси Товариства та його акціонерів з інтересами суспільства в цілому. Юридично неспроможним є посилання судів на порушення інтересів трудового колективу акціонерного товариства, оскільки трудовий колектив не є учасником відносин, що врегульовані п. 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки.

Судом допущено й інші порушення норм матеріального і процесуального права, на які не звернув уваги Вищий господарський суд України.

Також судом не вирішувалось у встановленому процесуальним законом порядку питання про залучення Підприємства до участі у справі як відповідача. Отже, зобов'язавши Підприємство передати в дохід держави пакет акцій Товариства кількістю 540 319 штук та стягнувши з Підприємства частину судових витрат, суд першої інстанції поклав відповідальність за позовом на особу, яка не є відповідачем у цій справі.

Ухваливши рішення про анулювання акцій, суд першої інстанції застосував наслідки недійсності угоди, не передбачені ст. 49 ЦК, а також узяв на себе виконання функцій, які не належать до його компетенції. Відповідно до п. 12 Порядку внесення на загальні збори акціонерів питання про зменшення статутного фонду та анулювання акцій покладено на органи приватизації. Крім того, зазначене питання вноситься органом приватизації на загальні збори акціонерів лише у тому разі, якщо акції пропонувались акціонерам до викупу, але під час викупу не були реалізовані. При цьому має бути додержано механізм організації та проведення викупу акцій, встановлений Порядком.

Зазначивши у резолютивній частині рішення про звернення в дохід держави вартості пакета акцій у сумі 75 644,66 грн., суд першої інстанції не зазначив особу, з якої стягнуто грошову суму, тобто рішення в цій частині ухвалено з порушенням вимог ст. 84 ГПК.

За таких обставин ухвалені у справі судові рішення не можуть вважатися законними й обґрунтованими і підлягають скасуванню, а справа — передачі на новий розгляд до суду першої інстанції. При новому розгляді справи суду слід врахувати викладене та вирішити спір відповідно до закону.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Інвестиційної компанії задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 11 лютого 2003 р., постанову Львівського апеляційного господарського суду від 26 вересня 2002 р. та рішення господарського суду Львівської області від 7 березня 2002 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 11 лютого 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 20 травня 2003 р.)

Колегія Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ВАТ «Інвестиційна компанія «Росан-Капітал» (далі — Інвестиційна компанія) на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 26 вересня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Львівське автотранспортне підприємство 24657» (далі — Товариство) до Інвестиційної компанії, за участю третьої особи — ПП «Десна-Авто», про визнання недійсним договору комісії.

Рішенням господарського суду Львівської області від 7 березня 2002 р. у справі за позовом Товариства до Інвестиційної компанії договір комісії від 14 червня 2001 р., укладений між ПП «Десна-Авто» та Інвестиційною компанією, визнано недійсним на підставі ст. 49 ЦК.

Постановою Львівського апеляційного господарського суду від 26 вересня 2002 р. рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Не погоджуючись із зазначеною постановою, відповідач — Інвестиційна компанія — звернулась до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить судові акти суду першої та другої інстанцій скасувати, у позові — відмовити.

Скаржник наполягає на тому, що укладення договору комісії не суперечить інтересам держави і суспільства. Саме укла-

дення його не могло призвести до настання протиправних наслідків, оскільки комісіонер є лише посередником на ринку цінних паперів, і його дії залежать виключно від попиту та пропозиції продажу.

Скаржник посилається і на порушення норм процесуального права, оскільки, не залучивши до участі у справі ФДМ, на його думку, суд вирішив питання про права та обов'язки щодо третьої особи, яка згідно зі ст. 21 ГПК не є стороною в судовому процесі.

Крім того, скаржник вважає, що судом порушені вимоги статей 32, 39 Закону України «Про господарські товариства», оскільки відповідно до п. 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки, затвердженої Законом України «Про Державну програму приватизації» (далі — Державна програма) ініціатива анулювання акцій покладається на ФДМ у порядку, визначеному цими нормами.

Вирішуючи цей спір, суди обох інстанцій послались на очевидний умисел сторін договору комісії, який полягає у тому, що при його укладенні відповідачам — Інвестиційній компанії та ПП «Десна-Авто» — були відомі приписи п. 57 Державної програми щодо порядку продажу об'єктів групи «В» у 2000 році та можливі наслідки, якщо б акції під час викупу не були реалізовані. Вони усвідомлювали протиправність угоди, яку укладали, та прагнули настання протиправних наслідків.

Зокрема, дії відповідачів при укладенні договору комісії були завідомо спрямовані на шкоду інтересам колективу Товариства, вони свідомо допускали настання протиправних наслідків, що суперечать інтересам суспільства як сукупності людей, об'єднаних певними відносинами.

Крім того, суд апеляційної інстанції посилався і на матеріали справи, в межах якої визнано недійсним біржовий контракт від 27 червня 2001 р., згідно з яким ФДМ було продано Інвестиційній компанії пакет акцій позивача — Товариства — кількістю 540 319 штук за ціною 0,14 грн. за акцію на загальну суму 75 644,66 грн.

Як встановлено за матеріалами справи, оскаржуваний договір комісії було укладено з метою придбання саме зазначе-

ного пакета акцій комісіонером (відповідачем) — Інвестиційною компанією. Зокрема, у своєму рішенні від 7 березня 2002 р. суд першої інстанції зазначає таке.

Відповідно до пунктів 1.1, 1.2, 4.3.1, 4.3.2 договору комісії від 14 червня 2001 р., на підставі якого вчинено біржовий контракт від 27 червня 2001 р., на порушення п. 57 Державної програми, наказів ФДМ № 1515 та 2047, наведених у попередній постанові, та Указу Президента України «Про затвердження режиму жорсткого обмеження бюджетних видатків та інших державних витрат, заходи щодо забезпечення надходження доходів до бюджету і запобігання фінансовій кризі», предметом цього договору є придбання Інвестиційною компанією для ПП «Десна-Авто» пакета простих іменних акцій Товариства кількістю 540 319 штук, вартістю не більше 75 644,66 грн.

Колегія суддів, беручи до уваги межі перегляду справи в касаційній інстанції, проаналізувавши на підставі фактичних обставин справи застосування норм матеріального та процесуального права при ухваленні оскаржуваних судових актів, визнає касаційну скаргу такою, що не підлягає задоволенню з таких підстав.

Статтею 395 ЦК визначено, що предметом договору комісії є угода чи угоди, які комісіонер укладає з третіми особами за рахунок комітента. Основним обов'язком комісіонера є виконання взятого на себе доручення відповідно до вказівок комітента і на умовах найвигідніших для комітента (ст. 399 ЦК). Комісіонер пов'язаний із комітентом умовами цього доручення. Водночас обов'язки однієї сторони є правами другої сторони.

Отже, укладаючи договір комісії, комітент переслідує певну мету, якої за своїми обов'язками, що випливають із природи договору комісії, досягає комісіонер.

Згідно з ч. 2 ст. 111^7 ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати чи вважати доведеними обставини, що не були встановлені або відхилені рішенням суду, як і не має права вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими. Тому доводи, наведені

в касаційній скарзі, щодо достовірності чи недостовірності доказів у справі та підстави їх прийняття чи відхилення судом колегією суддів Вищого господарського суду України не аналізувались, оскільки це не входить до її компетенції.

Судові інстанції на підставі зібраних доказів констатували, що відповідачі (сторони за договором комісії) усвідомлювали протиправність укладеної угоди та прагнули настання протиправних наслідків, що виявилося у незаконному відчуженні майна Товариства у процесі державної приватизації на шкоду інтересам колективу акціонерного товариства.

Отже, зазначену угоду було виконано. З огляду на це, суд обґрунтовано дійшов висновку, що вона підпадає під ознаки ст. 49 ЦК, та визнав за необхідне передати в дохід держави вартість пакета акцій.

Оскільки відчуженню підлягав пакет акцій акціонерного товариства з порушенням закону та інших нормативних актів, то суди обох інстанцій визнали, що шкоду заподіяно як товариству в цілому, так і його акціонерам, яких було позбавлено права придбати цей пакет акцій.

Якщо акції під час викупу не були реалізовані, то орган приватизації вносить на загальні збори акціонерів питання про зменшення статутного фонду та анулювання таких акцій відповідно до статей 32 та 39 Закону України «Про господарські товариства». З огляду на це, судом обґрунтовано визнано необхідним анулювання спірного пакета акцій через Товариство як механізм передачі їх вартості в дохід держави.

Посилання скаржника на те, що зазначене рішення зачіпає інтереси ФДМ, є безпідставним, оскільки цей Фонд не звертався до суду із заявами чи клопотаннями щодо участі у справі чи перевірки постановлених судових актів.

Крім того, це рішення узгоджується з п. 12 Порядку викупу непроданих у період з 1995 по 1999 рік акцій відкритих акціонерних товариств, створених на базі об'єктів групи Б, В, на умовах, визначених пунктом 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки, оскільки не позбавляє Фонд можливості внести відповідне питання на загальні збори акціонерів.

За таких обставин рішення господарського суду Львівської області від 7 березня 2002 р. та постанова Львівського апеляційного господарського суду від 26 вересня 2002 р. прийняті відповідно до норм матеріального та процесуального права, і підстав для їх скасування колегія суддів не вбачає.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Інвестиційної компанії залишити без задоволення, а постанову Львівського апеляційного господарського суду від 26 вересня 2002 р. — без змін.

8. ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ В АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ

8.1. Положення ГПК не містять прямої вказівки щодо необхідності надіслання копії апеляційної скарги третій особі, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 13 січня 2004 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ТОВ «Українсько-Ізраїльське підприємство «ДБС Груп» (далі – ТОВ «ДБС Груп») на постанову Вищого господарського суду України від 17 червня 2003 р. у справі за позовом прокурора Шевченківського району м. Запоріжжя в інтересах держави в особі ДПІ в Шевченківському районі м. Запоріжжя (далі – ДПІ) до ВДВС у Шевченківському районі м. Запоріжжя (далі – ВДВС) та ТОВ «ДБС Груп», за участю третіх осіб: Запорізької філії державного спеціалізованого підприємства «Укрспецюст», ЗАТ «Автотранссервіс» та ЗАТ КБ «Приватбанк» в особі його філії «Запорізьке регіональне управління», про визнання недійсним протоколу проведення аукціону,

встановив:

У січні 2003 р. прокурор Шевченківського району м. Запоріжжя звернувся в інтересах держави в особі ДПІ до господарського суду Запорізької області з позовом до ВДВС та ТОВ «ДБС Груп» про визнання недійсним протоколу № 38 проведення аукціону з реалізації заставленого майна.

Позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що ВДВС продав з аукціону майно ЗАТ «Автотранссервіс», яке перебуває у податковій заставі, без згоди ДПІ, чим порушив вимоги ст. 8 Зако-

ну України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами», згідно з якою відчуження майна, що перебуває у податковій заставі, здійснюється за погодженням органів ДПС.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на відповідність протоколу вимогам чинного законодавства та безпідставність позовних вимог.

Ухвалою господарського суду Запорізької області від 6 березня 2003 р. із метою забезпечення позову накладено арешт на майно відповідача – ТОВ «ДБС Груп», придбане ним на аукціоні 18 жовтня 2002 р.

Ухвалою Запорізького апеляційного господарського суду від 26 березня 2003 р. апеляційну скаргу ТОВ «ДБС Груп» на ухвалу господарського суду Запорізької області від 6 березня 2003 р. повернуто без розгляду, посилаючись на відсутність доказів направлення копії апеляційної скарги третім особам – ЗАТ «Автотранссервіс», ЗАТ КБ «Приватбанк», та за пропуском строку.

Постановою Вищого господарського суду України від 17 червня 2003 р. залишено без змін ухвалу Запорізького апеляційного господарського суду від 26 березня 2003 р.

Верховним Судом України 11 грудня 2003 р. за касаційною скаргою ТОВ «ДБС Груп» порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 17 червня 2003 р. Скарга мотивується неправильним застосуванням норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Судова палата вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню.

Залишаючи без змін ухвалу апеляційного господарського суду, Вищий господарський суд України виходив із того, що відсутність доказів направлення копій апеляційної скарги третім особам є підставою для повернення апеляційної скарги без розгляду та за пропуском строку.

Проте з такими висновками не можна погодитись.

Відповідно до ст. 21 ГПК сторонами у судовому процесі — позивачами і відповідачами — можуть бути підприємства та організації, зазначені у ст. 1 ГПК.

Згідно зі ст. 95 ГПК особа, яка подає апеляційну скаргу, надсилає іншій стороні у справі копію цієї скарги і доданих до неї документів, які у сторони відсутні.

Таким чином, положення ГПК не містять прямої вказівки щодо необхідності надіслання копії апеляційної скарги третій особі, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору.

Апеляційний господарський суд безпідставно відмовив ТОВ «ДБС Груп» у поновленні строку на апеляційне оскарження ухвали суду першої інстанції, оскільки з матеріалів справи вбачається, що в судовому засіданні 6 березня 2003 р. була оголошена лише вступна та резолютивна частина ухвали, а згідно зі ст. 93 ГПК у разі, якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частину — апеляційна скарга подається протягом 10 днів зі дня підписання рішення, оформленого відповідно до ст. 84 ГПК.

За таких обставин незаконні ухвала суду апеляційної інстанції та постанова суду касаційної інстанції підлягають скасуванню з направленням справи на розгляд до Запорізького апеляційного господарського суду.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «ДБС Груп» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 17 червня 2003 р. та ухвалу Запорізького апеляційного господарського суду від 26 березня 2003 р. скасувати.

Справу направити на розгляд до Запорізького апеляційного господарського суду.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 17 червня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 13 січня 2004 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Українсько-Ізраїльське підприємство «ДБС Груп» (далі – ТОВ «ДБС Груп») на ухвалу Запорізького апеляційного господарського суду від 26 березня 2003 р. у справі за позовом прокурора Шевченківського району м. Запоріжжя в інтересах держави в особі ДПІ в Шевченківському районі м. Запоріжжя (далі – ДПІ) до ВДВС у Шевченківському районі м. Запоріжжя (далі – ВДВС) та ТОВ «ДБС Груп», за участю третіх осіб: Запорізької філії державного спеціалізованого підприємства «Укрспецюст», ЗАТ «Автотранссервіс» та ЗАТ КБ «Приватбанк» в особі філії «Запорізьке регіональне управління», про визнання недійсним протоколу проведення аукціону.

28 січня 2003 р. прокурор Шевченківського району м. Запоріжжя в інтересах держави в особі ДПІ звернувся до господарського суду з позовом про визнання недійсним протоколу проведення аукціону (публічних торгів) з реалізації заставленого майна від 18 жовтня 2002 р. № 38 та свідоцтва приватного нотаріуса Запорізького міського нотаріального округу Г. від 5 листопада 2002 р. ВАС 039529 на підставі ст. 48 ЦК.

Ухвалою господарського суду Запорізької області від 6 березня 2003 р. із метою забезпечення позову накладено арешт на майно відповідача – ТОВ «ДБС Груп», придбане ним на аукціоні 18 жовтня 2002 р.

Ухвалою Запорізького апеляційного господарського суду від 26 березня 2003 р. апеляційну скаргу ТОВ «ДБС Груп» повернуто без розгляду на підставі п. 2 ч. 1 ст. 97 ГПК, оскільки до скарги не додано доказів надіслання її копії іншій стороні у справі.

Не погоджуючись із винесеною ухвалою, ТОВ «ДБС Груп» звернулося до суду з касаційною скаргою, в якій просить

ухвалу Запорізького апеляційного господарського суду від 26 березня 2003 р. скасувати як таку, що постановлена з порушенням норм процесуального права. Скаржник вважає, що чинний ГПК не містить вимог про направлення копії апеляційної скарги третій особі у справі.

Перевіривши наявні матеріали справи на предмет застосування норм процесуального права, колегія суддів дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Ухвалою Запорізького апеляційного господарського суду від 26 березня 2003 р. апеляційну скаргу було повернуто на підставі того, що до неї не було додано доказів надсилання її копії третім особам.

Статтею 27 ГПК передбачено, що треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача до прийняття рішення господарським судом, якщо рішення з господарського спору може вплинути на їх права або обов'язки щодо однієї зі сторін. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог, користуються процесуальними правами і несуть процесуальні обов'язки сторін, крім права на зміну підстави і предмета позову, збільшення чи зменшення розміру позовних вимог, а також на відмову від позову або визнання позову.

Третя особа, яка не заявляє самостійних вимог, може вступити у процес як за її заявою, так і за клопотанням сторін, прокурора або з ініціативи суду. Як вбачається з матеріалів справи, до господарського суду надійшло клопотання ЗАТ КБ «Приватбанк» в особі філії «Запорізького регіонального управління» про залучення його до участі у справі як третьої особи на стороні відповідачів, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору, оскільки рішення з цього спору може вплинути на його права та обов'язки.

Ухвалою господарського суду Запорізької області від 6 березня 2002 р. зазначене клопотання було задоволено.

Статтею 22 ГПК передбачено, що сторони у справі користуються рівними процесуальними правами, сторони зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуаль-

ними правами, виявляти взаємну повагу до прав і охоронюваних законом інтересів другої сторони, вживати заходів до всебічного, повного та об'єктивного дослідження всіх обставин справи.

Пунктом 2 ч. 1 ст. 97 ГПК встановлено, що підставою повернення апеляційної скарги є відсутність доказів надіслання її копії іншій стороні у справі.

Колегія суддів дійшла висновку, що апеляційним господарським судом повно та всебічно з'ясовано всі обставини справи в їх сукупності відповідно до ст. 43 ГПК.

Отже, апеляційним господарським судом було правомірно повернуто апеляційну скаргу без розгляду, підстав для скасування ухвали Запорізького апеляційного господарського суду від 26 березня 2003 р. не вбачається.

Керуючись статтями 108, 111^5, 111^7, 111^9, 111^{13} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Ухвалу Запорізького апеляційного господарського суду від 26 березня 2003 р. залишити без змін, касаційну скаргу ТОВ «ДБС Груп» — без задоволення.

8.2. Апеляційну скаргу на рішення суду правомірно залишено без розгляду на підставі п. 5 ст. 81 ГПК, оскільки скаржник не виконав вимог ухвали апеляційної інстанції подати в судове засідання докази сплати державного мита та оригінали поштових квитанцій про надіслання копій скарги іншим сторонам у справі

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 2 грудня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ТОВ «Зернопродукт» на поста-

нову Вищого господарського суду України від 28 липня 2003 р. у справі за позовом ДПА в Одеській області до ПП «Фактор», ТОВ «Зернопродукт» про визнання угоди недійсною,

встановив:

У січні 2003 р. ДПА в Одеській області звернулась до господарського суду з позовом про визнання договору купівлі-продажу від 7 жовтня 2002 р. № 1/11, укладеного між ПП «Фактор» та ТОВ «Зернопродукт», недійсним на підставі ст. 49 ЦК.

Під час розгляду справи позивачем було уточнено позовні вимоги та порушено питання про стягнення з ТОВ «Зернопродукт» на користь держави вартості майна, отриманого товариством за договором від 7 жовтня 2002 р., у сумі 4 452 552,72 грн.

ТОВ «Зернопродукт» проти позову заперечувало.

Рішенням господарського суду Одеської області від 11 квітня 2003 р. позов задоволено.

Ухвалою Одеського апеляційного господарського суду від 21 травня 2003 р. апеляційна скарга ТОВ «Зернопродукт» на зазначене рішення прийнята до провадження, призначено розгляд скарги на 3 червня 2003 р. о 16 год та зобов'язано скаржника надати в судове засідання докази сплати державного мита та оригінали поштових квитанцій, які свідчать про направлення копій апеляційної скарги іншим сторонам у справі.

Ухвалою Одеського апеляційного господарського суду від 3 червня 2003 р. апеляційна скарга ТОВ «Зернопродукт» на рішення господарського суду Одеської області від 11 квітня 2003 р. залишена без розгляду на підставі п. 5 ч. 1 ст. 81 ГПК у зв'язку з тим, що скаржник не з'явився в судове засідання та не виконав вимог ухвали суду від 21 травня 2003 р.

Постановою Вищого господарського суду України від 28 липня 2003 р. ухвала Одеського апеляційного господарського суду від 3 червня 2003 р. залишена без змін.

Верховним Судом України 30 жовтня 2003 р. відкрито провадження за касаційною скаргою ТОВ «Зернопродукт», у якій порушується питання про скасування постанови Вищого гос-

подарського суду України від 28 липня 2003 р., ухвали Одеського апеляційного господарського суду від 3 червня 2003 р. та направлення справи на розгляд до суду апеляційної інстанції. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права.

Судова палата у господарських справах Верховного Суду України не вбачає підстав для задоволення касаційної скарги.

Залишаючи без змін ухвалу Одеського апеляційного господарського суду від 3 червня 2003 р., Вищий господарський суд України обґрунтовано виходив із того, що вона є законною.

Ухвала апеляційного господарського суду мотивована тим, що скаржник не з'явився у судове засідання та не виконав вимог ухвали суду від 21 травня 2003 р. щодо подання у судове засідання доказів сплати державного мита та оригіналів поштових квитанцій, які свідчать про направлення копій апеляційної скарги іншим сторонам у справі.

Ці обставини не оспорюються скаржником. Мав місце і факт неналежної сплати державного мита та відсутність доказів надіслання копії касаційної скарги стороні у справі.

Висновок суду касаційної інстанції про обґрунтованість витребування судом апеляційної інстанції необхідних документів та застосування правових наслідків невиконання вимог ухвали суду ґрунтується на фактичних обставинах справи, які свідчать про неподання скаржником витребуваних документів, та відповідає п. 5 ч. 1 ст. 81 ГПК.

За таких обставин відсутні правові підстави для задоволення касаційної скарги ТОВ «Зернопродукт».

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Зернопродукт» залишити без задоволення.

Постанову Вищого господарського суду України від 28 липня 2003 р. залишити без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 28 липня 2003 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 2 грудня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Зернопродукт» на ухвалу Одеського апеляційного господарського суду у справі за позовом ДПА в Одеській області до ТОВ «Зернопродукт», ПП «Фактор» про визнання договору недійсним та стягнення 4 452 552,72 грн.

Рішенням господарського суду Одеської області від 11 квітня 2003 р. позов задоволено, договір купівлі-продажу від 7 жовтня 2002 р. № 1/11, укладений між ТОВ «Зернопродукт» і ПП «Фактор», визнано недійсним.

Ухвалою Одеського апеляційного господарського суду від 3 червня 2003 р. апеляційну скаргу ТОВ «Зернопродукт» залишено без розгляду з підстав порушення товариством вимог статей 81, 94 і 97 ГПК.

Вищий господарський суд України, вивчивши матеріали справи та проаналізувавши правильність застосування судом норм матеріального та процесуального права при прийнятті оспорюванного судового рішення, встановив таке.

24 січня 2003 р. до господарського суду Одеської області з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу звернулася ДПА в Одеській області. Позовна вимога ґрунтувалась на тому, що угода між відповідачами укладена з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави та суспільства.

Господарський суд погодився з позивачем та задовольнив позовні вимоги — визнав згаданий договір недійсним та застосував наслідки, передбачені ст. 49 ЦК.

Залишаючи апеляційну скаргу без розгляду, Одеський апеляційний господарський суд виходив із того, що ТОВ «Зернопродукт» не надало суду документів, які б підтвердили сплату ним державного мита у встановленому порядку і розмірі, а

також не надало доказів надіслання копії апеляційної скарги (разом із доданими до неї доказами, документами) податковій адміністрації.

Вищий господарський суд України не вбачає підстав для задоволення касаційної скарги ТОВ «Зернопродукт».

Керуючись статтями 111^5, 111^7, п. 1 ст. 111^9, статтями 111^{11}, 111^{13} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Зернопродукт» у цій справі господарського суду Одеської області залишити без задоволення.

Ухвалу Одеського апеляційного господарського суду від 3 червня 2003 р. у цій справі залишити без змін.

9. ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ У КАСАЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ

9.1. Здійснення перегляду судових рішень у касаційному порядку врегульовано розділом XII[1] ГПК, яким не передбачено можливості припинення касаційного провадження

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 10 червня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу корпорації «Укрнерудпром» (далі — Корпорація) на постанову Вищого господарського суду України від 23 жовтня 2002 р. у справі за заявою Корпорації до ТОВ «Селищанський гранітний кар'єр» (далі — Товариство) про визнання банкрутом,

встановив:

У жовтні 2001 р. Корпорація звернулася до суду із заявою про порушення справи про банкрутство Товариства.

Заявник зазначав, що Корпорацією 3 липня 2001 р. було подано претензію про стягнення заборгованості в сумі 1 323 662,24 грн., яку Товариство визнало повністю, однак погасити заборгованість боржник не зміг у зв'язку з відсутністю коштів на розрахунковому рахунку.

Оскільки на момент подачі заяви до суду грошових зобов'язань боржник не виконав, заявник просив порушити справу про банкрутство Товариства, визнати Товариство банкрутом, призначити І-ко арбітражним керуючим у цій справі.

17 жовтня 2001 р. Корпорацією було подано до суду заяву про уточнення вимог, в якій зазначалося, що боржник не розрахувався за надані кредитором послуги згідно з актами виконаних робіт від 9 жовтня 2000 р. на суму 2 472 грн. та від

31 грудня 1999 р. на суму 9 469,20 грн., не розрахувався за отриманий товар згідно з накладними від 30 травня 2001 р. на суму 6 402 грн. та від 23 жовтня 2000 р. на суму 26 647,81 грн., а загалом на суму 47 947,81 грн.

Ухвалою господарського суду Рівненської області від 21 лютого 2002 р. порушено провадження у справі про банкрутство Товариства.

Ухвалою господарського суду Рівненської області від 24 травня 2002 р. постановлено застосувати у провадженні у справі про банкрутство Товариства положення ст. 43 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», визнано учасниками провадження у справі про банкрутство Товариства Сарненську районну раду, Рівненську обласну державну адміністрацію.

Ухвалою господарського суду Рівненської області від 8 липня 2002 р. визнано учасником провадження у справі про банкрутство Товариства представника державного органу з питань банкрутства — голову Регіонального агентства з питань банкрутства в Рівненській, Волинській та Хмельницькій областях Я., визнано учасником провадження у справі АТ «Гранітас», виключено з реєстру вимог кредиторів Товариства вимоги відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань у Сарненському районі в сумі 1 172,17 грн., Яворівського державного гірничо-хімічного підприємства «Сірка» в сумі 41 247,67 грн., Маневицького ДЕДП у сумі 1 346,94 грн., включено до реєстру вимог кредиторів Товариства грошові вимоги Корпорації в сумі 1 323 662,24 грн., затверджено реєстр вимог кредиторів.

Постановою Вищого господарського суду України від 23 жовтня 2002 р. ухвалу господарського суду Рівненської області від 24 травня 2002 р. залишено без змін. Касаційне провадження за скаргою Корпорації на ухвалу господарського суду Рівненської області від 8 липня 2002 р. припинено з посиланням на п. 2 ст. 80 ГПК та наявність ухвали колегії суддів Вищого господарського суду України від 3 вересня 2002 р.

Корпорація оскаржила постанову Вищого господарського суду України у зв'язку з невідповідністю Конституції України. У скарзі зазначено, що 3 вересня 2002 р. ухвала колегією суддів не виносилася, а ухвалою від 2 вересня 2002 р. прийнято до провадження касаційну скаргу та призначено справу до розгляду.

З урахуванням того, що ст. 111^{19} ГПК не передбачає можливості припинення касаційного провадження, а ч. 2 ст. 80 ГПК визначає підстави припинення провадження у справі, суддями визнано, що застосування касаційною інстанцією закону в такий спосіб порушує вимоги ст. 129 Конституції України щодо права касаційного оскарження, й ухвалою Верховного Суду України від 22 травня 2003 р. порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 23 жовтня 2002 р.

Постанова Вищого господарського суду України підлягає скасуванню частково з таких підстав.

Відповідно до п. 2 ст. 80 ГПК господарський суд припиняє провадження у справі, якщо є рішення господарського суду або іншого органу, який у межах своєї компетенції вирішив господарський спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав.

У цій справі Вищим господарським судом України було винесено ухвалу від 2 вересня, а не 3 вересня 2002 р., як зазначено у постанові, якою касаційні скарги Корпорації на ухвали господарського суду Рівненської області від 24 травня та 8 липня 2002 р. прийняті до провадження Вищого господарського суду України та призначено їх до розгляду.

Згадана норма закону визначає підстави припинення провадження у справі.

Порядок здійснення касаційного провадження врегульований розділом XII^1 ГПК, який не передбачає можливості припинення касаційного провадження.

За таких обставин слід визнати, що касаційна скарга не розглянута по суті всупереч вимогам процесуального закону та ст. 129 Конституції України.

Тому постанову Вищого господарського суду України від 23 жовтня 2002 р. у частині припинення касаційного провадження за касаційною скаргою Корпорації на ухвалу господарського суду Рівненської області від 8 липня 2002 р. слід скасувати, а справу в цій частині направити до Вищого господарського суду України для розгляду касаційної скарги по суті.

Виходячи з викладеного, керуючись статтями 111^{19}, 111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Корпорації задовольнити частково.

Постанову Вищого господарського суду України від 23 жовтня 2002 р. у частині припинення касаційного провадження за касаційною скаргою Корпорації на ухвалу господарського суду Рівненської області від 8 липня 2002 р. скасувати.

Справу в цій частині направити на розгляд Вищого господарського суду України.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 23 жовтня 2002 р.

(постанову частково скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 10 червня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу корпорації «Укрнерудпром» (далі — Корпорація) на ухвали від 24 травня та 8 липня 2002 р. у справі господарського суду Рівненської області за заявою Корпорації до ТОВ «Селищанський гранітний кар'єр» (далі — Товариство) про визнання банкрутом.

Ухвалою господарського суду Рівненської області від 24 травня 2002 р. у провадженні у справі про банкрутство Товариства застосовані положення ст. 43 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Суд мотивував своє рішення наявністю доказів про те, що Товариство належить до особливо небезпечних підприємств, припинення діяльності яких потребує проведення спеціальних заходів щодо запобігання шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому середовищу.

У зв'язку з цим провадження у справі має здійснюватися з урахуванням особливостей, передбачених ст. 43 зазначеного вище Закону.

Оскаржуючи наведену ухвалу суду, ініціюючий провадження у справі про банкрутство кредитор — Корпорація, просить скасувати ухвалу як таку, що винесена без достатніх правових підстав. Зокрема, скаржник звертає увагу на те, що згідно зі ст. 43 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» підприємства визнаються особливо небезпечними підприємствами відповідними рішеннями КМУ, припинення діяльності яких потребує спеціальних заходів, а на сьогодні припинено лише виробництво підприємства.

На думку скаржника, суд, визначаючи діяльність Товариства як особливо небезпечну, безпідставно керувався довідкою Державного управління екології та природних ресурсів у Рівненській області про те, що до Переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку включено вид діяльності — гірничодобувна діяльність.

Як вбачається зі статуту підприємства, вибухові роботи проводяться лише з одного із видів діяльності підприємства, а тому суд, на думку скаржника, помилково виніс ухвалу про застосування у провадженні у справі про банкрутство Товариства положення ст. 43 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Заслухавши пояснення учасників судового процесу, дослідивши доводи, наведені в касаційній скарзі, та перевіривши правильність застосування судом норм матеріального та процесуального права, колегія суддів вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Згідно з довідкою Рівненського обласного управління статистики про включення Товариства до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України видами діяльності підприємства є: видобуток природних каменів для облицювальних матеріалів; видобування каменю для будівництва.

Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» до об'єктів підвищеної небезпеки відносить об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин кількістю, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації технологічного та природного характеру.

Небезпечна речовина — це хімічна, токсична, вибухова, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей та довкілля, сукупність властивостей речовин і (або) особливостей їх стану, внаслідок яких за певних обставин може створитися загроза життю і здоров'ю людей, довкіллю, матеріальним та культурним цінностям.

Державний нагляд та контроль у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, згідно з указаним Законом здійснюють спеціально уповноважені органи виконавчої влади, до відання яких відповідно до закону віднесені питання: охорони праці; забезпечення екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища тощо.

Саме такі спеціальні уповноважені державні органи, зокрема, Територіальне управління держнаглядохоронпраці в Рівненській області та Державне управління екології та природних ресурсів у Рівненській області надали суду відомості про те, що кар'єри Товариства належать до гірничодобувної промисловості, об'єкти якої відповідно до Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» належать до потенційно небезпечних об'єктів.

КМУ прийняв постанову «Про реалізацію статей 31 і 43 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Цією постановою затверджено Перелік особливо небезпечних підприємств, припинення діяльності яких потребує проведення спеціальних заходів щодо запобігання шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу.

До зазначеного Переліку включені підприємства гірничодобувної промисловості і, зокрема, кар'єри з видобутку будівельних матеріалів.

Зважаючи на викладене, господарський суд Рівненської області обґрунтовано застосував у провадженні справи про банкрутство Товариства положення ст. 43 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Щодо скарги Корпорації на ухвалу господарського суду Рівненської області від 8 липня 2002 р., то касаційне провадження у цій скарзі підлягає припиненню на підставі п. 2 ст. 80 ГПК, оскільки колегією суддів Вищого господарського суду України 3 вересня 2002 р. стосовно цієї скарги винесено ухвалу.

Керуючись статтями 111^9, 111^{10} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Корпорації залишити без задоволення.

Ухвалу господарського суду Рівненської області від 24 травня 2002 р. у справі залишити без змін.

Касаційне провадження за скаргою Корпорації на ухвалу господарського суду Рівненської області від 8 липня 2002 р. припинити згідно з п. 2 ст. 80 ГПК.

9.2. У разі сумніву щодо наявності у посадової особи, яка підписала касаційну скаргу, відповідних повноважень, суд мав право і повинен був витребувати додаткові докази, але він не мав законних підстав для повернення скарги

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 11 листопада 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Управління ПФУ в Шахтарському районі Донецької області (далі — Управління) на ухвалу Вищого господарського суду України від 7 серпня 2003 р. у справі за позовом Управління до відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в Шахтарському районі Донецької області (далі — Фонд) про стягнення 56 000,35 грн.,

встановив:

У квітні 2002 р. Управління звернулося до господарського суду Донецької області з позовом до Фонду про стягнення 56 000,35 грн. відшкодування регресних вимог із виплати пенсій.

Рішенням господарського суду Донецької області від 28 травня 2002 р. позов задоволено. Стягнуто з відповідача на користь позивача 56 000,35 грн.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 21 січня 2003 р. зазначене вище рішення суду скасовано. У задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 17 березня 2003 р. касаційну скаргу повернуто Управлінню у зв'язку з недотриманням вимог, передбачених п. 6 ч. 1 ст. 111^3 ГПК.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 7 серпня 2003 р. № 22/209 касаційну скаргу повернуто Управлінню з огляду на недотримання вимог, передбачених п. 1 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Суд зазначив, що до скарги не додано документів, які б свідчили про те, що П. дійсно обіймає посаду начальника Управління та наділений правом підписувати документи, що мають процесуальне значення.

Ухвалою Верховного Суду України від 23 жовтня 2003 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку ухвали Вищого господарського суду України від 7 серпня 2003 р. за касаційною скаргою Управління, в якій порушено питання про скасування зазначеної ухвали про передачу справи на розгляд до Вищого господарського суду України. Посилання зроблені на порушення норм процесуального права та виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, представника Управління, і перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

В оскарженій ухвалі Вищий господарський суд України послався на те, що до скарги не додано документів, які б свідчили про те, що П. обіймає посаду начальника Управління та наділений правом підписувати документи, які мають процесуальне значення.

Такий висновок суперечить фактичним обставинам справи та нормам процесуального права.

Вищий господарський суд України, повертаючи попередню касаційну скаргу Управління ухвалою від 17 березня 2003 р., не мав сумнівів, що П. дійсно обіймає посаду начальника Управління. У разі сумніву щодо цього факту суд міг і повинен був витребувати додаткові докази, але не мав законних підстав для повернення скарги.

Начальник Управління наділений правом підпису процесуальних документів без доручення згідно з Положенням про Управління ПФУ в районах, містах і районах у містах, затвер-

дженого постановою правління ПФУ від 30 квітня 2002 р. № 8-2 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 травня 2002 р. за № 442/6730.

За таких обставин посилання Вищого господарського суду України на невідповідність поданої позивачем касаційної скарги вимогам розділу XII^1 ГПК суперечить положенням процесуального законодавства.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Управління ПФУ в Шахтарському районі Донецької області задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 7 серпня 2003 р. скасувати та передати справу на розгляд до Вищого господарського суду України.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 7 серпня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 11 листопада 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Управління ПФУ в Шахтарському районі Донецької області на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 21 січня 2003 р. у справі за позовом Управління ПФУ в Шахтарському районі Донецької області до відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в Шахтарському районі Донецької області про стягнення 56 000,35 грн.

Подана касаційна скарга не відповідає вимогам розділу XII^1 ГПК із таких підстав.

Відповідно до ч. 3 ст. 111 ГПК касаційна скарга підписується особою, яка подала скаргу, або її уповноваженим представником.

Касаційну скаргу підписано громадянином П. як начальником Управління ПФУ в Шахтарському районі Донецької області. До скарги всупереч вимогам ст. 28 ГПК не додано документів, які б свідчили про те, що П. дійсно обіймає зазначену посаду і наділений правом підписувати документи, що мають процесуальне значення.

Враховуючи викладене та керуючись п. 1 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

Касаційну скаргу Управління ПФУ в Шахтарському районі Донецької області на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 21 січня 2003 р. у цій справі повернути.

9.3. Наказ про покладення на відповідну особу виконання обов'язків начальника органу ДПС є належним доказом повноважень цієї особи як виконуючого обов'язки керівника зазначеного органу та підтверджує її право підписувати скарги на рішення суду

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 23 грудня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ДПІ в м. Полтаві (далі — ДПІ) на ухвалу Вищого господарського суду України від 15 жовтня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Метекспо» до ДПІ та відділення Державного казначейства у м. Полтаві про стягнення бюджетної заборгованості з ПДВ,

встановив:

Рішенням господарського суду Полтавської області від 25 жовтня 2002 р., з урахуванням додаткового рішення від 25 жовтня 2002 р., позов ТОВ «Метекспо» до ДПІ та відділення Держказначейства у м. Полтаві задоволено. Стягнуто з державного бюджету на користь позивача 1 128 271 грн. заборгованості з ПДВ та 156 431,60 грн. пені. Зобов'язано ДПІ надати відділенню Держказначейства у м. Полтаві висновок про суми відшкодування ПДВ за березень – серпень 2001 р.

Постановою Харківського апеляційного господарського суду від 11 грудня 2002 р. зазначене вище рішення суду скасовано, позов задоволено. Стягнуто з державного бюджету на користь позивача 1 128 271 грн. заборгованості з ПДВ та 156 431,60 грн. пені.

Постановою Харківського апеляційного господарського суду від 20 серпня 2003 р. відмовлено у задоволенні заяви ДПІ про перегляд за нововиявленими обставинами постанови цього ж суду від 11 грудня 2002 р.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 15 жовтня 2003 р. № 11/680 касаційну скаргу повернуто ДПІ у зв'язку з недотриманням вимог, передбачених п. 1 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Суд вказав, що до скарги не додано належних доказів стосовно підтвердження повноважень У. як в. о. начальника ДПІ.

Ухвалою Верховного Суду України від 11 грудня 2003 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку ухвали Вищого господарського суду України від 15 жовтня 2003 р. за касаційною скаргою ДПІ, в якій порушено питання про скасування цієї ухвали і про передачу справи на розгляд до Вищого господарського суду України. Посилання зроблені на порушення норм процесуального права та виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача та перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Висновок в ухвалі Вищого господарського суду України, що касаційна скарга підлягає поверненню на підставі п. 1 ч. 1 ст. 111^{3} ГПК, суперечить фактичним обставинам справи та нормам процесуального права.

Згідно з ч. 2 ст. 28 ГПК керівники підприємств та організацій, інші особи, повноваження яких визначені законодавством або установчими документами, подають до господарського суду документи, що посвідчують їх посаду.

Із матеріалів справи вбачається, що касаційну скаргу від 15 вересня 2003 р. на постанову суду апеляційної інстанції підписано в. о. начальника ДПІ — У.

Наказ про покладення на У. виконання обов'язків начальника ДПІ підписано в. о. голови ДПА у Полтавській області Ш.

У свою чергу, наказ про покладення на Ш. виконання обов'язків голови ДПА у Полтавській області підписано Головою ДПА України.

Таким чином, наведене підтверджує право У. підписувати касаційну скаргу від імені ДПІ.

У зв'язку із зазначеним оскаржена ухвала касаційної інстанції не відповідає вимогам чинного законодавства та підлягає скасуванню, а справа — передачі на розгляд до Вищого господарського суду України.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДПІ задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 15 жовтня 2003 р. скасувати, справу передати на розгляд до Вищого господарського суду України.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 15 жовтня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 23 грудня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ДПІ у м. Полтаві (далі — ДПІ) від 15 вересня 2003 р. на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 20 серпня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Метекспо» до ДПІ та відділення Державного казначейства у м. Полтаві про стягнення бюджетної заборгованості з ПДВ.

Касаційна скарга ДПІ не відповідає вимогам розділу XII[1] ГПК з таких підстав.

Відповідно до ч. 2 ст. 28 ГПК керівники підприємств та організацій, інші особи, повноваження яких визначені законодавством або установчими документами, подають господарському суду документи, що посвідчують їх посаду.

Відповідно до ч. 3 ст. 111 ГПК касаційна скарга мала бути підписана начальником ДПІ або уповноваженим ним представником.

Касаційна скарга ДПІ підписана в. о. начальника ДПІ — У.

Разом з тим, представлений із касаційною скаргою наказ ДПА у Полтавській області від 2 вересня 2003 р. № 98-0 не може бути визнаний як належний доказ на підтвердження повноважень в. о. начальника ДПІ — У., оскільки зазначений наказ також підписаний в. о. голови — Ш.

За таких обставин касаційна скарга ДПІ підлягає поверненню відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 111[3] ГПК.

Повторне звернення заявника за умови дотримання встановленого ГПК порядку подання касаційної скарги та усунення обставин, що стали причиною повернення касаційної скарги без розгляду, має здійснювати в межах визначеного законом строку для її подання.

На підставі наведеного, керуючись статтями 53, 110, п. 1 ч. 1 ст. 111[3] ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

Касаційну скаргу ДПІ від 15 вересня 2003 р. на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 20 серпня 2003 р. у цій справі повернути скаржнику.

9.4. Не засвідчена належним чином копія довіреності, якою особу уповноважено подавати касаційні скарги, є підставою для повернення скарги, підписаної такою особою (п. 1 ч. 1 ст. 111^3 ГПК)

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 18 листопада 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу АКБ «Україна» на ухвалу Вищого господарського суду України від 15 липня 2003 р. у справі за позовом АКБ «Україна» до Херсонського обласного дочірнього підприємства ДАК «Хліб України» про стягнення 9 772 178,61 грн. заборгованості за векселями, 1 772 378,69 грн. відсотків та 3 500 грн. збитків,

в с т а н о в и в:

Оскаржуваною ухвалою Вищий господарський суд України повернув без розгляду касаційну скаргу АКБ «Україна» на рішення господарського суду Херсонської області від 12 травня 2003 р. на підставі п. 1 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Ухвала обґрунтована тим, що касаційна скарга підписана представником АКБ «Україна» Г., проте наявна в матеріалах касаційної скарги ксерокопія довіреності № 2, якою його уповноважено представляти інтереси АКБ «Україна» у Вищому господарському суді України та подавати касаційні скарги, належним чином не завірена, оскільки не зазначено прізвище та посаду особи, яка посвідчила відповідність наданої копії оригіналу.

АКБ «Україна» просить ухвалу Вищого господарського суду України скасувати, мотивуючи касаційну скаргу її невідповідністю Конституції України та неоднаковим застосуванням Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення представників сторін, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Повертаючи касаційну скаргу, Вищий господарський суд України послався на те, що вона підписана особою, яка не мала права її підписувати.

У частинах 1 та 3 ст. 28 ГПК зазначається, що справи юридичних осіб у господарському суді ведуть їх органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законодавством та установчими документами, через свого представника, повноваження якого, зокрема, можуть підтверджуватися довіреністю від імені підприємства, організації. Довіреність видається за підписом керівника або іншої уповноваженої ним особи та посвідчується печаткою підприємства, організації.

Відповідно до ч. 2 ст. 36 ГПК письмові докази подаються в оригіналі або в належним чином засвідченій копії.

Із матеріалів касаційної скарги, поданої до Вищого господарського суду України, вбачається, що ксерокопія довіреності № 2 належним чином не оформлена.

Отже, висновок Вищого господарського суду України законний і обґрунтований, тому оскаржувана ухвала підлягає залишенню без змін, а касаційна скарга — відхиленню.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу АКБ «Україна» відхилити, а ухвалу Вищого господарського суду України від 15 липня 2003 р. залишити без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 15 липня 2003 р.

(ухвалу залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 18 листопада 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу АКБ «Україна» на рішення господарського суду Херсонської області від 12 травня 2003 р. у справі за позовом АКБ «Україна» до Херсонського обласного дочірнього підприємства ДАК «Хліб України» про стягнення заборгованості за векселем у сумі 11 548 057,30 грн.

Касаційна скарга за формою і змістом не відповідає вимогам ст. 111 ГПК.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 111^3 ГПК касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо вона підписана особою, яка не має права її підписувати.

Відповідно до вимог ч. 3 ст. 28 ГПК довіреність представнику видається за підписом керівника або іншої уповноваженої ним особи та посвідчується печаткою підприємства, установи.

Із матеріалів скарги вбачається, що вона підписана представником АКБ «Україна» Г. Проте наявна в матеріалах касаційної скарги ксерокопія довіреності № 2, якою Г. уповноважено представляти інтереси АКБ «Україна» у Вищому господарському суді України та подавати касаційні скарги, належним чином не завірена, не зазначено прізвище та посаду особи, яка посвідчила відповідність наданої копії оригіналу.

За таких обставин касаційна скарга не може бути прийнята до розгляду Вищим господарським судом України і підлягає поверненню.

Керуючись ст. 86, п. 1 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

ухвалив:

Касаційну скаргу АКБ «Україна» на рішення господарського суду Херсонської області від 12 травня 2003 р. у цій справі повернути скаржнику.

9.5. Подання касаційної скарги на постанову апеляційної інстанції через місцевий, а не апеляційний господарський суд, за умови її надходження до суду касаційної інстанції разом зі справою, відповідає вимогам закону

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 3 лютого 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Джанкойської ОДПІ в АРК (далі – ОДПІ) на ухвалу Вищого господарського суду України від 17 листопада 2003 р. у справі за позовом ПП «Юлтра» до ОДПІ про усунення перешкод у здійсненні права власності,

в с т а н о в и в:

У березні 2003 р. ПП «Юлтра» звернулося до господарського суду АРК із позовом до ОДПІ про усунення перешкод у здійсненні права власності на акумулятори автомобільні СТ-60А кількістю 2 150 штук на суму 283 800 грн., повернення зазначеного майна з незаконного володіння відповідача; відшкодування матеріальної шкоди в сумі 165 тис. грн. та моральної шкоди в сумі 50 тис. грн.

Рішенням господарського суду АРК від 2–11 квітня 2003 р. позов задоволено частково; зобов'язано ОДПІ усунути перешкоди у користуванні та розпорядженні зазначеним майном, повернути його позивачу; з відповідача на користь позивача стягнуто 82 775 грн. збитків та 1 850 грн. моральної шкоди; в іншій частині позову відмовлено.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 6 серпня 2003 р. зазначене рішення залишено без змін.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 17 листопада 2003 р. ОДПІ касаційну скаргу на постанову Севасто-

польського апеляційного господарського суду від 6 серпня 2003 р. повернуто на підставі пунктів 2 і 6 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Ухвала мотивована тим, що касаційна скарга надіслана безпосередньо до місцевого господарського суду, а не через апеляційний господарський суд, який ухвалив оскаржувану постанову; у касаційній скарзі аналізуються обставини справи, не зазначено суті порушення або неправильного застосування судами норм матеріального чи процесуального права.

Колегією суддів Верховного Суду України за касаційною скаргою ОДПІ 15 січня 2004 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку ухвали Вищого господарського суду України від 17 листопада 2003 р. У касаційній скарзі порушується питання про скасування оскарженої ухвали та передачу справи на розгляд до Вищого господарського суду України. На обґрунтування касаційної скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника відповідача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ч. 1 ст. 109 ГПК касаційна скарга подається до Вищого господарського суду України через місцевий чи апеляційний господарський суд, який ухвалив оскаржуване рішення чи постанову. Цей порядок покликаний забезпечити надходження касаційної скарги до Вищого господарського суду України разом зі справою для здійснення судом касаційної інстанції своїх процесуальних повноважень щодо перевірки юридичної оцінки обставин справи та повноти їх встановлення судами.

Враховуючи, що касаційна скарга ОДПІ надійшла до суду касаційної інстанції разом зі справою, факт подання цієї скарги через місцевий, а не апеляційний господарський суд, не створював ніяких перешкод для розгляду скарги по суті. За таких обставин у Вищого господарського суду України не було законних підстав для застосування п. 2 ч. 1 ст. 111^3 ГПК на обґрунтування повернення касаційної скарги.

Вимоги до форми та змісту касаційної скарги визначено ст. 111 ГПК, у якій, зокрема, встановлено, що касаційна скарга повинна містити вимоги особи, яка подала касаційну скаргу, із зазначенням суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права.

Повертаючи касаційну скаргу, Вищий господарський суд України послався на недотримання ОДПІ вимог зазначеної норми. Проте з таким висновком погодитись не можна.

Касаційну скаргу на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 6 серпня 2003 р. ОДПІ мотивувала посиланням на неповне з'ясування судами обставин, що мають значення для справи; помилкове застосування до правовідносин сторін положень ст. 15 Закону України «Про підприємництво», ст. 27 Закону України «Про підприємства в Україні», статей 440^1 і 442 ЦК.

Таким чином, посилання Вищого господарського суду України на невідповідність поданої ОДПІ касаційної скарги вимогам процесуального закону спростовується змістом касаційної скарги. Наведені ОДПІ доводи за своєю суттю відповідають вимогам п. 4 ч. 1 ст. 111 ГПК.

За таких обставин оскаржену ухвалу Вищого господарського суду України слід скасувати як незаконну, а справу передати на розгляд до цього суду.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ОДПІ задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 17 листопада 2003 р. скасувати, а справу передати на розгляд до Вищого господарського суду України.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 17 листопада 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 лютого 2003 р.)

Судова колегія Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Джанкойської ОДПІ в АРК (далі – ОДПІ) на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 6 серпня 2003 р. у справі за позовом ПП «Юлтра» до ОДПІ про усунення перешкод у користуванні майном та стягнення 165 тис. грн.

Касаційна скарга ОДПІ на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 6 серпня 2003 р. у цій справі не відповідає вимогам розділу XII^1 ГПК.

Статтею 109 ГПК визначено порядок подання касаційної скарги. Відповідно до зазначеної статті сторона у справі, оскаржуючи судове рішення, повинна подати касаційну скаргу через судову інстанцію, яка прийняла це судове рішення. Тобто у цьому разі до Севастопольського апеляційного господарського суду.

Однак відповідач, оскаржуючи постанову апеляційної інстанції, подав касаційну скаргу безпосередньо на адресу господарського суду АРК, тим самим порушивши приписи ст. 109 ГПК, що тягне за собою правові наслідки, передбачені п. 2 ч. 1 ст. 111^3 ГПК.

Крім того, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 111 ГПК касаційна скарга повинна містити вимоги особи, що подала скаргу, із зазначенням суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права.

Згідно з частинами 1 і 2 ст. 111^7 ГПК, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, касаційна інстанція на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє застосування судами першої чи апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права і не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були

встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним.

Наведене свідчить, що законодавцем касаційній інстанції надано право перевіряти лише законність оскаржуваних рішень на підставі лише встановлених фактичних обставин справи, а не досліджувати ці обставини знову.

ОДПІ при обґрунтуванні своїх вимог про скасування постанови Севастопольського апеляційного господарського суду від 6 вересня 2003 р. докладно викладає, аналізує та доводить обставини справи. Таке обґрунтування в касаційній скарзі не може вважатися зазначенням суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права щодо фактично встановлених обставин справи.

Отже, заявник своєю касаційною скаргою спонукає Вищий господарський суд України знову досліджувати обставини справи, що, як вже зазначалося, виходить за межі його повноважень, передбачених ст. 111^7 ГПК.

Крім того, доведення ОДПІ обставин справи в касаційній скарзі суперечить положенню ч. 2 ст. 111 ГПК, що не допускає посилання в касаційній скарзі на недоведеність обставин справи.

Тому судова колегія вважає, що всупереч вимогам п. 4 ч. 1 ст. 111 ГПК у касаційній скарзі не зазначено суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права та всупереч вимогам ч. 2 ст. 111 ГПК містяться посилання на недоведеність обставин справи.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 86, 109, 111, 111^7, пунктами 2 та 6 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

Касаційну скаргу ОДПІ на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 6 серпня 2003 р. у цій справі повернути без розгляду.

9.6. Суд касаційної інстанції безпідставно відмовив у відновленні строку на подання касаційної скарги, оскільки перше та друге повернення скарги здійснені ним з порушенням пунктів 2, 3, 6 ст. 111^3 ГПК, тобто пропуск строку стався не з вини скаржника, а внаслідок неправомірного попереднього повернення судом касаційної скарги

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 11 листопада 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ТОВ «Техсталь» на ухвалу Вищого господарського суду України від 5 серпня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Техсталь» до дочірнього підприємства «Петрол» малого приватного підприємства «Петрол-Форвардінг» (далі — дочірнє підприємство «Петрол») про стягнення 69 986,33 грн.,

встановив:

У червні 2002 р. ТОВ «Техсталь» звернулося до господарського суду Одеської області з позовом до дочірнього підприємства «Петрол» про стягнення заборгованості в сумі 69 986,33 грн.

Позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що відповідач не оплатив вугілля, прийняте представником останнього — С. — за довіреностями на отримання товарно-матеріальних цінностей від 11 січня 2001 р. № 826131, від 7 лютого 2001 р. № 825966 та від 16 березня 2001 р. № 826187 за накладними від 17 січня 2001 р. № 008, від 28 лютого 2001 р. № 038 та від 19 березня 2001 р. № 044.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що між ним та позивачем договірних відносин на постачання вугілля не існувало, вугілля за накладними № 008, 038 та 044

не отримувалося, довіреності на ім'я С. відповідачем на отримання саме вугілля не видавались.

Рішенням господарського суду Одеської області від 15 липня 2002 р. позов задоволено. Суд послався на доведення позивачем у суді факту існування договірних відносин між сторонами, належне виконання останнім зобов'язань та невиконання зобов'язань з боку відповідача.

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 12 лютого 2003 р. рішення господарського суду Одеської області від 15 липня 2002 р. скасовано та відмовлено у задоволенні позову.

Ухвалами Вищого господарського суду України від 18 квітня та 12 червня 2003 р. касаційні скарги ТОВ «Техсталь» на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 12 лютого 2003 р. повернуто без розгляду на підставі пунктів 2, 3 і 6 ч. 1 ст. 111^3 ГПК.

Оскарженою ухвалою Вищого господарського суду України від 5 серпня 2003 р. касаційну скаргу ТОВ «Техсталь» на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 12 лютого 2003 р. повернуто без розгляду на підставі п. 5 ч. 1 ст. 111^3 ГПК.

Верховним Судом України 23 жовтня 2003 р. за касаційною скаргою ТОВ «Техсталь» порушено касаційне провадження з перегляду ухвали Вищого господарського суду України від 5 серпня 2003 р. Скарга мотивується неправильним застосуванням норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, представників сторін, дослідивши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Вищий господарський суд України безпідставно відмовив ТОВ «Техсталь» у відновленні строку на подання касаційної скарги, оскільки перше та друге повернення касаційної скарги здійснені ним на порушення пунктів 2, 3 і 6 ч. 1 ст. 111^3 ГПК.

Висновок про відсутність доказів направлення копії касаційної скарги іншій стороні у справі суперечить фактичним об-

ставинам справи. Скаржник подав доказ надіслання копії касаційної скарги — квитанцію, видану поштовим відділенням.

Згідно зі ст. 32 ГПК така квитанція є доказом. У разі сумніву в її вірогідності, чи дійшовши висновку про недостатність такого доказу, суд міг і повинен був витребувати додаткові докази, але не мав законних підстав для повернення скарги.

У касаційній скарзі до Вищого господарського суду України скаржник посилався на неправильне застосування судом апеляційної інстанції норм статей 151, 164 ЦК та порушення вимог статей 27, 32 і 41 ГПК.

Посилання Вищого господарського суду України на невідповідність поданої позивачем касаційної скарги вимогам процесуального законодавства, незазначення заявником суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права, спростовуються змістом касаційної скарги. Наведені ТОВ «Техсталь» доводи за своєю суттю відповідають вимогам п. 4 ч. 1 ст. 111 ГПК.

Оскільки при зверненні вдруге з касаційною скаргою скаржник мав інформацію про знаходження справи у Вищому господарському суді України, то саме направлення касаційної скарги безпосередньо до Вищого господарського суду України не могло бути перешкодою для порушення касаційного провадження.

Таким чином, на порушення вимог ст. 53 ГПК суд, повертаючи касаційну скаргу, не дав належної правової оцінки тій обставині, що пропуск строку стався не з вини скаржника, а внаслідок неправомірного попереднього повернення касаційної скарги Вищим господарським судом України.

За таких обставин висновок Вищого господарського суду України щодо невідповідності касаційної скарги вимогам розділу XII^{1} ГПК не відповідає положенням процесуального законодавства.

Тому касаційна скарга підлягає задоволенню. Оскаржувану ухвалу слід скасувати, а справу передати до Вищого господарського суду України.

Керуючись статтями 111, 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Техсталь» задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 5 серпня 2003 скасувати.

Справу направити на розгляд до Вищого господарського суду України.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 5 серпня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 11 листопада 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Техсталь» на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 12 лютого 2003 р. у справі господарського суду Одеської області за позовом ТОВ «Техсталь» до дочірнього підприємства «Петрол» про стягнення 69 986,33 грн.

Заявлене клопотання про відновлення пропущеного процесуального строку не підлягає задоволенню з таких підстав.

Первісна касаційна скарга ТОВ «Техсталь» повернена Вищим господарським судом України ухвалою від 18 квітня 2003 р. на підставі пунктів 3 та 6 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, оскільки до скарги не додано доказів надіслання копії іншій стороні у справі та у скарзі не зазначено суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права.

Повторну касаційну скаргу ТОВ «Техсталь» повернуто ухвалою Вищого господарського суду України від 12 червня 2003 р. на підставі п. 2 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, оскільки касаційну скаргу подано не через місцевий чи апеляційний господарський суд, який постановив оскаржуване рішення.

ТОВ «Техсталь» втретє звернулось до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою від 7 липня 2003 р. на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 12 лютого 2003 р. та клопотанням про відновлення пропущеного процесуального строку і вважає, що строк для подання касаційної скарги має бути відновлений.

Статтею 110 ГПК встановлено місячний термін для подання касаційної скарги зі дня набрання рішенням місцевого господарського суду чи постановою апеляційного господарського суду чинності.

Відповідно до ст. 53 ГПК господарський суд може відновити пропущений процесуальний строк за заявою сторони, прокурора чи з власної ініціативи, якщо визнає причину строку поважною.

Посилання ТОВ «Техсталь» на те, що на час повторної подачі касаційної скарги ця справа ще не надійшла до господарського суду Одеської області й тому касаційна скарга була подана безпосередньо до Вищого господарського суду України, не може вважатися поважною причиною, оскільки ці доводи не ґрунтуються на чинному законодавстві України.

Відповідно до ст. 109 ГПК касаційна скарга (подання) подається (вноситься) до Вищого господарського суду України через місцевий чи апеляційний господарський суд, який ухвалив оскаржуване рішення чи постанову.

Місцевий або апеляційний господарський суд, який прийняв оскаржуване рішення або постанову, зобов'язаний надіслати скаргу (подання) до Вищого господарського суду України у 5-денний строк зі дня її надходження.

Таким чином, сторона у справі, незважаючи на те, де перебуває справа, повинна подавати касаційну скаргу відповідно до зазначеної вище норми ГПК.

Отже, колегія суддів не вбачає підстав для поновлення пропущеного строку, оскільки, виходячи зі змісту ст. 53 ГПК, поважними визнаються лише ті обставини, які є об'єктивно непереборними, не залежать від волевиявлення сторони та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення сторонами у справі процесуальних дій.

Лише несвоєчасне усунення недоліків оформлення касаційної скарги також не може бути підставою для відновлення пропущеного строку. Скаржником не надано належних та переконливих доказів на підтвердження саме поважних причин та істотних перешкод для своєчасного подання належно оформленої касаційної скарги.

Наведені дії скаржника, що призвели до пропуску процесуального строку, свідчать про необізнаність скаржника з чинним законодавством України та порядком здійснення касаційного провадження, тому касаційна скарга підлягає поверненню.

На підставі викладеного, керуючись статтями 53, 110, 111, п. 5 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

Відмовити ТОВ «Техсталь» у задоволенні клопотання про відновлення пропущеного строку для подання касаційної скарги.

Касаційну скаргу ТОВ «Техсталь» на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 12 лютого 2003 р. у цій справі повернути скаржнику.

19 5-33

9.7. Видана відділенням поштового зв'язку квитанція, з якої вбачається факт відправлення стороні у справі рекомендованого листа, згідно зі ст. 32 ГПК є доказом. У разі сумніву щодо її вірогідності чи дійшовши висновку про недостатність такого доказу, суд має право витребувати додаткові докази. Повернення касаційної скарги у такому разі не відповідає вимогам закону

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 4 листопада 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Дрогобицької об'єднаної ДПІ Львівської області (далі – ДПІ) на ухвалу Вищого господарського суду України від 25 липня 2003 р. у справі за позовом ВАТ «Нафтопереробний комплекс «Галичина» (далі – Товариство) до ДПІ про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення ДПІ,

встановив:

Із позовом до господарського суду Львівської області Товариство звернулося 4 вересня 2002 р.

Рішенням господарського суду Львівської області від 19 листопада 2002 р. позов задоволено.

Постановою Львівського апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р. зазначене судове рішення залишено без змін.

Оскаржуваною ухвалою Вищий господарський суд України касаційну скаргу ДПІ на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р. повернув без розгляду на підставі п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Ухвала обґрунтована тим, що доданий ДПІ до касаційної скарги фінансовий чек відділення поштового зв'язку про здійснення та оплату

поштового відправлення від 10 липня 2003 р. за відсутності опису вкладення або списку відправлень, засвідчених підписом працівника пошти та відбитком календарного штемпеля, не може вважатися належним доказом надіслання копії касаційної скарги іншій стороні у справі, оскільки із зазначених у ньому відомостей неможливо дійти висновку про надіслання Товариству саме копії касаційної скарги.

ДПІ просить ухвалу Вищого господарського суду України скасувати, мотивуючи касаційну скаргу порушенням норм процесуального права та неоднаковим застосуванням Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення представників відповідача, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Вимоги до форми і змісту касаційної скарги визначено ст. 111 ГПК. Зокрема, ч. 4 цієї статті встановлено, що до касаційної скарги додаються докази надсилання копії скарги іншій стороні у справі.

Повертаючи касаційну скаргу, Вищий господарський суд України послався на недотримання ДПІ вимог зазначеної норми щодо надання належного доказу надсилання копії касаційної скарги Товариству.

Проте висновок про відсутність таких доказів суперечить фактичним обставинам справи, оскільки до касаційної скарги додано квитанцію від 10 липня 2003 р., видану відділенням поштового зв'язку, з якої вбачається факт відправлення позивачу рекомендованого листа.

Згідно зі ст. 32 ГПК така квитанція є доказом. У разі сумніву щодо її вірогідності, чи дійшовши висновку про недостатність такого доказу, суду надано право витребувати додаткові докази. Тому в такому разі він не мав законних підстав для повернення касаційної скарги без розгляду.

Таким чином, посилання Вищого господарського суду України на невідповідність поданої ДПІ касаційної скарги вимо-

гам розділу XII[1] ГПК не відповідає положенням процесуального законодавства.

За таких обставин оскаржувана ухвала підлягає скасуванню як незаконна, а касаційна скарга ДПІ на постанову суду апеляційної інстанції – передачі до Вищого господарського суду України для розгляду по суті.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДПІ задовольнити, ухвалу Вищого господарського суду України від 25 липня 2003 р. скасувати, а касаційну скаргу ДПІ на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р. разом зі справою передати до Вищого господарського суду України для розгляду по суті.

Постанова є остаточною та оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 25 липня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 4 листопада 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Дрогобицької об'єднаної ДПІ Львівської області на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р. у справі за позовом ВАТ «Нафтопереробний комплекс «Галичина» до Дрогобицької об'єднаної ДПІ Львівської області про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення.

Подана касаційна скарга на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р. не може бути прийнята до розгляду Вищим господарським судом України, оскільки вона не відповідає вимогам розділу XII[1] ГПК із таких підстав.

Відповідно до ч. 4 ст. 111 ГПК, якою встановлено форму і зміст касаційної скарги, до скарги додаються, зокрема, докази надіслання її копії іншій стороні у справі.

Доданий до касаційної скарги фінансовий чек від 10 липня 2003 р. не може вважатись належним доказом відправлення копії касаційної скарги інішій стороні у справі, оскільки із зазначених у ньому відомостей неможливо дійти висновку про відправлення саме копії касаційної скарги ВАТ «Нафтопереробний комплекс «Галичина» за адресою: м. Дрогобич, вул. Бориславська, 82.

Відповідно до п. 36 Правил надання послуг поштового зв'язку касовий чек або розрахункова квитанція видається відправникові з додержанням вимог Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» і підтверджує лише факт надання послуги відділенням зв'язку, відповідно до чого за відсутності опису вкладення або списку відправлень, засвідчених підписами працівника пошти та відбитком календарного штемпеля, не може вважатися належним доказом надіслання копії касаційної скарги іншій стороні у справі.

Враховуючи викладене, керуючись ст. 86, п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

Касаційну скаргу Дрогобицької об'єднаної ДПІ Львівської області на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р. у цій справі повернути скаржнику без розгляду.

9.8. Незазначення в описі вкладення поштового відправлення, який надано скаржником як доказ надіслання копії касаційної скарги іншій стороні, посади працівника об'єкта поштового зв'язку не позбавляє опис вкладення доказової сили

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 14 жовтня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ТОВ «Агат-А» на ухвалу Вищого господарського суду України від 14 липня 2003 р. у справі за позовом ПП «Ангай» до ТОВ «Агат-А» про стягнення 50 тис. грн.,

встановив:

У серпні 2002 р. ПП «Ангай» звернулося до господарського суду м. Севастополя з позовом до ТОВ «Агат-А» про стягнення 50 тис. грн. на виконання зобов'язань за договором від 10 грудня 2000 р. № 10/12 про часткову участь у будівництві 110-квартирного жилого будинку по вул. Рєпіна в м. Севастополі.

Під час розгляду справи ПП «Ангай» збільшило розмір позовних вимог і просило стягнути 10 тис. грн. пені за прострочення виконання грошового зобов'язання.

ТОВ «Агат-А» подало зустрічний позов до ПП «Ангай» про зміну п. 10 договору № 10/12, а саме зменшення передбаченої цим пунктом суми грошових зобов'язань ТОВ «Агат-А» з 250 до 200 тис. грн.

Ухвалою господарського суду м. Севастополя від 23 вересня 2002 р. до участі у справі залучено Севастопольське регіональне відділення Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву третьою особою, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору.

Рішенням господарського суду м. Севастополя від 20 листопада 2002 р. у позові та зустрічному позові відмовлено.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 9 січня 2003 р. зазначене рішення залишено без змін.

Постановою Вищого господарського суду України від 6 березня 2003 р. зазначену постанову Севастопольського апеляційного господарського суду скасовано з підстав порушення норм процесуального права, а справу передано до цього суду для перегляду рішення суду першої інстанції в апеляційному порядку.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 12 червня 2003 р. рішення господарського суду м. Севастополя від 20 листопада 2002 р. змінено; позов задоволено, з ТОВ «Агат-А» на користь ПП «Ангай» стягнуто 50 тис. грн. заборгованості та 10 тис. пені; у зустрічному позові відмовлено.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 14 липня 2003 р. № 20-7/781 повернуто касаційну скаргу ТОВ «Агат-А» на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 12 червня 2003 р. на підставі п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Ухвала мотивована посиланням на те, що доданий до касаційної скарги опис вкладення від 23 червня 2003 р. не є належним доказом відправлення копії касаційної скарги позивачу, оскільки в ньому не зазначено посади працівника об'єкта поштового зв'язку, який перевірив цей опис.

Верховним Судом України 25 вересня 2003 р. за касаційною скаргою ТОВ «Агат-А» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку ухвали Вищого господарського суду України від 14 липня 2003 р. У касаційній скарзі порушується питання про скасування оскарженої ухвали з підстав її незаконності та передачу справи на розгляд до Вищого господарського суду України.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників відповідача та позивача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Вимоги до форми та змісту касаційної скарги встановлено ст. 111 ГПК, якою, зокрема, передбачено, що до скарги додаються докази надсилання її копії іншій стороні у справі.

Касаційну скаргу ТОВ «Агат-А» повернуто Вищим господарським судом України на підставі п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, відповідно до якого касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо до скарги не додано доказів надіслання її копії іншій стороні у справі. Проте з урахуванням доказів, які додавались ТОВ «Агат-А» до касаційної скарги, застосування судом касаційної інстанції зазначеної норми процесуального права є помилковим.

ТОВ «Агат-А» надіслало копію касаційної скарги ПП «Ангай» поштовим відправленням з оголошеною цінністю, що підтверджується описом вкладення, на якому розписався працівник об'єкта поштового зв'язку та проставлено відбиток календарного штемпеля. Посилання Вищого господарського суду України на те, що в описі вкладення не зазначено посади працівника об'єкта поштового зв'язку, не має правового обґрунтування такої вимоги і не позбавляє опис вкладення доказової сили. До того ж, крім опису вкладення, ТОВ «Агат-А» додавало касовий чек про прийняття реєстрованого поштового відправлення для пересилання (п. 36 Правил надання послуг поштового зв'язку).

За таких обставин Вищий господарський суд України не мав законних підстав для висновку про те, що ТОВ «Агат-А» не додано доказів надіслання копії касаційної скарги ПП «Ангай».

Враховуючи викладене, оскаржену ухвалу слід скасувати як незаконну, а справу передати на розгляд до Вищого господарського суду України.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Агат-А» задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 14 липня 2003 р. скасувати, а справу передати на розгляд до Вищого господарського суду України для вирішення питання про прийняття до провадження касаційної скарги ТОВ «Агат-А» на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 12 червня 2003 р.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 14 липня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 14 жовтня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Агат-А» на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду у справі за позовом ПП «Ангай» до ТОВ «Агат-А», за участю третьої особи — Севастопольського регіонального відділення Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву, про стягнення 60 тис. грн.

Подана касаційна скарга не відповідає вимогам розділу XII^1 ГПК із таких підстав.

Відповідно до ч. 4 ст. 111 ГПК, якою встановлено форму і зміст касаційної скарги, до скарги додаються, зокрема, докази надіслання її копії іншій стороні у справі.

Доданий до касаційної скарги опис від 23 червня 2003 р. не може бути належним доказом відправлення копії касаційної скарги позивачу у справі, оскільки не містить посади працівника об'єкта поштового зв'язку, який перевірив згаданий вище опис.

А тому така касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом на підставі п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК.

Керуючись статтями 86, 111, п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

ухвалив:

Касаційну скаргу ТОВ «Агат-А» на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 12 червня 2003 р. у цій справі повернути скаржнику.

Видати скаржнику довідку на повернення державного мита в сумі 300 грн., сплаченого за платіжним дорученням від 19 червня 2003 р. № 1003.

9.9. Список внутрішніх реєстрованих поштових відправлень (реєстр), на якому працівником об'єкта поштового зв'язку проставлено відтиск календарного штемпеля, є доказом надіслання копії касаційної скарги іншій стороні

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 4 листопада 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ТОВ СП «Укрзовніштрейдінвест» (далі — Товариство) на ухвалу Вищого господарського суду України від 8 липня 2003 р. у справі за позовом Товариства до Міністерства аграрної політики України про стягнення 2 186 598,02 грн. заборгованості,

встановив:

У травні 2002 р. Товариство звернулося до господарського суду м. Києва з позовом до Міністерства аграрної політики України про стягнення 2 186 598,02 грн. заборгованості за сечовину, поставлену сільськогосподарським товаровиробникам згідно з постановою КМУ «Про забезпечення сільськогосподарських товаровиробників матеріально-технічними та фінансовими ресурсами в 1999 році».

Ухвалою господарського суду м. Києва від 9 жовтня 2002 р. до участі у справі залучено ВАТ «Агрохімцентр» як третю особу без самостійних вимог на предмет спору на стороні позивача.

Рішенням господарського суду м. Києва від 11 грудня 2002 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 6 травня 2003 р., у позові відмовлено.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 8 липня 2003 р. Товариству повернуто касаційну скаргу на постанову Київського апеляційного господарського суду від 6 травня 2003 р. на підставі п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Ухвала мотивована

посиланням на те, що доданий заявником реєстр на поштові відправлення рекомендованих листів не може вважатись належним доказом надіслання копії скарги іншій стороні у справі; таким доказом є лише опис вкладення.

Верховним Судом України 16 жовтня 2003 р. за касаційною скаргою Товариства порушено провадження з перегляду в касаційному порядку ухвали Вищого господарського суду України від 8 липня 2003 р. У касаційній скарзі порушується питання про скасування оскарженої ухвали та передачу справи на розгляд до Вищого господарського суду України. На обґрунтування касаційної скарги зроблено посилання на виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення нормативно-правового акта в аналогічних справах, неправильне застосування норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача, третьої особи та Генеральної прокуратури України, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Касаційну скаргу Товариства повернуто Вищим господарським судом України на підставі п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, відповідно до якого касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо до скарги не додано доказів надіслання її копії іншій стороні (сторонам) у справі.

Проте застосування судом касаційної інстанції зазначеної норми процесуального права є помилковим. Товариство подавало докази надіслання касаційної скарги — реєстр на поштові відправлення рекомендованих листів, на якому працівником об'єкта поштового зв'язку проставлено відтиск календарного штемпеля. Складання списку внутрішніх реєстрованих поштових відправлень, якщо одночасно їх відправляється 5 і більше, передбачено п. 85 Правил надання послуг поштового зв'язку. Відповідно до визначення поняття доказів, що міститься у ст. 32 ГПК, такий список (реєстр) є доказом. У разі сумнівів у його достовірності, чи дійшовши висновку про недостатність такого доказу, суд вправі був витребувати

додаткові докази, але не мав законних підстав для повернення касаційної скарги.

Враховуючи викладене, оскаржену ухвалу не можна визнати законною та обґрунтованою, у зв'язку з чим її слід скасувати, а справу передати на розгляд до Вищого господарського суду України.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 8 липня 2003 р. скасувати, а справу передати на розгляд до Вищого господарського суду України.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 8 липня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 4 листопада 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ СП «Укрзовніштрейдінвест» (далі – Товариство) на постанову Київського апеляційного господарського суду від 6 травня 2003 р. у справі за позовом Товариства до Міністерства аграрної політики України про стягнення 2 186 598,02 грн.

Згідно зі статтями 111, 111^1 ГПК особа, яка подала касаційну скаргу, надсилає іншій стороні у справі копії касаційної скарги і доданих до неї документів, а докази цього додає до скарги.

Невиконання такої вимоги є підставою для відмови у прийнятті касаційної скарги до розгляду.

Із доданого до скарги реєстру на поштові відправлення рекомендованих листів Товариства від 6 червня 2003 р. неможливо дійти достовірного висновку, що сторонам у справі

було надіслано саме копії касаційної скарги, оскільки в реєстрі не зазначено, що саме відсилається за вказаними у реєстрі адресами, що виключає визнання зазначеного реєстру достовірним доказом направлення копії скарги іншій стороні у справі.

Водночас Правилами надання послуг поштового зв'язку передбачено, що пенсійні та судові справи, ділові папери, звіти, документи, які становлять цінність для відправника або одержувача, а також заяви і скарги на адресу юридичних осіб пересилаються з описом вкладення.

Касаційна скарга має ознаки документа, який відповідно до зазначених Правил повинен пересилатися з описом вкладення, а тому, керуючись ст. 110, п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

Касаційну скаргу Товариства повернути без розгляду.

9.10. Чинним законодавством не передбачено сплату державного мита з апеляційних і касаційних скарг на ухвали господарських судів

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 18 листопада 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ЗАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» (далі — Банк) на ухвалу Вищого господарського суду України від 8 липня 2003 р. у справі за позовом Банку до ПП «Ірена-Плюс» (далі — Підприємство) про визнання права власності на житлове приміщення,

в с т а н о в и в:

Оскаржуваною ухвалою Вищий господарський суд України повернув без розгляду касаційну скаргу Банку на ухвалу Житомирського апеляційного господарського суду від 21 квітня 2003 р. на підставі п. 4 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, оскільки до скарги не додано документів, що підтверджують сплату державного мита у встановленому порядку і розмірі.

Банк просить ухвалу Вищого господарського суду України скасувати, мотивуючи касаційну скаргу тим, що відповідно до пп. «г» п. 2 ст. 3 Декрету КМУ «Про державне мито» касаційні скарги на ухвали господарських судів державним митом не оплачуються.

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення представників позивача, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Банком подана касаційна скарга на ухвалу апеляційного господарського суду.

Відповідно до п. 2 ст. 2 Декрету КМУ «Про державне мито» державне мито справляється із позовних заяв і заяв кредиторів у справах про банкрутство, що подаються до господарських судів, та апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови, а також заяв про їх перегляд за нововиявленими обставинами.

Отже, державне мито з апеляційних і касаційних скарг на ухвали господарських судів не справляється.

Повертаючи касаційну скаргу без розгляду з підстави, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України не застосував зазначену норму Декрету КМУ «Про державне мито», у зв'язку з чим винесена ним ухвала про повернення касаційної скарги без розгляду є незаконною.

За таких обставин оскаржувана ухвала підлягає скасуванню, а касаційна скарга Банку на ухвалу суду апеляційної інстанції — передачі до Вищого господарського суду України для розгляду по суті.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Банку задовольнити, ухвалу Вищого господарського суду України від 8 липня 2003 р. скасувати, а касаційну скаргу ЗАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» на ухвалу Житомирського апеляційного господарського суду від 21 квітня 2003 р. разом зі справою передати до Вищого господарського суду України для розгляду по суті.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 8 липня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 18 листопада 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу філії «Хмельницьке центральне відділення Промінвестбанку» на ухвалу Житомирського апеляційного господарського суду від 21 квітня 2003 р. у справі за позовом філії «Хмельницьке центральне відділення Промінвестбанку» до ПП «Ірена-Плюс» про визнання права власності.

Подана касаційна скарга не відповідає вимогам розділу XII^1 ГПК із таких підстав.

Відповідно до вимог п. 14 Інструкції про порядок обчислення та справляння державного мита належними доказами сплати державного мита є оригінал квитанції кредитної установи, яка прийняла платіж, або останній примірник платіжного доручення з написом (позміткою) кредитної установи такого змісту: «Зараховано в дохід бюджету __________ крб. (дата)», скріпленим першим і другим підписами посадових осіб і відтиск печатки кредитної установи з відміткою про дату ви-

конання платіжного доручення. Додана до касаційної скарги копія платіжного доручення від 28 лютого 2003 р. № 351 не є належним доказом сплати державного мита у встановленому порядку.

Відсутність документів, що підтверджують сплату державного мита у встановленому порядку, згідно з п. 4 ч. 1 ст. 111^3 ГПК є підставою для повернення судом касаційної скарги без розгляду.

На підставі наведеного, керуючись ст. 86, п. 4 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

ухвалив:

Касаційну скаргу філії «Хмельницьке центральне відділення Промінвестбанку» на ухвалу Житомирського апеляційного господарського суду від 21 квітня 2003 р. повернути.

9.11. Застосовуючи ст. 53 ГПК щодо відновлення та продовження процесуальних строків, до поважних причин слід відносити, зокрема, отримання заявником судового рішення після закінчення процесуального строку на його оскарження

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 7 жовтня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу казенного електромашинобудівного заводу «Іскра» (далі — Завод «Іскра») на ухвалу Вищого господарського суду України від 9 липня 2003 р. у справі за позовом Заводу «Іскра» до спеціалізованої ДПІ по роботі з великими платниками податків у м. Запоріжжі (далі — ДПІ) про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення,

встановив:

У листопаді 2002 р. Завод «Іскра» звернувся до господарського суду Запорізької області з позовом до ДПІ про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення від 11 листопада 2002 р. у частині донарахування 9 540,55 грн. прибуткового податку з громадян та 19 081,10 грн. штрафних санкцій.

Рішенням господарського суду Запорізької області від 13 січня 2003 р. у позові відмовлено.

Постановою Запорізького апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р. зазначене рішення залишено без змін.

Завод «Іскра» 22 травня 2003 р. подав касаційну скаргу на постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р., у якій заявив клопотання про відновлення пропущеного процесуального строку.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 9 липня 2003 р. касаційну скаргу повернуто на підставі п. 5 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Вищий господарський суд України зазначив, що постанову апеляційного господарського суду надіслано Заводу «Іскра» у визначений ч. 4 ст. 105 ГПК строк. Ухвала мотивована посиланням на те, що поважними причинами пропуску процесуального строку визнаються лише такі обставини, які є об'єктивно непереборними, не залежать від волевиявлення сторони та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення стороною процесуальних дій.

Верховним Судом України 18 вересня 2003 р. за касаційною скаргою Заводу «Іскра» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку ухвали Вищого господарського суду України від 9 липня 2003 р. У касаційній скарзі порушується питання про скасування оскарженої ухвали та передачу справи на розгляд до цього суду. На обґрунтування касаційної скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника відповідача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Статтею 110 ГПК встановлено, що касаційна скарга може бути подана протягом 1 місяця зі дня набрання рішенням місцевого господарського суду чи постановою апеляційного господарського суду чинності.

Відповідно до ч. 1 ст. 53 ГПК за заявою сторони, прокурора чи з власної ініціативи господарський суд може визнати причину пропуску встановленого законом процесуального строку поважною і відновити пропущений строк.

Підстави, з яких Вищий господарський суд України дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення клопотання Заводу «Іскра» про відновлення пропущеного процесуального строку, не можна визнати переконливими.

Завод пояснював, що постанову суду апеляційної інстанції не було надіслано йому в установлені процесуальним законом строки, у зв'язку з чим він двічі звертався до цього суду з відповідними запитами та проханням надіслати копію постанови. Копію постанови апеляційний господарський суд надіслав 16 травня 2003 р., а отримано її 19 травня 2003 р., коли місячний строк для подання касаційної скарги вже закінчився. На підтвердження цих доводів Завод «Іскра» подавав листування із Запорізьким апеляційним господарським судом.

Наказом Голови Вищого господарського суду України від 10 грудня 2002 р. № 75 затверджено Інструкцію з діловодства в господарських судах України (далі — Інструкція), яка встановлює єдину систему організації діловодства, порядок роботи з процесуальними документами, і має обов'язковий характер при веденні діловодства в системі господарських судів України (п. 1.1 Інструкції). У пункті 3.5.11 Інструкції зазначається, що перший, належним чином підписаний примірник процесуального документа (ухвали, рішення, постанови), залишається у справі. При цьому на звороті у лівому нижньому куті першого примірника процесуального документа, який залишається у справі, проставляється відповідний штамп суду з відміткою про відправку документа, що містить вихідний реєстраційний номер, загальну кількість відправлених примірників документа, дату відправки, підпис працівника, яким вона здійснена.

Таких відміток зворотна сторона останнього аркуша постанови Запорізького апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р., яка є у справі, не містить. На її першому аркуші зроблено запис про вручення постанови лише представнику ДПІ.

Вищий господарський суд України на зазначені вимоги Інструкції уваги не звернув, доводів Заводу «Іскра» не перевірив та послався на своєчасне надсилання йому постанови апеляційного господарського суду, не обґрунтувавши це посилання будь-якими фактичними даними.

Відповідно до п. 6 роз'яснення президії Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування розділу XII ГПК», застосовуючи ст. 53 цього Кодексу, до поважних причин слід відносити, зокрема, отримання заявником судового рішення після закінчення процесуального строку на його оскарження. Із цим слід погодитись.

Враховуючи викладене, ухвалу Вищого господарського суду України від 9 липня 2003 р. не можна визнати законною й обґрунтованою, у зв'язку з чим вона підлягає скасуванню, а справа — передачі на розгляд до цього суду.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 9 липня 2003 р. скасувати, а справу передати на розгляд до Вищого господарського суду України для вирішення питання про прийняття до провадження касаційної скарги Заводу «Іскра» на постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 9 липня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 7 жовтня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу казенного електромашинобудівного заводу «Іскра» (далі — Завод «Іскра») від 22 травня 2003 р. на постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р. у справі за позовом Заводу «Іскра» до спеціалізованої ДПІ по роботі з великими платниками податків у м. Запоріжжі про визнання частково недійсним податкового повідомлення-рішення.

Касаційна скарга Заводу «Іскра» від 22 травня 2003 р. на постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р. у цій справі не відповідає вимогам розділу XII^1 ГПК.

Статтею 110 ГПК визначений строк подання касаційної скарги. Згідно з цією статтею касаційна скарга може бути подана протягом 1 місяця зі дня набрання рішенням місцевого господарського суду чи постановою апеляційного господарського суду чинності.

Завод «Іскра», оскаржуючи постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р., подав скаргу 22 травня 2003 р., чим порушив приписи ст. 110 ГПК.

Відповідно до ст. 53 ГПК господарський суд за заявою сторони, прокурора чи з власної ініціативи може визнати причину пропуску встановленого законом процесуального строку поважною і відновити пропущений строк.

Виходячи зі змісту наведеної норми закону, поважними визнаються лише такі обставини, які є об'єктивно непереборними, не залежать від волевиявлення сторони та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення сторонами у справі процесуальних дій.

Позивачем заявлено клопотання про відновлення пропущеного строку касаційного оскарження через неодержання ним постанови Запорізького апеляційного господарського суду у встановлений строк.

Згідно зі ст. 105 ГПК постанови апеляційної інстанції розсилаються сторонам не пізніше 5 днів після їх прийняття. Постанова апеляційної інстанції була надіслана Заводу «Іскра», представник якого був у судовому засіданні, поштою у визначений ч. 4 ст. 105 ГПК строк. Постанова Запорізького апеляційного господарського суду мала надійти скаржнику поштою. Однак, стверджуючи, що постанову ним не одержано, він не наводить жодного доказу, крім власних листів із запитом, та не додає жодної довідки.

Оскільки не доведено надіслання постанови апеляційною інстанцією з порушенням встановленого ч. 4 ст. 105 ГПК строку, суд вважає, що причини пропуску строку мають суб'єктивний характер і вчасне подання касаційної скарги відповідно до вимог ст. 110 ГПК залежало від волі скаржника.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 53, 86, п. 5 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

ухвалив:

Касаційну скаргу Заводу «Іскра» від 22 травня 2003 р. на постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 11 квітня 2003 р. у цій справі повернути без розгляду.

9.12. Пропуск строку на оскарження судового рішення внаслідок усунення стороною недоліків при поданні касаційної скарги, обумовлених неоднозначністю викладених у процесуальній нормі вимог, не може розглядатися як такий, що вчинений без поважних причин

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 7 жовтня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу спеціалізованої ДПІ по роботі з великими платниками податків у м. Харкові (далі – ДПІ) на ухвалу Вищого господарського суду України від 7 липня 2003 р. у справі за позовом АТ «Концерн «АВЕК і Ко» до ДПІ про визнання недійсним рішення,

в с т а н о в и в:

У березні 2002 р. АТ «Концерн «АВЕК і Ко» звернулося до господарського суду Харківської області з позовом до ДПІ про визнання недійсним рішення від 21 грудня 2001 р. про застосування та стягнення штрафних (фінансових) санкцій, донарахованих сум податків, зборів (обов'язкових платежів) і пені за порушення податкового та іншого законодавства в частині неправомірного включення до складу валових витрат у II-кварталі 2001 р. страхової премії в сумі 649 558,58 грн.

Під час розгляду справи позивач доповнив позовні вимоги і просив визнати такими, що не підлягають виконанню, платіжні вимоги, виставлені ДПІ у період із 5 квітня по 11 червня 2002 р. (усього 21 платіжна вимога); стягнути 140 600 грн. витрат на оплату послуг адвоката. Позивач відмовився від вимоги про визнання частково недійсним рішення від 21 грудня 2001 р. та від вимоги про визнання платіжних вимог такими, що не підлягають виконанню.

Рішенням господарського суду Харківської області від 9 жовтня 2002 р. позов задоволено частково; з відповідача на користь позивача стягнуто 140 600 грн. витрат на оплату послуг адвоката; у частині вимог про визнання платіжних вимог такими, що не підлягають виконанню, провадження у справі припинено.

Постановою Харківського апеляційного господарського суду від 4 грудня 2002 р. зазначене рішення залишено без змін.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 18 лютого 2003 р. ДПІ відмовлено у прийнятті касаційної скарги на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 4 грудня 2002 р. із тих підстав, що у засіданні суду апеляційної інстанції брав участь прокурор, якому ДПІ повинна була надіслати копію касаційної скарги, але доказів дотримання цієї вимоги не подано. Ухвала мотивована посиланням на ч. 4 ст. 29, ч. 4 ст. 111, п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК.

ДПІ 1 квітня 2003 р. повторно подала касаційну скаргу на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 4 грудня 2002 р., у якій заявила клопотання про відновлення пропущеного процесуального строку.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 7 липня 2003 р. відхилено клопотання ДПІ про відновлення пропущеного процесуального строку для подання касаційної скарги, а касаційну скаргу повернуто на підставі п. 5 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Ухвала мотивована тим, що наведені ДПІ причини пропуску строку не можна визнати поважними.

Верховним Судом України 18 вересня 2003 р. за касаційною скаргою ДПІ порушено провадження з перегляду в касаційному порядку ухвали Вищого господарського суду України від 7 липня 2003 р. У касаційній скарзі порушується питання про скасування оскарженої ухвали та передачу справи на розгляд до цього суду. Касаційна скарга мотивується посиланням на порушення положень ст. 129 Конституції України, виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення процесуального закону в аналогічних справах, неправильне застосування норм про-

цесуального права. На обґрунтування цих підстав зроблено посилання на ухвалу Вищого господарського суду України від 3 березня 2003 р. № 5803/1-27.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника відповідача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Первісна касаційна скарга на постанову Харківського апеляційного господарського суду України від 4 грудня 2002 р. була подана ДПІ в установлений строк, але повернута Вищим господарським судом України через відсутність доказів надіслання копії касаційної скарги прокурору, який брав участь у розгляді справи.

Частиною 3 ст. 111^3 ГПК передбачено, що після усунення обставин, які згідно з пунктами 1–4 і 6 ч. 1 цієї статті є підставою для повернення касаційної скарги, сторона має право повторно подати касаційну скаргу. ДПІ цим правом скористалася, подавши 1 квітня 2003 р. касаційну скаргу повторно та додавши до неї докази надсилання копії скарги прокурору. На цей момент процесуальний строк для подання касаційної скарги закінчився, у зв'язку з чим ДПІ було заявлено клопотання про відновлення пропущеного процесуального строку.

Відповідно до ч. 1 ст. 53 ГПК за заявою сторони, прокурора чи з власної ініціативи господарський суд може визнати причину пропуску встановленого законом процесуального строку поважною і відновити пропущений строк.

Відмовляючи у відновленні пропущеного процесуального строку, Вищий господарський суд України виходив, зокрема, з того, що за змістом ст. 53 ГПК поважними причинами визнаються лише такі обставини, які є об'єктивно непереборними, не залежать від волевиявлення сторони та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення процесуальних дій. Проте зроблене судом касаційної інстанції витлумачення процесуальної норми не ґрунтується на її змісті, у зв'язку з чим при вирішенні питання про відмову у відновленні пропущеного процесуального строку допущено неправильне застосування ст. 53 ГПК.

ГПК не пов'язує право суду відновити пропущений процесуальний строк лише з певним колом обставин, що спричинили пропуск строку. Отже, у кожному випадку суд повинен з урахуванням конкретних обставин пропуску строку оцінити доводи, наведені на обґрунтування клопотання про його відновлення, та зробити обґрунтований висновок щодо поважності чи неповажності причин пропуску строку.

Оскаржена ухвала Вищого господарського суду України цим вимогам не відповідає. Зокрема, суд не дав оцінки доводам ДПІ про те, що ч. 4 ст. 111 ГПК не містить прямої вказівки щодо необхідності надіслання копії касаційної скарги прокурору, який бере участь у справі.

Слід зазначити, що встановлені законом строки вчинення процесуальних дій мають своїм завданням забезпечення ефективного захисту порушених прав особи. Тому пропуск строку внаслідок усунення стороною недоліків при поданні касаційної скарги, обумовлених неоднозначністю викладених у процесуальній нормі вимог, не може розглядатися як такий, що вчинений без поважних причин.

Враховуючи викладене, оскаржену ухвалу не можна визнати законною й обґрунтованою, у зв'язку з чим її слід скасувати, а справу передати на розгляд до цього суду.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу ДПІ задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 7 липня 2003 р. № А-03/97-02 скасувати, а справу передати на розгляд до Вищого господарського суду України для вирішення питання про прийняття до провадження касаційної скарги ДПІ на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 4 грудня 2002 р.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 7 липня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 7 жовтня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу спеціалізованої ДПІ по роботі з великими платниками податків у м. Харкові (далі – ДПІ) від 31 березня 2003 р. на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 4 грудня 2002 р. у справі за позовом АТ «Концерн «Авек» до ДПІ про стягнення 140 600 грн.

Касаційна скарга ДПІ від 31 березня 2003 р. на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 4 грудня 2002 р. не відповідає вимогам розділу XII^1 ГПК.

У статті 110 ГПК визначений строк подання касаційної скарги. Згідно з цією статтею касаційна скарга може бути подана протягом 1 місяця зі дня набрання рішенням місцевого господарського суду чи постановою апеляційного господарського суду чинності.

ДПІ, оскаржуючи постанову Харківського апеляційного господарського суду від 4 грудня 2002 р., подала скаргу 31 березня 2003 р., чим порушила приписи ст. 110 ГПК. Одночасно зі скаргою відповідачем заявлено клопотання про відновлення пропущеного строку подання касаційної скарги.

Відповідно до ст. 53 ГПК господарський суд за заявою сторони, прокурора чи з власної ініціативи може визнати причину пропуску встановленого законом процесуального строку поважною і відновити пропущений строк.

Виходячи зі змісту наведеної норми закону, поважними визнаються лише такі обставини, які є об'єктивно непереборними, не залежать від волевиявлення сторони та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення сторонами у справі процесуальних дій.

Як вбачається з матеріалів справи, касаційна скарга поверталась ДПІ ухвалою Вищого господарського суду України від 18 грудня 2003 р. із підстав, передбачених п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК.

Вчасне подання касаційної скарги відповідно до вимог ст. 110 ГПК залежало від заявника, оскільки його дії мають суб'єктивний характер, тому повернення судом попередньої касаційної скарги за наведених обставин власне не є поважною причиною пропуску строку для подачі касаційної скарги.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 53, 86, п. 5 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

Відхилити клопотання ДПІ про відновлення пропущеного строку для подання касаційної скарги.

Касаційну скаргу ДПІ від 31 березня 2003 р. на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 4 грудня 2002 р. у цій справі повернути без розгляду.

9.13. Суд касаційної інстанції правомірно відмовив у відновленні пропущеного строку для подання касаційної скарги на постанову суду апеляційної інстанції

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 23 грудня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ДК «Укргазвидобування» НАК «Нафтогаз України» в особі філії «Газопромислове управління «Харківгазвидобування» (далі — ДК «Укргазвидобування») на ухвалу Вищого господарського суду України від 2 жовтня 2003 р. у справі за позовом ДК «Укргазвидобування» до ДП «Виробниче об'єднання «Південний машинобудівний завод ім. О. М. Макарова», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, — ВАТ із газопостачання та газифікації «Дніпрогаз», про стягнення суми,

встановив:

Ухвалою Вищого господарського суду України від 2 жовтня 2003 р. відмовлено позивачу в задоволенні клопотання про відновлення пропущеного строку для подання касаційної скарги на постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 11 липня 2003 р. та касаційну скаргу ДК «Укргазвидобування» повернуто без розгляду з тих підстав, що скаржник не надав переконливих доказів щодо наявності поважних причин пропуску строку для подання касаційної скарги.

Ухвалою від 27 листопада 2003 р. Верховним Судом України за касаційною скаргою ДК «Укргазвидобування» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку ухвали Вищого господарського суду України від 2 жовтня 2003 р. з підстав її невідповідності Конституції України, нормам процесуального права та неоднакового застосування Вищим господарським судом України положень того самого закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача та відповідача, дослідивши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Судова палата вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Згідно зі ст. 110 ГПК касаційна скарга може бути подана протягом 1 місяця зі дня набрання рішенням місцевого господарського суду чи постановою апеляційного господарського суду чинності.

Відповідно до ч. 2 ст. 111 ГПК не допускається посилання в касаційній скарзі на недоведеність обставин справи.

Згідно з п. 6 ч. 1 ст. 111^3 цього Кодексу скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо у ній не зазначено суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права, але ч. 3 ст. 111^3 встановлено, що після усунення обставин, зазначених у пунктах 1–4 і 6 ч. 1 цієї статті, сторона у справі має право повторно подати касаційну скаргу, а прокурор — внести касаційне подання в загальному порядку.

Відповідно до ч. 1 ст. 53 ГПК за заявою сторони, прокурора чи з власної ініціативи господарський суд може визнати причину пропуску встановленого законом процесуального строку поважною і відновити пропущений строк.

Відмова в поновленні строку здійснена судом з урахуванням усіх обставин справи, а тому немає підстав для скасування оскаржуваної ухвали.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДК «Укргазвидобування» залишити без задоволення, а ухвалу Вищого господарського суду України від 2 жовтня 2003 р. у цій справі — без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 2 жовтня 2003 р.

(ухвалу залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 23 грудня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ДК «Укргазвидобування» НАК «Нафтогаз України» в особі філії Газопромислового управління «Харківгазвидобування» (далі — ДК «Укргазвидобування») на постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 11 липня 2003 р. у справі за позовом ДК «Укргазвидобування» до ДП «Виробниче об'єднання «Південний машинобудівний завод ім. О. М. Макарова», за участю третьої особи на стороні позивача, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, — ВАТ із газопостачання та газифікації «Дніпрогаз», про стягнення 67 307 217,56 грн.

ДК «Укргазвидобування» подала касаційну скаргу на постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 11 липня 2003 р. і водночас заявила клопотання про відновлення пропущеного строку для її подання.

Відповідно до ст. 110 ГПК касаційна скарга (подання) може бути подана (внесена) протягом 1 місяця зі дня набрання рішенням місцевого господарського суду чи постановою апеляційного господарського суду чинності.

Згідно з п. 5 ч. 1 ст. 111^3 ГПК касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо скаргу подано після закінчення строку, встановленого для її подання.

Вперше скаржник подав касаційну скаргу неналежно оформленою, тому ухвалою Вищого господарського суду від 9 вересня 2003 р. касаційна скарга була повернута скаржнику без розгляду.

Касаційну скаргу скаржником подано повторно до суду 24 вересня 2003 р., тобто після закінчення строку, встановленого для її подання.

У клопотанні позивач просить відновити пропущений строк на оскарження постанови Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 11 липня 2003 р., на обґрунтування своїх вимог посилається на усунення обставин, зазначених в ухвалі Вищого господарського суду України від 9 вересня 2003 р.

Скаржником не надано переконливих доказів щодо наявності поважних причин пропуску місячного процесуального строку.

Згідно зі ст. 33 ГПК кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог чи заперечень.

Вищим господарським судом України не вбачається підстав для поновлення пропущеного строку, оскільки, виходячи зі змісту ст. 53 ГПК, поважними причинами визнаються лише ті обставини, які є об'єктивно непереборними та пов'язані з дійсними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення процесуальних дій.

Враховуючи наведене та керуючись п. 5 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

ухвалив:

Відмовити ДК «Укргазвидобування» у відновленні пропущеного строку для подання касаційної скарги на постанову

Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 11 липня 2003 р. у цій справі.

Касаційну скаргу повернути ДК «Укргазвидобування», а справу направити до господарського суду Дніпропетровської області.

9.14. Повернення касаційної скарги на рішення місцевого господарського суду з посиланням на те, що таке рішення може бути оскаржено до суду касаційної інстанції лише після його перегляду в апеляційному порядку, суперечить положенням ГПК

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 9 грудня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ЗАТ «Запорізький завод важкого кранобудування» (далі — Товариство) на ухвалу Вищого господарського суду України від 8 серпня 2003 р. у справі за позовом Запорізького обласного відділення Фонду соціального захисту інвалідів до Товариства про стягнення 47 245,04 грн.,

встановив:

Рішенням господарського суду Запорізької області від 1 липня 2003 р. позов задоволено.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 8 серпня 2003 р. повернуто касаційну скаргу Товариства на рішення господарського суду Запорізької області від 1 липня 2003 р. із посиланням на те, що рішення чи ухвала місцевого господарського суду можуть бути оскаржені в касаційному порядку лише після перегляду їх в апеляційному порядку.

Верховним Судом України 13 листопада 2003 р. порушено провадження за касаційною скаргою Товариства, у якій порушується питання про скасування ухвали Вищого господарського суду України від 8 серпня 2003 р. та передачу справи на розгляд до Вищого господарського суду України. На обґрунтування скарги зроблено посилання на невідповідність оскаржуваної ухвали положенням Конституції України, неоднакове застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Статтею 111^3 ГПК встановлюється вичерпний перелік підстав повернення касаційної скарги, однак підстави, наведеної судом, вона не містить.

Висновок Вищого господарського суду України про неможливість оскарження до суду касаційної інстанції рішення суду першої інстанції, яке не оскаржувалося в апеляційному порядку, суперечить положенням ГПК.

За наведених обставин оскаржувана ухвала Вищого господарського суду України не є законною та обґрунтованою і підлягає скасуванню, а справа — направленню на розгляд до Вищого господарського суду України.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Товариства задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 8 серпня 2003 р. скасувати та передати справу на розгляд до Вищого господарського суду України.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 8 серпня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 9 грудня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ЗАТ «Запорізький завод важкого кранобудування» (далі — Товариство) на рішення господарського суду Запорізької області від 1 липня 2003 р. у справі за позовом Запорізького обласного відділення Фонду соціального захисту інвалідів до Товариства про стягнення 47 245,04 грн.

Подана відповідачем касаційна скарга не відповідає вимогам розділу XII[1] ГПК та не може бути розглянута в касаційному порядку з таких підстав.

Відповідно до ст. 107 ГПК сторони у справі мають право подати касаційну скаргу на рішення чи ухвалу місцевого господарського суду, що набрало чинності, та постанову апеляційного господарського суду.

Згідно зі ст. 129 Конституції України однією з основних засад правосуддя в господарських судах є забезпечення послідовного апеляційного та касаційного оскарження рішень господарського суду. Виходячи з наведеного, касаційну скаргу може бути подано лише на рішення чи ухвалу місцевого господарського суду, що набрали чинності, та постанову апеляційного господарського суду, прийняті з однієї конкретної справи, тобто рішення чи ухвалу місцевого господарського суду може бути оскаржено в касаційному порядку лише після перегляду їх в апеляційному порядку.

Такий підхід повністю відповідає конституційній засаді судочинства — рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом. Це означає, що кожна сторона в судочинстві повинна мати рівні з іншою стороною процесуальні права. В іншому разі зазначена конституційна засада буде порушена і подача касаційної скарги однією стороною позбавляє іншу сторону можливості апеляційного оскарження.

21 5-33

Враховуючи викладене та керуючись статтями 107, 111^5, 111^7 ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

Касаційну скаргу Товариства на рішення господарського суду Запорізької області від 1 липня 2003 р. у цій справі повернути скаржнику, а справу — до зазначеного господарського суду.

9.15. До суду касаційної інстанції можуть оскаржуватися як рішення суду першої інстанції, що набрали чинності, так і постанови апеляційної інстанції

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 30 грудня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Управління ПФУ в Куйбишевському районі Запорізької області (далі — Управління ПФУ) на ухвалу Вищого господарського суду України від 7 жовтня 2003 р. у справі за позовом Управління ПФУ до КСП «Чапаївське» про стягнення 936,68 грн.,

в с т а н о в и в:

Рішенням господарського суду Запорізької області від 4 вересня 2003 р. у задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 7 жовтня 2003 р. відмовлено у прийнятті касаційної скарги Управління ПФУ на зазначене рішення з тих підстав, що законодавчо передбачена можливість касаційного оскарження рішень суду першої інстанції, що набрали чинності, лише в сукупності з постановами апеляційного господарського суду.

Верховним Судом України 4 грудня 2003 р. порушено провадження за касаційною скаргою Управління ПФУ, у якій

порушується питання про скасування ухвали Вищого господарського суду України від 7 жовтня 2003 р. та передачу справи на розгляд до Вищого господарського суду України. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування судом норм процесуального права, невідповідність оскаржуваної ухвали положенням Конституції України.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Неприйняття Вищим господарським судом України касаційної скарги Управління ПФУ з наведених в оскаржуваній ухвалі підстав та її повернення з підстав законодавчо не передбаченої можливості касаційного оскарження рішень суду першої інстанції, що набрали чинності, коли ці рішення не були предметом перегляду апеляційного господарського суду, за відсутності постанов останнього, суперечить закону.

Відповідно до п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом. Тобто законодавець у певних випадках може передбачити неможливість оскарження судового рішення в апеляційному або касаційному порядку.

Положення цієї норми не можна розуміти так, що право на касаційне оскарження належить лише особі, яка реалізувала право на апеляційне оскарження і не згодна з прийнятим апеляційною інстанцією рішенням.

Системний аналіз положень статей 107–111 ГПК дає підстави для висновку про можливість оскарження до суду касаційної інстанції як рішення суду першої інстанції, що набрало чинності, так і постанови апеляційної інстанції.

Таким чином, неприйняття судом касаційної інстанції касаційної скарги Управління ПФУ не ґрунтувалося на положеннях чинного господарського процесуального законодавства.

За таких обставин оскаржувана ухвала Вищого господарського суду України не є законною і підлягає скасуванню, а справа — направленню на розгляд до Вищого господарського суду України.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу Управління ПФУ задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 7 жовтня 2003 р. скасувати та передати справу на розгляд до Вищого господарського суду України.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України

від 7 жовтня 2003 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 30 грудня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Управління ПФУ в Куйбишевському районі Запорізької області (далі — Управління ПФУ) на рішення господарського суду Запорізької області від 4 вересня 2003 р. у справі за позовом Управління ПФУ до КСП «Чапаївське» про стягнення 936,68 грн.

Рішенням господарського суду Запорізької області від 4 вересня 2003 р. у задоволенні позову відмовлено.

У касаційній скарзі до Вищого господарського суду України Управління ПФУ просить скасувати назване рішення та передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Вищий господарський суд України дійшов висновку про необхідність відмови у прийнятті касаційної скарги з огляду на таке.

Згідно з п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України одним із принципів здійснення правосуддя господарським судом є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень господарського суду, крім випадків, встановлених законом.

На сьогодні таких випадків законом не встановлено. Статтею 107 ГПК також передбачається можливість касаційного оскарження рішень місцевого господарського суду, що набрали чинності, лише в сукупності з постановами апеляційного господарського суду.

У матеріалах цієї справи відсутні дані про перегляд рішення господарського суду Запорізької області від 4 вересня 2003 р. в апеляційному порядку. Крім того, у касаційній скарзі зазначено, що «в апеляційному порядку дане рішення не оскаржувалося».

З урахуванням викладеного та керуючись п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

У прийнятті касаційної скарги Управління ПФУ на рішення господарського суду Запорізької області від 4 вересня 2003 р. у справі відмовити.

9.16. Порушуючи вимоги ст. 111^7 ГПК, касаційна інстанція вдалася до встановлення фактів укладення та змісту договорів оренди майна та нежилого приміщення і обґрунтувала їх доказами, не дослідженими господарським судом

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 21 січня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу приватного підприємця М. на постанову Вищого господарського суду України від 8 жовтня 2002 р. у справі за позовом АТЗТ «Рубін» до приватного підприємця М. про усунення перешкод у користуванні належним позивачу приміщенням, зобов'язання відповідача звільнити займане приміщення та визнання недійсним договору оренди майна та нежилого приміщення,

в с т а н о в и в:

АТЗТ «Рубін» 12 червня 2002 р. звернулося до господарського суду Рівненської області з позовом до приватного під-

приємця М. про усунення перешкод у користуванні нежилим приміщенням та майном.

Позивач обґрунтовував позов тим, що на порушення договору оренди від 28 травня 2001 р. № 2-П, укладеного між ним та відповідачем строком на 1 рік, до 28 травня 2002 р., відповідач при отриманні повідомлення про розірвання договору не звільнив приміщення та самовільно зайняв інше приміщення АТЗТ «Рубін». Крім того, позивач просив визнати недійсним на підставі ст. 49 ЦК наданий відповідачем договір оренди від 22 лютого 2002 р., як укладений з метою, завідомо суперечною інтересам держави.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на необґрунтованість позовних вимог.

Рішенням господарського суду Рівненської області від 21 серпня 2002 р. у задоволенні позову відмовлено.

Постановою Вищого господарського суду України від 8 жовтня 2002 р. скасовано рішення господарського суду Рівненської області від 21 серпня 2002 р., позовні вимоги задоволено частково. Зобов'язано приватного підприємця М. звільнити займане нежиле приміщення в центральній частині магазину в будівлі по вул. Соборній, 61 у м. Рівному. У частині позовних вимог про визнання недійсним договору оренди нежилих приміщень від 22 лютого 2002 р. провадження у справі припинено.

Верховним Судом України 5 грудня 2002 р. за касаційною скаргою приватного підприємця М. порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 8 жовтня 2002 р. Скарга мотивується невідповідністю постанови Конституції України та виявленням неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, розглянувши доводи, наведені у касаційній скарзі, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Скасувавши рішення господарського суду Рівненської області від 21 серпня 2002 р., Вищий господарський суд України

обґрунтував свою постанову тим, що дію договору оренди майна та нежилого приміщення № 2-П, від пролонгації якого орендодавець відмовився, припинено, а договір оренди майна та нежилого приміщення від 22 лютого 2002 р. про надання приватному підприємцю М. в оренду 25 $м^2$ торгової площі в центральній частині магазину по вул. Соборній, 61 у м. Рівному не містить істотних умов, визначених Законом України «Про оренду державного та комунального майна», а тому є неукладеним.

Проте з такими висновками погодитись не можна з тих підстав, що порушуючи вимоги ст. 111^7 ГПК, касаційна інстанція вдалася до встановлення фактів укладення та змісту договорів оренди майна та нежилого приміщення і обґрунтувала їх доказами, не дослідженими господарським судом, при цьому не врахувала, що згідно з рішенням господарського суду Рівненської області від 12 серпня 2002 р. в іншій справі, яке набрало чинності, договір оренди від 22 лютого 2002 р. визнано частково недійсним.

Суд касаційної інстанції не врахував, що рішення від 21 серпня 2002 р. прийнято господарським судом без дотримання вимог статей 32, 43 ГПК щодо всебічного, повного та об'єктивного розгляду всіх обставин справи та їх доведеності на підставі досліджених доказів.

Господарським судом фактично не перевірені доводи АТЗТ «Рубін» щодо факту самого укладення договору оренди майна та нежилого приміщення від 22 лютого 2002 р. та не витребувані необхідні для з'ясування цих обставин докази.

За таких обставин постановлені у справі судові рішення підлягають скасуванню як незаконні та необґрунтовані, а справа — направленню на новий розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу приватного підприємця М. задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 8 жовтня 2002 р. та рішення господарського суду Рівненської області

від 21 серпня 2002 р. скасувати, а справу передати на розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 8 жовтня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 21 січня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу АТЗТ «Рубін» на рішення господарського суду Рівненської області у справі за позовом АТЗТ «Рубін» до приватного підприємця М. про усунення перешкод у користуванні належним позивачу приміщенням, зобов'язання відповідача звільнити займане приміщення та визнання недійсним договору оренди майна та нежилого приміщення від 22 лютого 2002 р.

Рішенням господарського суду Рівненської області від 21 серпня 2002 р. у задоволенні позовних вимог відмовлено з посиланням на користування відповідачем нежилим приміщенням на умовах договору оренди від 22 лютого 2002 р. та недоведеність його укладення з метою, завідомо суперечною інтересам держави і суспільства.

АТЗТ «Рубін» у поданій касаційній скарзі просить рішення скасувати, позовні вимоги задовольнити в повному обсязі, заявивши клопотання про витребування оригіналу оспорюваного договору від 22 лютого 2002 р., оскільки вважає, що Законом України «Про оренду державного та комунального майна» не передбачено обов'язкове нотаріальне посвідчення договорів оренди, а тому така передбачливість відповідача, за умови відсутності оригіналу договору, викликає сумнів у достовірності оціненої судом нотаріально засвідченої ксерокопії оспорюваного договору.

Крім того, скаржник вказує на неможливість укладення договору від 22 лютого 2002 р. взагалі з огляду на ті обставини, що на зазначену в ньому орендовану площу (центральну частину магазину) вже були укладені та не розірвані у встановленому порядку договори оренди від 28 травня 2001 р. № 2-П та 3-П із річним строком дії. Також позивач посилається на відсутність з'ясування судом першої інстанції питання досягнення сторонами домовленості з усіх істотних умов договору оренди від 22 лютого 2002 р., зокрема в договорі не визначений дійсний об'єкт оренди, який був переданий відповідачу в користування, оскільки на час укладення спірного договору значна площа приміщення (10 м^2) перебувала в орендному користуванні іншої особи — приватного підприємця К. на умовах договору оренди № 3-П.

Колегія суддів, перевіривши наявні матеріали (фактичні обставини) справи на предмет правильності їх юридичної оцінки судом першої інстанції та заслухавши пояснення присутніх у засіданні представників сторін, дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає частковому задоволенню, оскаржуване рішення — скасуванню з ухваленням нового рішення про задоволення позову в частині виселення відповідача із займаних приміщень та припинення провадження у справі в частині визнання недійсним договору оренди від 22 лютого 2002 р. з таких підстав.

На спірні орендні правовідносини, які склалися навколо встановлення обставин укладення чи неукладення між позивачем та відповідачем договору оренди від 22 лютого 2002 р. стосовно нежилого приміщення площею 25 м^2 по вул. Соборній, 61 у м. Рівному та обумовлені цим наявність чи відсутність підстав для зайняття відповідачем зазначених приміщень, поширюється дія ст. 153 ЦК, статей 2, 10, 12 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», що не враховано судом першої інстанції. Адже відповідно до ч. 3 ст. 1 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» оренда майна інших форм власності може регулюватися положеннями цього закону, якщо інше не передбачено законодавством та договором оренди. При цьому касаційна

інстанція враховує, що умови договору оренди від 22 лютого 2002 р. не містять відповідних застережень, а тому сторони повинні дотримуватись вимог згаданого вище закону.

Відповідно до ст. 153 ЦК та ст. 12 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» договір оренди вважається укладеним лише з моменту досягнення сторонами домовленості (згоди) з усіх істотних умов і подальшого підписання ними тексту договору. Такі істотні умови чітко визначені переліком, встановленим ст. 10 зазначеного Закону. Зі змісту договору оренди нежилого приміщення від 22 лютого 2002 р. вбачається відсутність у цьому договорі таких істотних умов, як об'єкт оренди (його склад і вартість), відповідальність сторін, умови повернення орендованого майна, страхування орендованого майна. Зокрема, п. 1.1 договору зазначено про передачу в оренду приміщення площею 25 $м^2$ (центральна частина магазину по вул. Соборній, 61 у м. Рівному), тоді як частина цього ж приміщення площею 10 $м^2$ перебуває в орендному користуванні іншої особи — приватного підприємця К. на умовах договорів оренди від 28 травня 2001 р. № 3-П та від 29 травня 2002 р. № 1. Отже, дійсний об'єкт оренди в договорі від 22 лютого 2002 р. сторонами не визначений.

Недосягнення сторонами згоди із зазначених вище істотних умов обумовлює наявність достатніх підстав вважати, що 22 лютого 2002 р. договір оренди між позивачем та відповідачем стосовно нежилого приміщення в будівлі магазину по вул. Соборній, 61 у м. Рівному не укладався. З огляду на те, що недійсною може бути визнано лише укладену угоду, а обставини справи свідчать, що договір оренди від 22 лютого 2002 р. не було укладено, провадження у справі в частині позовних вимог про визнання недійсним договору оренди від 22 лютого 2002 р. підлягає припиненню на підставі п. 11 ч. 1 ст. 80 ГПК у зв'язку з відсутністю предмета спору (оспорюваного договору).

Водночас колегія суддів враховує припинення чинності договору оренди від 28 травня 2001 р., укладеного між АТЗТ «Рубін» та відповідачем стосовно приміщення площею 6 $м^2$, у зв'язку із закінченням строку дії договору та відмовою орен-

додавця від його пролонгації. Проте колегія суддів відхиляє клопотання позивача про витребування оригіналу оспорюваного договору оренди від 22 лютого 2002 р. та доводи скарги щодо сумнівної достовірності нотаріально засвідченої копії договору оренди від 22 лютого 2002 р., оскільки згідно з імперативними вимогами ст. 111^7 ГПК касаційна інстанція не має права вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

Враховуючи фактичну відсутність існування договору оренди від 22 лютого 2002 р. внаслідок визнання його неукладеним, відпали правові підстави для подальшого користування відповідачем належним позивачу приміщенням, у зв'язку з чим позовні вимоги про зобов'язання відповідача звільнити займані приміщення є обґрунтованими та підлягають задоволенню.

Задоволення позову в цій частині відповідає вимогам ст. 2 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», згідно з якою орендою є засноване на договорі строкове платне користування майном, необхідним орендареві для здійснення підприємницької та іншої діяльності. Зважаючи на наведене, колегія суддів дійшла висновку про помилкове застосування судом до спірних цивільних правовідносин норм матеріального та процесуального права, у зв'язку з чим оскаржуване рішення підлягає скасуванню з ухваленням нового рішення про часткове задоволення позову та часткове припинення провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись ст. 153 ЦК, статтями 2, 10, 12 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», п. 11 ч. 1 ст. 80, статтями 111^5, 111^7, п. 2 ст. 111^9, ч. 1 ст. 111^{10}, ст. 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу АТЗТ «Рубін» задовольнити частково.

Рішення господарського суду Рівненської області від 21 серпня 2002 р. у справі скасувати.

Позовні вимоги задовольнити частково.

Зобов'язати приватного підприємця М. звільнити займане нежиле приміщення в центральній частині магазину в будівлі по вул. Соборній, 61 у м. Рівному.

Припинити провадження у справі в частині позовних вимог про визнання недійсним договору оренди нежилих приміщень від 22 лютого 2002 р.

9.17. Висновок про неповажність причин пропуску строку пред'явлення наказу до виконання, якого дійшов суд касаційної інстанції, є помилковим, оскільки зроблений на підставі іншої оцінки фактичних обставин усупереч визначеним законом повноваженням касаційної інстанції

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 20 травня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Кременчуцької об'єднаної ДПІ (далі – ДПІ) на постанову Вищого господарського суду України від 12 лютого 2003 р. у справі за позовом ДПІ до ВАТ ХК «АвтоКрАЗ» про стягнення 23 760 984 грн.,

встановив:

Рішенням арбітражного суду Полтавської області від 14 квітня 2000 р. із ВАТ ХК «АвтоКрАЗ» стягнуто 11 593 972 грн. заборгованості та 115 939,72 грн. державного мита.

На стягнення цієї суми судом був виданий наказ зі строком пред'явлення до виконання до 14 липня 2000 р.

ВАТ ХК «АвтоКрАЗ» подано заяву про розстрочку виконання рішення арбітражного суду Полтавської області від 14 квітня 2000 р.

ДПІ подано заяву про відновлення строку пред'явлення наказу від 14 квітня 2000 р. до виконання та заяву про зміну способу та порядку виконання рішення арбітражного суду Полтавської області від 14 квітня 2000 р.

Ухвалою господарського суду Полтавської області від 28 листопада 2002 р. задоволено заяву ДПІ про відновлення строку пред'явлення наказу від 14 квітня 2000 р. до виконання, залишено без розгляду заяву ВАТ ХК «АвтоКрАЗ» про розстрочку виконання рішення арбітражного суду Полтавської області від 14 квітня 2000 р., в іншій частині провадження у справі припинено.

Постановою Вищого господарського суду України від 12 лютого 2003 р. зазначену ухвалу частково скасовано, у задоволенні заяви ДПІ про відновлення строку пред'явлення наказу від 14 квітня 2000 р. до виконання відмовлено, в іншій частині ухвалу господарського суду Полтавської області від 28 листопада 2002 р. залишено без змін.

До прийняття Вищим господарським судом України оскаржуваної постанови, після порушення касаційного провадження у справі ухвалою господарського суду Полтавської області від 30 січня 2003 р. було задоволено клопотання стягувача про внесення нових реквізитів до наказу суду та анулювання попереднього наказу суду.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 20 лютого 2003 р. було роз'яснено, що, оскільки його постановою від 12 лютого 2003 р. зазначену ухвалу частково скасовано, у задоволенні заяви ДПІ про відновлення строку пред'явлення наказу від 14 квітня 2000 р. до виконання відмовлено, а ухвалу господарського суду Полтавської області від 30 січня 2003 р. постановлено з грубим порушенням норм ГПК, то наказ від 14 квітня 2000 р. втратив чинність і не підлягає виконанню. Усі наступні процесуальні документи, зокрема ухвала від 30 січня 2003 р. та накази від цієї дати на стягнення основного боргу та державного мита, які прийняті на виконання наказу від 14 квітня 2000 р. чи про внесення змін до нього, не є чинними і виконанню не підлягають.

Верховним Судом України 10 квітня 2003 р. відкрито провадження за касаційною скаргою ДПІ, у якій порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 12 лютого 2003 р. та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування судом норм матеріального та процесуального права.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Постанову суду касаційної інстанції ухвалено всупереч вимогам чинного законодавства.

Згідно зі ст. 111^7 ГПК, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, касаційна інстанція на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє застосування судами першої чи апеляційної інстанцій норм матеріального і процесуального права.

Касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

Підставами для скасування або зміни рішення місцевого чи апеляційного господарського суду або постанови апеляційного господарського суду відповідно до ст. 111^{10} ГПК є порушення або неправильне застосування норм матеріального чи процесуального права.

У постанові від 12 лютого 2003 р. про скасування ухвали господарського суду Полтавської області від 28 листопада 2002 р. Вищий господарський суд України не навів обґрунтування порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права судом, ухвала якого оскаржувалась до суду касаційної інстанції.

Помилково, всупереч власним повноваженням, закону, який забороняє касаційній інстанції встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним,

вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази, він зробив іншу оцінку фактичних обставин, встановлених судом першої інстанції, дійшовши висновку про неповажність причин пропуску строку пред'явлення наказу до виконання.

Порушення, допущені судом касаційної інстанції, є підставою для скасування ухваленої ним постанови та залишення в силі ухвали господарського суду Полтавської області від 28 листопада 2002 р.

У зв'язку зі скасуванням постанови Вищого господарського суду України від 12 лютого 2003 р., підлягає скасуванню й ухвала цього суду від 20 лютого 2003 р. про роз'яснення постанови.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДПІ задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 12 лютого 2003 р. та ухвалу Вищого господарського суду України від 20 лютого 2003 р. скасувати.

Ухвалу господарського суду Полтавської області від 28 листопада 2002 р. залишити у силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 12 лютого 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 20 травня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу на ухвалу господарського суду Полтавської області від 28 листопада 2002 р. за позовом Кременчуцької об'єднаної ДПІ (далі – ДПІ) до ВАТ ХК «АвтоКрАЗ»

про розстрочку виконання рішення арбітражного суду Полтавської області.

Ухвалою господарського суду Полтавської області від 28 лютого 2002 р. відмовлено відповідачу в розстрочці виконання рішення та змінено спосіб виконання рішення шляхом звернення стягнення на майно відповідача в рахунок погашення боргу на суму 11 593 972 грн. бюджетної заборгованості та відсотків, а також 115 939,72 грн. державного мита.

Постановою Харківського апеляційного господарського суду від 14 травня 2002 р. цю ухвалу залишено без змін.

Постановою Вищого господарського суду України від 29 липня 2002 р. зазначені вище постанову та рішення скасовано, а справу направлено на новий розгляд до господарського суду Полтавської області.

Під час нового розгляду ухвалою господарського суду Полтавської області від 28 листопада 2002 р. заяву ДПІ про відновлення строку для пред'явлення наказу від 14 квітня 2000 р. до виконання задоволено. Поновлено строк пред'явлення до виконання наказу арбітражного суду Полтавської області від 14 квітня 2000 р. Визнано наказ від 14 квітня 2000 р. у цій справі дійсним для пред'явлення до виконання судовому виконавцю до 1 лютого 2003 р. Оригінал наказу від 14 квітня 2000 р. надіслано ДПІ. Анульовано наказ господарського суду Полтавської області від 8 лютого 2002 р., виданий на виконання ухвали суду від 28 лютого 2002 р.

Заяву ВАТ ХК «АвтоКрАЗ» та доповнення до неї про розстрочку виконання рішення арбітражного суду Полтавської області від 14 квітня 2000 р. залишено без розгляду. В іншій частині рішення провадження у справі припинено.

Не погоджуючись з ухвалою господарського суду Полтавської області, ВАТ ХК «АвтоКрАЗ» звернулось до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою і просить її скасувати, посилаючись на те, що вона не відповідає вимогам статей 118–121 ГПК та Закону України «Про виконавче провадження». Тобто у ДПІ виникло право пред'явити відповідний наказ суду до виконання, однак ДПІ це право протягом строку, визначеного ст. 119 ГПК, не реалізувала.

Колегія суддів, беручи до уваги межі перегляду справи в касаційній інстанції, проаналізувавши на підставі фактичних обставин справи застосування норм матеріального і процесуального права при винесенні оспорюваного судового акта, вважає за необхідне касаційну скаргу задовольнити з таких підстав.

Арбітражним судом Полтавської області 14 квітня 2000 р. прийнято рішення, яким стягнуто з ВАТ ХК «АвтоКрАЗ» 11 593 972 грн. боргу та 115 939,72 грн. державного мита. На виконання цього рішення видано наказ зі строком пред'явлення до виконання — 14 липня 2000 р.

Статтею 118 АПК, чинною на той час, передбачалось, що виданий стягувачеві наказ може бути пред'явлено до виконання не пізніше 3 місяців зі дня прийняття рішення, ухвали, постанови. Аналогічна норма також передбачена ст. 118 чинного на сьогодні ГПК.

ДПІ протягом визначеного строку не було пред'явлено наказ арбітражного суду Полтавської області від 14 квітня 2000 р. до виконання на суму боргу.

Цей наказ від 14 квітня 2000 р. пред'явлено до кредитної установи 23 травня 2000 р. за інкасовим дорученням (розпорядженням) від 19 травня 2000 р. і залучено до картотеки лише в частині стягнення державного мита в сумі 115 939,72 грн.

Інкасове доручення було повернуто кредитною установою ДПІ на підставі Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами».

Господарський суд Полтавської області, застосовуючи ст. 119 ГПК та зазначаючи про неможливість стягнення коштів з відповідача через кредитну установу, не врахував, що 24 березня 1998 р. було прийнято Закон України «Про державну виконавчу службу», завданням якої є своєчасне, повне і неупереджене примусове виконання рішень, передбачених законом.

ДПІ не надала господарському суду Полтавської області доказів про звернення із заявою до виконавчої служби про примусове виконання рішення арбітражного суду Полтавської області від 14 квітня 2000 р. і лише 16 січня 2002 р. вона звернулась до господарського суду Полтавської області із за-

явою про відновлення строку для пред'явлення наказу до виконання, тобто через 1 рік і 10 місяців.

Статтею 119 ГПК встановлено, що у разі пропуску строку для пред'явлення наказу до виконання з причин, визнаних господарським судом поважними, пропущений строк може бути відновлено.

Однак колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що господарський суд Полтавської області необґрунтовано поновив строк для пред'явлення до виконання наказу арбітражного суду Полтавської області від 14 квітня 2000 р., оскільки ДПІ не було пропущено строку для пред'явлення наказу до виконання, а такий наказ на суму боргу взагалі не пред'являвся до виконання і поважних причин його непред'явлення до виконання позивачем не наведено.

Зважаючи на викладене, колегія суддів вважає, що господарським судом Полтавської області дано неправильну юридичну оцінку обставинам справи, тому оскаржувана ухвала не відповідає чинному законодавству України та обставинам справи і підлягає скасуванню.

На підставі викладеного, керуючись статтями 111^5, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу задовольнити.

Пункт 1 резолютивної частини ухвали від 28 листопада 2002 р. господарського суду Полтавської області скасувати.

У задоволенні заяви ДПІ про поновлення дії наказу арбітражного суду Полтавської області від 14 квітня 2000 р. відмовити.

В іншій частині ухвалу залишити без змін.

9.18. Скасовуючи судові рішення та залишаючи позов без розгляду з тих підстав, що позовну заяву підписано неуповноваженою особою, суд касаційної інстанції усупереч закону вийшов за межі своїх повноважень

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 17 червня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» на постанову Вищого господарського суду України від 11–24 березня 2003 р. у справі за позовом ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» до Бердичівської об'єднаної ДПІ Житомирської області (далі — ДПІ) про визнання частково недійсним рішення,

встановив:

У травні 2002 р. ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» звернулося з позовом до ДПІ про визнання частково недійсним рішення. Позовні вимоги мотивовані тим, що відповідач неправомірно застосував штрафні санкції, оскільки суми, одержані за договорами позики, не підлягають включенню до валових доходів.

Відповідач позовні вимоги не визнав, посилаючись на їх безпідставність.

Рішенням господарського суду Житомирської області від 18 липня 2002 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 26 грудня 2002 р., позов задоволено.

Постановою Вищого господарського суду України скасовано зазначені судові рішення, а позов залишено без розгляду з тих підстав, що суди, вирішуючи цей спір, порушили вимоги п. 1 ст. 63 ГПК, а саме прийняли до провадження позовну за-

яву, що підписана особою, яка не мала права її підписувати, або особою, посада якої не зазначена.

Ухвалою від 29 травня 2003 р. Верховним Судом України за касаційною скаргою ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 11–24 березня 2003 р. із підстав її невідповідності нормам матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника позивача, перевіривши матеріали справи та рішення, які постановлялись судами у процесі її розгляду, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 54 ГПК позовна заява подається до господарського суду в письмовій формі й підписується посадовою особою позивача або його представником, прокурором чи його заступником, громадянином — суб'єктом підприємницької діяльності або його представником.

Згідно з ч. 2 ст. 28 ГПК керівники підприємств та організацій, інші особи, повноваження яких визначені законодавством або установчими документами, подають господарському суду документи, що посвідчують їх посаду.

Чинним законодавством передбачено, що суддя в процесі підготовки справи до розгляду, з метою забезпечення правильного та своєчасного розгляду господарського спору, може зобов'язати сторони виконати певні дії, зокрема надати документи, що підтверджують повноваження представників.

Скасовуючи рішення господарського суду Житомирської області та постанову Київського апеляційного господарського суду, Вищий господарський суд України порушив вимоги ст. 111^7 ГПК, вийшовши за межі своїх повноважень, оскільки касаційна інстанція не має права вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

Як вбачається з матеріалів справи, судом першої інстанції належним чином перевірено повноваження особи, яка підпи-

сала позовну заяву від імені позивача та правомірно прийнято її до провадження.

Крім цього, Вищий господарський суду України на порушення вимог ст. 111^{11} ГПК невірно зазначив дату ухвалення постанови, оскільки ухвалою від 11 березня 2003 р. було відкладено розгляд справи на 24 березня 2003 р. Таким чином, постанова прийнята 24 березня 2003 р., а не 11–24 березня 2003 р., як зазначено судом.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» об'єктом оподаткування є прибуток, який визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат платника податку та суму амортизаційних відрахувань.

Відповідно до п. 4.1 ст. 4 зазначеного Закону валовий дохід — загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87, зареєстроване у Міністерстві юстиції України 21 червня 1999 р. за № 391/3684, визначає доходи як збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Власним капіталом є частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Із матеріалів справи вбачається, що позивач отримав кошти за договорами позики.

Отже, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованих висновків про те, що кошти, отримані на умовах договорів позики, не повинні включатися до валового доходу та бути об'єктом оподаткування, оскільки сам факт отримання грошових коштів за договором позики не може свідчити про отримання доходу.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України підлягає скасуванню, а постанова Київського апеляційного господарського суду від 26 грудня 2002 р. — залишенню в силі.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 11–24 березня 2003 р. скасувати, а постанову Київського апеляційного господарського суду від 26 грудня 2002 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 11–24 березня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 червня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Бердичівської об'єднаної ДПІ Житомирської області (далі — ДПІ) від 14 січня 2003 р. на постанову Київського апеляційного господарського суду від 26 грудня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» до ДПІ про визнання частково недійсним рішення ДПІ.

Рішенням господарського суду Житомирської області від 18 липня 2002 р. позов задоволено. Рішення ДПІ від 11 березня 2002 р. у частині донарахування 220 110 грн. податку на прибуток та застосування штрафних (фінансових) санкцій з податку на прибуток у розмірі 110 055 грн. визнано недійсним.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 26 грудня 2002 р. рішення суду залишено без змін.

ДПІ було проведено комплексну документальну перевірку ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» із питань дотримання

податкового законодавства, своєчасності та повноти нарахування та перерахування до бюджетів податків та відрахувань до фондів за період з 1 квітня 2000 р. до 1 січня 2002 р.

За результатами перевірки було складено акт від 28 лютого 2002 р., яким ДПІ виявлено порушення п. 4.1 ст. 4 та п. 5.9 ст. 5 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» пп. 7.4.1 п. 7.4 ст. 7 Закону України «Про податок на додану вартість» і донараховано до бюджету податок на прибуток у розмірі 220 110 грн.

На підставі цього акта ДПІ винесено рішення від 11 березня 2002 р., за яким мало бути сплачено до бюджету податок на прибуток у сумі 220 110 грн. і фінансових санкцій у сумі 110 055 грн.

Відповідно до п. 1 ст. 81 ГПК господарський суд залишає позов без розгляду, якщо позовну заяву підписано особою, яка не має права підписувати її, або особою, посада якої не зазначена.

Позовна заява підписана в. о. голови правління ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» С. і прийнята до провадження як така, що відповідає статтям 64, 65 ГПК.

Разом з тим, як доказ, що має підтвердити повноваження в. о. голови правління, позивачем надано протокол № 1 засідання спостережної ради ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» від 15 лютого 2002 р. Із представленого протоколу вбачається, що спостережною радою ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» прийнято рішення про «переведення С. з посади заступника голови правління на посаду в. о. голови правління строком на 5 місяців з 15 лютого 2002 р.». Крім представленого протоколу, будь-яких інших доказів, що мають свідчити про офіційне призначення в. о. голови правління ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» С., суду не надано, а також у справі відсутні статутні документи товариства, що повинні підтвердити правомірність прийняття спостережною радою рішення (протокольної форми) щодо призначення керівника або його заступника (зокрема в. о. голови правління).

Як визначено п. 4 ст. 65 ГПК, при підготовці справи до розгляду суддя може зобов'язати сторони, інші підприємства,

установи, організації, державні та інші органи, їх посадових осіб виконати дії, витребувати від них документи, відомості, висновки, необхідні для вирішення спору.

Господарським судом не дано правової оцінки наданому позивачем доказу на підтвердження повноважень в. о. голови правління ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» С., який прийнято судом за основу, оскільки позовну заяву прийнято до провадження.

Колегія суддів Вищого господарського суду України вважає таку позицію суду помилковою, оскільки неналежне дослідження доказів у справі призвело до прийняття необґрунтованого рішення.

Таким чином, господарський суд Житомирської області припустився порушень п. 1 ст. 63 ГПК, а саме — прийняв до провадження позовну заяву, що підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано.

За таких обставин судова колегія дійшла висновку, що рішення господарського суду Житомирської області та постанова Київського апеляційного господарського суду не відповідають вимогам чинного законодавства.

Судами першої та апеляційної інстанцій не було надано належної оцінки обставинам справи в сукупності та відповідності нормам процесуального права, що стало підставою для ухвалення незаконних рішення та постанови, не досліджено усіх наявних доказів у справі, наданих позивачем. Викладене дає підстави для скасування рішення господарського суду та постанови апеляційного господарського суду.

Керуючись статтями 32–34, 36, 38, 43, п. 1 ч. 1 ст. 81, 111^5, 111^7, п. 4 ст. 111^9, ч. 1 ст. 111^{10}, ст. 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДПІ від 14 січня 2003 р. на постанову Київського апеляційного господарського суду від 26 грудня 2002 р. у справі господарського суду Житомирської області задовольнити частково.

Рішення господарського суду Житомирської області від 18 липня 2002 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 26 грудня 2002 р. у даній справі скасувати.

Позов ВАТ «Бердичівський м'ясокомбінат» до ДПІ про визнання частково недійсним рішення ДПІ від 11 березня 2002 р. залишити без розгляду.

9.19. Відповідно до ч. 2 ст. 111[7] ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені в судових рішеннях першої та апеляційної інстанцій

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 29 квітня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу КРУ в Дніпропетровській області (далі — Управління) на постанову Вищого господарського суду України від 2 листопада 2001 р. у справі за позовом ВАТ «Дніпропетровськгаз» до Управління про визнання недійсним рішення,

встановив:

У березні 2001 р. ВАТ «Дніпропетровськгаз» звернулося до арбітражного суду Дніпропетровської області з позовом до Управління про визнання недійсним рішення контрольно-ревізійного відділу у Дніпропетровському районі від 22 лютого 2001 р. № 260-02 про стягнення коштів та застосування фінансових санкцій у сумі 10 973 грн.

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що при реалізації природного газу в 1996 році Товариство нараховувало ПДВ на різницю між ціною реалізації природного газу і ціною, за якою були проведені розрахунки з постачальниками, включаючи суму ПДВ, як це передбачалося п. 3 ст. 3 чинного на той

час Декрету КМУ «Про податок на добавлену вартість». Товариство вважало, що свої податкові зобов'язання з ПДВ за цими операціями воно виконало, а тому Управління необґрунтовано донарахувало ПДВ та застосувало фінансові санкції.

Управління позов не визнало, посилаючись на те, що при проведенні Товариством заключних бухгалтерських проводок за деякими бартерними операціями при отриманні товару на збільшення податкового кредиту була віднесена сума ПДВ 5 225,18 грн. згідно з податковими накладними, водночас як податкові зобов'язання за відпущений природний газ не нараховувалися в момент відпуску. Свої доводи щодо порушення Товариством вимог законодавства про оподаткування Управління обґрунтовувало посиланням на положення ч. 3 п. 11.8 ст. 11 Закону України «Про податок на додану вартість», п. 5.1 Порядку проведення одноразового перерахунку сум податкового кредиту і податкових зобов'язань по податку на додану вартість, ст. 12 Указу Президента України «Про деякі зміни в оподаткуванні».

Арбітражний суд Дніпропетровської області рішенням від 17–20 квітня 2001 р. у позові відмовив із тих підстав, що порушення законодавства про оподаткування з боку позивача мали місце, а тому оспорюване рішення про донарахування ПДВ та застосування фінансових санкцій є законним.

Зазначене рішення залишено без змін постановою голови арбітражного суду Дніпропетровської області від 27 червня 2001 р.

Постановою Вищого господарського суду України від 2 листопада 2001 р. рішення та постанову арбітражного суду Дніпропетровської області скасовано, постановлено нове рішення про задоволення позову. На обґрунтування постанови зроблено посилання на те, що відповідно до п. 7 ст. 11 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» право застосовувати до підприємств, установ, організацій фінансові санкції і донараховувати податки надано органам державної податкової служби. Передбачене п. 10 ст. 10 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» право державної контрольно-ревізійної служби за-

стосовувати фінансові санкції поширюється лише на ті підприємства та організації, які отримують кошти з бюджету. Позивач не є таким підприємством, а тому оспорюване рішення постановлено відповідачем із перевищенням повноважень.

Верховним Судом України 11 квітня 2002 р. за касаційною скаргою Управління порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 2 листопада 2001 р.

У касаційній скарзі Управління порушує питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 2 листопада 2001 р. із підстав неправильного застосування норм матеріального та процесуального права. Зокрема, у касаційній скарзі зазначається, що протягом 1999–2000 рр. ВАТ «Дніпропетровськгаз» отримувало кошти з бюджету і Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення, а тому є підконтрольним контрольно-ревізійній службі. Оспорюване рішення прийнято контрольно-ревізійним відділом у Дніпропетровському районі відповідно до повноважень, визначених ст. 10 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні».

Заслухавши суддю-доповідача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Судом першої інстанції встановлено, що оспорюване рішення про стягнення коштів та застосування фінансових санкцій було прийнято контрольно-ревізійним відділом у Дніпропетровському районі на підставі акта від 16 лютого 2001 р. № 17 зустрічної перевірки додержання законодавства при проведенні бартерних розрахунків за використаний споживачами природний газ Самаровського управління газового господарства ВАТ «Дніпропетровськгаз». За цим рішенням ВАТ «Дніпропетровськгаз» донараховано ПДВ у сумі 5 225 грн., застосовані фінансові санкції у вигляді стягнення однократного розміру донарахованої суми ПДВ — 5 225 грн. та штрафу в розмірі 10 % належної до сплати суми податку за несвоєчасне

подання установі банку платіжних доручень у сумі 523 грн., а всього на суму 10 973 грн.

Управління у відзиві на позовну заяву вказувало, що зазначена перевірка була проведена за зверненням прокурора Дніпропетровського району Дніпропетровської області від 9 січня 2001 р. № 31/6-01.

Згідно з п. 2 ч. 2 ст. 8 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» однією з основних функцій державної контрольно-ревізійної служби є проведення ревізій та перевірок фінансової діяльності, стану збереження коштів і матеріальних цінностей, достовірності обліку і звітності в міністерствах, відомствах, державних комітетах та інших органах державної виконавчої влади, в державних фондах, в бюджетних установах, а також на підприємствах і в організаціях, які отримують кошти з бюджету та державних валютних фондів.

Відповідно до ч. 2 ст. 14 зазначеного Закону за дорученням Прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, податкових інспекцій у випадках, передбачених Законом, органи державної контрольно-ревізійної служби проводять ревізії та перевірки на підконтрольних підприємствах, в установах та організаціях всіх форм власності. Пунктом 3 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про прокуратуру» передбачено, що прокурор має право вимагати від керівників та колегіальних органів проведення перевірок і ревізій діяльності підпорядкованих і підконтрольних підприємств, установ, організацій та інших структур незалежно від форм власності.

Виходячи з наведених положень законодавства, суттєве значення для правильного вирішення спору має з'ясування питання щодо підконтрольності ВАТ «Дніпропетровськгаз» державній контрольно-ревізійній службі, оскільки від цього залежить висновок щодо законності здійснення Управлінням своїх повноважень у спірних відносинах. Суд першої інстанції цих обставин не з'ясував, чим порушив вимоги ст. 43 ГПК щодо всебічного і повного розгляду в судовому процесі всіх обставин справи в їх сукупності й належної оцінки доказів.

Скасовуючи рішення та постанову арбітражного суду Дніпропетровської області та ухвалюючи нове рішення про задоволення позову, Вищий господарський суд України виходив із того, що органи контрольно-ревізійної служби застосовують фінансові санкції відповідно до п. 10 ст. 10 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» лише щодо підприємств та організацій, які отримують кошти з бюджету, а ВАТ «Дніпропетровськгаз» не є таким підприємством.

Проте такий висновок не є законним і обґрунтованим.

Відповідно до ч. 2 ст. 111^{7} ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду. Зазначивши в оскарженій постанові, що ВАТ «Дніпропетровськгаз» не отримувало коштів із бюджету, Вищий господарський суд України вийшов за межі перегляду справи в касаційній інстанції і не навів будь-яких доказів, які б підтверджували таку обставину.

З огляду на порушення вимог процесуального закону щодо встановлення обставин справи, незаконною є їх юридична оцінка Вищим господарським судом України, зокрема висновок щодо невідповідності оспорюваного рішення положенням п. 10 ст. 10 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні».

Допущені судами всіх інстанцій порушення норм матеріального і процесуального права дають підстави для скасування ухвалених ними судових рішень та передачі справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Під час нового розгляду справи суду необхідно усунути недоліки, що були допущені при розгляді справи, та вирішити спір відповідно до закону.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу Управління задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 2 листопада 2001 р., постанову від 27 червня 2001 р. та рішення від

17–20 квітня 2001 р. арбітражного суду Дніпропетровської області скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 2 листопада 2001 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 29 квітня 2002 р.)

Судова колегія Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ВАТ «Дніпропетровськгаз» на постанову арбітражного суду Дніпропетровської області від 27 червня 2001 р. у справі за позовом ВАТ «Дніпропетровськгаз» до КРУ в Дніпропетровській області (далі – Управління) про визнання рішення недійсним.

У березні 2001 р. ВАТ «Дніпропетровськгаз» пред'явило в суді позов до Управління про визнання недійсним рішення від 22 лютого 2001 р. № 260-02 про стягнення коштів та застосування фінансових санкцій, яким донараховано ПДВ у сумі 5 225,18 грн., фінансові санкції в такій самій сумі, штраф у розмірі 522,52 грн. за ненадання до банку платіжних доручень.

Позивач зазначав, що 16 лютого 2001 р. контрольно-ревізійним відділом у Дніпропетровському районі була здійснена перевірка дотримання законодавства під час бартерних розрахунків за використаний споживачами природний газ Самаровського управління газового господарства ВАТ «Дніпропетровськгаз».

В акті зазначено, що Самаровським управлінням газового господарства не нараховані податкові зобов'язання на загальну суму 5 225,18 грн.

Проте податкові зобов'язання ним були виконані, оскільки під час реалізації природного газу в 1996 році був прихований ПДВ на різницю між ціною реалізації природного газу і ці-

ною, за якою були проведені розрахунки з постачальниками, включаючи суму ПДВ, згідно з п. 3 ст. 3 Декрету КМУ «Про податок на добавлену вартість».

Газопостачання проводилось за договорами, які передбачали безготівкові грошові розрахунки, але у 2000 році підприємство провело погашення дебіторської заборгованості шляхом заліку однорідних зустрічних вимог.

Рішенням арбітражного суду Дніпропетровської області від 17–20 квітня 2001 р. у позові відмовлено.

Відмовляючи в позові, арбітражний суд виходив із того, що відповідно до Порядку проведення одноразового перерахунку сум податкового кредиту і податкових зобов'язань по ПДВ позивач був зобов'язаний провести одноразовий перерахунок, оскільки згідно з п. 6 «... при проведенні одноразового перерахунку до категорії товарів відвантажених (робіт виконаних, послуг наданих), але не оплачених до 1 жовтня 1997 р. повинні бути включені всі відвантажені товари (виконані роботи і надані послуги), не оплачені покупцями (замовниками та іншими дебіторами) станом на 1 жовтня 1997 р., незалежно від того, як платниками визначався до 1 липня 1997 р. обсяг реалізованої продукції, за датою надходження коштів в оплату такої продукції, чи за датою її відвантаження (передачі)».

Проте позивач не здійснив перерахунок за спожитий природний газ із Самаровським управлінням газового постачання АПО «ДССІ», КСП «Перемога», а Любимівське лісництво розрахувалося у 2000 році шляхом поставки товарів, тобто мала місце бартерна операція, а не взаємозалік.

Враховуючи викладене, відповідач обґрунтовано донарахував ПДВ та застосував фінансові санкції.

Постановою голови арбітражного суду від 27 червня 2001 р. рішення суду залишено без змін із тих самих підстав.

У касаційній скарзі ВАТ «Дніпропетровськгаз» просить відновити строк для подання касаційної скарги, скасувавши рішення та постанову, в позові відмовити, а також стягнути з відповідача витрати, пов'язані зі сплатою державного мита.

На обґрунтування скарги позивач вказав, що постанову від 27 червня 2001 р. ним отримано лише 13 липня 2001 р., впер-

ше касаційну скаргу подано 9 серпня 2001 р., про зміну реквізитів щодо сплати державного мита дізнався після отримання ухвали Вищого господарського суду України від 12 вересня 2001 р., в якій було зазначено правильні реквізити для сплати державного мита, а тому вважає, що процесуальний строк пропущено з поважних причин. Під час ухвалення рішення та постанови арбітражним судом були порушені вимоги Закону України «Про податок на додану вартість». Указ Президента України «Про деякі зміни в оподаткуванні» не міг застосовуватись, бо він не є законом про оподаткування. Контрольно-ревізійна служба не включена до переліку органів, яким надано право здійснювати будь-які перевірки щодо нарахування і внесення ПДВ до бюджету.

Заслухавши пояснення представників сторін, дослідивши матеріали справи, судова колегія вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню, виходячи з такого.

Відповідно до ст. 53 ГПК за заявою сторони господарський суд може визнати причину пропуску встановленого законом процесуального строку поважною і відновити пропущений строк.

Враховуючи наведені позивачем підстави, судова колегія вважає за доцільне відновити пропущений строк.

Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Контроль за нарахуванням і внесенням ПДВ до бюджету відповідно до п. 10.2 ст. 10 Закону України «Про податок на додану вартість» здійснюють податкові органи.

Як встановлено судом і вбачається з матеріалів справи, Управлінням за наслідками перевірки дотримання законодавства під час бартерних розрахунків за використаний споживачами природний газ Самаровського управління газового господарства ВАТ «Дніпропетровськгаз» прийнято рішення від 22 лютого 2001 р. про стягнення коштів та застосування фінансових санкцій, яким позивачу донараховано ПДВ у сумі

5 225,18 грн., фінансові санкції у такій самій сумі та штраф у розмірі 10 % ПДВ за несвоєчасне надання платіжних доручень — 523 грн.

Відповідно до п. 7 ст. 11 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» право застосовувати до підприємств, установ, організацій фінансові санкції і донараховувати податки надано органам державної податкової служби.

Органи контрольно-ревізійної служби застосовують фінансові санкції відповідно до п. 10 ст. 10 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» лише стосовно підприємств і організацій, які отримують кошти з бюджету. Позивач не є таким підприємством.

Прийнявши оскаржуване рішення, відповідач перевищив свої повноваження.

Арбітражний суд, задовольняючи позов, порушив вимоги матеріального права, а тому рішення і постанова підлягають скасуванню.

Керуючись статтями 53, 111^{5}, 111^{7}, 111^{9}–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Відновити ВАТ «Дніпропетровськгаз» строк для оскарження постанови арбітражного суду Дніпропетровської області від 27 червня 2001 р.

Касаційну скаргу ВАТ «Дніпропетровськгаз» задовольнити.

Постанову від 27 червня 2001 р. та рішення від 17–20 квітня 2001 р. арбітражного суду Дніпропетровської області скасувати.

Позов задовольнити.

Визнати недійсним рішення Управління від 22 лютого 2001 р. про стягнення коштів та застосування фінансових санкцій.

Стягнути з Управління на користь ВАТ «Дніпропетровськгаз» державне мито в сумі 170 грн.

23 5-33

9.20. Відповідно до вимог ч. 2 ст. 111^{10} ГПК безумовною підставою для скасування судом касаційної інстанції рішення місцевого або постанови апеляційного господарських судів є, зокрема, розгляд справи судом за відсутності будь-якої зі сторін, не повідомленої належним чином про час і місце засідання суду

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 13 травня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу спеціалізованого комунального підприємства «Київтелесервіс» (далі — підприємство «Київтелесервіс») на постанову Вищого господарського суду України від 21 січня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Київські телекомунікаційні мережі» (далі — ТОВ «КТМ») до комунального підприємства по утриманню житлового господарства Деснянського району м. Києва «Житлорембудсервіс» (далі — підприємство «Житлорембудсервіс»), підприємства «Київтелесервіс», Деснянської районної у м. Києві державної адміністрації (далі — Адміністрація) про визнання права власності на майно,

встановив:

У серпні 2002 р. ТОВ «КТМ» звернулося до господарського суду м. Києва із позовом до підприємства «Житлорембудсервіс», підприємства «Київтелесервіс», Адміністрації про визнання права власності на майно, перелік якого визначено додатками до договорів купівлі-продажу від 26 вересня, 27 листопада та 27 грудня 2000 р., укладених позивачем із ВАТ «Київтелемонтаж»; додатком до договору купівлі-продажу від 31 липня 2001 р., укладеного позивачем із ЗАТ «Київтелемережа»; додатком до договору купівлі-продажу від 25 липня 2002 р. № 21/25, укладеного позивачем із ТОВ «Воля-медіа».

У процесі розгляду справи позивач уточнив позовні вимоги і просив визнати право власності на майно, придбане ним за договорами купівлі-продажу від 9 червня 2000 р. № 1, від 26 вересня, 27 листопада та 27 грудня 2000 р., укладеними з ВАТ «Київтелемонтаж»; за договорами купівлі-продажу від 21 травня та 31 липня 2001 р., укладеними із ЗАТ «Київтелемережа»; за договором купівлі-продажу від 25 липня 2002 р. № 21/25, укладеним із ТОВ «Воля-медіа»; за договором купівлі-продажу від 25 липня 2002 р. № 22/25, укладеним із ТОВ «Українські комунікації».

Позивач зазначав, що відповідно до цих договорів купівлі-продажу він придбав у власність системи кабельного телебачення. Проте право власності позивача не визнається підприємством «Київтелесервіс» у зв'язку з тим, що рішенням Київської міської ради «Про зарахування до комунальної власності територіальної громади м. Києва обладнання систем колективного прийому телебачення» від 27 грудня 2001 р. № 200/1634 (далі — рішення Київської міськради № 200/1634) обладнання систем колективного прийому телебачення згідно з додатком закріплено на праві повного господарського відання за підприємством «Київтелесервіс».

Адміністрація позов не визнала, посилаючись на те, що системи кабельного телебачення, які будувались на території Деснянського (колишнього Ватутінського) району м. Києва, приймались в експлуатацію разом із новобудовами і передавались на баланс державному комунальному підприємству «Житлоремфонд»; останнім відповідно до рішення Київської міськради № 200/1634 системи кабельного телебачення передано підприємству «Київтелесервіс».

Підприємство «Київтелесервіс» позов не визнало, обґрунтовуючи свої заперечення проти позову посиланням на рішення Київської міськради № 200/1634.

Підприємство «Київтелесервіс» зазначало, що позивач пов'язує порушення своїх прав із надісланням листів комунальним підприємством по утриманню житлового господарства Святошинського району м. Києва, комунальним підприємством по утриманню житлового господарства Солом'янсько-

го району м. Києва, Подільською та Шевченківською районними у м. Києві державними адміністраціями, тобто особами, які не є сторонами у справі. Ці листи та листи самого підприємства «Київтелесервіс» стосовно обладнання систем колективного прийому телебачення адресувались ВАТ «Київтелемонтаж», ВАТ «ІВК», «ІВК+ЮТАР», ТОВ «Воля-кабель», які також не є сторонами у справі. Посилаючись на ці обставини, підприємство «Київтелесервіс» вважало, що позивачем не надано доказів порушення його прав з боку відповідачів.

Підприємство «Житлорембудсервіс» відзиву на позов не надало.

Рішенням господарського суду м. Києва від 8 жовтня 2002 р. позов задоволено, за ТОВ «КТМ» визнано право власності на системи кабельного телебачення та інше майно згідно з переліком. Суд зазначив, що за договорами купівлі-продажу від 9 червня 2000 р., від 26 вересня, 27 листопада та 27 грудня 2000 р., від 21 травня та 31 липня 2001 р., від 25 липня 2002 р. № 21/25 та 22/25 позивач придбав системи кабельного телебачення, склад і вартість яких визначено у додатках до договорів. Згідно з умовами договорів право власності на придбане майно перейшло до позивача з моменту укладення відповідних актів приймання-передачі майна. Рішенням господарського суду м. Києва від 18 вересня 2002 р. у справі, яка розглядалась за позовом ТОВ «КТМ» до ВАТ «Київтелемонтаж», ЗАТ «Київтелемережа», ТОВ «Воля-медіа», ТОВ «Українські комунікації» про визнання зазначених договорів недійсними, визнано, що договори купівлі-продажу відповідають вимогам законодавства. У мотивувальній частині названого судового рішення наведено перелік майна, що є предметом договорів купівлі-продажу. За цих обставин суд визнав позовні вимоги доведеними, а дії відповідачів — такими, що порушують вимоги ст. 55 Закону України «Про власність».

Суд визнав необґрунтованим посилання відповідачів на рішення Київської міськради № 200/1634, зазначивши, що у цьому рішенні йдеться про системи колективного прийому телебачення, тоді як предметом спору є право власності на майно систем кабельного телебачення.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 28 листопада 2002 р. та постановою Вищого господарського суду України від 21 січня 2003 р. зазначене рішення залишено без змін. Погоджуючись із висновками судів першої та апеляційної інстанцій, Вищий господарський суд України додатково зазначив, що рішення Київської міськради № 200/1634 не підлягає застосуванню судом, оскільки воно не відповідає вимогам Закону України «Про столицю України — місто-герой Київ».

Верховним Судом України 3 квітня 2003 р. за касаційною скаргою підприємства «Київтелесервіс» порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 21 січня 2003 р. У касаційній скарзі порушується питання про скасування зазначеної постанови та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції. На обґрунтування касаційної скарги зроблено посилання на порушення положень статей 6, 13 Конституції України, неправильне застосування норм матеріального права та порушення норм процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, розглянувши доводи, наведені у касаційній скарзі, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Обґрунтованими є доводи, наведені у касаційній скарзі підприємства «Київтелесервіс», стосовно порушення Вищим господарським судом України вимог ч. 2 ст. 111^{10} ГПК, якою встановлено безумовні підстави скасування судом касаційної інстанції рішення місцевого або постанови апеляційного господарських судів, зокрема у разі, якщо справу розглянуто судом за відсутності будь-якої зі сторін, не повідомленої належним чином про час і місце засідання суду.

Ухвалою від 11 листопада 2002 р. Київський апеляційний господарський суд призначив на 28 листопада 2002 р. розгляд апеляційної скарги підприємства «Київтелесервіс» на рішення господарського суду м. Києва у цій справі та визнав явку представників сторін у судове засідання обов'язковою. Зазначену ухвалу, надіслану підприємству «Київтелесервіс» за адресою:

м. Київ, вул. Ярославська, 22/23, 13 листопада 2002 р. відділення зв'язку повернуло суду з посиланням на відсутність одержувача за цією адресою. Слід зазначити, що правильна поштова адреса підприємства «Київтелесервіс» (м. Київ, вул. Герцена, 6) вказувалась ним у відзивах на позовну заяву та в апеляційній скарзі, але суд апеляційної інстанції не вжив заходів до належного повідомлення цього підприємства про час і місце засідання суду і розглянув справу за відсутності його представника.

За наявності даних про те, що підприємство «Київтелесервіс» фактично не було повідомлено про час та місце розгляду справи і тому його представник не з'явився у засідання суду апеляційної інстанції, Вищий господарський суд України доводи, наведені у касаційній скарзі в цій частині, не розглянув і не застосував процесуальні наслідки, передбачені ч. 2 ст. 111^{10} ГПК.

Судами допущено й інші істотні порушення норм процесуального права, на які не звернув уваги Вищий господарський суд України.

Відповідно до роз'яснень постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судове рішення» рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги процесуального законодавства і всебічно перевіривши обставини, вирішив справу відповідно до норм матеріального права, що підлягають застосуванню до даних правовідносин. Рішення судів першої та апеляційної інстанцій цим вимогам не відповідають.

Судами не встановлено всю сукупність обставин, за яких можна дійти обґрунтованого висновку щодо законного власника спірного майна. Зокрема, не з'ясовано правовий режим обладнання будинкових розподільчих мереж, щодо якого підприємство «Київтелесервіс» заперечує право власності позивача. Висновок про те, що це обладнання не входить до систем колективного прийому телебачення, зроблено судом без обґрунтування цього висновку будь-якими фактичними даними та посилань на нормативно-технічну документацію.

Враховуючи допущені судами порушення норм процесу-

ального права та непереконливість зроблених ними висновків, усі ухвалені у справі рішення підлягають скасуванню, а справа — передачі на новий розгляд до суду першої інстанції. Під час нового розгляду справи суду необхідно всебічно і повно перевірити доводи, на яких ґрунтуються вимоги та заперечення сторін, і залежно від встановлених обставин вирішити спір відповідно до закону.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу підприємства «Київтелесервіс» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 21 січня 2003 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 28 листопада 2002 р. та рішення господарського суду м. Києва від 8 жовтня 2002 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 21 січня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 13 травня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу спеціалізованого комунального підприємства «Київтелесервіс» (далі — Підприємство) на постанову Київського апеляційного господарського суду від 28 листопада 2002 р. у справі за позовом ТОВ «Київські телекомунікаційні мережі» до комунального підприємства по утриманню житлового господарства Деснянського району м. Києва «Житлорембутсервіс»; Підприємства; Деснянської райдержадміністрації м. Києва про визнання права власності на майно систем кабельного телебачення в м. Києві.

Рішенням господарського суду м. Києва від 8 жовтня 2002 р. позов задоволено на підставі статей 20, 21, 55 Закону України «Про власність» та ст. 128 ЦК, визнано право власності позивача на майно систем кабельного телебачення в м. Києві згідно з переліком, зокрема будинкові мережі кабельного телебачення, придбане позивачем за договорами купівлі-продажу від 9 червня 2000 р., від 26 вересня, 27 листопада та 27 грудня 2000 р., від 21 травня 2001 р., від 25 липня 2002 р. № 22/25 та від 31 липня 2001 р., відповідність яких чинному законодавству встановлена рішенням господарського суду м. Києва від 18 вересня 2002 р. у справі, яке не скасовано та набрало чинності у встановленому порядку.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 28 листопада 2002 р. рішення залишено без змін із тих самих підстав.

Підприємство у поданій касаційній скарзі просить рішення та постанову скасувати, провадження у справі припинити, оскільки вважає, що згідно з п. 4 ст. 7 Закону України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» та рішенням Київської міської ради від 27 грудня 2001 р. № 200/1634 обладнання систем колективного прийому телебачення, до складу якого входять ефірні антени й обладнання будинкових розподільчих мереж прийому телебачення, належить до комунальної власності м. Києва і передано другому відповідачу в повне господарське відання, а тому не є власністю ТОВ «Київські телекомунікаційні мережі».

Колегія суддів, перевіривши фактичні обставини справи на предмет правильності їх юридичної оцінки судами першої та апеляційної інстанцій та заслухавши пояснення присутніх у засіданні представників сторін, дійшла висновку, що оскаржувані рішення та постанова підлягають залишенню без змін, а касаційна скарга другого відповідача — відхиленню з таких підстав.

На спірні правовідносини власності, які пов'язані з придбанням позивачем у власність систем кабельного телебачення в м. Києві, зокрема і кабельних будинкових мереж, поширюється дія ст. 128 ЦК та статей 20, 21, 55 Закону України «Про

власність», чим спростовуються помилкові посилання скаржника на обґрунтування своїх заперечень на положення п. 4 ст. 7 Закону України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності», яким не врегульовано відносини передачі до комунальної власності мереж кабельного телебачення, а тому не стосується предмета цього господарського спору.

Враховуючи вимоги ст. 128 ЦК, статей 20, 21, 55 Закону України «Про власність», на підставі ретельної правової оцінки наявних у справі договорів купівлі-продажу від 9 червня 2000 р., від 26 вересня, 27 листопада та 27 грудня 2000 р., від 21 травня та 31 липня 2001 р., від 25 липня 2002 р. № 22/25 додатків до цих договорів, актів приймання-передачі, авізо від 16 квітня 2002 р. № 2, п'яти актів приймання-передачі основних засобів від 16 квітня 2002 р. б/н, листів від 14 травня 2002 р. № 84/01 та від 12 червня 2002 р. № 09/1-1085 судом першої та апеляційної інстанцій із достовірністю встановлено набуття позивачем права власності на придбане ним майно систем кабельного телебачення в м. Києві, зокрема будинкові мережі кабельного телебачення, з моменту його передачі попередніми власниками — ВАТ «Київтелемонтаж», ЗАТ «Київтелемережа» та ТОВ «Українські комунікації», а також порушення прав позивача як легітимного власника шляхом вчинення відповідачами певних юридично значимих дій, спрямованих на позбавлення його володіння та користування об'єктами права колективної власності. У зв'язку з цим касаційною інстанцією не беруться до уваги посилання другого відповідача на порушення його права повного господарського відання, оскільки спірне майно належить на праві колективної власності іншій особі — позивачу.

Судами першої та апеляційної інстанцій правомірно відхилено посилання відповідачів на рішення Київської міськради № 200/1634, які ґрунтуються на помилковому ототожненні ними обладнання систем колективного прийому телебачення та майна систем кабельного телебачення і придбаного позивачем. Крім того, зазначене рішення Київської міськради містить посилання на зарахування майна до комунальної власності, а тому згідно з ч. 2 ст. 4 ГПК не підлягає застосуванню при вирішенні цього спору як таке, що не відповідає вимогам

ст. 22 Закону України «Про столицю України — місто-герой Київ».

Натомість наявні заперечення скаржника по суті зводяться до посилань на недоведеність обставин входження будинкових розподільчих мереж прийому кабельного телебачення до складу майна систем кабельного телебачення взагалі та кабельних мереж зокрема, встановлених судом першої та апеляційної інстанцій, однак згідно з імперативними вимогами ч. 2 ст. 111 ГПК у касаційній скарзі не допускаються посилання на недоведеність обставин справи.

Зважаючи на викладене, колегія суддів дійшла висновку про правомірність застосування судом першої та апеляційної інстанцій до спірних правовідносин норм чинного законодавства про власність та відсутність будь-яких підстав вважати, що судом помилково застосовано матеріальне чи процесуальне право в розрізі цього спору.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 4, 111^5, 111^7–111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Рішення господарського суду м. Києва від 8 жовтня 2002 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 28 листопада 2002 р. у справі залишити без змін, а касаційну скаргу підприємства «Київтелесервіс» — без задоволення.

9.21. Порушення норм процесуального права є в будь-якому разі підставою для скасування рішення місцевого або постанови апеляційного господарських судів, якщо рішення постановлено господарським судом із порушенням правил предметної або територіальної підсудності, крім випадків, передбачених ч. 4 ст. 17 ГПК

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 26 серпня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу АБ «ІКАР-БАНК» (далі — Банк) на постанову Вищого господарського суду України від 24 січня 2003 р. у справі за позовом державного транспортно-експедиційного підприємства «Інтертранс» (далі — Підприємство) до Банку про стягнення 2 млн грн.,

встановив:

У липні 2001 р. Підприємство звернулося до господарського суду Донецької області з позовом про стягнення з Банку 2 млн грн.

Свої вимоги позивач обґрунтовував тим, що Підприємство та ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Донуглепневматика» (далі — Товариство) уклали договір від 4 липня 2000 р. № ГД-167 (далі — Договір), за яким Підприємство взяло на себе зобов'язання з транспортно-експедиційного обслуговування експортно-імпортних та транзитних вантажів Товариства. 30 грудня 2000 р. і 26 січня 2001 р. Договір був пролонгований.

На забезпечення погашення заборгованості Товариства перед Підприємством за договором Банком 3 січня 2001 р. було видано гарантійний лист на суму 2 млн грн. зі строком дії до 5 березня 2001 р.

Оскільки Товариство свої зобов'язання за договором не виконало, Підприємство порушує питання про стягнення суми заборгованості з гаранта.

Відповідач позовні вимоги не визнав, посилаючись на те, що позивачем не було пред'явлено рахунків, передбачених гарантійним листом, у встановлений строк; а також те, що видана Банком гарантія на забезпечення зобов'язань за Договором не поширює свою дію на договори, укладені між Товариством та Підприємством надалі. Крім того, на сьогодні Товариство ніякої заборгованості перед Підприємством не має.

Листом Вищого господарського суду України від 11 липня 2002 р. № 01-14/806 справу було направлено на розгляд до господарського суду м. Києва.

Рішенням господарського суду м. Києва від 21 серпня 2002 р. позов задоволено.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2002 р. зазначене рішення скасовано. У позові відмовлено з тих підстав, що Договір не було пролонговано та позивачем не доведено поширення гарантії на зобов'язання, що є предметом позову в цій справі.

Постановою Вищого господарського суду України від 24 січня 2003 р. постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2002 р. скасовано, рішення господарського суду м. Києва від 21 серпня 2002 р. залишено без змін.

Постанова мотивована тим, що вимоги позивача про виконання відповідачем своїх зобов'язань за гарантійним листом та сплату заборгованості Товариством є правомірними.

Верховним Судом України 3 квітня 2003 р. порушено провадження за касаційною скаргою Банку, в якій порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 24 січня 2003 р. та припинення провадження у справі. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 111^{10} ГПК, яка передбачає підстави для скасування або зміни Вищим господарським судом Ук-

раїни рішення або постанови, порушення норм процесуального права є в будь-якому разі підставою для скасування рішення місцевого або постанови апеляційного господарського суду, якщо рішення постановлено господарським судом із порушенням правил предметної або територіальної підсудності, крім випадків, передбачених ч. 4 ст. 17 цього Кодексу.

Наведена вимога закону Вищим господарським судом України не дотримана, оскільки ця справа на порушення вимог процесуального кодексу була передана господарському суду м. Києва листом заступника голови Вищого господарського суду України та розглянута судом із порушенням правил територіальної підсудності, встановленої ст. 15 ГПК. Випадок, передбачений ч. 4 ст. 17 ГПК у цьому разі місця не мав.

За таких обставин постанова суду касаційної інстанції не може вважатися законною. Всі постановлені у справі судові рішення підлягають скасуванню з направленням справи на розгляд до господарського суду Донецької області.

Під час нового розгляду справи суду слід всебічно, повно та об'єктивно розглянути всі обставини справи та постановити рішення відповідно до вимог норм матеріального та процесуального права.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Банку задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 24 січня 2003 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2002 р. та рішення господарського суду м. Києва від 21 серпня 2002 р. скасувати.

Справу направити на новий розгляд до господарського суду Донецької області.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 24 січня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 серпня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу державного транспортно-експедиційного підприємства «Інтертранс» (далі — Підприємство) на постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2002 р. у справі за позовом Підприємства до АБ «ІКАР-БАНК» (далі — Банк) про стягнення 2 млн грн.

Рішенням господарського суду м. Києва від 21 серпня 2002 р. позов Підприємства до Банку задоволено, стягнуто з відповідача на користь позивача 2 млн грн. боргу, 400 грн. витрат на адвокатські послуги, 1 700 грн. витрат зі сплати державного мита.

Рішення мотивовано тим, що згідно з гарантійним листом від 3 січня 2001 р. відповідач зобов'язався перед позивачем відповідати за сплату платежів ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Донуглепневматика» (далі — Товариство) за договором від 4 липня 2000 р. № ГД-167 (далі — Договір) та за додатковою угодою від 25 грудня 2000 р. № 2, укладеними між позивачем та Товариством. Відповідач зобов'язався здійснити оплату цих платежів у разі їх несплати Товариством після акцептування рахунків одержувачем гарантії та поручителем. Акцепт гарантійного листа здійснений Підприємством листом від 23 лютого 2001 р. № 237-1/а і є таким, що відповідно до вимог ч. 2 ст. 156 ЦК надійшов протягом нормального необхідного для цього часу. Таким чином, Банк зобов'язався перед кредитором — Товариством, відповідати за виконання ним свого зобов'язання.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2002 р. рішення господарського суду м. Києва скасовано, в позові відмовлено.

Постанову мотивовано тим, що оскільки в матеріалах справи є укладені між Підприємством та Товариством договори

від 30 грудня 2000 р. № ГД-167, від 26 січня 2001 р. № ГД-167, тексти яких хоч і схожі, але мають суттєві відмінності з Договором, то це дає підстави вважати, що Договір не було пролонговано, як помилково визначив суд першої інстанції, а було укладено нові договори. Отже, оскільки позивач не довів наявність заборгованості Товариства саме за Договором, то суд апеляційної інстанції вважає, що позивач не довів розповсюдження гарантії на зобов'язання, що є предметом позову в цій справі.

Підприємство у поданій касаційній скарзі просить постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2002 р. скасувати. На обґрунтування своїх вимог скаржник посилається на те, що судом апеляційної інстанції неправильно застосовані норми матеріального та процесуального права, що призвело до ухвалення постанови, яка не відповідає вимогам норм чинного законодавства.

Розглянувши матеріали справи та заслухавши пояснення представників сторін, колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Між Підприємством та Товариством було укладено Договір. Додатковою угодою № 2 зазначений договір був пролонгований до 31 грудня 2001 р. У зв'язку із внесенням змін до реквізитів договору були підписані договори № ГД-167 від 30 грудня 2000 р. та 26 січня 2001 р.

Доводи суду апеляційної інстанції про те, що тексти договорів № ГД-167 від 4 липня та 30 грудня 2000 р. і 26 січня 2001 р. мають суттєві відмінності, а тому є зовсім різними договорами, не беруться судом до уваги, оскільки суд апеляційної інстанції не зазначив, у чому саме полягають ці відмінності. Крім того, згадані вище екземпляри договорів мають однаковий зміст, підписані тими самими сторонами, регулюють ті самі відносини. Тому суд першої інстанції вірно дійшов висновку про те, що договори № ГД-167 від 30 грудня 2000 р. та 26 січня 2001 р. лише підтвердили та пролонгували Договір, а отже і зобов'язання за ним.

Умовами Договору та додатковою угодою від 26 січня 2001 р. № 1 до нього було визначено, що за наявності гарантійного листа Банку розрахунки з позивачем Товариство здійснює на зазначений у Договорі розрахунковий рахунок згідно з виставленими рахунками з відстроченням платежів протягом 20 банківських днів на суму гарантійних зобов'язань із моменту зняття грошових коштів з коду платника Підприємства.

Як вбачається з матеріалів справи, позивачем були надані послуги з транспортно-експедиційного обслуговування вантажів за заявками Товариства. Рішенням господарського суду підтверджено наявність непогашеної заборгованості Товариства за надані позивачем послуги.

Гарантійним листом від 3 січня 2001 р. № 12/18, виданим на підставі договору про надання гарантії від 3 січня 2001 р. № 2/1/2001, Банк зобов'язався перед позивачем відповідати за сплату платежів за Договором у разі їх несплати Товариством після акцептування рахунків одержувачем гарантії та поручителем. Цей гарантійний лист був акцептований позивачем листом від 23 лютого 2001 р. № 237-1/а і є таким, що відповідно до ч. 2 ст. 156 ЦК надійшов протягом нормального необхідного для цього часу.

Наявний у матеріалах справи рахунок № 1481 про сплату наданих за Договором послуг 4 травня 2001 р. був направлений позивачем на адресу Товариства. З огляду на вимоги ст. 192 ЦК Товариство і відповідач є солідарними боржниками, а тому рахунки, направлені на адресу Товариства, є обов'язковими й для відповідача.

Отже, суд першої інстанції вірно дійшов висновку про те, що на момент пред'явлення позову були наявні всі умови, передбачені гарантійним листом № 12/18, для виконання відповідачем своїх зобов'язань поручителя, а тому твердження суду апеляційної інстанції про відсутність підстав у позивача вимагати стягнення суми боргу з Банку за гарантійним листом № 12/18 та договором гарантії № 2/1/2001 є безпідставними.

Враховуючи викладене, колегія суддів вважає, що оскаржувана постанова Київського апеляційного господарського

суду від 15 жовтня 2002 р. постановлена з порушенням та неправильним застосуванням норм чинного законодавства і підлягає скасуванню.

На підставі викладеного, керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Підприємства задовольнити. Постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2002 р. скасувати.

Рішення господарського суду м. Києва від 21 серпня 2002 р. залишити без змін.

9.22. У разі скасування або зміни рішення, постанови в постанові касаційної інстанції мають бути зазначені підстави, за якими касаційна інстанція не погодилася з висновками суду першої або апеляційної інстанцій (п. 8 ч. 2 ст. 111^{11} ГПК)

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 8 квітня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Ремонтно-будівельне підприємство» (далі — Підприємство) на постанову Вищого господарського суду України від 26 листопада 2002 р. у справі за позовом Підприємства до ВДВС Івано-Франківського міського управління юстиції, Прикарпатської універсальної біржі та приватної агрофірми «Поле» про визнання недійсними прилюдних торгів від 7 вересня 2000 р. із реалізації нерухомого майна Підприємства, протоколу проведення прилюдних торгів від 7 вересня 2000 р. № 1, акта про проведені прилюдні торги від 23 жовтня 2000 р. та свідоцтва про придбання нерухомого майна з прилюдних торгів від 23 жовтня 2000 р. № 3577,

встановив:

У березні 2002 р. Підприємство звернулося до господарського суду Івано-Франківської області з позовом до ВДВС Івано-Франківського міського управління юстиції, Прикарпатської універсальної біржі та приватної агрофірми «Поле», третя особа на стороні відповідача — ДПІ у м. Івано-Франківську (далі — ДПІ), про визнання недійсними прилюдних торгів від 7 вересня 2000 р. із реалізації нерухомого майна Підприємства, протоколу проведення прилюдних торгів, акта про проведені прилюдні торги та свідоцтва про придбання нерухомого майна з прилюдних торгів. Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що торги проведені з порушенням норм законодавства про виконавче провадження та без урахування перебування нерухомого майна у податковій заставі.

Рішенням господарського суду Івано-Франківської області від 3 липня 2002 р. позов задоволено. Визнано недійсними прилюдні торги від 7 вересня 2000 р. з реалізації нерухомого майна Підприємства, протокол проведення прилюдних торгів, акт про проведені прилюдні торги та свідоцтво про придбання нерухомого майна з прилюдних торгів, видане приватним нотаріусом Івано-Франківського міського нотаріального округу Б. приватній агрофірмі «Поле».

Постановою Львівського апеляційного господарського суду від 10 вересня 2002 р. зазначене рішення суду залишено без змін.

Це рішення та постанову мотивовано тим, що ВДВС Івано-Франківського міського управління юстиції порушив вимоги статей 14, 18, 50, 57, 61, 64 Закону України «Про виконавче провадження» щодо обсягу суми стягнення, порядку проведення експертної оцінки, порядку публічного оголошення та проведення торгів. Крім того, нерухомість була продана особі, яка на момент проведення торгів не набула статусу юридичної особи й відповідно не могла бути учасником торгів.

Постановою Вищого господарського суду України від 26 листопада 2002 р. рішення господарського суду Івано-Франківської області від 3 липня 2002 р. та постанову Львівського

апеляційного господарського суду від 10 вересня 2002 р. скасовано, а справу передано на новий розгляд до суду першої інстанцій.

Постанову обґрунтовано тим, що до участі в розгляді справи не було залучено як третю особу ДПІ та не встановлено причинного зв'язку між майном, яке перебуває у податковій заставі, та майном, реалізованим на прилюдних торгах.

Ухвалою Верховного Суду України від 27 лютого 2003 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 26 листопада 2002 р. за касаційною скаргою Підприємства, в якій порушено питання про скасування зазначеної постанови Вищого господарського суду України та залишення без змін рішення господарського суду Івано-Франківської області від 3 липня 2002 р. і постанови Львівського апеляційного господарського суду від 10 вересня 2002 р. Посилання зроблені на виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши доповідача, пояснення представників сторін, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України дійшов висновку, що оскаржена постанова Вищого господарського суду України підлягає скасуванню, а рішення господарського суду Івано-Франківської області від 3 липня 2002 р. і постанова Львівського апеляційного господарського суду від 10 вересня 2002 р. — залишенню без змін із таких підстав.

Вищий господарський суд України, передаючи справу на новий розгляд до суду першої інстанції, вказав, що до участі в розгляді справи не було залучено як третю особу ДПІ та не встановлено причинного зв'язку між майном, яке перебуває у податковій заставі, та майном, реалізованим на прилюдних торгах.

Проте такий висновок не відповідає матеріалам справи та положенням закону.

Так, ухвалою господарського суду Івано-Франківської області від 24 травня 2002 р. було залучено до участі у справі ДПІ як третю особу на стороні відповідача. При цьому пред-

24*5-33

ставник ДПІ — К., брав участь у розгляді справи в суді першої інстанції, про що свідчить протокол судового засідання та рішення суду.

Згідно з п. 8 ст. 111^{11} ГПК у разі скасування або зміни рішення, постанови в постанові касаційної інстанції мають бути зазначені підстави, за якими касаційна інстанція не погодилася з висновками судів першої або апеляційної інстанцій.

В оскарженій постанові Вищий господарський суд України таких підстав не навів.

Крім того, не ставлячи під сумнів перебування майна Підприємства у податковій заставі, Вищий господарський суд України не зазначив, з якою метою необхідно встановлювати наявність причинного зв'язку між майном, яке перебуває у податковій заставі, та майном, реалізованим на прилюдних торгах.

Суд першої інстанції дійшов правильного висновку, що прилюдні торги з реалізації нерухомого майна позивача проведені з грубими порушеннями норм чинного законодавства. Із таким висновком погодився і суд апеляційної інстанції.

Зокрема, судом встановлено, що згідно з повідомленням ДПІ від 5 серпня 1998 р. № 324-205-14212 все майно та майнові права позивача перебувають у податковій заставі до повного погашення податкової заборгованості.

Згідно з п. 12 Указу Президента України «Про заходи щодо підвищення відповідальності за розрахунки з бюджетами та державними цільовими фондами» звернення стягнення на нерухоме майно та майнові права, що перебувають у податковій заставі, для погашення податкової заборгованості платника податків здійснюється виключно в судовому порядку за зверненням органів державної податкової служби.

Будь-яких звернень органів державної податкової служби до суду про звернення стягнення на майно в рахунок погашення податкової заборгованості, як і рішень суду про стягнення майна позивача не було.

Відповідно до ст. 50 Закону України «Про виконавче провадження» стягнення на майно боржника звертається у розмірах та обсягах, необхідних для виконання за виконавчим документом з урахуванням витрат на виконання.

Із матеріалів справи вбачається, що сума майнових вимог ПФУ становить 11 513,50 грн.

Згідно зі ст. 64 названого вище Закону відділ державної виконавчої служби мав право звертати стягнення на нерухоме майно позивача та реалізовувати його лише в разі недостатності коштів, виручених від реалізації інших оборотних коштів, для задоволення вимог стягувача, оскільки об'єкти нерухомого майна віднесені Законом до третьої черги майна, яке підлягає реалізації.

Незважаючи на наявність у позивача рухомого виробничого та невиробничого майна, вартість якого дозволяла задовольнити вимоги стягувача у повному обсязі, було передано для реалізації Прикарпатській універсальній біржі усі основні засоби позивача 1-ої групи у складі 5 одиниць нерухомого майна залишковою балансовою вартістю 595 375 грн., які згодом було реалізовано на оспорюваних прилюдних торгах приватній агрофірмі «Поле».

Крім того, оцінка майна проведена неправосуб'єктним органом та особою, яка не наділена необхідними повноваженнями на її проведення. На порушення вимог ст. 57, ч. 2 ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження» об'єкти нерухомого майна позивача передані на реалізацію без їх належної оцінки.

У зв'язку з цим постанова Вищого господарського суду України від 26 листопада 2002 р. підлягає скасуванню, а рішення господарського суду Івано-Франківської області від 3 липня 2002 р. і постанова Львівського апеляційного господарського суду від 10 вересня 2002 р. — залишенню без змін.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу Підприємства задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 26 листопада 2002 р. скасувати, а рішення господарського суду Івано-Франківської області від 3 липня 2002 р. і постанову Львівського апеляційного господарського суду від 10 вересня 2002 р. залишити без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 26 листопада 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 8 квітня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу приватної агрофірми «Поле» на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 10 вересня 2002 р. та рішення господарського суду Івано-Франківської області від 3 липня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Ремонтно-будівельне підприємство» (далі — Підприємство) до ВДВС Івано-Франківського міського управління юстиції, Прикарпатської універсальної біржі, приватної агрофірми «Поле» про визнання недійсними прилюдних торгів від 7 вересня 2000 р. із реалізації арештованого нерухомого майна.

Підприємство звернулося до господарського суду з позовом про визнання недійсними прилюдних торгів від 7 вересня 2000 р. нерухомого майна Підприємства, виставленого ВДВС Івано-Франківського міського управління юстиції, проведених Прикарпатською універсальною біржею, та визнання недійсними протоколу прилюдних торгів від 7 вересня 2000 р. № 1, акта про проведення прилюдних торгів від 23 жовтня 2000 р., свідоцтва про власність від 23 жовтня 2000 р. № 3577, виданого приватним нотаріусом приватній агрофірмі «Поле».

Позов мотивовано проведенням торгів із порушенням норм законодавства, що регулює виконавче провадження, незаконним оформленням постанови про порушення виконавчого провадження та неврахуванням перебування нерухомого майна у податковій заставі.

Відповідачі позов не визнали, пославшись на відповідність прилюдних торгів та оформлених на їх підставі протоколу, акта і свідоцтва чинному законодавству.

Рішенням господарського суду від 3 липня 2002 р. позов задоволено.

Задовольняючи позов, господарський суд встановив, що ВДВС Івано-Франківського міського управління юстиції порушив вимоги статей 14, 18, 50, 57, 61, 64 Закону України «Про виконавче провадження» щодо обсягу суми стягнення, порядку проведення експертної оцінки, порядку публічного оголошення, порядку проведення торгів та продажу нерухомості особі, яка на момент проведення торгів ще не набула статусу юридичної особи і не могла бути належним покупцем згідно з поданою цією особою заявкою про участь у торгах.

Приватна агрофірма «Поле», не погоджуючись із рішенням господарського суду, звернулася з апеляційною скаргою, яку постановою суду апеляційної інстанції від 10 вересня 2002 р. залишено без задоволення, а рішення господарського суду — без змін.

У касаційній скарзі порушується вимога про скасування постановлених у справі рішення і постанови та ухвалення нового рішення, яким провадження у справі в частині визнання недійсним протоколу торгів та акта про прилюдні торги припинити, а в іншій частині позов залишити без задоволення, посилаючись на непідвідомчість спору господарським судам і відсутність між сторонами цивільно-правових відносин.

Заслухавши суддю-доповідача, перевіривши матеріали справи, доводи сторін щодо їх відповідності чинному законодавству, Вищий господарський суд України вважає, що рішення і постанова підлягають скасуванню, а касаційна скарга — частковому задоволенню.

Суди першої та апеляційної інстанцій встановили невідповідність дій ДВС щодо виставлення на прилюдні торги об'єктів нерухомості, вартість яких значно перевищує суму, необхідну для виконання рішення арбітражного суду Івано-Франківської області від 7 червня 1999 р., яким на користь Івано-Франківського міського відділу ПФУ з Підприємства підлягало стягненню 11 513,50 грн., та акта опису майна — 14 тис. грн., а також перебування цього майна у податковій заставі.

Як вбачається з рішення і постанови, спірне майно перебувало в податковій заставі під арештом згідно з актом опису, здійсненим ДПІ 19 листопада 1998 р.

Вартість описаного майна визначена в сумі 85 332 грн., а об'єкти нерухомості в описі не визначені.

Обставини порушення інтересів держави у податкових зобов'язаннях та причинний зв'язок між заставленим майном і об'єктами нерухомості не було встановлено, тому відповідний висновок суперечить припису статей 43, 47, 101 ГПК.

ДПІ як орган, заінтересований у захисті майна, що перебувало в заставі й одночасно реалізоване на прилюдних торгах, є заінтересованою особою у справі, про це свідчить лист ДПІ № 20678/24-206, тому визнання прилюдних торгів дійсними або недійсними зачіпає її інтереси.

Згідно з п. 3 ст. 111^{10} ГПК рішення і постанова, ухвалені без залучення до участі у справі особи, прав якої вони стосуються, у будь-якому разі підлягають скасуванню.

Виходячи з викладеного, рішення і постанова підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий розгляд до суду першої інстанції.

Під час здійснення нового розгляду справи слід залучити до участі у справі ДПІ та встановити обставини наявності причинного зв'язку між майном, що перебуває у податковій заставі, та майном, реалізованим на прилюдних торгах, з урахуванням визначених законодавством умов і порядку таких торгів та правоздатності спеціалізованого підприємства здійснювати та брати участь у виконавчому провадженні, прилюдних торгах.

Керуючись статтями 108, 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити частково.

Рішення господарського суду Івано-Франківської області від 3 липня 2002 р. та постанову Львівського апеляційного господарського суду від 10 вересня 2002 р. у справі скасувати, а справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

9.23. Оскарження до суду касаційної інстанції ухвали апеляційного господарського суду про прийняття апеляційної скарги до провадження є неправомірним, оскільки суперечить процесуальному закону

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 17 грудня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу СП у формі ТОВ «КДВ» на постанову Вищого господарського суду України від 26 лютого 2002 р. у справі за позовом СП у формі ТОВ «КДВ» до приватного підприємства «Шелтер» (далі — ПП «Шелтер») про визнання недійсним договору,

встановив:

У липні 2001 р. СП ТОВ «КДВ» звернулося до суду з позовом про визнання недійсним договору дарування від 12 червня 2000 р. № 02, за яким позивачем було передано ПП «Шелтер» $^{36}/_{100}$ частин нежилого приміщення, що знаходиться за адресою: м. Київ, вул. Пушкінська, 11.

Позовні вимоги обґрунтовано тим, що зазначене нежиле приміщення за договором від 9 червня 2000 р. було передане у заставу АТ «Індекс-банк». Заставодержатель про укладення договору дарування повідомлений не був і своєї згоди на відчуження заставленого майна не давав. Крім того, договір дарування від 12 червня 2000 р. було підписано від імені позивача неуповноваженою особою.

У ході розгляду справи позивачем було доповнено позовні вимоги й порушено питання про визнання недійсним договору дарування від 31 травня 2000 р. № 01, за яким позивачем було передано ПП «Шелтер» $^{64}/_{100}$ частин нежилого приміщення, що знаходиться на вул. Пушкінській, 11.

ПП «Шелтер» проти позову заперечувало, стверджуючи, що спірні договори укладені відповідно до вимог чинного законодавства.

Рішенням господарського суду м. Києва від 3 липня 2001 р. у позові відмовлено. Рішення мотивовано тим, що позивачем не надано доказів перебування подарованих приміщень у заставі, договори дарування від 31 травня та 12 червня 2000 р. підписані уповноваженою особою, а відповідність спірних договорів чинному законодавству встановлена у рішеннях арбітражного суду м. Києва від 13 вересня 2000 р. та 26 червня 2001 р.

Ухвалою Київського апеляційного господарського суду від 12 листопада 2001 р. прийнято до провадження апеляційну скаргу СП ТОВ «КДВ» на зазначене рішення.

Постановою Вищого господарського суду України від 26 лютого 2002 р. ухвалу Київського апеляційного господарського суду від 12 листопада 2001 р. скасовано з огляду на те, що до винесення цієї ухвали від скаржника надійшла заява про відкликання апеляційної скарги.

Верховним Судом України 21 листопада 2002 р. порушено провадження за касаційною скаргою СП ТОВ «КДВ», у якій порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 26 лютого 2002 р., рішення господарського суду м. Києва від 3 липня 2001 р. та припинення провадження у справі. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 22 ГПК (права та обов'язки сторін) сторони мають, зокрема, право оскаржувати судові рішення господарського суду в установленому цим Кодексом порядку.

Згідно з ч. 1 ст. 111^{13} ГПК ухвали місцевого або апеляційного господарського суду можуть бути оскаржені у касаційному порядку у випадках, передбачених цим Кодексом та Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Статтею 98 ГПК передбачено, що про прийняття апеляційної скарги (подання) до провадження суд виносить ухвалу, в якій повідомляє про час і місце розгляду скарги (подання).

Права сторін на оскарження такої ухвали ця норма не передбачає.

Не можна погодитися з посиланням Вищого господарського суду України на обґрунтування оскаржуваної постанови, зокрема на п. 5 ч. 1 ст. 97 ГПК, якою передбачено, що апеляційна скарга (подання) не приймається до розгляду і повертається апеляційним господарським судом, якщо до винесення ухвали про прийняття скарги (подання) до провадження особа, яка подала скаргу, подала заяву про її відкликання.

Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що особа, яка подала апеляційну скаргу, заяву про її відкликання не подавала взагалі.

Заява ж про відмову від апеляційної скарги з посиланням на ст. 100, а не ст. 97 ГПК, від імені позивача підписана не тією особою, яка підписувала апеляційну скаргу та представляла позивача в судовому засіданні суду першої інстанції.

У цьому разі процесуальним засобом реалізації прав сторін, передбачених ГПК, є відмова від апеляційної скарги в апеляційному суді, а не обраний у справі — оскарження ухвали про прийняття апеляційної скарги до суду касаційної інстанції. Таке оскарження є неправомірним, воно суперечить процесуальному закону.

Судова палата у господарських справах Верховного Суду України також не може погодитися з посиланням Вищого господарського суду України на конституційне положення про поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі, оскільки, порушивши провадження за апеляційною скаргою сторони, апеляційна інстанція цю вимогу закону не порушила.

Суд касаційної інстанції, прийнявши касаційну скаргу сторони на ухвалу суду апеляційної інстанції, яка не підлягала оскарженню, порушив іншу вимогу Конституції України (ч. 2 ст. 6), в якій передбачено, що органи законодавчої, виконавчої

та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України.

Отже, постанова Вищого господарського суду України від 26 лютого 2002 р. підлягає скасуванню, а справа — направленню до суду апеляційної інстанції для здійснення апеляційного провадження.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу СП ТОВ «КДВ» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 26 лютого 2002 р. скасувати, а справу направити до суду апеляційної інстанції для здійснення апеляційного провадження.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 26 лютого 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 грудня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу приватного підприємства «Шелтер» (далі — ПП «Шелтер») на ухвалу Київського апеляційного господарського суду від 12 листопада 2001 р. у справі за позовом СП ТОВ «КДВ» до ПП «Шелтер» про визнання недійсними договорів від 31 травня 2000 р. № 01 та 12 червня 2000 р. № 02.

СП ТОВ «КДВ» звернулося до арбітражного суду м. Києва з позовом до ПП «Шелтер» про визнання недійсними договорів № 01 та 02.

Рішенням господарського суду м. Києва від 3 серпня 2001 р. у позові відмовлено. Рішення мотивовано тим, що спірні договори дарування від імені позивача підписані уповноваженою на це особою, а також відсутністю підстав для визнання спірних договорів недійсними.

Не погоджуючись із постановленим у справі судовим рішенням, позивач звернувся до Київського апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою на зазначене вище рішення місцевого господарського суду.

Ухвалою Київського апеляційного господарського суду від 12 листопада 2001 р. апеляційну скаргу СП ТОВ «КДВ» прийнято до провадження.

У касаційній скарзі ПП «Шелтер» просить ухвалу Київського апеляційного господарського суду про прийняття апеляційної скарги скасувати.

Обґрунтовуючи власні вимоги, заявник посилається на неправильне застосування апеляційним судом норм процесуального права. На його думку, суд апеляційної інстанції не мав права приймати апеляційну скаргу до розгляду, оскільки: вона була подана після закінчення строку, встановленого для її подання, без клопотання про відновлення цього строку; відповідачу не була надіслана копія апеляційної скарги; до винесення ухвали про прийняття апеляційної скарги до розгляду від позивача надійшла заява про її відкликання.

Колегія суддів, перевіривши правильність застосування апеляційним судом норм процесуального права в ухваленні оскаржуваного судового рішення, і з урахуванням меж перегляду справи в касаційній інстанції, вважає за необхідне касаційну скаргу задовольнити з таких підстав.

Із матеріалів справи вбачається, що 8 серпня 2001 р. позивач — СП ТОВ «КДВ», звернувся до Київського апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою на рішення господарського суду м. Києва від 3 серпня 2001 р.

17 серпня 2001 р. представник позивача М-ко подав заяву про відкликання апеляційної скарги на рішення господарського суду м. Києва від 3 серпня 2001 р. Повноваження М-ка як представника СП ТОВ «КДВ» на управління та розпорядження майном, що належить СП ТОВ «КДВ», зокрема на укладення спірних договорів дарування № 01 та 02, а також на представництво інтересів позивача в судах України, зокрема на подання заяви про відкликання апеляційної скарги тощо, визначені нотаріально посвідченими довіреностями від 31

травня 2000 р. та від 12 липня 2001 р., виданими в порядку передоручення І. в повній відповідності до вимог чинного законодавства, зокрема статей 62, 68 ЦК. Повноваження І. визначені довіреністю від 19 травня 2000 р., виданою М-вичем відповідно до вимог чинного законодавства України. Президент позивача М-вич відповідно до законодавства України, статуту СП ТОВ «КДВ», протоколу від 16 червня 1997 р. № 6 є керівником СП ТОВ «КДВ» та має право на вчинення будь-яких дій від імені СП ТОВ «КДВ» без довіреності, адже наділений всіма правами керівника юридичної особи.

Суд враховує, що відповідно до ст. 14 Закону України «Про підприємства в Україні» підприємство само визначає структуру управління. Призначення (обрання) керівника є правом власників майна підприємства, в цьому разі — його засновників. Президент СП ТОВ «КДВ» є головою вищого органу позивача, обраний засновниками СП ТОВ «КДВ» у межах визначення структури управління з обсягом прав, визначених в оформлених у рішеннях засновниками, зокрема статуті, протоколі від 16 червня 1997 р. № 6, та за змістом повноважень саме президент, а не генеральний директор чи будь-яка інша посадова особа є керівником СП ТОВ «КДВ». Отже, в розумінні ст. 28 ГПК представляти законні інтереси СП ТОВ «КДВ» у господарських судах України вправі виключно президент цього товариства та особи, уповноважені ним.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до ст. 97 ГПК суд зобов'язаний не приймати до розгляду і повернути апеляційну скаргу якщо, зокрема, до винесення ухвали про її прийняття до провадження, скаржник подав заяву про її відкликання.

Прийняття Київським апеляційним господарським судом ухвали від 12 листопада 2001 р., якою прийнято до провадження апеляційну скаргу СП ТОВ «КДВ» на рішення господарського суду м. Києва від 3 серпня 2001 р., є порушенням

зазначеної статті ГПК та ст. 129 Конституції України, згідно з якою однією з основних засад судочинства є законність.

За змістом ч. 2 ст. 111^{13} ГПК касаційна скарга на ухвалу апеляційного господарського суду розглядається у порядку, передбаченому для розгляду касаційних скарг на рішення місцевого господарського суду, постанови апеляційного господарського суду, і підставами для скасування ухвали апеляційного суду в силу ст. 111^{10} ГПК є, зокрема, порушення або неправильне застосування норм процесуального права при її ухваленні.

Вищий господарський суд України не має достатніх законних підстав для відмови в задоволенні касаційної скарги з підстав ст. 111^{13} ГПК, оскільки це суперечить положенням ст. 125 Конституції України, ст. 38 Закону України «Про судоустрій», ст. 10 Закону України «Про господарські суди» в частині визначення статусу Вищого господарського суду України та ст. 3 Закону України «Про судоустрій» і ст. 3 Закону України «Про господарські суди» щодо його завдання сприяти зміцненню законності у сфері господарських відносин.

У зв'язку з цим наведена у ст. 111^{13} ГПК можливість оскарження у касаційному порядку ухвал місцевого або апеляційного господарського суду лише у випадках, передбачених цим Кодексом, не є перешкодою для скасування неправомірно постановленої ухвали Київського апеляційного господарського суду від 12 листопада 2001 р.

Керуючись статтями 86, 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ПП «Шелтер» на ухвалу Київського апеляційного господарського суду від 12 листопада 2001 р. задовольнити.

Ухвалу Київського апеляційного господарського суду від 12 листопада 2001 р. у цій справі скасувати.

9.24. У разі скасування касаційною інстанцією ухвали про припинення провадження у справі справа передається на розгляд до суду першої інстанції (ч. 4 ст. 111^{13} ГПК). Прийняття касаційною інстанцією у такому разі рішення по суті позовних вимог суперечить вимогам закону

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 3 червня 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Акціонерного комерційного промислово-інвестиційного банку (далі — Банк) на постанову Вищого господарського суду України від 5 березня 2003 р. у справі за позовом Банку до ВАТ «Цукровий завод «Хоростків» (далі — Завод), за участю третіх осіб — ЗАТ «Тернопільський агропромисловий комплекс» (далі — ЗАТ «ТАК»), ЗАТ «Комплекс Агромарс», Регіональне відділення ФДМ по Тернопільській області, про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів,

встановив:

У січні 2002 р. Банк звернувся до суду з позовом про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів Заводу від 25 грудня 1998 р. щодо передачі майна товариства як внеску до статутного фонду ЗАТ «ТАК».

Ухвалою господарського суду Тернопільської області від 24 жовтня 2002 р. провадження у справі припинено на підставі п. 2 ст. 80 ГПК.

В ухвалі зроблено посилання на те, що рішенням арбітражного суду Тернопільської області від 25 січня 2000 р. (у справі за позовом Банку до ЗАТ «ТАК» про визнання недійсними установчих документів та скасування державної реєстрації) вирішено господарський спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав.

Постановою Вищого господарського суду України від 5 березня 2003 р. зазначену ухвалу скасовано з тих підстав, що спір у цій справі виник між іншими сторонами та щодо іншого предмета. Цією ж постановою у позові відмовлено з огляду на те, що рішення власника майна чи уповноваженого органу про створення юридичної особи є частиною установчих документів ЗАТ «ТАК», у визнанні яких недійсними вже було відмовлено рішенням арбітражного суду Тернопільської області від 25 січня 2000 р.

Верховним Судом України 15 травня 2003 р. порушено провадження за касаційною скаргою Банку, в якій порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 5 березня 2003 р. у частині відмови в позові та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування судом норм матеріального та процесуального права.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Вищий господарський суд України обґрунтовано дійшов висновку, що спір у цій справі виник між іншими сторонами та щодо іншого предмета. Однак, скасовуючи з цих підстав ухвалу господарського суду Тернопільської області від 24 жовтня 2002 р., якою провадження у справі припинено на підставі п. 2 ст. 80 ГПК, суд помилково, усупереч вимогам закону, цією самою постановою відмовив позивачу в позові.

Відповідно до ч. 4 ст. 111^{13} ГПК у разі скасування касаційною інстанцією ухвали про припинення провадження у справі справа передається на розгляд до суду першої інстанції.

За наведених обставин постановлені у справі судові рішення підлягають скасуванню з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції в іншому складі.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу Банку задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 5 березня 2003 р. та ухвалу господарського суду Тернопільської області від 24 жовтня 2002 р. скасувати, а справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції в іншому складі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 5 березня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 червня 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Акціонерного комерційного промислово-інвестиційного банку (далі — Банк) на рішення господарського суду Тернопільської області від 24 жовтня 2002 р. у справі за позовом Банку до ВАТ «Цукровий завод «Хоростків» (далі — Завод), за участю третіх осіб: ЗАТ «Тернопільський агропромисловий комплекс» (далі — ЗАТ «ТАК»), ЗАТ «Комплекс Агромарс», регіональне відділення ФДМ по Тернопільській області, про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів.

Банк звернувся з позовом до Заводу про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів Заводу від 25 грудня 1998 р.

Ухвалою господарського суду Тернопільської області від 24 жовтня 2002 р. провадження у справі припинено.

Ухвалу мотивовано тим, що, оскільки рішенням господарського суду Тернопільської області від 25 січня 2000 р. вирішено господарський спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, провадження у справі підлягає припиненню на підставі п. 2 ст. 80 ГПК.

Банк у поданій касаційній скарзі просить ухвалу господарського суду Тернопільської області від 24 жовтня 2002 р. скасувати, справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Обґрунтовуючи свої вимоги, заявник посилається на те, що оскаржена ухвала господарським судом першої інстанції винесена за неповного встановлення всіх обставин справи, з неправильним застосуванням норм матеріального та процесуального права, а саме статей 5, 8 Закону України «Про підприємства в Україні», ст. 1 Закону України «Про господарські товариства», ст. 6 Закону України «Про власність», п. 2 ст. 80 ГПК.

Колегія суддів, заслухавши пояснення представників сторін, розглянувши матеріали справи, оцінивши доводи, наведені у касаційній скарзі, перевіривши юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення, дослідивши правильність застосування господарським судом першої інстанції норм матеріального та процесуального права, дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню частково, виходячи з такого.

Судом першої інстанції встановлено, що рішенням арбітражного суду Тернопільської області від 25 грудня 1999 р., яке набрало чинності, відмовлено в позові Банку до Тернопільської міської ради, ЗАТ «ТАК», за участю третіх осіб: ВАТ «Борівський цукровий завод», Заводу, ВАТ «Збаразький цукровий завод» про визнання недійсними установчих документів та скасування державної реєстрації ЗАТ «ТАК». При цьому господарським судом Тернопільської області взято до уваги те, що у справі судом уже були досліджені обставини, пов'язані з передачею майна засновників, зокрема майна Заводу, до статутного фонду ЗАТ «ТАК», та встановлено, що майно засновників передано відповідно до чинного законодавства, оскільки засновниками в порядку, передбаченому ст. 4 Закону України «Про господарські товариства», ст. 5 Закону України «Про підприємства в Україні», статтями 14, 15 Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», одержана згода АМК в особі його територіального органу та погоджено установчі документи з ФДМ.

Як вбачається з матеріалів справи, предметом цього позову є визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів

Заводу від 25 грудня 1998 р. про: надання згоди щодо вступу до ЗАТ «ТАК»; передачу частки майна як внеску до статутного фонду ЗАТ «ТАК»; уповноваження голови правління Заводу на представництво інтересів товариства в ЗАТ «ТАК»; предметом позову у справі № 9/433-3202 було визнання недійсними установчих документів та скасування державної реєстрації ЗАТ «ТАК». За таких обставин посилання господарського суду першої інстанції на те, що предмет позову у справі № 9/433-3202 та в цій справі один і той самий, є помилковим.

Крім того, згідно зі ст. 21 ГПК сторонами в судовому процесі є позивачі та відповідачі. Відповідачі у справі № 9/433-3202 та відповідач у цій справі різні.

Відповідно до ст. 80 ГПК господарський суд припиняє провадження у справі, якщо є рішення господарського суду або іншого органу, який у межах своєї компетенції вирішив господарський спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав.

Отже, колегія суддів вважає, що господарським судом Тернопільської області неправильно застосовано п. 2 ст. 80 ГПК та неправомірно припинено провадження у справі.

Разом з тим, обґрунтованим є висновок господарського суду першої інстанції про те, що рішення власника майна або уповноваженого ним органу про створення юридичної особи відповідно до ст. 8 Закону України «Про підприємництво» є обов'язковим документом, який подається для державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності, тобто є невід'ємною складовою частиною установчих документів ЗАТ «ТАК».

Згідно зі ст. 35 ГПК факти, встановлені рішенням господарського суду під час розгляду однієї справи, не доводяться знову при вирішенні інших спорів, в яких беруть участь ті самі сторони.

Оскільки рішенням арбітражного суду Тернопільської області від 25 грудня 1999 р. встановлено відповідність чинному законодавству установчих документів ЗАТ «ТАК» та пра-

вомірність його державної реєстрації, підстави для задоволення позову відсутні.

Відповідно до ст. 111^9 ГПК касаційна інстанція за результатами розгляду касаційної скарги має право скасувати рішення першої інстанції повністю або частково і постановити нове рішення.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Банку задовольнити частково.

Ухвалу господарського суду Тернопільської області від 24 жовтня 2002 р. у справі скасувати, в позові відмовити.

10. ПЕРЕГЛЯД РІШЕНЬ, УХВАЛ, ПОСТАНОВ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ ЗА НОВОВИЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

10.1. Скасовуючи рішення господарського суду, яким було переглянуто постановлене ним судове рішення, що набрало чинності, за нововиявленими обставинами, суд касаційної інстанції дійшов помилкових висновків про те, що обставини, встановлені у кримінальній справі, порушеній стосовно посадових осіб контрагентів за оспорюваним договором, не є нововиявленими

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 12 листопада 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційне подання Генерального прокурора України та касаційну скаргу ДПІ у Солом'янському районі м. Києва на постанову Вищого господарського суду України від 25 липня 2002 р. у справі за позовом ДПІ у Залізничному районі м. Києва до ПП «Саунд», ТОВ «Ямікс», ПП «Ольга-2000» про визнання угод недійсними,

встановив:

У вересні 2001 р. ДПІ у Залізничному районі м. Києва звернулася з позовом до ПП «Саунд», ТОВ «Ямікс», ПП «Ольга-2000» про визнання недійсними договорів від 1 лютого 2001 р. № 1, укладеного між ТОВ «Ямікс» та ПП «Ольга-2000», та № 01/02, укладеного між ПП «Саунд» та ТОВ «Ямікс», як таких, що укладені з метою, що суперечить інтересам держави, на підставі ст. 49 ЦК.

ДПІ у Залізничному районі м. Києва зазначала, що 1 лютого 2001 р. між ПП «Саунд» та ТОВ «Ямікс» був укладений

договір купівлі-продажу товару. Цього ж дня між ТОВ «Ямікс» та ПП «Ольга-2000» був укладений договір поставки товару. За цими договорами ПП «Саунд» продано, а ТОВ «Ямікс» куплено товар (парфумерні вироби) на суму 1 203 00 грн. і, у свою чергу, поставлено цей товар ПП «Ольга-2000» на суму 1 690 742,67 грн.

Відповідно до умов зазначеного договору поставки оплата за товар мала здійснюватись шляхом перерахування коштів на рахунок постачальника.

Згідно з актом зустрічної перевірки взаєморозрахунків ТОВ «Ямікс» із ПП «Ольга-2000» станом на 30 серпня 2001 р. підприємство мало кредиторську заборгованість перед ТОВ «Ямікс» на суму 1 293 090,60 грн.

Посадові особи ТОВ «Ямікс» та ПП «Ольга-2000» 1 вересня 2001 р. надали відділу податкової міліції два прості векселі: від 27 серпня 2001 р. № 3207351079 на суму 553 000,82 грн. та від 28 серпня 2001 р. № 3207351080 на суму 650 тис. грн. як доказ проведення повного розрахунку між цими підприємствами за поставлений товар станом на 28 серпня 2002 р. Всього векселі видані на загальну суму 1 203 000,82 грн.

Відповідачі — ТОВ «Ямікс» та ПП «Ольга-2000», проти позову заперечували, посилаючись на те, що зазначені договори укладені з дотриманням вимог закону.

Рішенням господарського суду м. Києва від 28 вересня 2001 р. позов задоволено частково. Визнано недійсним договір купівлі-продажу, укладений між ПП «Саунд» і ТОВ «Ямікс», та стягнуто з ТОВ «Ямікс» до державного бюджету України товар вартістю 203 000 грн., отриманий від ПП «Саунд» за цим договором. В іншій частині позовних вимог відмовлено.

Постановою Вищого господарського суду України від 11 грудня 2001 р. зазначене рішення залишено без змін.

Заступник прокурора м. Києва 15 лютого 2002 р. звернувся з поданням про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, яке мотивувалось тим, що 8 лютого 2002 р. прокуратурою м. Києва була порушена кримінальна справа стосовно посадових осіб ПП «Саунд» та ПП «Ольга-2000» за

ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 366 КК. Крім того, як на нововиявлену обставину прокуратура посилалася на лист Державної митної служби України від 21 березня 2002 р. та протоколи допитів директора і головного бухгалтера ТОВ «Ямікс».

Господарський суд м. Києва переглянув рішення від 28 вересня 2001 р. за нововиявленими обставинами й рішенням від 2 квітня 2002 р. змінив його, визнавши недійсним договір поставки, укладений між ТОВ «Ямікс» та ПП «Ольга-2000». В іншій частині рішення залишено без змін.

Постановою Вищого господарського суду України від 25 липня 2002 р. рішення господарського суду м. Києва від 2 квітня 2002 р. скасовано, а рішення від 28 вересня 2001 р. залишено без змін.

Постанова Вищого господарського суду України мотивується тим, що факт порушення кримінальної справи не може вважатися достатньою підставою для перегляду рішення господарського суду за нововиявленими обставинами, оскільки такими в розумінні ст. 112 ГПК слід вважати нові обставини, які встановлені у вироку або рішенні, мають істотне значення та не були відомі стороні у справі.

ДПІ у Солом'янському районі м. Києва оскаржила постанову Вищого господарського суду України, а Генеральний прокурор України вніс касаційне подання на цю постанову з підстав її невідповідності рішенням Верховного Суду України з питань застосування ст. 49 ЦК.

Ухвалою Верховного Суду України від 17 жовтня 2002 р. порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 25 липня 2002 р.

Заслухавши суддю-доповідача, дослідивши доводи касаційної скарги й касаційного подання та заперечення проти них і перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційне подання та касаційна скарга підлягають задоволенню.

В основу постанови Вищого господарського суду України покладено висновки про те, що сам факт порушення кримінальної справи проти посадових осіб ПП «Ольга-2000» та ТОВ

«Ямікс» не є підставою для перегляду рішення господарського суду м. Києва від 28 вересня 2001 р. за нововиявленими обставинами, оскільки такими відповідно до вимог ст. 112 ГПК слід вважати нові обставини, встановлені вироком або рішенням, що мають істотне значення та не були відомі стороні у справі. Крім того, у постанові зазначено, що кримінальна справа, порушена проти посадових осіб ПП «Ольга-2000», не належить до предмета позову в цій справі та не має істотного значення для її вирішення, оскільки векселі використовувалися для виконання угоди, а саме для здійснення розрахунків за договором поставки від 1 лютого 2001 р. № 1, і за загальним правилом невиконання чи неналежне виконання угоди не тягне за собою правових наслідків у вигляді визнання угоди недійсною.

Такі висновки є помилковими.

Відповідно до ст. 112 ГПК господарський суд може переглянути постановлене ним судове рішення, яке набрало чинності, за нововиявленими обставинами, що мають істотне значення для справи й не могли бути відомі заявникові.

Рішенням господарського суду м. Києва від 2 квітня 2002 р. нововиявленими визнані обставини, що були встановлені при порушенні 7 лютого 2002 р. прокуратурою м. Києва кримінальної справи стосовно посадових осіб ТОВ «Ямікс» та ПП «Ольга-2000», а не сам факт порушення кримінальної справи, а також відомості, що містяться у листі Державної митної служби України від 22 березня 2002 р. про те, що ПП «Саунд» і ТОВ «Ямікс» у період із 1 лютого по 5 вересня 2001 р. поставок товарів фірмових марок «SHVARTZKOPH» та «NIVEA», які продавалися і поставлялися за оспореними угодами, в режимі імпорту не здійснювали й іншим законним способом не отримували.

Наведені обставини правильно визнані такими, що мають істотне значення для справи й не були відомі заявникові на час вирішення спору господарським судом. Тому рішення було переглянуто з дотриманням вимог ст. 112 ГПК.

Вищим господарським судом України зазначене не враховано і безпідставно скасовано законне та обґрунтоване рішення суду першої інстанції.

За таких обставин оскаржена постанова Вищого господарського суду України підлягає скасуванню, а рішення господарського суду м. Києва від 2 квітня 2002 р. — залишенню в силі.

Керуючись статтями 111^{19}, 111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційне подання Генерального прокурора України та касаційну скаргу ДПІ у Солом'янському районі м. Києва задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 25 липня 2002 р. скасувати, а рішення господарського суду м. Києва від 2 квітня 2002 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 25 липня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 12 листопада 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ПП «Ольга-2000» на рішення господарського суду м. Києва від 2 квітня 2002 р. у справі за позовом ДПІ у Залізничному районі м. Києва (далі — ДПІ) до ПП «Саунд», ТОВ «Ямікс», ПП «Ольга-2000» про визнання угод недійсними.

ДПІ звернулася з позовом про визнання недійсними договорів від 1 лютого 2001 р. № 1, укладеного між ТОВ «Ямікс» та ПП «Ольга-2000», та № 01/02, укладеного між ПП «Саунд» та ТОВ «Ямікс», як укладених із метою, що суперечить інтересам держави, на підставі ст. 49 ЦК.

Рішенням господарського суду м. Києва від 28 вересня 2001 р. позовні вимоги задоволено частково, а саме: визнано недійсним договір купівлі-продажу № 01/02 та стягнуто з

ТОВ «Ямікс» до державного бюджету України товар вартістю 1 203 000 грн., отриманий від ПП «Саунд» за цим договором.

В іншій частині позовних вимог відмовлено.

За касаційною скаргою ДПІ Вищий господарський суд України постановою від 11 грудня 2001 р. рішення господарського суду м. Києва від 28 вересня 2001 р. залишив без змін.

15 лютого 2002 р. заступник прокурора м. Києва звернувся з поданням про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Серед нововиявлених обставин зазначалося те, що 8 лютого 2002 р. прокуратурою м. Києва порушена кримінальна справа стосовно посадових осіб ПП «Саунд» та ПП «Ольга-2000» за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 366 КК. Крім того, як на нововиявлені обставини прокурор посилався на лист Державної митної служби України від 21 березня 2002 р. та протоколи допитів директора й головного бухгалтера ТОВ «Ямікс».

Господарський суд м. Києва переглянув рішення від 28 вересня 2001 р. за нововиявленими обставинами й рішенням від 2 квітня 2002 р. змінив його, визнав недійсним договір поставки, укладений між ТОВ «Ямікс» та ПП «Ольга-2000». В іншій частині рішення залишено без змін.

Не погоджуючись з рішенням від 2 квітня 2002 р., ПП «Ольга-2000» подало до Вищого господарського суду України касаційну скаргу на згадане рішення, в якій просить його скасувати, а рішення від 28 вересня 2001 р. у цій справі — залишити без змін, мотивуючи касаційну скаргу доводами про неправильне застосування судом норм матеріального та процесуального права.

У касаційній скарзі зазначається, що згідно зі ст. 112 ГПК господарський суд може переглянути постановлене ним судове рішення, яке набрало чинності, за нововиявленими обставинами, що мають істотне значення для справи й не могли бути відомі заявникові. Заявник вважає, що для перегляду справи за нововиявленими обставинами не було підстав, оскільки нововиявленою обставиною визнається той факт, що 8 лютого 2002 р. прокуратурою м. Києва порушено кримінальну справу стосовно посадових осіб ПП «Саунд» та ПП «Ольга-

2000» за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 366 КК. Цей факт не може бути прийнятий як нововиявлена обставина, тому що:

• по-перше, усупереч вимогам ст. 112 ГПК порушена кримінальна справа не стосується предмета позову цієї справи, не має істотного значення для її вирішення. Векселі використовувались сторонами для виконання угоди, зокрема для здійснення розрахунків за договором від 1 лютого 2002 р. № 1. За загальним правилом невиконання чи неналежне виконання угоди не тягне за собою правових наслідків у вигляді визнання угоди недійсною;

• по-друге, кримінальна справа була порушена на основі дослідження документів, що були вилучені внаслідок перевірки ПП «Ольга-2000», проведеної ГВ ПМ ДПІ. Позивачем у справі № 25/1178 виступала ДПІ, отже їй були відомі й вона мала у своєму розпорядженні всі необхідні матеріали та факти, на основі яких прокуратурою порушена кримінальна справа.

У відзиві на касаційну скаргу ДПІ у Солом'янському районі м. Києва просить касаційну скаргу залишити без задоволення, посилаючись на її необґрунтованість.

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення присутніх у судовому засіданні представників сторін, перевіривши наявні матеріали справи на предмет правильності юридичної оцінки обставин справи та повноти їх встановлення в рішенні господарського суду м. Києва від 2 квітня 2002 р., колегія суддів вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 112 ГПК господарський суд може переглянути постановлене ним судове рішення, яке набрало чинності, за нововиявленими обставинами, що мають істотне значення для справи й не могли бути відомі заявникові.

Нововиявлені обставини за своєю юридичною суттю є фактичними даними, що в установленому порядку спростовують факти, які було покладено в основу судового рішення. Ці обставини мають бути належним чином засвідчені.

Постановляючи оспорюване рішення від 2 квітня 2002 р. про скасування свого попереднього рішення від 28 вересня 2001 р. у цій справі за нововиявленими обставинами, госпо-

дарський суд м. Києва виходив із того, що нововиявленими обставинами є порушення прокуратурою м. Києва кримінальної справи за фактом підробки службовими особами ПП «Ольга-2000» та ТОВ «Ямікс» платіжних документів (векселів), які зазначені підприємства використали не як засіб платежу у спірних угодах, а з метою введення в оману податкового органу. Ця кримінальна справа була порушена 7 лютого 2002 р., а 12 лютого 2002 р. заступником прокурора м. Києва внесене подання про перегляд рішення від 28 вересня 2001 р. у цій господарській справі за нововиявленими обставинами, хоча на момент такого подання будь-яких судових актів із приводу розгляду кримінальної справи постановлено не було.

Колегія суддів зазначає, що сам факт порушення кримінальної справи не може вважатись достатньою підставою для перегляду рішення господарського суду за нововиявленими обставинами, оскільки такими в розумінні ст. 112 ГПК слід вважати нові обставини, які встановлені у вироку або рішенні, мають істотне значення та не були відомі стороні спору.

Виходячи з того, що кримінальна справа порушена на підставі показів, пояснень посадових осіб підприємств про відповідні факти, які на момент ухвалення рішення не були належним чином зафіксовані, тобто встановлені у вироку суду, касаційна інстанція вважає, що господарським судом м. Києва у прийнятті оскаржуваного рішення таким обставинам було помилково надано значення нововиявлених, у зв'язку з чим рішення у справі від 2 квітня 2002 р. постановленню з порушенням норм процесуального законодавства та підлягає скасуванню.

На підставі викладеного та керуючись ст. 111^5, п. 2 ст. 111^9, статтями 111^{11} і 112 ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Рішення господарського суду м. Києва від 2 квітня 2002 р. скасувати, рішення від 28 вересня 2001 р. у цій справі залишити без змін.

10.2. Перегляд рішення господарського суду за нововиявленими обставинами неможливий, якщо зазначені обставини не є новими, були відомі сторонам у справі, досліджені та знайшли своє відображення в рішенні суду

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 15 квітня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційне подання Генерального прокурора України на постанову судової колегії Вищого господарського суду України від 11 жовтня 2001 р. у справі за позовом Генеральної прокуратури України в інтересах Міністерства оборони України до ТОВ «Галон», ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» про стягнення збитків, завданих неналежним виконанням зобов'язання,

встановив:

22 травня 2000 р. заступник Генерального прокурора України в інтересах держави, в особі Міністерства оборони України звернувся з позовом до Вищого арбітражного суду України про відшкодування 17 692 021 грн. збитків, завданих неналежним виконанням договору відповідачами.

Позовні вимоги обґрунтовуються тим, що за умовами договору від 4 січня 2000 р. № 1/1-В та планом поновлення запасів паливно-мастильних матеріалів на 2000 рік Збройним Силам України відповідачі свої зобов'язання виконали неналежним чином, тому мають відшкодувати завдані збитки та пеню: ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» — збитки в сумі 15 828 071 грн., а ТОВ «Галон» — пеню в сумі 1 863 950 грн.

Міністерство оборони України заявлений позов у його інтересах підтримало в повному обсязі.

Відповідачі позов не визнали. ТОВ «Галон» — з підстав виконання своїх зобов'язань за договором від 4 січня 2000 р.

№ 1/1-В, а ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» — з підстав відсутності договірних правовідносин із Міністерством оборони України.

Рішенням Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2000 р. зобов'язано ТОВ «Галон» відвантажити Міністерству оборони України 3 071,25 т бензину А-80 і 6 303,545 т дизпального та стягнуто 1 130 483,2 грн. пені.

Постановою Вищого арбітражного суду України від 31 липня 2000 р. рішення суду від 27 червня 2000 р. залишено без змін.

Рішенням за нововиявленими обставинами Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р. рішення Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2000 р. скасовано.

Зобов'язано ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» передати Міністерству оборони України 3 071 928 кг бензину А-80 та 6 393 545 кг дизпального.

Постановою Вищого господарського суду України від 11 жовтня 2001 р. рішення Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р. скасовано, а рішення Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2000 р. залишено без змін, посилаючись на те, що суд помилково визнав нововиявленими обставинами докази набуття Міністерством оборони України права власності на нафтопродукти, що зберігаються у резервуарах ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез», які досліджені в рішенні Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2000 р., тому суд помилково застосував статті 112 і 114 АПК.

Верховним Судом України 18 грудня 2001 р. порушено провадження за касаційним поданням Генерального прокурора України, в якому порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 11 жовтня 2001 р. з питань виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України норм матеріального права у аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, доводи представників: Генеральної прокуратури України, Міністерства оборони України, ТОВ «Галон» та ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез», вивчивши матеріали справи, Верховний Суд України вважає за необхіде касаційну скаргу задовольнити з таких підстав.

Відповідно до ст. 112 АПК підставою для перегляду арбітражним судом постановленого ним рішення є нововиявлені обставини, що мають суттєве значення для справи, які не були й не могли бути відомі заявникові.

Рішенням Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р. такими обставинами визнано набуття права власності Міністерством оборони України на нафтопродукти, що зберігаються у терміналах ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез», і підлягають передачі Міністерству оборони України.

Ці обставини обґрунтовані тим, що ЗАТ «Нафта-К» як власник нафтопродуктів, що були вироблені ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» та зберігались у його резервуарах, уклало договір купівлі-продажу від 14 січня 2000 р. із ТОВ «Галон», відповідно до якого передало останньому на умовах EXW (Франко-резервуар) ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» згідно з актом приймання-передачі від 14 січня 2000 р. автобензин А-80 — 8 500 т, дизпальне — 10 500 т.

ТОВ «Галон», ставши власником нафтопродуктів, уклало договір від 4 січня 2000 р. № 1/1-В із Міністерством оборони України, за яким згідно з актами приймання-передачі від 14 та 27 січня 2000 р. передало на умовах EXW (Франко-резервуар) ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» у власність Міністерства оборони України бензин А-80 — 8 900 т, дизпальне — 10 500 т.

Зазначені обставини не є новими, були відомі сторонам у справі, досліджені і знайшли своє відображення в рішенні Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2000 р. Тому Вищий господарський суд України обґрунтовано визнав неправильним застосування арбітражним судом статей 112 і 114 АПК і скасував рішення Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р.

Залишаючи без змін рішення Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2000 р., Вищий господарський суд України помилково визнав його законним, тому що правові висновки суду суперечать викладеним обставинам справи, не відповідають вимогам Міжнародних правил по тлумаченню термінів «Інкотермс» (у редакції 1990 року) та ч. 1 ст. 128 ЦК.

За таких обставин рішення усіх судових інстанцій підлягають скасуванню як такі, що постановлені з неправильним застосуванням норм матеріального права, з передачею справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційне подання Генеральної прокуратури України задовольнити.

Рішення від 27 червня 2000 р., рішення за нововиявленими обставинами від 13 грудня 2000 р. Вищого арбітражного суду України, постанову Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2000 р. та постанову Вищого господарського суду України від 11 жовтня 2001 р. скасувати.

Передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції в іншому складі суддів.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 11 жовтня 2001 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 15 квітня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула заяву ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» про перевірку рішення Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р. у справі за позовом Генеральної прокуратури України в інтересах Міністерства оборони України до ТОВ «Галон», ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез», за участю третьої особи — ЗАТ «Нафта-К», про стягнення збитків, завданих неналежним виконанням зобов'язання.

Рішенням Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2000 р. із ТОВ «Галон» стягнуто пеню в розмірі 1 130 483,2 грн. за неналежне виконання зобов'язання, зобов'язано ТОВ «Га-

лон» відвантажити Міністерству оборони України 3 071,25 т автобензину А-80 на суму 5 406 593 грн., 6 303,545 т дизпального на суму 10 421 478 грн., а ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» звільнено від відповідальності.

Постановою судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 31 липня 2000 р. рішення Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2000 р. залишено без змін.

Рішенням Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р. рішення цього ж суду від 27 червня 2000 р. було переглянуто за нововиявленими обставинами та скасовано, зобов'язано ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» передати Міністерству оборони України для відвантаження 3 071 728 кг автобензину А-80 та 6 393 545 кг дизпального.

Не погоджуючись із рішенням Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р., ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» просить його скасувати, мотивуючи свою вимогу тим, що нововиявлені обставини, на які посилається суд в оскаржуваному рішенні, відсутні, а отже, ухваливши це рішення, суд порушив розділ 13 АПК, скасувавши попереднє рішення за нововиявленими обставинами.

Вивчивши матеріали справи, заслухавши доводи та заперечення представників сторін, перевіривши правильність застосування арбітражним судом норм матеріального та процесуального права, судова колегія Вищого господарського суду України дійшла висновку, що заява ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» є обґрунтованою та такою, що підлягає задоволенню.

Відповідно до ст. 112 АПК, що була чинною на момент ухвалення оспорюваного рішення, підставою для перегляду арбітражним судом постановленого ним судового рішення є нововиявлені обставини, що мають суттєве значення для справи, які не були і не могли бути відомі заявникові.

Як випливає з рішення Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р., такими обставинами судом визнано набуття Міністерством оборони України права власності на нафтопродукти, які знаходяться на терміналах ВАТ «Лиси-

чанськнафтооргсинтез» і підлягають передачі Міністерству оборони України. Зазначена обставина обґрунтована тим, що:

• ЗАТ «Нафта-К» як власник нафтопродуктів, що були вироблені ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» та зберігались у його резервуарах, уклало договір купівлі-продажу від 14 січня 2000 р. № 2-4/99-581 із ТОВ «Галон», відповідно до якого передало останньому на умовах EXW (франко-резервуар) ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» згідно з актом приймання-передачі від 14 січня 2000 р. автобензин А-80 — 8 500 т, дизпальне — 10 500 т;

• ТОВ «Галон», ставши власником згаданих вище нафтопродуктів, уклало договір від 4 січня 2000 р. № 1/1-В із Міністерством оборони України, за яким згідно з актами приймання-передачі від 14 та 27 січня 2000 р. передало на умовах EXW (франко-резервуар) ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» у власність Міністерства оборони України автобензин А-80 — 8 900 т, дизпального — 10 500 т.

Як вбачається з рішення Вищого господарського суду України від 27 червня 2000 р. та матеріалів справи, наведені вище докази було досліджено арбітражним судом та встановлено обставину, яка в оскаржуваному рішенні визначена як нововиявлена, отже арбітражний суд помилково застосував статті 112 та 114 АПК.

Керуючись Прикінцевими та перехідними положеннями Закону України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України» від 21 червня 2001 р. та статтями 49, 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Заяву ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» від 13 грудня 2000 р. задовольнити.

Скасувати рішення Вищого арбітражного суду України від 13 грудня 2000 р., залишивши в силі рішення від 27 червня 2000 р.

Ухвалу Вищого арбітражного суду України від 18 грудня 2000 р. про зупинення виконавчого провадження у справі скасувати.

10.3. Під час нового розгляду заяви, подання про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами суд повинен перевірити наведені заявником обставини на відповідність їх положенням ст. 112 ГПК

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 4 листопада 2003 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ДП Міністерства оборони України «102 підприємство електричних мереж» (далі — Підприємство) на постанову Вищого господарського суду України від 22 липня 2003 р. у справі за позовом ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» до Підприємства про стягнення 3 343 417,35 грн. та за зустрічним позовом про визнання договору недійсним,

встановив:

У січні 2002 р. ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» звернулося до господарського суду з позовом про стягнення з Підприємства заборгованості за транзит електроенергії, здійснений на підставі укладеного між сторонами договору від 10 липня 2000 р. та договору від 18 квітня 2001 р. № 18-24-01, у сумі 2 882 332,70 грн., пені — у сумі 385 115,47 грн., втрат від інфляції — у сумі 35 355,22 грн., а також 3 % річних — 40 623,96 грн.

Відповідач позовні вимоги не визнав та звернувся до ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» із зустрічним позовом про визнання договору № 18-24-01 недійсним на підставі ст. 56 ЦК як такого, що укладений унаслідок помилки.

Рішенням господарського суду м. Севастополя від 27 травня 2002 р., залишеним без змін постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 28 серпня 2002 р., первісний позов задоволено частково в сумі стягнення основ-

ної заборгованості — 2 882 332,70 грн., пені — 385 115,47 грн., втрат від інфляції — 35 355,22 грн., 3 % річних — 33 277,72 грн., у зустрічному позові відмовлено.

Судові рішення мотивовані тим, що Підприємство належним чином не виконало своїх договірних зобов'язань, водночас підприємству були відомі обставини, що впливали на характер і природу договірних відносин, а тому підстав для визнання договору № 18-24-01 недійсним на підставі ст. 56 ЦК немає.

Постановою Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 28 серпня 2002 р. скасовано, рішення господарського суду м. Севастополя від 27 травня 2002 р. змінено: у первісному позові відмовлено, в іншій частині — залишено без змін.

Постанова мотивована тим, що під час вирішення спору зазначеними судовими інстанціями не були враховані положення постанов НКРЕ від 20 серпня 1999 р. № 1066 та від 10 квітня 2001 р. № 348 щодо визначення тарифів на передачу електроенергії місцевими (локальними) електромережами.

Постановою Вищого господарського суду України від 22 липня 2003 р. переглянута за нововиявленими обставинами та скасована постанова Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р., рішення господарського суду м. Севастополя від 27 травня 2002 р. та постанова Севастопольського апеляційного господарського суду від 28 серпня 2002 р. залишені без змін.

Верховним Судом України 9 жовтня 2003 р. порушено провадження за касаційною скаргою Підприємства, у якій порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 22 липня 2003 р. та залишення у силі постанови Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. На обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування судом норм матеріального та процесуального права, невідповідність оскаржуваної постанови положенням Конституції України.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

У заяві ВАТ «Севастопольенерго» від 26 березня 2003 р. про перегляд постанови Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. за нововиявленими обставинами товариство посилалося як на нововиявлену обставину на те, що постанова суду касаційної інстанції ґрунтується на завідомо неправильних поясненнях відповідача — Підприємства.

Крім того, товариством було заявлено клопотання про поновлення строку подання заяви про перегляд постанови Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. за нововиявленими обставинами з посиланням на те, що ця постанова оскаржувалася до Верховного Суду України й ухвала про відмову в порушенні касаційного провадження у справі надійшла на його адресу лише 24 лютого 2003 р.

Постановою Вищого господарського суду України від 22 липня 2003 р., якою переглянута за нововиявленими обставинами та скасована постанова Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р., а рішення господарського суду м. Севастополя від 27 травня 2002 р. та постанова Севастопольського апеляційного господарського суду від 28 серпня 2002 р. залишені без змін, як на нововиявлені обставини суд посилається на обставини, викладені в листі НКРЕ від 16 липня 2003 р. № 05-39-09/2709. Згідно з цим листом, як зазначено в оскаржуваній постанові, в тарифах на передачу електроенергії місцевими (локальними електромережами) для ДП Міністерства оборони України «102 підприємство електричних мереж» було передбачено витрати на використання електромереж ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» (постанова НКРЕ від 24 грудня 2001 р. № 1254).

Цей лист не існував на момент звернення товариства із заявою про перегляд постанови Вищого господарського суду України за нововиявленими обставинами, не називався та й не міг називатися товариством нововиявленою обставиною, з якою ГПК пов'язує право на перегляд за нововиявленими обставинами.

За змістом ГПК рішення суду, що набрало чинності, може бути переглянуте за нововиявленими обставинами за ініціативою сторони, поданням прокурора не пізніше 2 місяців зі

дня встановлення обставин, що стали підставою для перегляду судового рішення. Суд не наділений правом ініціювання такого перегляду і не може з власної ініціативи ті чи інші обставини, з якими сторона чи прокурор не пов'язують перегляд рішення за нововиявленими обставинами, визнавати такими.

Під час розгляду заяви, подання про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами суд має перевірити наведені заявником обставини на відповідність положенням ст. 112 ГПК.

Ця вимога судом касаційної інстанції не виконана. Зазначені як у заяві товариства, так і в постанові Вищого господарського суду України обставини не могли визнаватися нововиявленими у розумінні ст. 112 ГПК.

Усупереч вимогам процесуального законодавства в матеріалах справи відсутній лист НКРЕ, яким Вищий господарський суд України обґрунтовував оскаржувану постанову.

У касаційній скарзі на постанову Вищого господарського суду України від 22 липня 2003 р. скаржник посилався на те, що наведений у тексті постанови зміст листа не відповідає дійсності. Зі змісту листа вилучено один припис: «... що діяли з 1 січня 2002 р.».

Повний текст листа: «В тарифах на передачу електроенергії місцевими (локальними електромережами), що діяли з 1 січня 2002 р., для ДП Міністерства оборони України «102 підприємство електричних мереж» було передбачено витрати на використання електромереж ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» (постанова НКРЕ від 24 грудня 2001 р. № 1254).

Скаржник зазначає, що ця обставина робить цей лист неналежним доказом, оскільки він не стосується періоду, за який позивачем стягувалась заборгованість, — до 1 січня 2002 р.

За таких обставин оскаржувана постанова Вищого господарського суду України є незаконною та необґрунтованою і підлягає скасуванню із залишенням без змін попередньої постанови цього суду.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Підприємства задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 22 липня 2003 р. скасувати, а постанову Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. залишити у силі.

Постанова є остаточною та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 22 липня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 4 листопада 2003 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула заяву ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» про перегляд постанови Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. за нововиявленими обставинами у справі господарського суду м. Севастополя за позовом ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» до ДП Міністерства оборони України «102 підприємство електричних мереж» (далі — Підприємство) про стягнення 3 343 417,35 грн.

Рішенням господарського суду м. Севастополя від 27 травня 2002 р. позовні вимоги ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» задоволені частково. Із Підприємства на користь позивача стягнуто основного боргу — 2 882 332,70 грн., пені — 385 115,47 грн., збитків у зв'язку з інфляцією — 35 355,22 грн., річних — 33 277,72 грн. У задоволенні зустрічного позову Підприємства до ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» про визнання недійсним договору від 18 квітня 2001 р. № 18-24-01 на передачу електроенергії відмовлено.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 28 серпня 2002 р. апеляційна скарга Підприємства залишена без задоволення, рішення господарського суду м. Севастополя від 27 травня 2002 р. у цій справі залишено без змін.

Постановою Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. касаційну скаргу Підприємства задоволено частково, постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 28 серпня 2002 р. у справі № 20-4/048 скасовано, рішення господарського суду м. Севастополя від 27 травня 2002 р. змінено, в позові ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» до Підприємства про стягнення 3 343 417,35 грн. відмовлено, в іншій частині рішення залишено без змін.

ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» просить постанову Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. скасувати як таку, що суперечить вимогам чинного законодавства України, рішення господарського суду м. Севастополя від 27 травня 2002 р. та постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 28 серпня 2002 р. залишити без змін, посилаючись на те, що відповідно до листа НКРЕ від 16 липня 2003 р. № 05-39-09/2709 у тарифах на передачу електроенергії місцевими (локальними) електромережами для Підприємства було передбачено витрати на використання електромереж ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» (постанова НКРЕ від 24 грудня 2001 р. № 1254), що є по суті нововиявленою обставиною.

Розглянувши матеріали справи та заслухавши пояснення представників сторін, суд встановив таке.

Діяльність суб'єктів господарювання, яка пов'язана з передачею та розподілом електричної енергії, регулюється Законом України «Про електроенергетику». Відповідно до ст. 13 цього Закону діяльність із виробництва, передачі та постачання електричної енергії в Україні базується на дозвільному принципі, тобто підлягає ліцензуванню.

Відповідно до Умов та Правил здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електричними мережами, затверджених постановою НКРЕ від 13 червня 1996 р. № 15, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 26 липня 1996 р. за № 408/1433 (далі — Правила) власнику ліцензії надається право здійснювати ліцензовану діяльність із передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами на відповідній

географічній території (п. 2.2) та одержувати від енергопостачальників електроенергію, яку він передає місцевими (локальними) електромережами, плату за тарифами на передачу електроенергії. Сторони у справі мають відповідні ліцензії.

Відносини з передачі електричної енергії між ліцензіатами є договірними та оплатними; істотною умовою є плата за передачу електроенергії, яка встановлюється НКРЕ у вигляді регульованого тарифу. В основу регуляторної політики НКРЕ покладено принцип, згідно з яким тарифи на передачу визначаються таким чином, аби забезпечити ліцензіату достатні надходження коштів для відшкодування його виправданих витрат та прибутку, а також стимулювати його до скорочення цих витрат і підвищення рентабельності його діяльності (п. 3.7.3 Правил).

На підставі договору на передачу електричної енергії від 10 липня 2000 р. між позивачем та відповідачем виникли зобов'язання з передачі електроенергії, що належить відповідачу, локальними електричними мережами позивача та транзиту електроенергії, що належить ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго», через мережі Підприємства. Дію цього договору було пролонговано на 2001 рік, а 18 квітня 2001 р. сторонами у справі було укладено новий договір на передачу електричної енергії, предмет якого є аналогічним із предметом раніше укладеного договору.

Постановою НКРЕ від 20 серпня 1999 р. № 1066 для ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» було затверджено тарифи на передачу електроенергії для 1-го класу в розмірі 6,7 грн. за 1 МВт/год та для 2-го класу — 23,78 грн. за 1 МВт/год. Як свідчать матеріали справи, у тарифі Підприємства такої компенсації передбачено не було.

Листом НКРЕ від 25 червня 2001 р. № 05-39-09/1549 було повідомлено, що під час розрахунку тарифів на передачу електроенергії ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» до фактичних складових витрат включено відшкодування витрат за користування мережами відповідача у розмірі 1 045 тис. грн. на рік. Тобто при передачі електроенергії ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» за регульованим тарифом останньому відшкодовувалася в тарифі вартість

його витрат за користування мережами Підприємства. Таке ж зазначено і в листі НКРЕ № 05-32-09/1095.

Відповідно до Положення про Національну комісію регулювання енергетики України НКРЕ має право в межах своїх повноважень приймати рішення у вигляді постанов та розпоряджень, які є обов'язковими для виконання підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності, що здійснюють діяльність на оптовому ринку електроенергії, а також надавати ліцензіатам необхідну інформацію, зокрема і відповідні роз'яснення щодо прийнятих нею нормативних документів.

Постановою НКРЕ від 10 квітня 2001 р. № 348 затверджено Порядок визначення роздрібних тарифів на електричну енергію, тарифів на передачу електроенергії місцевими (локальними) електромережами та тарифів на постачання електроенергії для ліцензіатів з постачання електричної енергії за регульованим тарифом, який передбачає інший механізм формування тарифів, аніж той, що був покладений в основу затвердження тарифів на передачу електроенергії наведеною вище постановою НКРЕ від 20 серпня 1999 р. № 1066, а саме: у разі розрахунку тарифів на передачу електроенергії ліцензіатами використовуються обсяги, зменшені на обсяги передачі електроенергії ліцензіатам у мережі інших ліцензіатів.

Враховуючи наведене та пояснення представників сторін про те, що після прийняття зазначеної вище постанови НКРЕ від 10 квітня 2001 р. НКРЕ для сторін у цій справі не були розраховані нові тарифи з урахуванням вимог цієї Постанови, судова колегія дійшла висновку, що сторони у справі при виконанні договору фактично опинилися в нерівних умовах, що у свою чергу, суперечить вимогам п. 3.7.3 Правил.

Разом з тим, із метою спростування зазначеного вище висновку суду ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» надало суду лист НКРЕ від 16 липня 2003 р. № 05-39-09/2709, згідно з яким у тарифах на передачу електроенергії місцевими (локальними) електромережами для Підприємства було передбачено витрати на використання електромереж ВАТ «Енергетична компанія «Севастопол-

енерго» (постанова НКРЕ від 24 грудня 2001 р. № 1254), що є по суті нововиявленою обставиною.

Відповідно до ст. 112 ГПК господарський суд може переглянути постановлене ним судове рішення, яке набрало чинності, за нововиявленими обставинами, що мають істотне значення для справи й не могли бути відомі заявникові.

Виходячи з наведеного, судова колегія дійшла висновку, що постанова Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. підлягає скасуванню, а рішення господарського суду м. Севастополя від 27 травня 2002 р. та постанова Севастопольського апеляційного господарського суду від 28 серпня 2002 р. — залишенню без змін.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 111[11], 112, 114 ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Заяву ВАТ «Енергетична компанія «Севастопольенерго» про перегляд постанови Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. за нововиявленими обставинами задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 3 грудня 2002 р. у цій справі скасувати.

Рішення господарського суду м. Севастополя від 27 травня 2002 р. у цій справі та постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 28 серпня 2002 р. залишити без змін.

10.4. Не можуть бути визнані нововиявленими нові, тобто такі, що виникли чи змінилися після ухвалення рішення обставини, а також обставини, на які посилалася особа, яка брала участь у справі, у своїх поясненнях, касаційній скарзі, або які могли бути встановлені при виконанні судом вимог процесуального закону щодо всебічного і повного дослідження обставин справи

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 3 лютого 2004 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Павлоградське управління по матеріально-технічному постачанню» — дочірнього підприємства державної холдингової компанії «Павлоградвугілля», на постанову Вищого господарського суду України від 23 жовтня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Трейдінгбудінвест ЛТД» (далі — Товариство) до управління матеріально-технічного постачання виробничого об'єднання «Павлоградвугілля» (далі — Управління) про зобов'язання відповідача поставити 95 000 т вугілля марки «Г»,

встановив:

У вересні 1997 р. Товариство звернулося до арбітражного суду Дніпропетровської області з позовом до Управління про зобов'язання відповідача поставити 95 000 т вугілля марки «Г».

Позов мотивувався тим, що на підставі договору уступки вимоги від 23 вересня 1997 р. № 13/2Д, укладеного між ТОВ «Сябри» і Товариством, позивач набув право вимоги до відповідача у зв'язку з невиконанням ним у повному обсязі зобов'язання щодо поставки вугілля за договором міни від 20 липня 1992 р. № 350 (далі — договір міни) та доповненням до цього договору від 26 січня 1995 р.

Управління позов не визнало, посилаючись на те, що договір міни діяв до 1 березня 1993 р. і вимоги за цим договором могли бути пред'явлені до закінчення строку позовної давності, який відповідно до чинного на той час законодавства становив 1 рік. Управління ставило під сумнів існування оригіналу доповнення від 26 січня 1995 р. до цього договору, а також зазначало про відсутність заборгованості за договором. На обґрунтування своїх заперечень по суті заявлених вимог Управління зазначало, що договором міни передбачалися взаємні поставки продукції на суми, які не є рівнозначними, та встановлювався порядок оплати продукції — через 10 днів після повідомлення про відвантаження. На виконання умов договору ТОВ «Сябри» поставило 28 автомобілів «РАФ» на суму 4 200 000 руб., а Управління поставило 55 000 т вугілля на суму 79 750 000 руб. Оскільки розрахунки у грошовій формі за поставлену продукцію не проводились, відповідач вважав, що оплату здійснено взаємозаліком, і за ТОВ «Сябри» залишився борг за поставлене вугілля на суму 75 550 000 руб.

Рішенням арбітражного суду Дніпропетровської області від 28 листопада 1997 р. у позові відмовлено.

Суд встановив, що за умовами договору міни ТОВ «Сябри» зобов'язалося поставити 21 автомобіль «РАФ» за ціною 150 000 руб., а Управління — 150 000 т вугілля марки «Г» за ціною не вище 1 450 руб. за тонну. ТОВ «Сябри» свої зобов'язання за договором виконало повністю, поставивши 29 автомобілів «РАФ», натомість Управління поставило лише 55 000 т вугілля. Відмовляючи в позові, суд виходив із того, що зобов'язання сторін повинні були виконуватися в межах строку дії договору, який закінчився 1 березня 1993 р., а порядок поповнення недопоставки продукції сторонами не погоджено. Суд відхилив посилання позивача на доповнення від 26 січня 1995 р. до договору міни з тих підстав, що це доповнення укладено після закінчення строку дії договору, і до того ж у доповненні сторони погодили строк погашення заборгованості (протягом 1995 року), а не порядок поповнення недопоставки вугілля.

Постановою заступника голови арбітражного суду Дніпропетровської області від 2 березня 1998 р. зазначене рішення залишено без змін. Додатково у постанові зазначено, що на дату закінчення строку дії договору міни законом було встановлено загальний строк позовної давності — 1 рік; для пред'явлення вимог за цим договором строк позовної давності закінчився 1 березня 1994 р.; позов подано до суду лише у вересні 1997 р., тобто понад 3 роки після закінчення строку позовної давності.

Постановою судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 21 квітня 1998 р. зазначені рішення та постанову арбітражного суду Дніпропетровської області скасовано, позов задоволено, зобов'язано відповідача поставити позивачу 95 000 т вугілля марки «Г». Постанова вмотивована тим, що суд неправильно визначив початок перебігу строку позовної давності. Судова колегія зазначила, що доповненням від 26 січня 1995 р. до договору міни ТОВ «Сябри» та Управління узгодили погашення Управлінням заборгованості за договором у повному обсязі протягом 1995 року. Тим самим сторони поновили права та обов'язки за договором, і перебіг строку позовної давності починається з 1 січня 1996 р. Задовольняючи позов, судова колегія послалася на положення ст. 208 ЦК, відповідно до якої зобов'язання мало бути виконано в натурі.

Ухвалою судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 9 квітня 1999 р. змінено спосіб виконання постанови від 21 квітня 1998 р. та стягнуто з відповідача на користь позивача 10 144 100 грн. вартості недопоставленого вугілля.

За поданням заступника Генерального прокурора України постанову судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 21 квітня 1998 р. переглянуто за нововиявленими обставинами та постановою судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов цього суду від 10 грудня 1999 р. скасовано, а рішення від 28 листопада 1997 р. та постанову від 2 березня 1998 р. арбітражного суду Дніпро-

петровської області залишено в силі. Постанова судової колегії мотивована посиланням на те, що за викладеними у поданні заступника Генерального прокурора України даними доповнення від 26 січня 1995 р. до договору міни не укладалося; про це, зокрема, свідчить відсутність оригіналу доповнення до договору. З урахуванням цієї обставини, яка визнана судовою колеґією нововиявленою та такою, що має суттєве значення для справи, судова колегія погодилася з висновком арбітражного суду Дніпропетровської області щодо закінчення строку позовної давності до пред'явлення позову.

За заявою Товариства, поданою в липні 2002 р., господарський суд Дніпропетровської області переглянув рішення арбітражного суду Дніпропетровської області від 28 листопада 1997 р. за нововиявленими обставинами та ухвалою від 15 жовтня 2002 р. залишив зазначене рішення без змін. Суд мотивував ухвалу тим, що на обґрунтування заяви Товариство послалося на докази, які досліджувались судом під час розгляду справи, а поданий Товариством висновок спеціаліста Київського науково-дослідного інституту судових експертиз (далі – КНДІСЕ) від 27 червня 2002 р. № 2881 не є нововиявленою обставиною в розумінні ст. 112 ГПК.

Постановою Вищого господарського суду України від 9 січня 2003 р. зазначену ухвалу скасовано, а справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції.

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 31 березня 2003 р. постанову судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 10 грудня 1999 р., рішення від 28 листопада 1997 р. та постанову від 2 березня 1998 р. арбітражного суду Дніпропетровської області скасовано, а постанову судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 21 квітня 1998 р. залишено в силі. Суд зазначив, що за висновком спеціаліста КНДІСЕ № 2881 підпис від імені начальника Управління П. на оригіналі доповнення від 26 січня 1995 р. до договору міни виконано самим П. Суду надано оригінал згаданого доповнення до договору. Посилаючись на

зазначені обставини, суд мотивував рішення тим, що обставини, які стали підставою для ухвалення постанови судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 10 грудня 1999 р., відпали.

Постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. та постановою Вищого господарського суду України від 23 жовтня 2003 р. рішення господарського суду Дніпропетровської області від 31 березня 2003 р. залишено без змін.

15 січня 2004 р. колегією суддів Верховного Суду України за касаційною скаргою ВАТ «Павлоградське управління по матеріально-технічному постачанню» — дочірнього підприємства державної холдингової компанії «Павлоградвугілля», порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 23 жовтня 2003 р. У касаційній скарзі порушується питання про скасування оскарженої постанови та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції з підстав неправильного застосування норм матеріального та процесуального права, виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах. На обґрунтування цих підстав зроблено посилання на п. 1.1 роз'яснення президії Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами» від 21 травня 2002 р. № 04-5/563.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача та Генеральної прокуратури України, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 112 ГПК господарський суд може переглянути постановлене ним судове рішення, яке набрало чинності, за нововиявленими обставинами, що мають істотне значення для справи й не могли бути відомі заявникові.

Рішення господарського суду Дніпропетровської області від 31 березня 2003 р., з яким погодилися суди апеляційної та касаційної інстанцій, вимогам зазначеної статті не відповідає.

Як роз'яснено Пленумом Верховного Суду України в п. 5 постанови «Про практику перегляду судами у зв'язку з нововиявленими обставинами рішень, ухвал і постанов у цивільних справах, що набрали законної сили» зі змінами, не можуть бути визнані нововиявленими нові, тобто такі, що виникли чи змінилися після ухвалення рішення обставини, а також обставини, на які посилалася особа, яка брала участь у справі, у своїх поясненнях, касаційній скарзі, або які могли бути встановлені при виконанні судом вимог норм процесуального права. Аналогічне роз'яснення подано у пункті 1.1 зазначеного вище роз'яснення президії Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами», відповідно до якого виникнення нових або зміна обставин після вирішення спору не можуть бути підставою для зміни або скасування судового рішення за правилами розділу XIII ГПК. Відповідно до п. 1.3 цього роз'яснення не можуть вважатися нововиявленими обставини, що встановлюються на підставі доказів, які не були своєчасно подані сторонами. У разі подання таких доказів у процесі перегляду судового рішення за правилами розділу XIII ГПК господарський суд має винести ухвалу про залишення судового рішення без змін.

Задовольняючи заяву Товариства про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами, місцевий господарський суд зазначеного не врахував, а суди апеляційної та касаційної інстанцій на це уваги не звернули.

Як на нововиявлену обставину Товариство посилалося на зроблений за його запитом висновок спеціаліста КНДІСЕ № 2881 про те, що підпис у доповненні від 26 січня 1995 р. до договору міни вчинено особою, яка діяла від імені Управління.

Слід зазначити, що посиланням на згадане доповнення до договору обґрунтовувались позовні вимоги Товариства. Під час розгляду справи цей доказ був досліджений арбітражним

судом Дніпропетровської області та йому дана оцінка. Зокрема, суд дійшов висновку, що право вимоги у Товариства виникло з договору міни, а не з доповнення до нього, яке за своїм змістом не визначає прав і обов'язків сторін у зв'язку з недопоставкою вугілля.

Отже, на порушення правил розділу XIII ГПК підставою для перегляду судових рішень стали не нововиявлені обставини, а нові докази щодо обставин, які з'ясовувались судом під час вирішення справи; до того ж ці докази на спростовують висновків суду по суті спору.

Враховуючи, що оскаржена постанова, залишені нею без змін постанова Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. та рішення господарського суду Дніпропетровської області від 31 березня 2003 р., а також постанова Вищого господарського суду України від 9 січня 2003 р. ґрунтуються на помилковому застосуванні норм процесуального права, вони підлягають скасуванню, а законна й обґрунтована ухвала господарського суду Дніпропетровської області від 15 жовтня 2002 р., якою відхилено заяву Товариства про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами, — залишенню в силі.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суду України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу ВАТ «Павлоградське управління по матеріально-технічному постачанню» — дочірнього підприємства державної холдингової компанії «Павлоградвугілля», задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 23 жовтня 2003 р., постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р., рішення господарського суду Дніпропетровської області від 31 березня 2003 р., постанову Вищого господарського суду України від 9 січня 2003 р. скасувати, а ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 15 жовтня 2002 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною та оскарженню не підлягає.

27*5-33

Постанова Вищого господарського суду України

від 23 жовтня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 лютого 2004 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ВАТ «Павлоградське управління по матеріально-технічному постачанню» — дочірнього підприємства державної холдингової компанії «Павлоградвугілля», та касаційне подання прокурора Дніпропетровської області на постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. у справі за позовом ТОВ «Трейдінгбудінвест ЛТД» до управління матеріально-технічного постачання виробничого об'єднання «Павлоградвугілля».

Постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 16 серпня 2003 р. залишено без змін рішення господарського суду Дніпропетровської області від 31 березня 2003 р., яким задоволено заяву ТОВ «Трейдінгбудінвест ЛТД» про скасування за нововиявленими обставинами постанови Вищого арбітражного суду України від 10 грудня 1999 р.

У касаційному поданні та скарзі прокурор і відповідач посилаються на неправильну правову оцінку судом обставин справи та просять рішення місцевого господарського суду й постанову апеляційного суду скасувати, а в задоволенні заяви позивача відмовити.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, перевіривши матеріали справи й обговоривши доводи касаційної скарги, судова колегія не вбачає підстав для її задоволення, виходячи з такого.

Постановою судової колегії з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду України від 21 квітня 1998 р. рішення від 28 листопада 1997 р. та постанова від 2 березня 1998 р. арбітражного суду Дніпропетровської області скасовані. Позов ТОВ «Трейдінгбудінвест ЛТД» щодо зобов'язання управління матеріально-технічного постачання виробничого

об'єднання «Павлоградвугілля» поставити 95 тис. т вугілля задоволено.

За поданням заступника Генерального прокурора України ця постанова переглянута за нововиявленими обставинами Вищим арбітражним судом України, і постановою від 10 грудня 1999 р. постанову цього суду від 21 квітня 1998 р. скасовано, а рішення від 28 листопада 1997 р. та постанову від 2 березня 1998 р. арбітражного суду Дніпропетровської області залишено без змін.

Підставою перегляду за нововиявленими обставинами постановлених у справі рішень стала відсутність оригіналу додаткової угоди від 26 січня 1995 р. до договору від 20 липня 1992 р. № 350.

На сьогодні позивач надав суду висновок спеціаліста Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України від 27 червня 2002 р. про оригінальність не визнаного наглядовою інстанцією оригіналом додатка від 26 січня 1995 р. до договору № 350, виконання на ньому підпису керівником відповідача, що спростовує викладені у постанові Вищого арбітражного суду України від 10 грудня 1999 р. висновки не лише про відсутність такого договору, а й про пропуск строку позовної давності.

Наведені вище обставини мають істотне значення для справи, є нововиявленими після ухвалення постанови від 10 грудня 1999 р., а тому місцевий та апеляційний господарські суди дійшли правильного висновку про наявність підстав для перегляду постанови від 10 грудня 1999 р. за нововиявленими обставинами, обґрунтовано задовольнили заяву і підстав для скасування постановлених у справі судових рішень із наведених у поданні та касаційній скарзі мотивів судова колегія не вбачає.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{9}, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційне подання та касаційну скаргу залишити без задоволення, а постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 18 червня 2003 р. — без змін.

10.5. У разі коли після перегляду судового рішення в апеляційному або касаційному порядку воно було залишене без змін, перегляд його за нововиявленими обставинами здійснюється тим судом першої інстанції, який постановив це судове рішення, незалежно від того, що воно було предметом перегляду в апеляційному та касаційному порядку

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 24 грудня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ВАТ «Завод «Дніпропрес» на постанову Вищого господарського суду України від 10 вересня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Завод «Дніпропрес» до ЗАТ «Трудовий колектив Миколаївський глиноземний завод», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог — ТОВ «Ваш Реєстратор», про зобов'язання оформити заставу акцій,

встановив:

У серпні 2001 р. ВАТ «Завод «Дніпропрес» звернулося до господарського суду Миколаївської області з позовом до ЗАТ «Трудовий колектив Миколаївський глиноземний завод» про зобов'язання оформити заставу акцій. Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що 9 грудня 1997 р. сторони з метою забезпечення належного виконання зобов'язання за інвестиційним договором від 5 грудня 1997 р. уклали договір про заставу акцій ВАТ «Миколаївський глиноземний завод». Згідно з п. 1.4 цього договору відповідач зобов'язався не пізніше 10 днів після першого авансу надати реєстратору — ТОВ «Ваш Реєстратор», розпорядження про заставу. 18 грудня 1997 р. на виконання інвестиційного договору позивач перерахував перший аванс у розмірі 5 659 560 грн. Проте на день подачі позову розпорядження про заставу відповідач не надав.

Рішенням господарського суду Миколаївської області від 29 жовтня 2001 р. позов ВАТ «Завод «Дніпропрес» до ЗАТ «Трудовий колектив Миколаївський глиноземний завод», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог — ТОВ «Ваш Реєстратор», задоволено. Зобов'язано відповідача видати розпорядження застави на предмет застави відповідно до договору застави від 9 грудня 1997 р. Зобов'язано ТОВ «Ваш реєстратор» оформити заставу згідно з порядком та умовами цього договору і вчинити дії щодо здійснення операції блокування у системі реєстру власників іменних цінних паперів ВАТ «Миколаївський глиноземний завод».

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 10 січня 2002 р. зазначене вище рішення залишено без змін.

Постановою Вищого господарського суду України від 11 червня 2002 р. постанову Одеського апеляційного господарського суду від 10 січня 2002 р. та рішення господарського суду Миколаївської області від 29 жовтня 2001 р. залишено без змін.

Це рішення та постанови мотивовані тим, що 18 грудня 1997 р. позивач перерахував відповідачу 5 659 560 грн. за акції згідно з інвестиційним договором. За договором застави відповідач зобов'язаний був не пізніше 28 грудня 1997 р. видати реєстратору розпорядження про заставу акцій, але умови договору не виконав.

Постановою Вищого господарського суду України від 10 вересня 2002 р. за нововиявленими обставинами скасовано постанову Вищого господарського суду України від 11 червня 2002 р., постанову Одеського апеляційного господарського суду від 10 січня 2002 р. та рішення господарського суду Миколаївської області від 29 жовтня 2001 р. У задоволенні позову відмовлено, оскільки згідно з п. 19.1 статуту відповідача затвердження угод на суму більше 37 тис. грн. належить до компетенції загальних зборів акціонерів товариства. А рішенням Корабельного місцевого суду м. Миколаєва від 30 травня 2002 р., яке набрало чинності, встановлено, що загальні збори акціонерів не затверджували договір застави на суму 99 780 167 грн.

Крім того, на момент укладення цього договору акції ВАТ «Миколаївський глиноземний завод» у власності відповідача не перебували, що не відповідає вимогам ст. 11 Закону України «Про заставу» і ст. 41 Закону України «Про господарські товариства». Також, на думку суду касаційної інстанції, з часу настання строку виконання зобов'язання сплинув строк позовної давності.

Ухвалою Верховного Суду України від 28 листопада 2002 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 10 вересня 2002 р. № 15/31 за касаційною скаргою ВАТ «Завод «Дніпропрес», в якій порушено питання про скасування зазначеної постанови Вищого господарського суду України та припинення провадження у справі. Посилання зроблені на порушення норм матеріального і процесуального права та виявлення неоднакового застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника ЗАТ «Трудовий колектив Миколаївський глиноземний завод», перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України дійшов висновку, що оскаржена постанова Вищого господарського суду України підлягає скасуванню, а справа — передачі на розгляд за нововиявленими обставинами до суду першої інстанції з таких підстав.

Згідно з ч. 1 ст. 114 ГПК рішення та ухвали, що набрали чинності й постановлені судом першої інстанції, за нововиявленими обставинами переглядаються судом, який постановив ці судові рішення.

Відповідно до ч. 3 п. 3.2 роз'яснення президії Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами» від 21 травня 2002 р. № 04-5/563 у випадках, коли після перегляду судового рішення в апеляційному або касаційному порядку воно було залишено без змін, перегляд його за нововиявленими обставинами здійснюється тим судом першої інстанції, який постановив це судове рішення, незалежно від

того, що воно було предметом перегляду в апеляційному та касаційному порядку.

Із матеріалів справи вбачається, що рішення господарського суду Миколаївської області від 29 жовтня 2001 р. було залишено без змін постановами господарських судів апеляційної та касаційної інстанцій. Отже, виходячи з наведених вище положень закону, за нововиявленими обставинами це рішення мало переглядатись господарським судом Миколаївської області.

У зв'язку з цим постанова Вищого господарського суду України від 10 вересня 2002 р. підлягає скасуванню, а справа — передачі на розгляд за нововиявленими обставинами до суду першої інстанції.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ВАТ «Завод «Дніпропрес» задовольнити частково.

Постанову Вищого господарського суду України від 10 вересня 2002 р. скасувати, а справу передати на розгляд за нововиявленими обставинами до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 10 вересня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 24 грудня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула заяву ЗАТ «Трудовий колектив Миколаївський глиноземний завод» про перегляд за нововиявленими обставинами постанови Вищого господарського суду України у справі за позовом ВАТ «Завод «Дніпропрес» до ЗАТ «Трудовий колектив Миколаївський глиноземний завод», за участю третьої

особи без самостійних вимог — ТОВ «Ваш Реєстратор», про зобов'язання оформити заставу акцій.

Постановою Вищого господарського суду України від 11 червня 2002 р. залишено без змін постанову Одеського апеляційного господарського суду від 10 січня 2002 р. та рішення господарського суду Миколаївської області у справі № 15/31, оскільки факти, встановлені під час розгляду однієї справи, не доводяться знову при вирішенні інших спорів з огляду на рішення господарського суду Миколаївської області від 29 вересня 2000 р. у справі № 1/228.

ЗАТ «Трудовий колектив Миколаївський глиноземний завод» просить переглянути постанову Вищого господарського суду України, оскільки рішенням Корабельного місцевого суду м. Миколаєва від 30 травня 2002 р. договір застави акцій ВАТ «Миколаївський глиноземний завод» від 9 грудня 1997 р., укладений між ЗАТ «Трудовий колектив Миколаївський глиноземний завод» та АТ «Завод Дніпропрес», визнано недійсним.

Вищий господарський суд України у відкритому судовому засіданні вивчив обставини справи, подані доводи та встановив таке.

Відповідно до ст. 41 Закону України «Про господарські товариства» до компетенції загальних зборів акціонерів належить затвердження угод, укладених на суму, яка перевищує зазначену в статуті товариства.

Затвердження угод на суму більше 37 тис. грн. згідно з п. 19.1 статуту належить до компетенції загальних зборів товариства.

Рішенням Корабельного місцевого суду м. Миколаєва від 30 травня 2002 р., яке набуло чинності, встановлено факт стосовно того, що загальні збори акціонерів договір застави на суму 99 780 167,75 грн. не затверджували.

Відповідно до ст. 35 ГПК рішення суду в цивільній справі, що набрало чинності, є обов'язковим для господарського суду щодо фактів, які встановлені судом і мають значення для вирішення спору.

Крім того, у рішенні Корабельного місцевого суду м. Миколаєва встановлено, що виходячи з інформації АТ «Ваш Реєстратор», на час укладення договору застави акції ВАТ «Миколаївський глиноземний завод» у власності ЗАТ «Трудовий колектив Миколаївський глиноземний завод» не перебували.

Отже, в ухваленні судових рішень не дотримані вимоги ст. 11 Закону України «Про заставу», ст. 41 Закону України «Про господарські товариства».

Судове рішення господарського суду може бути переглянуто за нововиявленими обставинами згідно зі статтями 113, 114 ГПК, зазначені вище обставини, на які посилається скаржник, мають істотне значення для вирішення справи.

Одночасно суд касаційної інстанції зазначає, що з моменту настання строку виконання зобов'язання сплинув строк позовної давності, передбачений ст. 71 ЦК.

Суд касаційної інстанції враховує вимоги ст. 114 ГПК та приймає до свого провадження зазначену справу як виняток з урахуванням тривалості розгляду справи в господарських судах, протилежності висновків та обставин, встановлених судами загальної юрисдикції, невідповідності їх вимогам Закону.

Виходячи з викладеного, керуючись статтями 107, 111^5, 111^7, п. 2 ст. 111^9, ст. 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Постанову Вищого господарського суду України від 11 червня 2002 р. у цій справі, постанову Одеського апеляційного господарського суду від 10 січня 2002 р. та рішення господарського суду Миколаївської області у справі скасувати.

У позові відмовити.

10.6. З урахуванням приписів ст. 114 ГПК заява про перегляд постанови заступника голови арбітражного суду за нововиявленими обставинами після набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України» від 21 червня 2001 р. № 2539-ІІІ підлягала розгляду господарським судом, який постановив відповідне судове рішення

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 20 серпня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу АКБ «Мрія» на постанову Вищого господарського суду України від 16 квітня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Елекон» до АКБ «Мрія» про визнання кредитних договорів та договорів застави недійсними,

встановив:

9 жовтня 1998 р. ВАТ «Елекон» звернулося до арбітражного суду м. Києва з позовом про визнання кредитних договорів і договорів застави недійсними.

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що кредитні договори та договори застави укладалися з метою використання кредитних коштів у корисних цілях посадовими особами ВАТ «Елекон» та АКБ «Рось», правонаступником якого є АКБ «Мрія».

Відповідач проти позову заперечує з підстав пропуску строку позовної давності та виконанням умов кредитних договорів і договорів застави ВАТ «Елекон».

Рішенням арбітражного суду м. Києва від 9 лютого 2000 р. у задоволенні позову відмовлено.

Постановою заступника голови арбітражного суду м. Києва від 22 березня 2000 р. рішення суду скасовано, а кредитні договори й договори застави визнано недійсними.

Постановою Вищого арбітражного суду України від 29 червня 2000 р. постанову голови арбітражного суду м. Києва від 22 березня 2000 р. залишено без змін.

АКБ «Мрія» 21 травня 2001 р. звернувся із заявою про перегляд постанови заступника голови арбітражного суду м. Києва від 22 березня 2000 р. за нововиявленими обставинами.

Ухвалою заступника голови арбітражного суду м. Києва від 26 липня 2001 р. залишено без змін постанову арбітражного суду м. Києва від 22 березня 2000 р.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 8 січня 2002 р. ухвалу заступника голови арбітражного суду м. Києва від 26 липня 2001 р. скасовано, а постанову арбітражного суду м. Києва від 22 березня 2000 р. залишено без змін. Справу повернуто до господарського суду.

Постановою Вищого господарського суду України від 16 квітня 2002 р. постанову Київського апеляційного господарського суду від 8 січня 2002 р. змінено, скасовано пункти 2 і 3 резолютивної частини постанови, а заяву АКБ «Мрія» від 21 травня 2001 р. залишено без розгляду.

Ухвалою Верховного Суду України від 27 червня 2002 р. порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 16 квітня 2002 р.

Касаційна скарга мотивована невірним застосуванням Вищим господарським судом України статей 55, 124 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника АКБ «Мрія» та дослідивши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

АКБ «Мрія» 21 травня 2001 р. звернувся із заявою про перегляд постанови арбітражного суду м. Києва від 20 березня 2000 р. за нововиявленими обставинами в межах повноважень статей 112–114 АПК.

Згідно зі ст. 114 АПК перегляд рішення, ухвали, постанови арбітражного суду за нововиявленими обставинами здійснюється арбітражним судом, який постановив рішення, ухвалу, постанову.

Відповідно до ст. 51 Закону України «Про господарські суди» з наступними змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України», арбітражні суди областей, міст Києва і Севастополя стали відповідно місцевими господарськими судами першої інстанції. Згідно зі ст. 6 згаданого Закону до їх повноважень віднесено перегляд за нововиявленими обставинами постановлених ними рішень.

Законом України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України», який набрав чинності 10 липня 2001 р., прийнята нова редакція ГПК.

Відповідно до п. 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України» справи, віднесені до підсудності місцевих господарських судів, провадження у яких порушено до набрання чинності цим Законом, розглядаються місцевими господарськими судами у першій інстанції відповідно до положень ГПК.

Розділом XIII ГПК визначено порядок перегляду рішень, ухвал, постанов господарського суду за нововиявленими обставинами.

Згідно зі ст. 114 ГПК рішення та ухвали, що набрали чинності й постановлені судом першої інстанції, переглядаються господарським судом, який постановив ці судові рішення.

Отже, заява АКБ «Мрія» про перегляд постанови заступника голови арбітражного суду м. Києва від 22 березня 2000 р. за нововиявленими обставинами з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України» підлягала розгляду господарським судом м. Києва, тому висновок Вищого господарського суду України щодо відсутності у процесуальному законодавстві правонаступництва повноважень судових інстанцій з перегляду постанов наглядової інстанції за нововиявленими обставинами, повноваження якої припинені, є помилковим.

Ухвала заступника голови арбітражного суду м. Києва від 26 липня 2001 р., як обґрунтовано зазначив Київський апеляційний господарський суд, не відповідає вимогам ст. 113[1]

ГПК. Водночас і постанова Київського апеляційного господарського суду ухвалена з порушенням вимог ст. 114 ГПК.

Залишаючи без розгляду заяву АКБ «Мрія» про перегляд постанови заступника голови арбітражного суду м. Києва від 22 березня 2000 р. за нововиявленими обставинами, Вищий господарський суд України порушив норми статей 8, 13, 55, 124 Конституції України, позбавивши АКБ «Мрія» конституційного права на судовий захист.

Пунктом 2 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про посилення судового захисту прав і свобод людини і громадянина» зазначено, що суд не вправі відмовити в розгляді заяв і звернень із правовідносин, які не врегульовані Конституцією чи законом, при цьому перелік прав і свобод людини і громадянина, закріплених Конституцією, не є вичерпним.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України від 16 квітня 2002 р., інші судові рішення підлягають скасуванню з передачею справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу АКБ «Мрія» задовольнити частково.

Постанову Вищого господарського суду України від 16 квітня 2002 р., постанову Київського апеляційного господарського суду України від 8 січня 2002 р., ухвалу заступника голови арбітражного суду м. Києва від 26 липня 2001 р. скасувати, а заяву АКБ «Мрія» про перегляд постанови заступника голови арбітражного суду м. Києва зі справою передати на новий розгляд до суду першої інстанції. В іншій частині касаційних вимог відмовити.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 16 квітня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 20 серпня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу АКБ «Мрія» на постанову Київського апеляційного господарського суду від 8 січня 2002 р. у справі за позовом ВАТ «Елекон» до АКБ «Мрія» про визнання кредитних договорів та договорів застави недійсними.

ВАТ «Елекон» 7 жовтня 1998 р. звернулося до арбітражного суду м. Києва з позовом до АКБ «Мрія» про визнання недійсними кредитних договорів та договорів застави, укладених між ними протягом квітня 1995 р. та серпня 1996 р., посилаючись на встановлення фактів використання кредитів, одержаних за цими угодами, з наміром їх розкрадання за ознаками злочину, передбаченого ст. 861 КК.

Рішенням арбітражного суду м. Києва від 9 лютого 2000 р. у задоволенні позову відмовлено.

Постановою заступника голови арбітражного суду м. Києва від 20 березня 2000 р. зазначене рішення арбітражного суду було скасовано, а позов задоволено з підстав невідповідності висновків суду чинному законодавству. Зокрема, було визнано, що за висновками експерта договори з боку позивача підписано невідомою особою, а також у договорах не зазначено цільове призначення кредиту. У зв'язку з недійсністю кредитних договорів договори застави також визнані недійсними згідно зі ст. 28 Закону України «Про заставу».

Постанова від 20 березня 2000 р. набула чинності після перевірки у наглядових інстанціях Вищого арбітражного суду України.

21 травня 2001 р. АКБ «Мрія» звернувся із заявою про перегляд постанови від 20 березня 2000 р. за нововиявленими обставинами, а саме: свідчення керівника «Елекона» про особисте підписання спірних договорів, надане 21 травня 2001 р.,

та акт ревізії КРУ від 31 березня 1999 р., які не були відомі при розгляді справи.

Ухвалою від 26 липня 2001 р. заступник голови арбітражного суду постанову від 20 березня 2000 р. залишив без змін, не визнаючи наведені у заяві обставини нововиявленими.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 8 січня 2002 р. ухвалу від 26 липня 2001 р. скасовано як таку, що постановлена з перевищенням повноважень, визначених процесуальним законом. Одночасно постанова арбітражного суду м. Києва від 22 березня 2000 р. апеляційною інстанцією залишена без змін.

У касаційній скарзі скаржник посилається на перевищення повноважень апеляційної інстанції щодо одночасного скасування ухвали від 26 липня 2001 р. та залишення без зміни постанови від 22 березня 2000 р.

Зважаючи на порушення повноважень апеляційною інстанцією та недослідження нововиявлених обставин, скаржник просить змінити постанову апеляційної інстанції та скасувати постанову арбітражного суду м. Києва від 22 березня 2000 р.

Заслухавши суддю-доповідача та представників сторін, колегія суддів дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню частково, виходячи з такого.

Відповідно до ст. 114 ГПК перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами, які набрали чинності та постановлені судом першої інстанції, здійснюється господарським судом, який постановив ці судові рішення.

Перегляд за нововиявленими обставинами постанов і ухвал апеляційної та касаційної інстанцій, якими змінено або скасовано судове рішення суду першої інстанції, здійснюється судом тієї інстанції, яким змінено або постановлено нове судове рішення.

Постанова заступника голови арбітражного суду м. Києва від 22 березня 2000 р. була прийнята наглядовою інстанцією, яка діяла в межах повноважень статей 91, 93, 94 АПК у редакції, що діяла до набрання чинності ГПК, який набрав чинності 10 липня 2001 р. згідно із Законом України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України».

Прикінцеві та перехідні положення цього Закону не визначили судову інстанцію, повноважну розглядати заяви про перегляд постанов наглядової інстанції за нововиявленими обставинами. Тому подана скаржником заява про перегляд за нововиявленими обставинами не підлягала перегляду заступником голови місцевого господарського суду, оскільки місцеві господарські суди не є наглядовою інстанцією, виходячи з повноважень, визначених ст. 6 Закону України «Про господарські суди».

Заступник голови господарського суду прийняв ухвалу, яка не відповідає повноваженням місцевого господарського суду, що суперечить припису ст. 114 ГПК, і що згідно зі ст. 104 ГПК є підставою для скасування ухвали.

Апеляційна інстанція, перевіряючи законність ухвали місцевого господарського суду від 26 липня 2001 р., розглянула по суті та надала оцінку обставинам, зазначеним у заяві про перегляд постанови наглядової інстанції за нововиявленими обставинами, і не визнала ці обставини нововиявленими.

Як зазначено у ст. 114 ГПК, за результатами перегляду судового рішення постановляються:

1) рішення — у разі зміни або скасування рішення;

2) постанова — у разі зміни або скасування постанови;

3) ухвала — у разі зміни чи скасування ухвали або залишення рішення, ухвали, постанови без змін.

Апеляційна інстанція, перевіривши ухвалу господарського суду, безпідставно у резолютивній частині залишила без змін постанову наглядової інстанції від 22 березня 2000 р., не врахувавши того, що апеляційна скарга не містила вимог про перегляд постанови наглядової інстанції за нововиявленими обставинами.

Заява про перегляд за нововиявленими обставинами до апеляційної інстанції у порядку ст. 114 ГПК не була подана, тому висновок щодо постанови наглядової інстанції зроблений апеляційною інстанцією з порушенням норм розділу XIII ГПК.

Виходячи з відсутності у процесуальному законодавстві правонаступництва повноважень судових інстанцій щодо пе-

регляду за нововиявленими обставинами постанов голови арбітражного суду наглядової інстанції, повноваження якої припинені та не передані новоутвореним апеляційним інстанціям у перехідний період судової реформи, заява АКБ «Мрія» про перегляд постанов за нововиявленими обставинами не підлягає розгляду до врегулювання законодавством відповідних повноважень місцевих або апеляційних судів, оскільки процесуальні права сторін визначаються виключно законом.

Зважаючи на викладене та керуючись статтями 108, 111^{5}, 111^{7}, 111^{9}, 111^{10}, 111^{13} ГПК, Вищий господарський суду України

постановив:

Касаційну скаргу АКБ «Мрія» задовольнити частково.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 8 січня 2002 р. у цій справі змінити, скасувавши пункти 2 і 3 резолютивної частини постанови.

Заяву АКБ» Мрія» від 21 травня 2001 р. залишити без розгляду.

В іншій частині постанову Київського апеляційного господарського суду від 8 січня 2002 р. залишити без змін.

28*5-33

10.7. Суд не має права без законних підстав заново оцінювати докази, які не пов'язані з предметом доказування, у межах провадження з перегляду рішення за нововиявленими обставинами

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 14 травня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ЗАТ «Народна компанія «Енергетичні ресурси» на постанову Вищого господарського суду України від 29 січня 2002 р. у справі за позовом ЗАТ «Народна компанія «Енергетичні ресурси» (далі — Компанія) до ВАТ «Полтаваобленерго» (далі — Товариство) про розірвання договору уступки вимоги від 29 грудня 1997 р. № 33 (далі — договір уступки вимоги),

встановив:

У лютому 2001 р. Компанія пред'явила до арбітражного суду Полтавської області позов до Товариства про розірвання договору уступки вимоги.

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що Товариство, порушуючи вимоги ст. 198 ЦК та пункти 2.3, 2.4 договору уступки вимоги, не передало Компанії оригінали документів, які свідчать про право вимоги до СП «Цемекс» за договором на поставку природного газу від 14 квітня 1997 р. № Г-202-177/97 (далі — договір на поставку природного газу). Крім того, Компанія зазначала, що на сьогодні передані вимоги є недійсними.

Товариство позов не визнало, посилаючись на те, що на виконання пунктів 2.3 та 2.4 договору уступки вимоги ДП «Кременчуцька ТЕЦ», яке є кредитором за договором на поставку природного газу, направило на адресу СП «Цемекс» листа від 9 січня 1998 р. № 02/48 із повідомленням про уступку права вимоги на суму 991 608,29 грн. новому кредитору — Компанії. Документи, що підтверджують право вимоги, були передані

представнику Компанії Я., який діяв на підставі довіреності від 16 листопада 1997 р. № 6/НК. Підтвердженням прийняття виконання за договором уступки вимоги є акти звірки розрахунків станом на 27 лютого 1998 р. № 1, 28 лютого 1998 р. № 2, 1 травня 1998 р. № 3, 1 січня 1999 р. № 4, які були підписані представником Компанії Я. Відповідно до статей 217 і 220 ЦК та п. 121 Інструкції про безготівкові розрахунки в господарському обороті України, затвердженої постановою Правління НБУ, ці акти звірки взаємної заборгованості містять ознаки припинення зобов'язань за договором уступки вимоги зарахуванням зустрічних однорідних вимог за погодженням сторін.

Ухвалою арбітражного суду Полтавської області від 26 березня 2001 р. залучено до участі у справі СП «Цемекс» як третю особу на стороні позивача без самостійних вимог на предмет спору.

Арбітражний суд Полтавської області рішенням від 12 квітня 2001 р. позов задовольнив. Рішення мотивовано посиланням на те, що ДП «Кременчуцька ТЕЦ», правонаступником якого є Товариство, порушило вимоги ст. 198 ЦК та умови пунктів 2.3 і 2.4 договору уступки вимоги, не передало Компанії оригінали документів, які свідчать про право вимоги до СП «Цемекс» за договором на поставку природного газу. Згідно з додатковою угодою від 15 липня 1999 р. до договору на поставку природного газу СП «Цемекс» передало ДП «Кременчуцька ТЕЦ» вексель № 713214770108 на суму боргу 991 608,29 грн., внаслідок чого зобов'язання за цим договором припинилися на підставі ст. 220 ЦК. Арбітражний суд не взяв до уваги посилання Товариства на акти звірки розрахунків з тих підстав, що з боку Компанії ці акти підписані неуповноваженою особою.

Зазначене рішення переглянуто за нововиявленими обставинами і скасовано рішенням господарського суду Полтавської області від 19 липня 2001 р. Суд визнав нововиявленою ту обставину, що рішенням арбітражного суду Київської області від 6 березня 2001 р. у справі № 14/128 за позовом Компанії до СП «Цемекс» визнані недійсними векселі № 713214770108

та 3214771308, емітовані СП «Цемекс». Зважаючи на цю обставину, суд зазначив про відсутність підстав для висновку про припинення за правилами ст. 220 ЦК грошових зобов'язань, які існували у СП «Цемекс» перед ДП «Кременчуцька ТЕЦ» за договором на поставку природного газу.

Суд визнав безпідставними доводи Компанії про те, що їй не були передані документи, які свідчать про право вимоги. У рішенні зазначено, що відповідно до п. 3.1 договору про уступку вимоги Компанія зобов'язалася компенсувати ДП «Кременчуцька ТЕЦ» вартість вимоги, яка уступається, за умови передачі всіх документів, що свідчать про право вимоги, та повідомлення СП «Цемекс» про уступку вимоги. Згідно з актами звірки взаємної заборгованості від 28 лютого 1998 р. № 2, 1 травня 1998 р. № 3, 1 січня 1999 р. № 4, 24 травня 2001 р. б/н сторонами було проведено зарахування зустрічних однорідних вимог, а саме заборгованості Компанії за договором уступки вимоги та заборгованості ДП «Кременчуцька ТЕЦ» за спожитий газ. На думку суду, зарахування зустрічних однорідних вимог свідчить про те, що зобов'язання ДП «Кременчуцька ТЕЦ» за п. 3.1 договору про уступку вимоги були виконані.

Постановою Харківського апеляційного господарського суду від 9 жовтня 2001 р. та постановою Вищого господарського суду України від 29 січня 2002 р. рішення господарського суду Полтавської області від 19 липня 2001 р. залишено без змін.

Верховним Судом України 11 квітня 2002 р. за касаційною скаргою Компанії порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 29 січня 2002 р.

У касаційній скарзі Компанії порушується питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 29 січня 2002 р. та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції. На обґрунтування касаційної скарги зроблено посилання на неправильне застосування положень статей 151, 161, 198 ЦК, неоднакове застосування Вищим господарським судом України того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача та відповідача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Судом першої інстанції встановлено, що за умовами договору від 29 грудня 1997 р. № 33 ДП «Кременчуцька ТЕЦ», правонаступником якого є Товариство, уступило Компанії вимогу до СП «Цемекс» у сумі 991 608,29 грн. за договором на поставку природного газу.

Статтею 198 ЦК передбачено обов'язок кредитора, який уступив вимогу іншій особі, передати їй документи, що свідчать про право вимоги. За умовами пунктів 2.3 і 2.4 договору уступки вимоги ДП «Кременчуцька ТЕЦ» зобов'язалося передати Компанії оригінали договору на поставку природного газу та додаткової угоди до нього від 25 грудня 1997 р. Передача цих документів мала бути здійснена за актом приймання-передачі упродовж 10 днів із дати укладення договору уступки вимоги.

Обґрунтовуючи позов про розірвання договору уступки вимоги, Компанія посилалася, зокрема, на те, що зазначених зобов'язань Товариство не виконало.

Згідно зі ст. 161 ЦК зобов'язання повинні виконуватися належним чином і в установлений строк відповідно до вказівок закону та договору. Цивільні права, порушені невиконанням договірного зобов'язання в обумовлений строк, підлягають захисту, зокрема шляхом припинення або зміни правовідносин, як це передбачено ст. 6 зазначеного Кодексу.

Ухвалюючи рішення від 12 квітня 2001 р. про задоволення позову, суд першої інстанції виходив із того, що Товариство не подало доказів, які б спростовували доводи Компанії щодо невиконання вимог ст. 198 ЦК та умов пунктів 2.3 і 2.4 договору уступки вимоги. Суд також зазначив, що передана вимога є недійсною, оскільки після укладення договору уступки вимоги ДП «Кременчуцька ТЕЦ» (первісний кредитор) підписало із СП «Цемекс» (боржником) додаткову угоду від 15 липня 1999 р. № 2 до договору на поставку природного газу. За цією

додатковою угодою сторони дійшли згоди, що в рахунок погашення боргу за договором на поставку природного газу СП «Цемекс» передає ДП «Кременчуцька ТЕЦ» вексель номінальною вартістю 991 608,29 грн. За таких обставин суд дійшов висновку, що на підставі ст. 220 ЦК зобов'язання боржника за договором на поставку природного газу припинилося угодою про заміну іншим зобов'язанням.

Ухвалюючи рішення від 19 липня 2001 р., яким рішення від 12 квітня 2001 р. було скасовано за результатами перегляду за нововиявленими обставинами, суд першої інстанції припустився порушення норм матеріального та процесуального права, на які не звернули уваги суди апеляційної та касаційної інстанцій, погодившись із рішенням від 19 липня 2001 р.

Відповідно до ч. 8 ст. 114 ГПК у разі скасування судового рішення за результатами його перегляду за нововиявленими обставинами справа розглядається господарським судом за правилами, встановленими цим Кодексом. Проте, зазначивши в резолютивній частині рішення від 19 липня 2001 р. про скасування рішення від 12 квітня 2001 р., суд не зробив ніякого іншого висновку щодо позовної вимоги. Тим самим порушено вимоги п. 4 ч. 1 ст. 84 ГПК щодо змісту судового рішення, а спір залишився не вирішеним по суті.

У рішенні від 19 липня 2001 р. судом зроблено протилежний, ніж у рішенні від 12 квітня 2001 р., висновок про доведеність факту передачі Товариством документів, що свідчать про право вимоги. На обґрунтування цього висновку суд послався на акти звірки взаємної заборгованості від 28 лютого 1998 р. № 2, 1 травня 1998 р. № 3, 1 січня 1999 р. № 4, 24 травня 2001 р. б/н. Проте ці акти звірки вже оцінювались судом першої інстанції, який зазначив у рішенні від 12 квітня 2001 р., що акти звірки підтверджують грошові зобов'язання сторін і не містять даних щодо передачі Товариством документів на виконання пунктів 2.3 і 2.4 договору уступки вимоги. Не спростувавши підстав, викладених у рішенні від 12 квітня 2001 р., суд визнав встановленою обставину, яка є недоведеною.

Крім того, обставина, з огляду на яку суд переглянув рішення від 12 квітня 2001 р. за нововиявленими обставина-

ми, стосувалась іншої підстави позову — недійсності переданої вимоги. Тому в суду не було законних підстав заново оцінювати докази, які не пов'язані з предметом доказування в межах провадження з перегляду рішення за нововиявленими обставинами.

Скасовуючи рішення від 12 квітня 2001 р., суд послався на те, що рішенням арбітражного суду м. Києва від 6 березня 2001 р. у справі № 14/128 за позовом Компанії до СП «Цемекс» визнані недійсними векселі № 713214770108 на суму 991 608,29 грн. та № 3214771308 на суму 1 688 784,82 грн., емітовані СП «Цемекс». Зважаючи на цю обставину, в рішенні від 19 липня 2001 р. суд зазначив, що заміни зобов'язання боржника за договором на поставку природного газу іншим зобов'язанням не було. Проте суд не врахував, що зобов'язання СП «Цемекс» щодо передачі векселя номінальною вартістю 991 608,29 грн. виникло з додаткової угоди від 15 липня 1999 р. № 2 до договору на поставку природного газу і матеріали справи не містять будь-яких даних щодо припинення зобов'язань за цією додатковою угодою.

Відповідно до роз'яснень Пленуму Верховного Суду України «Про судове рішення», викладених у п. 1 постанови, обґрунтованим визнається рішення, в якому повно відображені обставини, що мають значення для справи, висновки суду про встановлені обставини та правові наслідки є вичерпними, відповідають дійсності й підтверджуються достовірними доказами, дослідженими в судовому засіданні. Судове рішення від 19 липня 2001 р., залишене без змін постановами апеляційної та касаційної інстанцій, цим вимогам не відповідає.

Допущені судом порушення норм матеріального та процесуального права призвели до неправильного вирішення спору і дають підстави для скасування постанови Вищого господарського суду України від 29 січня 2002 р., постанови Харківського апеляційного господарського суду від 9 жовтня 2001 р., рішення господарського суду Полтавської області від 19 липня 2001 р. Скасоване цими судовими рішеннями законне та обґрунтоване рішення арбітражного суду Полтавської області від 12 квітня 2001 р. підлягає залишенню в силі.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Компанії «Енергетичні ресурси» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 29 січня 2002 р., постанову Харківського апеляційного господарського суду від 9 жовтня 2001 р., рішення господарського суду Полтавської області від 19 липня 2001 р. скасувати.

Рішення арбітражного суду Полтавської області від 12 квітня 2001 р. залишити без змін.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 29 січня 2002 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 14 травня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ЗАТ «Народна компанія «Енергетичні ресурси» (далі — Компанія) на рішення господарського суду Полтавської області від 19 липня 2001 р. та постанову Харківського апеляційного господарського суду від 9 жовтня 2001 р. у справі за позовом ЗАТ «Народна компанія «Енергетичні ресурси» до ВАТ «Полтаваобленерго» (далі — Товариство) про розірвання договору уступки вимоги.

Рішенням арбітражного суду Полтавської області від 12 квітня 2001 р. позов задоволено та розірвано договір уступки вимоги від 29 грудня 1997 р. № 33, який укладено між ЗАТ «Народна компанія «Енергетичні ресурси» та Кременчуцькою ТЕЦ, правонаступником якої є ВАТ «Полтаваобленерго».

За результатами перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами рішення від 12 квітня 2001 р. скасовано рішенням господарського суду Полтавської області від 19 липня 2001 р.

Постановою Харківського апеляційного господарського суду від 9 жовтня 2001 р. рішення суду від 19 липня 2001 р. залишено без змін, а апеляційну скаргу — без задоволення.

У касаційній скарзі позивач просить скасувати рішення господарського суду Полтавської області від 19 липня 2001 р. та постанову Харківського апеляційного господарського суду від 6 жовтня 2001 р., посилаючись на порушення норм чинного законодавства.

Вивчивши справу, заслухавши пояснення представників сторін, суд встановив таке.

29 грудня 1997 р. між ЗАТ «Народна компанія «Енергетичні ресурси» та Кременчуцькою ТЕЦ, правонаступником якої є ВАТ «Полтаваобленерго», укладено договір уступки вимоги № 33 за зобов'язаннями СП «Цемекс» за договором поставки природного газу від 14 квітня 1997 р. № Г-202-177/97 на суму 991 608,29 грн.

На виконання п. 3.2 зазначеного договору сторонами укладено акти: від 27 лютого 1998 р. № 1, яким підтверджено заборгованість відповідача перед позивачем; від 28 лютого 1998 р. № 2, яким проведено звірку взаємних поставок і платежів за договорами уступки вимоги від 29 грудня 1997 р. № 33 та від 29 грудня 1997 р. № 34; 1 травня 1998 р. № 3 про взаємні розрахунки позивача і відповідача за договором від 9 січня 1998 р. № ПГ НК-7/98 станом на 1 вересня 1998 р. та акт звірки взаємної заборгованості від 24 травня 2001 р., в якому зазначено спірний договір.

Постановляючи рішення від 12 квітня 2001 р., арбітражний суд Полтавської області виходив із того, що зобов'язання СП «Цемекс» перед відповідачем за договором поставки газу № Г-202-177/97 припинені на підставі ст. 220 ЦК шляхом підписання додаткової угоди до цього договору від 15 липня 1999 р. у зв'язку зі зміною зобов'язання, а саме випискою та передачею відповідачу векселя на суму боргу — 991 608,29 грн.

При цьому відповідач не заперечував проти розірвання договору уступки вимоги у зв'язку з тим, що зобов'язання за цим договором припинились шляхом їх заміни на вексельні зобов'язання.

Але після прийняття рішення від 12 квітня 2001 р. стало відомо, що 6 березня 2001 р. арбітражним судом м. Києва вексель № 713214770108 визнано недійсним.

Оскільки у цьому разі заміна зобов'язання не відбулася, то в силі залишилися первинні зобов'язання сторін за договором уступки вимоги від 29 грудня 1997 р. № 33.

Посилання позивача на те, що відповідач погодився на пропозицію розірвати договір уступки вимоги від 29 грудня 1997 р. № 33, а зобов'язання, які виникали у сторін за векселями, до цього не мають ніякого відношення, спростовуються матеріалами справи.

Твердження позивача, які містяться у касаційній скарзі, про те, що акти звірок взаєморозрахунків від 28 лютого 1998 р. № 2, від 1 травня 1998 р. № 3 інші не мають юридичної сили, тому що підписані особою, яка не має на це права, є безпідставними, оскільки в матеріалах справи знаходиться довіреність, якою президент позивача П. уповноважує Я. підписувати від його імені всі необхідні документи, включаючи акти звірки, акти приймання-передачі тощо.

Із матеріалів справи також вбачається, що апеляційний господарський суд, повторно розглядаючи справу в повному обсязі відповідно до ст. 101 ГПК, дійшов висновку, що протягом 1998–2000 рр. договір уступки вимоги від 29 грудня 1997 р. № 33 фактично виконувався і позивач не звертався до відповідача з вимогами про надання документів, які підтверджують право вимоги, передбачених пунктами 1.1, 2.3 і 2.4.

За таких обставин рішення господарського суду Полтавської області та постанова Харківського апеляційного господарського суду у справі повністю відповідають матеріалам справи та нормам чинного законодавства.

На підставі викладеного та керуючись статтями 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Рішення господарського суду Полтавської області від 19 липня 2001 р. та постанову Харківського апеляційного господарського суду

дарського суду від 9 жовтня 2001 р. залишити без змін, а касаційну скаргу Компанії — без задоволення.

10.8. Суд касаційної інстанції не мав права переглядати за нововиявленими обставинами власну постанову, якою було залишено без змін постанову суду апеляційної інстанції

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 13 січня 2004 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційне подання Генеральної прокуратури України на постанову Вищого господарського суду України від 10 червня 2003 р. у справі за позовом ПП «Грексім» до Севастопольського військово-морського інституту ім. П. С. Нахімова (далі — Інститут), за участю третіх осіб: ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ», ВАТ «Запоріжкокс», про стягнення суми,

встановив:

У травні 2002 р. ПП «Грексім» звернулося з позовом до Інституту про стягнення вартості поставленої продукції. Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що між позивачем та ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ» було укладено договір від 28 березня 2002 р. № 7 про уступку права вимоги стягнення з відповідача суми вартості отриманих паливно-мастильних матеріалів, які були поставлені ВАТ «Запоріжкокс» згідно з усною домовленістю між Інститутом та ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ».

Відповідач позов не визнав із тих підстав, що між ним, позивачем і ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ» не було жодних договірних відносин.

Рішенням господарського суду м. Севастополя від 19 червня 2002 р. позов задоволено на підставі статей 161, 162 ЦК.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 25 грудня 2002 р., залишеною без змін постановою Вищого господарського суду України від 27 травня 2003 р., рішення суду першої інстанції скасовано, в позові відмовлено у зв'язку з його недоведеністю.

За результатами перегляду постанови від 27 травня 2003 р. за нововиявленими обставинами Вищий господарський суд України ухвалив постанову від 10 червня 2003 р., якою скасовано зазначену постанову, постанову суду апеляційної інстанції, а рішення господарського суду м. Севастополя від 19 червня 2002 р. залишено без змін.

Ухвалою від 4 грудня 2003 р. Верховним Судом України за касаційним поданням Генеральної прокуратури України порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 10 червня 2003 р. з підстав її невідповідності нормам матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників ПП «Грексім», Інституту та Генеральної прокуратури України, перевіривши матеріали справи і рішення, які постановлялися судами у процесі її розгляду, Судова палата вважає, що касаційне подання підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 112 ГПК господарський суд може переглянути постановлене ним судове рішення, яке набрало чинності, за нововиявленими обставинами, що мають істотне значення для справи й не могли бути відомі заявникові.

Згідно з ч. 2 ст. 114 ГПК перегляд за нововиявленими обставинами постанов і ухвал апеляційної та касаційної інстанцій, якими змінено або скасовано судове рішення суду першої інстанції, здійснюється судом тієї інстанції, яким змінено або постановлено нове судове рішення.

Як вбачається з матеріалів справи, рішення господарського суду м. Севастополя у цій справі скасовано постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 25 грудня 2002 р. та постановлено нове рішення. Постановою Вищого господарського суду України від 27 травня 2003 р. залишено без змін постанову суду апеляційної інстанції.

Отже, суд касаційної інстанції не мав права переглядати за нововиявленими обставинами власну постанову від 27 травня 2003 р.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України від 10 червня 2003 р. підлягає скасуванню, а заява ПП «Грексім» про перегляд постанови Вищого господарського суду України від 27 травня 2003 р. — передачі до суду апеляційної інстанції для розгляду по суті.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційне подання задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 10 червня 2003 р. у цій справі скасувати, а заяву ПП «Грексім» про перегляд постанови Вищого господарського суду України від 27 травня 2003 р. направити до Севастопольського апеляційного господарського суду для розгляду по суті.

Постанова є остаточною та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 10 червня 2003 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 13 січня 2004 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ПП «Грексім» про перегляд за нововиявленими обставинами постанови Вищого господарського суду України від 27 травня 2003 р. у справі за позовом ПП «Грексім» до Севастопольського військово-морського інституту ім. П. С. Нахімова (далі — Інститут), за участю третіх осіб: ВАТ «Запоріжкокс» та ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ», про стягнення 162 971,33 грн.

Рішенням господарського суду м. Севастополя від 19 червня 2002 р. позов ПП «Грексім» до Інституту про стягнення

162 971,33 грн. боргу з урахуванням індексу інфляції і 3 % річних задоволено частково в сумі 119 288,43 грн.

Рішення мотивовано тим, що відповідно до усної домовленості між ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ» та Інститутом останньому було поставлено пальне на суму 96 125,75 грн., що підтверджується наданими суду накладними. Відповідач отримане пальне не оплатив. Відповідно до ст. 165 ЦК, якщо строк виконання зобов'язання не встановлений, кредитор має право вимагати виконання зобов'язання в будь-який час, а боржник повинен таке зобов'язання виконати в 7-денний строк зі дня пред'явлення вимоги кредитором. ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ» направило на адресу відповідача претензію від 19 квітня 2000 р. № 74 з вимогою сплатити заборгованість за поставлену продукцію. Однак листом від 11 травня 2000 р. відповідач зазначену вимогу відхилив, пославшись на відсутність договірних зобов'язань між сторонами. 28 березня 2002 р. ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ» на підставі ст. 197 ЦК уступило право вимоги заборгованості з оплати поставленого пального ПП «Грексім». Відповідно до статей 161, 162 ЦК зобов'язання повинні виконуватися належним чином, у встановлений строк згідно із законом або договором. Одностороння зміна умов договору не допускається. Враховуючи наведене, суд першої інстанції дійшов висновку про задоволення позовних вимог ПП «Грексім» частково на суму 119 288,43 грн. з урахуванням індексу інфляції та 3 % річних за період з 1 травня 2000 р. по 1 січня 2002 р.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 25 грудня 2002 р., залишеною без змін постановою Вищого господарського суду України від 27 травня 2003 р., рішення господарського суду м. Севастополя від 19 червня 2003 р. скасовано, в позові ПП «Грексім» про стягнення 162 971,33 грн. відмовлено.

Постанова мотивована тим, що в матеріалах справи відсутні докази, які підтверджують наявність домовленості між ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ» та Інститутом на поставку бензолу і пального, та взагалі будь-яких договірних відносин. Спірна продукція отримана відповідачем від

ВАТ «ЛАС» на підставі договору від 24 березня 1998 р. № 2/30 про надання послуг із розвантаження, прийому та схову нафтопродуктів. Враховуючи наведене, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про відмову в задоволенні позовних вимог ПП «Грексім».

Розглянувши матеріали справи та заслухавши пояснення представників сторін, суд встановив таке.

ВАТ «Запоріжкокс» відповідно до накладних від 14 квітня 1999 р. № 49375906, від 30 квітня 1999 р. № 49377084 та від 3 травня 1999 р. № 49377288 поставило на адресу Інституту бензол та пальне на суму 96 125,75 грн.

Як встановлено судом першої інстанції та вбачається з наявних у матеріалах справи доказів, зокрема листа ВАТ «Запорожкокс» від 4 червня 2002 р., власником спірного пального є ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ». Цей факт також підтверджується платіжними дорученнями від 20 квітня 1999 р. № 25/1046, від 30 квітня 1999 р. № 25/1206, від 5 травня 1999 р. № 25/1225, відповідно до яких ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ» сплатило вартість спірного пального.

Відповідно до ст. 165 ЦК, якщо строк виконання зобов'язання не встановлений, кредитор має право вимагати виконання зобов'язання в будь-який час, а боржник повинен таке зобов'язання виконати в 7-денний строк зі дня пред'явлення вимоги кредитором.

19 квітня 2000 р. ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ» направило на адресу відповідача претензію № 74 з вимогою сплатити заборгованість за поставлену продукцію. Однак листом від 11 травня 2000 р. відповідач зазначену вимогу відхилив, пославшись на відсутність договірних зобов'язань між сторонами.

28 березня 2002 р. ВАТ «Суднохідна компанія «Сігріфакон і ТБ» відповідно до ст. 197 ЦК уступило право вимоги заборгованості з оплати спірного пального ПП «Грексім».

Відповідно до статей 161, 162 ЦК зобов'язання повинні виконуватися належним чином, у встановлений строк згідно із законом або договором. Одностороння зміна умов договору не допускається.

29 1/2 5-33

Враховуючи наведене, обставини справи встановлені судом першої інстанції шляхом повного, всебічного та об'єктивного розгляду справи й відповідають доказам, які містяться у матеріалах справи, а висновок господарського суду про задоволення позовних вимог є правомірним.

Твердження відповідача стосовно того, що спірне пальне було одержане ним у межах дії договору, укладеного між Севастопольським військово-морським інститутом ім. П. С. Нахімова та ВАТ «ЛАС», від 24 березня 1998 р. № 2/30 про надання послуг із розвантаження, прийому та схову нафтопродуктів, не може бути взяте до уваги судом, оскільки в матеріалах справи відсутні будь-які докази того, що поставлена продукція була відвантажена відповідачу саме на підставі зазначеного договору. Перевірка прокуратурою м. Севастополя фактів, що мають значення для справи, яка відбувалась на час розгляду справи у Вищому господарському суді України та про яку не було відомо іншій стороні, є по суті нововиявленою обставиною.

Відповідно до ст. 112 ГПК господарський суд може переглянути постановлене ним судове рішення, яке набрало чинності за нововиявленими обставинами, що мають істотне значення для справи і не могли бути відомі заявникові.

Суду не було надано доказів, які б свідчили про виявлення в результаті згаданої перевірки будь-яких обставин, що підтверджують доводи відповідача у цій справі.

Отже, колегія суддів вважає, що постанова Вищого господарського суду України від 27 травня 2003 р. та постанова Севастопольського апеляційного господарського суду від 25 грудня 2002 р. постановлені з порушенням та неправильним застосуванням норм чинного законодавства і підлягають скасуванню.

Враховуючи наведене вище та керуючись статтями 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Заяву ПП «Грексім» про перегляд постанови за нововиявленими обставинами задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 27 травня 2003 р. у цій справі скасувати.

Постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 25 грудня 2002 р. у цій справі скасувати.

Рішення господарського суду м. Севастополя від 19 червня 2002 р. у справі залишити без змін.

11. ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ, УХВАЛ, ПОСТАНОВ

У разі втрати наказу господарський суд може видати його дублікат, якщо стягувач звернувся із заявою про це до закінчення строку, встановленого для пред'явлення наказу до виконання. У разі пропуску строку для пред'явлення наказу до виконання з причин, визнаних господарським судом поважними, пропущений строк може бути відновлено

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 17 вересня 2002 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ «Державний експортно-імпортний банк України» (далі — Банк) на постанову Вищого господарського суду України від 18 червня 2002 р. у справі за позовом прокурора Московського району м. Києва в інтересах Українського державного підприємства «Укрінтеравтосервіс» (далі — УДП «Укрінтеравтосервіс») до Банку про стягнення суми,

встановив:

У січні 1995 р. прокурором Московського району м. Києва в інтересах УДП «Укрінтеравтосервіс» в арбітражному суді м. Києва пред'явлено позов до ВАТ «Державний експортно-імпортний банк України» про стягнення суми.

Заявлені позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що відповідач не виконав свого обов'язку щодо збереження коштів клієнта.

Відповідач позов не визнав, посилаючись на те, що договору на розрахунково-касове обслуговування між ним та позивачем укладено не було. Крім того, Банк вжив усіх можливих

заходів для повернення позивачу списаних сум, до того ж працівники, які здійснювали операції, не мали можливості встановити той факт, що до Банку подані фальшиві платіжні документи, і тому в діях відповідача немає вини.

Рішенням арбітражного суду м. Києва від 20 лютого 1995 р. позов задоволено.

Ухвалою від 13 березня 2002 р. господарський суд м. Києва відмовив у задоволенні клопотання УДП «Укрінтеравтосервіс» про поновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання та видачу дубліката наказу з тих підстав, що УДП «Укрінтеравтосервіс» не довело поважності причин вжиття заходів щодо виконання рішення у справі лише через 5 місяців після одержання ухвали Вищого господарського суду України від 12 червня 2001 р., якою було скасовано ухвалу Вищого арбітражного суду України від 19 січня 2000 р. про зупинення виконавчого провадження у справі. Стосовно ж відмови у задоволенні клопотання про видачу дубліката наказу з причин його втрати судом зазначено, що подана позивачем довідка АППБ «Аваль» не може бути належним доказом втрати наказу.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2002 р. зазначена судова ухвала скасована з тих підстав, що строк для пред'явлення до виконання наказу арбітражного суду м. Києва від 8 травня 1997 р. № 13/31 був пропущений позивачем через неправомірні дії ОПЕРУ НБУ, а надалі й через неправомірні дії АППБ «Аваль», який втратив цей наказ. Надана УДП «Укрінтеравтосервіс» довідка АППБ «Аваль» є належним доказом втрати дубліката наказу, оскільки законодавством не встановлено форми такої довідки.

Оскаржуваною постановою Вищий господарський суд України постанову Київського апеляційного господарського суду залишив без змін.

Постанова мотивована тим, що судом апеляційної інстанції законність та обґрунтованість ухвали господарського суду м. Києва від 13 березня 2002 р. перевірено в повному обсязі й усім обставинам щодо спірного питання надана правильна юридична оцінка.

Верховним Судом України 18 липня 2002 р. порушено провадження за касаційною скаргою Банку, у якій розглядається питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 18 червня 2002 р. Скарга мотивується неправильним застосуванням Вищим господарським судом України норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін та прокурора, дослідивши доводи касаційної скарги та заперечення на неї, перевіривши матеріали справи й судові рішення, які постановлялися судами у процесі її розгляду, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

За змістом ч. 1 ст. 119 ГПК у разі пропуску строку для пред'явлення наказу до виконання з причин, визнаних господарським судом поважними, пропущений строк може бути відновлено.

Відповідно до ч. 1 ст. 120 ГПК у разі втрати наказу господарський суд може видати його дублікат, якщо стягувач звернувся із заявою про це до закінчення строку, встановленого для пред'явлення наказу до виконання.

До заяви про видачу дубліката наказу додаються: довідка установи банку, державного виконавця чи органу зв'язку про втрату наказу; при втраті наказу стягувачем — довідка стягувача, підписана керівником чи заступником керівника та головним (старшим) бухгалтером підприємства, організації, що наказ втрачено і до виконання не пред'явлено.

Отже, дослідивши довідку АППБ «Аваль» про те, що наказ на виконання рішення про стягнення з відповідача суми на користь позивача втрачено, а строк на пред'явлення його до виконання пропущено з поважних причин, Київський апеляційний господарський суд, враховуючи те, що виконання рішення неодноразово призупинялося, обґрунтовано ухвалив постанову про видачу дубліката наказу та поновив строк для пред'явлення його до виконання.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України, якою зазначена постанова Київського апеляційного господарського суду України залишена без змін, є законною

та обґрунтованою, а касаційна скарга — безпідставною.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу Банку залишити без задоволення.

Постанову Вищого господарського суду України від 18 червня 2002 р. у справі залишити без змін.

Виконання судового рішення поновити.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України

від 18 червня 2002 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 вересня 2002 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ВАТ «Державний експортно-імпортний банк України» (далі — Банк) на постанову Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2002 р. у справі за позовом прокурора Московського району м. Києва в інтересах держави в особі Українського державного підприємства «Укрінтеравтосервіс» (далі — УДП «Укрінтеравтосервіс») до Банку про стягнення 355 тис. дол. США та 108 тис. німецьких марок.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 13 березня 2002 р. відмовлено УДП «Укрінтеравтосервіс» у відновленні пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання та видачу дубліката наказу.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2002 р. ухвалу господарського суду м. Києва від 13 березня 2002 р. скасовано. Апеляційна скарга УДП «Укрінтеравтосервіс» від 22 березня 2002 р. та апеляційне подання прокурора Голосіївського району м. Києва від 29 березня 2002 р. задоволено. Відновлено строк для пред'явлення на-

казу арбітражного суду м. Києва від 8 травня 1997 р. до виконання. Видачу дубліката наказу арбітражного суду м. Києва від 8 червня 1997 р. доручено господарському суду м. Києва.

Банк у касаційній скарзі просить скасувати постанову Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2002 р., залишивши в силі ухвалу господарського суду м. Києва від 13 березня 2002 р., та зупинити виконання оскаржуваної постанови, посилаючись на те, що оскарження ухвали про відмову у видачі дубліката наказу ГПК не передбачено. Скаржник вважає, що підстави для відновлення строку пред'явлення наказу арбітражного суду до виконання в цій справі у позивача відсутні, а також вважає, що апеляційним господарським судом невірно застосовано ст. 116 ГПК та п. 141 Інструкції про безготівкові розрахунки у господарському обороті України.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 22 травня 2002 р. касаційну скаргу Банку прийнято до касаційного провадження, призначений розгляд скарги на 18 червня 2002 р. і одночасно зупинено виконання постанови Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2002 р. до закінчення розгляду касаційної скарги.

Перевіривши на підставі встановлених фактичних обставин справи правильність застосування Київським апеляційним господарським судом норм матеріального та процесуального права, колегія суддів дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Київським апеляційним господарським судом законність і обґрунтованість ухвали господарського суду м. Києва від 13 березня 2002 р. перевірено у повному обсязі й усім обставинам щодо спірного питання надана правильна юридична оцінка.

Як встановлено апеляційною інстанцією, ухвалою Вищого арбітражного суду України від 12 червня 2001 р. № 02-7/11-43/986 скасовано ухвалу Вищого арбітражного суду України про зупинення виконавчого провадження від 20 січня 2000 р. № 02-7/11-43/38 у справі арбітражного суду м. Києва № 13/31 за позовом прокурора Московського району м. Кие-

ва в інтересах УДП «Укрінтеравтосервіс» до Банку про стягнення 786 478 грн.

У зв'язку з поновленням виконавчого провадження у справі № 13/31 УДП «Укрінтеавтосервіс» звернулося до господарського суду м. Києва із заявою про відновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання та видачі дубліката наказу. Можливість звернення з такою заявою передбачено статтями 119 і 120 ГПК. За результатами розгляду заяви виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому цим Кодексом порядку.

Отже, посилання скаржника на те, що оскарження ухвали про відмову у видачі дубліката наказу кодексом не передбачено, помилкове і тому судом правильно не взято до уваги.

Докази, які були у розпорядженні позивача, про відсутність у нього дубліката наказу арбітражного суду м. Києва від 8 травня 1997 р. у справі № 13/31 і вірогідність його втрати АППБ «Аваль» ретельно перевірені у засіданні апеляційної інстанції і не потребують повторної перевірки. Крім того, це не входить до компетенції касаційної інстанції.

Враховуючи викладене, колегія суддів погоджується з висновком Київського апеляційного господарського суду про невідповідність ухвали господарського суду м. Києва фактичним обставинам справи.

З урахуванням викладеного, керуючись статтями 111^{9}, 111^{11}, 111^{12} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Банку на постанову Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2002 р. залишити без задоволення.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2002 р. залишити без змін.

Список нормативно-правових актів, використаних у виданні

Конституція України

Арбітражний процесуальний кодекс України

Господарський процесуальний кодекс України

Кримінальний кодекс України

Цивільний кодекс УРСР

Цивільний процесуальний кодекс України

Державна програма приватизації на 2000–2002 роки, затверджена Законом України «Про Державну програму приватизації» від 18 травня 2000 р. № 1723-III

Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. № 2887-XII

Закон України «Про арбітражний суд» від 4 червня 1991 р. № 1142-XII

Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-III

Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 14 січня 1998 р. № 14/98-ВР

Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV

Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 р. № 2343-XII

Закон України «Про власність» від 7 лютого 1991 р. № 697-XII

Закон України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України» від 21 червня 2001 р. № 2539-III

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 10 січня 2002 р. № 2922-III

Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 р. № 1286-XII

Закон України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII

Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30 жовтня 1996 р. № 448/96-ВР

Закон України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня 1998 р. № 202/98-ВР

Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26 січня 1993 р. № 2939-XII

Закон України «Про державну податкову службу в Україні» від 4 грудня 1990 р. № 509-XII

Закон України «Про дію міжнародних договорів на території України» від 10 грудня 1991 р. № 1953-XII

Закон України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 р. № 575/97-ВР

Закон України «Про заставу» від 2 жовтня 1992 р. № 2654-XII

Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 6 липня 1995 р. № 265/95-ВР

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 р. № 1977-XII

Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII

Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» від 18 лютого 1992 р. № 2132-XII

Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18 січня 2001 р. № 2245-III

Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 р. № 334/94-ВР

Закон України «Про оренду державного та комунального майна» від 14 березня 1995 р. № 98/95-ВР

Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12 липня 2001 р. № 2658-III

Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» від 3 березня 1998 р. № 147/98-ВР

Закон України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 р. № 698-XII

Закон України «Про підприємства в Україні» від 27 березня 1991 р. № 887-XII

Закон України «Про податок на додану вартість» від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР

Закон України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» від 21 грудня 2000 р. № 2181-III

Закон України «Про приватизацію державного майна» від 4 березня 1992 р. № 2163-XII

Закон України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» від 6 березня 1992 р. № 2171-XII

Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. № 1789-XII

Закон України «Про столицю України — місто-герой Київ» від 15 січня 1999 р. № 401-XIV

Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР

Закон України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII

Закон України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 р. № 3018-III

Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» від 18 червня 1991 р. № 1201-XII

Закон України «Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України» від 13 травня 1997 р. № 251/97-ВР

Указ Президента України «Про Державне казначейство України» від 27 квітня 1995 р. № 335/95

Указ Президента України «Про державну реєстрацію нормативних актів міністерств та інших органів державної виконавчої влади» від 3 жовтня 1992 р. № 493/92

Указ Президента України «Про деякі зміни в оподаткуванні» від 7 серпня 1998 р. № 857/98

Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення відповідальності за розрахунки з бюджетами та державними цільовими фондами» від 4 березня 1998 р. № 167/98

Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення діяльності Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України» від 14 березня 1995 р. № 213/95

Указ Президента України «Про Національну комісію з питань регулювання електроенергетики України» від 8 грудня 1994 р. № 738/94

Указ Президента України «Про затвердження режиму жорсткого обмеження бюджетних видатків та інших державних витрат, заходи щодо забезпечення надходження доходів до бюджету і запобігання фінансовій кризі» від 21 січня 1998 р. № 41/98

Положення про Національну комісію регулювання електроенергетики України, затверджене Указом Президента України від 21 квітня 1998 р. № 335/98

Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, затверджене Указом Президента України «Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку» від 14 лютого 1997 р. № 142/97

Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 1 листопада 1996 р. № 9

Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про посилення судового захисту прав та свобод людини і громадянина» від 30 травня 1997 р. № 7

Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику перегляду судами у зв'язку з нововиявленими обставинами рішень, ухвал і постанов у цивільних справах, що набрали законної сили» від 27 лютого 1981 р. № 1

Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судове рішення» від 29 грудня 1976 р. № 11

Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про визнання угод недійсними» від 28 квітня 1978 р. № 3

Інструкція з діловодства в господарських судах України, затверджена наказом Голови Вищого господарського суду України від 10 грудня 2002 р. № 75

Постанова КМУ «Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку» від 17 серпня 2002 р. № 1155

Постанова КМУ «Про визначення розміру витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу» від 29 березня 2002 р. № 411

Постанова КМУ «Про забезпечення сільськогосподарських товаровиробників матеріально-технічними та фінансовими ресурсами в 1999 році» від 10 грудня 1998 р. № 1953

Постанова КМУ «Про затвердження Методики оцінки вартості об'єктів приватизації» від 8 вересня 1993 р. № 717

Постанова КМУ «Про заходи щодо зменшення заборгованості підприємств нафтогазового комплексу перед бюджетами всіх рівнів та державним резервом» від 26 червня 1998 р. № 955

Постанова КМУ «Про реалізацію статей 31 і 43 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 6 травня 2000 р. № 765

Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, затверджений постановою КМУ від 27 липня 1995 р. № 544

Правила надання послуг поштового зв'язку, затверджені постановою КМУ від 17 серпня 2002 р. № 1155

Декрет КМУ «Про державне мито» від 21 січня 1993 р. № 7-93

Декрет КМУ «Про додаткове регулювання орендних відносин» від 15 грудня 1992 р. № 9-92

Декрет КМУ «Про податок на добавлену вартість» від 26 грудня 1992 р. № 14-92

Декрет КМУ «Про приватизацію цілісних майнових комплексів державних підприємств та їхніх структурних підрозділів, зданих в оренду» від 20 травня 1993 р. № 57-93

Декрет КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 р. № 15-93

Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку проведення взаєморозрахунків за спожитий бюджетними установами і організаціями, що фінансуються з державного бюджету, природний газ і теплоенергію шляхом передачі відповідного обсягу газу» від 6 листопада 1998 р. № 229

Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 14 червня 1994 р. № 18/5

Положення про порядок створення, обліку та використання коштів цільового фонду «Фінансування екологічної реконструкції з Миронівської ДРЕС», затверджене наказом Міністерства енергетики та електрифікації України від 9 вересня 1996 р. № 157

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87, зареєстроване у Міністерстві юстиції України 21 червня 1999 р. за № 391/3684

Порядок проведення індексації балансової вартості основних фондів підприємств, організацій та установ за станом на 1 квітня 1996 року, затверджений спільним наказом Міністерства статистики України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 23 травня 1996 р. № 148/64/103/563

Інструкція про безготівкові розрахунки в господарському обороті України, затверджена постановою Правління НБУ від 2 серпня 1996 р. № 204

Лист ФДМ «Щодо укладення договору оренди» від 16 серпня 2001 р. № 10-16-10169

Наказ ФДМ «Про створення комісії з оцінки державного майна, що передається в оренду» від 14 червня 2001 р. № 1057

Наказ ФДМ «Щодо виконання завдання із забезпечення надходження орендної плати до державного бюджету» від 31 січня 2001 р. № 150

Наказ ФДМ «Щодо запровадження процедури одержання згоди або відмови на викуп акцій ВАТ від осіб, що мають право на викуп відповідно до пункту 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки» від 29 вересня 2000 р. № 2047

Наказ ФДМ «Про затвердження Порядку викупу непроданих у період з 1995 по 1999 рік акцій відкритих акціонерних товариств, створених на базі об'єктів групи Б, В, на умовах, визначених пунктом 57 Державної програми приватизації на 2000–2002 роки» від 24 липня 2000 р. № 1515

Положення про план приватизації, затверджене наказом ФДМ від 10 листопада 1992 р. № 476

Положення про управління Пенсійного Фонду України в районах, містах і районах у містах, затверджене постановою правління ПФУ від 30 квітня 2002 р. № 8-2 та зареєстроване в Міністерстві юстиції України 21 травня 2002 р. за № 442/6730

Постанова НКРЕ «Про встановлення екологічної надбавки до тарифів на електроенергію для споживачів Донецької області» від 28 серпня 1996 р. № 61

Порядок проведення одноразового перерахунку сум податкового кредиту і податкових зобов'язань по податку на додану вартість, затверджений наказом ДПА України від 18 листопада 1997 р. № 419

Інструкція про порядок обчислення та справляння державного мита, затверджена наказом Головної ДПІ України від 22 квітня 1993 р. № 15

Список скорочень

АБ	— акціонерний банк
АКБ	— акціонерний комерційний банк
АПК	— Арбітражний процесуальний кодекс України
АТ	— акціонерне товариство
АТЗТ	— акціонерне товариство закритого типу
ВАТ	— відкрите акціонерне товариство
ВДВС	— відділ державної виконавчої служби
ВКФ	— виробничо-комерційна фірма
ВРУ	— Верховна Рада України
ГПК	— Господарський процесуальний кодекс України
ДАК	— державна акціонерна компанія
ДВС	— Державна виконавча служба
ДК	— дочірня компанія
ДКЦПФР	— Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку
ДП	— державне підприємство
ДПА	— державна податкова адміністрація
ДПІ	— державна податкова інспекція
ДПС	— державна податкова служба
ЗАТ	— закрите акціонерне товариство
КБ	— комерційний банк
КК	— Кримінальний кодекс України
КМУ	— Кабінет Міністрів України
КТБ	— конструкторсько-технологічне бюро
МПП	— мале приватне підприємство
НАК	— національна акціонерна компанія
НБУ	— Національний банк України
НДІ	— науково-дослідний інститут
НКРЕ	— Національна комісія регулювання електроенергетики України
ОДПІ	— об'єднана державна податкова інспекція
ПП	— приватне підприємство
ПФУ	— Пенсійний фонд України
СП	— спільне підприємство
ТОВ	— товариство з обмеженою відповідальністю
ФДМ	— Фонд державного майна України
ХК	— холдингова компанія
ЦК	— Цивільний кодекс Української РСР
ЦПК	— Цивільний процесуальний кодекс України

Алфавітно-предметний покажчик

А

Адвокат 114–119, 310, 311
Акт виконаних робіт 262
А. ненормативний 16–18, 20, 122, 124
А. нормативний 16–18, 20, 41, 43, 46, 142, 238, 250
А. нормативно-правовий 80, 202, 228, 299
А. оспорюваний 18, 21, 24, 31, 46, 74, 337
А. приймання-передачі 66, 72, 77, 88, 89, 91, 151, 356, 361, 400, 403, 439, 444
А. страховий 237
А. судовий 185, 187, 337
Активи 156, 341
Акцептування розрахунків 366, 368
Акціонер 33, 34, 36, 37, 39, 40, 42, 44, 66, 75, 193–195, 197–199, 244–246, 250, 384, 386, 387, 423, 426
Акція 30, 33–37, 40, 168–172, 181, 182, 184, 187, 241–244, 246, 248–250, 423, 426, 427
анулювання А. 242, 246, 248, 250
відчуження А. 30, 33, 34, 36
купівля–продаж А. 168–170, 181–183
обіг А. 30, 33
передача А. 33, 34, 36, 183
перереєстрація А. 169, 182
придбання А. 30, 33, 35
Арешт 46, 168–172, 194, 153, 155, 375

Б

Банкрут 152, 155, 156, 262, 263, 265–268
Банкрутство 152, 153, 155, 156, 262, 263, 265, 266, 268, 302, 378
Боржник 58, 59, 120–122, 152, 155, 156, 188, 199, 201, 262, 263, 265–268, 368, 372, 378, 440, 441, 448, 449

В

Вимога позовна 16, 22, 29–31, 33, 38–41, 46, 48–50, 54, 66–68, 76, 83, 87, 90–93, 96–101, 104–107, 114, 137, 141, 142, 144, 146, 147, 162, 168, 176, 177, 181, 183, 185, 188, 193, 200, 206, 207, 212, 214, 219, 221, 227, 232–234, 236–240, 242, 252, 253, 256, 258, 260, 284, 294, 310, 326, 328, 330–332, 339, 345, 355, 356, 364, 370, 377, 384, 391, 394, 395, 398, 404, 408, 418, 422, 428, 436, 440, 445, 448–450, 452

Винагорода 111, 242
Вирок 101, 103, 392, 393, 397
Витрати 33, 48, 108, 111, 114–122, 124, 142, 191, 215, 226, 234, 237, 240, 246, 249, 310, 311, 341, 344, 351, 366, 373, 406, 407, 409–411
Відновлення платоспроможності боржника 152, 155, 156, 263, 266–268, 378
В. строку 187, 284, 285, 287–289, 304–306, 309, 311–318, 333, 336, 338, 381, 455–457
Відносини господарські 24, 385
В. договірні 183, 284, 285, 405, 445, 448
В. майнові 233
В. орендні 215
В. приватноправові 229, 232
В. соціальні 190
В. спірні 18, 68, 70, 94, 238, 348
В. цивільно-правові 375
Відповідальність адміністративна (публічно-правова) 230
В. цивільно-правова 101–103
Внесок 66, 69, 70, 72, 75, 193, 341, 384, 388

Д

Дієздатність 30, 33, 36
Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) 76–81
Договір застави 38–47, 49, 219–225, 423, 426–428, 432
Д. комісії 241–244, 247–250
Д. купівлі-продажу 38, 39, 41–44, 48, 49, 65, 66, 73, 168–171, 173, 181–186, 206, 207, 211–214, 217, 218, 258, 260, 354–356, 360, 361, 391, 394, 400, 403
Д. міжнародний 194, 196
Д. на реалізацію товару 111, 112
Д. оренди 52, 65–68, 71–73, 137, 139, 206–209, 215, 217, 325–332
Д. оспорюваний 42, 44, 46, 162, 163, 220, 221, 328, 330, 331, 390
Д. підряду 147–150
Д. позики 339, 341
Д. про правонаступництво 162, 165
Д. спірний 223, 225, 329, 378, 380, 381, 432, 443
Д. установчий 30–34, 36, 37, 69, 194–199
Д. уступки вимоги 175, 176, 415, 436–440, 442–444
Д. цивільно-правовий 76, 78
Доказ 43, 53, 54, 67, 88–91, 93, 97–103, 107–111, 115, 118, 121, 125, 128, 130, 136, 138, 148, 162, 164–166, 186, 187, 202, 206, 210, 237, 240, 249, 250, 253, 255–259, 261, 266, 269, 270, 272, 273, 275, 277, 285–287, 289–291, 293–301, 303, 304, 309, 311, 312, 316, 318, 325, 327, 331, 334, 335, 337,

340, 343, 344, 348, 349, 356, 378, 391, 399, 403, 407, 416, 418, 419, 436, 439, 441, 448–450, 453, 457
Документ виконавчий 47, 63, 372
Д. платіжний 106, 397, 453
Д. процесуальний 166, 270, 306, 333
Д. установчий 30, 33–36, 43, 84, 116, 145, 193, 274, 275, 277, 340, 384, 385, 387, 388
Д. фінансовий 114, 116
Доручення інкасове 104, 106, 337
Д. платіжне 40, 43, 132, 133, 135, 136, 138, 173, 174, 297, 303, 304, 348, 350, 353, 449

Е

Експерт 54–59, 107, 109, 112, 432
Експертиза 58, 97, 99, 107–110, 112, 118, 142, 177, 416, 421

З

Заборгованість 50, 51, 61, 77, 79, 80, 87, 90, 103–105, 108, 111, 125, 145, 147, 162, 165, 171, 184, 185, 188, 190, 192, 201, 202, 204, 262, 272, 273, 275–278, 284, 295, 298, 332, 336, 351, 363, 364, 367, 368, 372, 391, 404, 405, 407, 414, 415, 437, 438, 440, 443, 448, 449
Запит 99, 158, 160, 175, 178, 306, 309, 418
Захист правовий 68, 122
З. соціальний 319, 321, 347
З. судовий 152–155, 163, 202, 431
Збитки 92, 101, 102, 105, 106, 147–151, 170, 234, 236, 237, 276, 279, 398, 401, 408
Звіт 110, 210, 301, 341
Звітність 129, 132, 140, 348
Здійснення правосуддя 74, 163, 202, 230, 324
Зобов'язання 36, 44, 77, 78, 87, 90–92, 96, 98, 148, 152, 154–156, 162, 165, 168, 172, 175, 181, 183–187, 195, 199–201, 204, 206, 224, 227, 230, 231, 234, 235, 239, 253, 262, 285, 294, 325, 328, 331, 337, 341, 346, 350, 351, 363, 364, 366–368, 376, 398, 401, 405, 410, 412–415, 420, 422, 424, 426, 427, 437–441, 443, 444, 448, 449

І

Інвестиція іноземна 197

К

Контракт 99, 175–177, 242, 248, 249
Кредит податковий 346, 351

М

Майно 35, 37–48, 52, 58, 59, 65–75, 78, 102, 112, 137, 139, 154–156, 168, 170, 176, 180, 194, 199, 203–224, 232, 243, 245, 250, 252, 253, 255, 258, 266, 268, 279, 282, 325–331, 336, 354–356, 358–362, 369–377, 381, 382, 384, 385, 387, 388
витребування М. 137, 139
оренда М. 52, 65–67, 69, 71–73, 75, 137, 208, 215, 216, 325, 327–331
відчуження М. 39, 243, 245, 250, 253, 377
передача М. 38–46, 48, 68–70, 73, 74, 226, 384, 387, 388
М. заставлене 38–41, 43–47, 49, 219, 224, 225, 252, 255, 376, 377
М. колективне 45, 112, 176, 180
М. нерухоме 369, 370, 372–374
Мито 49, 67, 72, 118, 120–122, 124–140, 173, 174, 176, 226, 228, 229, 231–233, 257–260, 297, 301–304, 332, 333, 336, 337, 351–353, 366

Н

Надбавка 16, 17, 19
Накладна 107, 111, 112, 263, 284, 346, 448, 449
Напис виконавчий 47, 50, 51, 54
Н. нотаріальний 38, 41, 51–53
Недопоставка 414, 419
Неустойка 92, 227, 229

О

Обмеження дієздатності 36
О. прав 33, 36, 119
О. правоздатності 36
Обставина нововиявлена 93–95, 97, 98, 127, 132, 273, 302, 390–393, 395–409, 412, 413, 415–425, 427–437, 441, 442, 445, 446, 450
Операція бартерна 346, 351
Оподаткування 141, 142, 245, 341, 343, 346, 352
Оцінка експертна 55, 57, 370, 375
О. майна 39, 58, 59, 65, 67, 72, 373

П

Патент 127
Пеня 107, 108, 111, 112, 141, 227, 229, 234, 237, 273, 294, 295, 310, 398, 399, 401, 404, 405, 408
Підприємство дочірнє 107, 111, 125, 128, 276, 278, 284, 413, 417, 419, 420
П. комунальне 354, 355, 359

П. орендне 65–67, 69, 70, 73
П. приватне 284, 377, 380
Підсудність предметна 53
П. територіальна 363–365
П. справ 23
П. судів 141, 143, 430
Податок на додану вартість (ПДВ) 272, 273, 275, 343, 345–347, 350–353
Поставка 90, 92, 98, 175, 351, 391–393, 395, 413, 414, 436–441, 443, 448
Право викупу 206, 207, 209, 212, 215, 216
П. власності 34–36, 38, 39, 41–44, 48, 49, 65–69, 72, 73, 75, 93, 155, 172, 224, 279, 301, 354–356, 358–361, 399, 400, 402
П. конституційне 152, 154, 155, 190, 431
П. майнове 59, 66, 91, 223, 232, 372
П. матеріальне 7, 23, 26, 27, 31, 34, 37, 48, 51, 53, 55, 64, 67, 68, 70, 74, 75, 80, 81, 88, 102, 105, 115, 118, 122, 129, 132–135, 143, 145, 148, 150, 160, 161, 163, 164, 166, 169, 173, 179, 182, 186, 189, 190, 192, 194, 195, 197–200, 208, 210, 221, 223, 236, 238, 239, 241, 243, 246, 249, 251, 253, 259, 260, 266, 280–283, 285–287, 299, 305, 316, 334, 337, 340, 347, 349, 353, 358, 362, 364, 365, 367, 378, 385, 387, 395, 399, 401, 402, 405, 417, 424, 440, 441, 446, 454, 456
П. на передачу майна 46, 48
П. на приватизацію 207, 217
П. процесуальне 20, 26, 27, 34, 37, 48, 51, 53, 55, 61, 64, 74, 75, 80–84, 108, 115, 118, 122, 124, 129, 132–135, 138, 143, 150, 152, 154, 160, 161, 164, 166, 169, 172, 173, 177–179, 182, 185–188, 190–192, 194, 197–200, 208, 210, 236, 239, 241, 243, 246, 248, 249, 251, 253, 256, 259, 260, 266, 270, 273, 274, 280–283, 285–287, 291, 295, 296, 299, 305, 316, 321, 323, 331, 334, 337, 340, 344, 347, 349, 357, 358, 362–365, 367, 378, 381, 383, 385, 387, 395, 402, 405, 417–419, 424, 435, 440, 441, 446, 454, 456
П. суб'єктивне 36, 37, 68
Правовідносини договірні 399
П. орендні 329
П. спірні 43–46, 48, 74, 143, 164, 217, 221, 329, 331, 360, 362
П. цивільні 44, 48, 227, 331
Правоздатність 36, 78, 88, 89, 376
Правонаступництво 35, 162, 165, 209, 430, 434
П. процесуальне 87, 88, 214, 215
П. часткове 165
Правопорушення адміністративне 119
Придбання акцій 30, 33–36, 244, 248, 249
П. майна 369, 370
П. права 37
Принцип диспозитивності 208, 217, 219, 221

Провадження апеляційне 83
відкриття П. 60, 61, 63, 120, 122, 123
зупинення П. 175, 177, 403, 453, 456
поновлення П. 177, 457
порушення П. 55, 59, 161, 164, 286, 333, 374
припинення П. 18, 22, 32, 41, 47, 48, 80, 188, 190, 194, 198, 201, 204, 262, 264, 265, 268, 329, 331, 364, 378, 384–386, 424
П. виконавче 44, 47, 55–61, 63, 120, 122, 123, 201, 204, 336, 337, 370, 372–376, 403, 452, 456, 457
П. касаційне 102, 126, 229, 253, 262–265, 268, 285, 286, 289, 326, 333, 392, 406, 429, 446, 456
П. позовне 53

Р

Ревізія 110, 348, 433

С

Санкція фінансова 104, 106, 144, 145, 310, 342, 343, 345–347, 349–353
С. штрафна 141, 228, 305, 310, 339, 342
Свідоцтво 38, 39, 41, 42, 48, 49, 117, 127, 255, 369, 370, 374
Сертифікат 169, 181, 184, 187
Служба державна виконавча 47, 58, 122–124, 337, 373
С. державна контрольно-ревізійна 345–353
С. державна податкова 105, 346, 353, 372
Спадкоємство громадян 35
Спір 20, 24, 30, 32, 38, 41, 48, 50–53, 58, 70, 77, 81, 110, 119, 163, 164, 177, 178, 189, 190, 194–196, 198, 200, 204, 211, 221, 238, 246, 248, 264, 339, 349, 359, 384–386, 388, 440
Строк позовної давності 50, 87, 100, 200, 414–416, 421, 424, 427, 428
Стягувач 47, 61, 120–122, 333, 337, 373, 452, 454

Т

Тариф 16, 17, 19, 405–407, 409–411
Торги 47, 242, 255, 369–376

Ш

Штраф 107, 108, 111, 200, 227–231, 233, 347, 350, 353

Ю

Юрисдикція 23, 24, 78, 153, 163, 202, 379, 327

Науково-практичне видання

ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО В УКРАЇНІ

СУДОВА ПРАКТИКА

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ

Редагування і коректура:
Т. М. Гончаренко, С. П. Когут, Л. М. Бардаченко
Обкладинка художника *В. С. Жиборовського*
Комп'ютерна верстка *Т. П. Замай*

Підп. до друку 07.02.2005. Формат 60x84 $^1/_{16}$
Папір газ. Друк офс.
Ум. друк. арк. 27,43. Обл.-вид. арк. 19,93
Зам. № 5-33

Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре»
Україна, 04107, м. Київ, вул. Багговутівська, 17–21
Тел./факс: (044) 537-51-00, 537-51-20
E-mail: concern_inyure@e-post.com.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК, № 1468 від 14.08.2003 р.

ТОВ «Інформаційно-аналітичний центр «Судова практика»
Україна, 04107, м. Київ, вул. Багговутівська, 17–21
Тел./факс: (044) 537-51-35
E-mail: court@practice.kiev.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК, № 2082 від 31.01.2005 р.

Віддруковано у друкарні Концерну «Видавничий Дім «Ін Юре», ВАТ «Книжкова друкарня наукової книги»
Україна, 04107, м. Київ, вул. Багговутівська, 17–21

Судова практика

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ

ISBN 966-313-237-X

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ
ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО в Україні
Судова практика

